

Udskriftsdato: mandag den 12. januar 2026

VEJ nr 9041 af 31/01/2018 (Historisk)

Vejledning om afholdelse af folketingsvalg (Til alle kommunalbestyrelser, valgbestyrelser og anmeldelsesmyndigheden)

Ministerium: Indenrigs- og Sundhedsministeriet

Journalnummer: Økonomi- og Indenrigsmin., j.nr. 2016-5237

Senere ændringer til forskriften

VEJ nr 9292 af 21/03/2022

Vejledning om afholdelse af folketingsvalg

(Til alle kommunalbestyrelser, valgbestyrelser og anmeldelsesmyndigheden)

INDHOLD

- 1. Indledning**
- 2. Oversigt over opgavefordelingen ved folketingsvalg**
 - 2.1. Kommunalbestyrelsens opgaver
 - 2.2. Valgbestyrelsens opgaver
 - 2.3. Anmeldelsesmyndighedens opgaver
- 3. Tidsfrister og postomdeling**
 - 3.1. Oversigt over tidsfristerne ved folketingsvalg
 - 3.2. Generelt om levering, afhentning og omdeling af post med PostNord
 - 3.2.1. Eventuel aftale om mulighed for samlet afsendelse af mellemkommunale brevstemmer afgivet i den sidste periode op til valget
 - 3.2.2. Særligt om afhentning af post på valgdagen, inden valghandlingen går i gang
- 4. Valgret, valglisten og valgkort**
 - 4.1. Valgret
 - 4.2. Indberetninger af ændringer af afstemningsområder og afstemningssteder
 - 4.3. Generelt om optagelse på valglisten
 - 4.3.1. Automatisk optagelse på valglisten
 - 4.3.1.1. Vælgere uden fast opholdssted (hjemløse og forsvundne personer)
 - 4.3.1.1.1. Vælgere under særlig adressebeskyttelse
 - 4.3.1.2. Vælgere, der flytter til kommunen fra udlandet
 - 4.3.1.3. Vælgere, der flytter mellem Danmark og Færøerne eller mellem Danmark og Grønland
 - 4.3.1.4. Særlige forhold, når 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag
 - 4.3.1.5. Særlige forhold, når 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag (udlandstilflyttervalglisten)
 - 4.3.2. Optagelse på valglisten efter ansøgning (udlandsdanskere)
 - 4.3.2.1. Særlige forhold, når 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag (udlandsdanskervalglisten)
 - 4.4. Maskinel udarbejdelse af valglisten
 - 4.4.1. 15.-dagsvalglisten
 - 4.4.2. Udlandstilflyttervalglisten (7.-dagen før valgdagen)
 - 4.4.3. Udlandsdanskervalglisten
 - 4.4.3.1. Særlige forhold, når 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag
 - 4.5. Manuel rettelse af valglisten på grund af mangler m.v. vedrørende indberetning til CPR
 - 4.6. Manuel optagelse på valglisten i øvrigt
 - 4.6.1. Manuel optagelse på valglisten af visse vælgere, der er flyttet til Færøerne eller Grønland
 - 4.6.2. Manuel optagelse på valglisten af visse vælgere, der har valgret uanset ophold i udlandet efter lovens § 2
 - 4.6.3. Manuel optagelse på valglisten af vælgere, der får dansk indfødsret, eller hvis værgemål med fratagelse af den retlige handleevne bliver ophævet senere end 7 dage før valgdagen

- 4.6.4. Manuel optagelse på udlandstilflytter- og udlandsdanskervalglisten i tilfælde af, at 7.-dagen falder på lørdag, søndag eller anden helligdag
- 4.6.5. Vælgere, der via digital selvbetjening melder flytning på skæringsdatoen mellem kl. 18 og 24 på 7.-dagen
- 4.7. Manuel sletning af valglisten i øvrigt
 - 4.7.1. Manuel sletning af vælgere, der manuelt optages på valglisten i en anden kommune
 - 4.7.2. Manuel sletning af vælgere, der afgår ved døden, kommer under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne eller fortaber dansk indfødsret
 - 4.7.3. Manuel sletning af vælgere, der flytter til udlandet
 - 4.7.4. Manuel sletning af 15.-dagsvalglisten af vælgere med valgret til Folketinget uanset ophold i udlandet
 - 4.7.5. Manuel sletning af visse vælgere, som flytter til Færøerne
 - 4.7.6. Manuel sletning af visse vælgere, der er flyttet hertil fra Færøerne eller Grønland
- 4.8. Særligt om flytning mellem kommuner eller inden for en kommune senere end 15 dage før valgdagen
- 4.9. Særligt om tilflytning fra udlandet senere end 7 dage før valgdagen
- 4.10. Udsendelse af valgkort
- 4.11. Bekendtgørelse om udsendelse af valgkort. Indsigelser vedrørende valgkort og valglister. Fejl i valgkort.
 - 4.11.1. Særligt om fejl i valgkort
 - 4.11.2. Rettelser i valglisten til og med valgdagen
- 4.12. Elektronisk valglister
- 4.13. Mulighed for ændret afstemningssted for vælgere med handicap eller nedsat førlighed
- 5. Valg m.v. af valgbestyrelser, valgstyrere og tilforordnede vælgere**
 - 5.1. Valgbestyrelser
 - 5.2. Valgstyrere
 - 5.3. Tilforordnede vælgere
 - 5.4. Diæter
- 6. Kandidater til valget, stemmesedler og opslag m.v.**
 - 6.1. Anmeldelsesmyndighed
 - 6.2. Generelt om frister for kandidatanmeldelse og partiernes godkendelse af kandidaterne
 - 6.3. Kandidatanmeldelser
 - 6.4. Kandidaternes navne på stemmesedlerne
 - 6.4.1. Særligt om dobbeltnavne (navne forbundet med en bindestreg)
 - 6.4.2. Adresseringsmellempavne
 - 6.4.3. Eksempler på angivelse af navne på stemmesedlen
 - 6.5. Eksempler på angivelse af navne på stemmesedlen
 - 6.5.1. Anmeldelsesmyndighedens vejledningspligt efter forvaltningslovens § 7, stk. 1 (kandidatanmeldelser)
 - 6.6. Partiernes godkendelse af kandidaterne
 - 6.6.1. Anmeldelsesmyndighedens vejledningspligt efter forvaltningslovens § 7, stk. 1 (godkendte kandidater)
 - 6.7. Partiernes anmeldelser af prioriteret sideordnet opstilling (sideordnet opstilling) og partiliste (kredsvis opstilling)
 - 6.8. Partiernes anmeldelser af valg på personlige stemmer
 - 6.9. Realisering af kandidaternes og partiernes ønsker om opstillingsform

- 6.9.1. Anmeldelsesmyndighedens vejledningspligt efter forvaltningslovens § 7, stk. 1 (opstillingsform m.v.)
- 6.10. Fortegnelser over de opstillede kandidater
- 6.11. Stemmesedler og opslag
 - 6.11.1. Stemmesedler
 - 6.11.1.1. Stemmesedlernes farve, materiale og størrelse
 - 6.11.1.2. Vejledningstekst og overskrifter
 - 6.11.1.3. Partifelter
 - 6.11.1.4. Afkrydsningsrubrikkerne
 - 6.11.1.5. Angivelse af kandidater
 - 6.11.1.6. Kandidater uden for partierne
 - 6.11.1.7. Stemmesedler i flere kolonner
 - 6.11.1.8. Stemmesedlens layout og stemmeseddelskabelon
 - 6.11.2. Opslag
 - 6.11.3. Fejl i stemmesedler og opslag
 - 6.11.4. Afdøde kandidater
- 6.12. Partiernes plakatopsætning ved offentlig gade eller vej m.v.
 - 6.12.1. Plakatopsætning, der ikke længere kræver tilladelse
 - 6.12.2. Opsætning af valgplakater m.v., der kræver tilladelse
- 7. Afstemning på valgdagen**
 - 7.1. Kommunalbestyrelsens forberedelse af afstemningen
 - 7.1.1. Hjælpemidler ved stemmeafgivning på valgdagen
 - 7.1.1.1. Anskaffelse af hjælpemidler og vejledning m.v.
 - 7.1.2. Tilgængelighed ved stemmeafgivningen
 - 7.1.3. Opslag
 - 7.1.4. Andre forberedelser
 - 7.2. Den almindelige fremgangsmåde ved stemmeafgivningen
 - 7.3. Reglerne om hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen
 - 7.3.1. Hvem kan yde personlig bistand ved stemmeafgivningen?
 - 7.3.2. Personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen
 - 7.3.3. Mulighed for at vognstemme
 - 7.3.4. Tavshedspligt
 - 7.4. Opretholdelse af ro og orden i stemmelokalerne
 - 7.5. Valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning er ikke tilladt i valglokalerne m.v.
 - 7.6. Fotografering af stemmeafgivningen og publicering af billeder af en udfyldt stemmeseddel på de sociale medier
 - 7.7. Indsamlinger m.v. på afstemningsstederne
 - 7.8. Andre afstemninger samtidig med valg
 - 7.9. Exit polls
 - 7.10. Pressens adgang til stemmelokalerne
- 8. Brevstemmeafgivning**
 - 8.1. De generelle regler om brevstemmeafgivning her i landet
 - 8.1.1. Brevstemmematerialet, herunder benyttelse af restoplæg samt bestilling og betaling af nyt materiale
 - 8.2. Særligt om brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende
 - 8.2.1. Ændring af bestemmelsen om brevstemmeafgivning i kommunen

- 8.2.2. Betingelserne for brevstemmeafgivning
 - 8.2.2.1. Brevstemmeafgivning på biblioteker, uddannelsesinstitutioner, i mobile brevstemmeafgivningsenheder (valgbusser) m.v.
- 8.2.3. Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivningen på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme
 - 8.2.3.1. Identifikation af vælgeren og udlevering af brevstemmemateriale
 - 8.2.3.2. Udfyldelse og afgivelse af brevstemme
 - 8.2.3.3. Kommunens håndtering af afgivne brevstemmer
 - 8.2.3.4. Hjælpe midler ved brevstemmeafgivningen
 - 8.2.3.5. De fysiske rammer for brevstemmeafgivning
 - 8.2.3.6. Forbud mod holdningsmæssig påvirkning m.v.
 - 8.2.3.7. Vælgernes adgang til at se fortegnelser over partier og kandidater
- 8.2.4. Reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme
 - 8.2.4.1. Hvem kan yde personlig bistand ved brevstemmeafgivningen?
 - 8.2.4.2. Personlig bistand til udfyldning af stemmesedlen
 - 8.2.4.3. Personlig bistand til udfyldning og underskrift af følgebrevet
 - 8.2.4.4. Mulighed for at vognbrevstemme
- 8.3. Særligt om brevstemmeafgivning på sygehuse og i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse
- 8.4. Særligt om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem
 - 8.4.1. Betingelserne for brevstemmeafgivning
 - 8.4.1.1. Brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen
 - 8.4.1.2. Brevstemmeafgivning i vælgerens hjem
 - 8.4.2. Udpegning af stemmemodtagere
 - 8.4.3. Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem
 - 8.4.4. Reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem
- 8.5. Særligt om brevstemmeafgivning på mindre øer, herunder Christiansø
- 8.6. Brevstemmeafgivning på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg
 - 8.6.1. Brevstemmeafgivningssteder og brevstemmemodtagere på Færøerne, i Grønland og i udlandet
 - 8.6.2. Brevstemmeafgivningssteder og brevstemmemodtagere på danske skibe i udenrigsfart og danske havanlæg
 - 8.6.3. Tidsrum for brevstemmeafgivning
 - 8.6.4. Brevstemmematerialet
 - 8.6.5. Fremgangsmåden ved brevstemmeafgivning
- 8.7. Modtagelse og kontrol af brevstemmer, brevstemmeprotokol
 - 8.7.1. Kommunalbestyrelsens modtagelse og registrering af brevstemmer, oprettelse af brevstemmeprotokol m.v.
 - 8.7.2. Elektronisk brevstemmeprotokol
 - 8.7.3. Valgstyrenes gennemgang og kontrol af de modtagne brevstemmer

9. Opgørelse af afstemningen i opstillingskredsen

- 9.1. Kandidaters deltagelse i stemmeoptællingen

- 9.2. Stemmeoptælling på afstemningsstedet
 - 9.2.1. Rammerne for stemmeoptællingen på afstemningsstedet
 - 9.2.2. Fremgangsmåden ved stemmeoptællingen på afstemningsstedet
 - 9.2.3. Afslutningen på stemmeoptællingen på afstemningsstedet
- 9.3. Bedømmelse af stemmesedler
 - 9.3.1. Bedømmelse af stemmesedler afgivet på afstemningsstedet
 - 9.3.2. Bedømmelse af brevstemmesedler
 - 9.3.2.1. Påføring af uofficielle bogstavbetegnelser
 - 9.3.2.2. Påføring af modstridende angivelser
 - 9.3.2.3. Andre usikkerhedsmomenter
 - 9.3.2.4. Øvrige ugyldighedsgrunde
 - 9.3.3. Registrering af ugyldige stemmesedler, herunder brevstemmesedler
- 9.4. Valgstyrernes afstemningsbog
- 9.5. Indberetning til Danmarks Statistik på valgaftenen
- 9.6. Fintælling i opstillingskredsen
 - 9.6.1. Rammerne for fintællingen
 - 9.6.2. Fremgangsmåden ved fintællingen
 - 9.6.3. Afslutningen på fintællingen
- 9.7. Valgbestyrelsens valgbog
- 9.8. Indsendelse af attesteret valgbogskopi til Danmarks Statistik og Økonomi- og Indenrigsministeriet
- 9.9. Rettelse af eventuelle fejl og mangler i valgbogen samt henvendelser om fornyet fintælling
- 10. Opbevaring og kassation af valgmateriale**
- 11. Afholdelse af udgifterne ved valget**
- 12. Formularer m.v. til brug ved valget**
- 13. Bortfald af tidligere udsendt vejledning om afholdelse af folketingsvalg**
- Bilag 1. Oversigt over bekendtgørelser, cirkulærer, vejledninger og skrivelser om folketingsvalg**
- Bilag 2. Oversigt over ændringer af reglerne om folketingsvalg siden folketingsvalget 18. juni 2015**
- Bilag 3. Bekendtgørelse om stemmesedler til brug ved folketingsvalg**
- Bilag 4. Udsnit af fiktive stemmesedler**
- Bilag 5. Forklarende tekst til udsnit af fiktive stemmesedler i bilag 4**
- Bilag 6. Cirkulære om brevstemmeprotokollers indhold og udformning**
- Bilag 7. Bekendtgørelse om bedømmelse af stemmesedler afgivet til folketingsvalg**

1. Indledning

Folketingsvalg afholdes efter reglerne i lov om valg til Folketinget (folketingsvalgloven), se lovbekendtgørelse nr. 1426 af 8. december 2017. Valget afholdes endvidere efter de bekendtgørelser og cirkulærer, som ministeriet har udstedt i henhold til folketingsvalgloven, se oversigten i *bilag 1* til denne vejledning.

Siden folketingsvalget den 18. juni 2015 er der gennemført forskellige ændringer af folketingsvalgloven af betydning for folketingsvalg. Alle disse ændringer er indeholdt i den seneste lovbekendtgørelse af folketingsvalgloven. Der henvises til oversigten i *bilag 2* til denne vejledning.

I denne vejledning redegøres for de opgaver, der i henhold til lovgivningen påhviler kommunalbestyrelser, valgbestyrelser og anmeldelsesmyndigheden ved forberedelse og afholdelse af folketingsvalg.

Økonomi- og Indenrigsministeriet vil desuden udsende en række meddelelser inden et folketingsvalg, der vil gøre rede for særlige forhold vedrørende det pågældende folketingsvalg. Disse meddelelser vil ligeledes blive lagt på ministeriets valghjemmeside valg.oim.dk under »Valgmyndigheder«.

2. Oversigt over opgavefordelingen ved folketingsvalg

Dette afsnit indeholder en oversigt over de opgaver, som kommunalbestyrelserne, valgbestyrelserne og anmeldelsesmyndigheden tager sig af i forbindelse med folketingsvalg. Det nærmere indhold af de enkelte opgaver er beskrevet i de følgende afsnit i vejledningen.

2.1. Kommunalbestyrelsens opgaver

Ved folketingsvalg tager kommunalbestyrelsen sig af følgende opgaver:

- 1) Udarbejder valglister og udsender valgtkort, se afsnit 4.
- 2) Træffer afgørelse om ændring af afstemningssted i bopælskommunen i opstillingskredsen for vælgere med handicap og nedsat førleghed, se afsnit 4.13.
- 3) Vælger medlemmer til opstillingskredsens valgbestyrelse, se afsnit 5.1.
- 4) Vælger valgstyrere til at stå for afstemningen og den efterfølgende stemmeoptælling på de enkelte afstemningssteder, se afsnit 5.2.
- 5) Vælger tilfornordnede vælgere dels til at hjælpe valgstyrerne ved valget, dels til at være stemmemodtagere ved afgivningen af brevstemmer i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem, se afsnit 5.3.
- 6) Sørger for, at vælgerne kan gøre sig bekendt med anmeldelsesmyndighedens fortegnelse over opstillede kandidater i storkredsen ved afgivningen af brevstemmer på det eller de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem, se afsnit 6.10.
- 7) Tilrettelægger afgivningen af brevstemmer på det eller de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem og udpeger stemmemodtagere på mindre øer, se afsnit 8. Det er en del af tilrettelæggelsen, at der skal stilles hjælpemidler til rådighed ved brevstemmeafgivningen, se afsnit 8.2.3.4.
- 8) Forbereder afstemningen på valgdagen (bortset fra fremstilling af stemmesedler og opslag), se afsnit 7. Det er en del af forberedelserne, at der skal stilles hjælpemidler til rådighed ved stemmeafgivningen på valgdagen, se afsnit 7.1.1.
- 9) Sørger for, at valgmaterialer er til stede ved fintællingen, se afsnit 9.6.
- 10) Opbevarer valgmaterialer og tilintetgør nærmere angivne dele af dette, når Folketinget endeligt har afgjort eventuelle klager over valget, se afsnit 10 (gælder kun de kommuner, hvis borgmester er formand for valgbestyrelsen).

2.2. Valgbestyrelsens opgaver

Ved folketingsvalg tager valgbestyrelsen i opstillingskredsen sig af følgende opgaver:

- 1) Får fremstillet stemmesedler og opslag og sørger for, at dette materiale bliver afleveret til kommunalbestyrelsen i de enkelte kommuner i opstillingskredsen, se afsnit 6.11.

- 2) Modtager indberetninger på valgaftenen fra de enkelte afstemningssteder i opstillingskredsen om resultatet af stemmeafgivningen. Indberetter resultatet af stemmeafgivningen for opstillingskredsen som helhed til Danmarks Statistik, se afsnit 9.5.
- 3) Foretager senest dagen efter valgdagen fintælling for hele opstillingskredsen, udarbejder valgbog og sender samme dag en attesteret kopi af valgbogen med bilag til Økonomi- og Indenrigsministeriet og en attesteret kopi af valgbogen med bilag til Danmarks Statistik, se afsnit 9.6.-9.8. Samtidig sendes to annullerede stemmesedler til Økonomi- og Indenrigsministeriet.

2.3. Anmeldelsesmyndighedens opgaver

Anmeldelsesmyndighedens opgaver varetages af Statsforvaltningen. Formanden for valgbestyrelsen i Bornholms Kommune tager sig dog af de nævnte opgaver for opstillingskredsene i Bornholms Storkreds.

Statsforvaltningen og formanden for valgbestyrelsen i Bornholms Kommune kaldes under ét for anmeldelsesmyndigheden, se afsnit 6.1.

Ved folketingsvalg tager anmeldelsesmyndigheden sig af følgende opgaver:

- 1) Modtager og godkender kandidatanmeldelser for opstillingskredsene i vedkommende storkreds, se afsnit 6.
- 2) Modtager meddelelser fra partierne om godkendte kandidater og anmeldelser om prioriteret sideordnet opstilling af kandidater i de enkelte opstillingskredse, anmeldelse af, at partistemmerne i en storkreds ikke tilfalder nogen kandidat for partiet i den pågældende storkreds (valg på personlige stemmer), samt anmeldelser om partiliste for alle et partis kandidater i storkredsen, se afsnit 6.5.-6.8.
- 3) Udarbejder og sender fortegnelser over de opstillede kandidater i storkredsen, herunder udarbejder fortegnelser for den eller de opstillingskredse, hvor et parti med sideordnet opstilling har anmeldt en prioriteret rækkefølge for sine kandidater, til valgbestyrelserne og kommunalbestyrelserne i storkredsen samt til Økonomi- og Indenrigsministeriet, se afsnit 6.10.

3. Tidsfrister og postomdeling

3.1. Oversigt over tidsfristerne ved folketingsvalg

Forberedelsen, gennemførelsen og opgørelsen af folketingsvalg skal ske inden for de tidsfrister, der er fastsat i eller i henhold til folketingsvalgloven (se lovbekendtgørelse nr. 1426 af 8. december 2017). I det følgende gives en oversigt over disse tidsfrister.

Folketingsvalg udskrives normalt med et varsel på ca. 3-4 uger.

Før valgets udskrivelse

Brevstemmematerialet skal til enhver tid findes hos kommunerne.¹⁾

Brevstemmer, der er afgivet mere end 3 måneder før valgdagen på Færøerne, i Grønland, i udlandet og på danske havanlæg uden for dansk område, kommer ikke i betragtning.²⁾ På danske skibe i udenrigsfart kan søfolk og deres medsejlende ægtefæller dog brevstemme fra dagen efter et folketingsvalg med gyldighed for førstkommande folketingsvalg.³⁾ Passagerer på danske skibe i udenrigsfart kan dog kun brevstemme de sidste 3 måneder før valgdagen.⁴⁾

Valgets udskrivelse

- 1) Kommunalbestyrelsen vælger medlemmer til valgbestyrelsen samt valgstyrere og tilforordnede vælgere, hvis dette ikke allerede er sket.⁵⁾

- 2) Kommunalbestyrelsen indrykker annoncer i de stedlige dagblade eller lokalaviser samt oplysning på kommunens hjemmeside om brevstemmeafgivningen, herunder muligheden for at brevstemme i vælgerens hjem.
- 3) Kommunalbestyrelsen gør på kommunens hjemmeside og eventuelt ved annoncering i relevante medier vælgerne bekendt med muligheden for at benytte hjælpemidler ved brevstemmeafgivningen og ved stemmeafgivningen på valgdagen og med muligheden for at søge om at blive overflyttet til et andet afstemningssted i den forbindelse.⁶⁾
- 4) Kommunalbestyrelsen træffer de fornødne forberedelser til brevstemmeafgivningen i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger.

Kommunalbestyrelsen skal herunder fastsætte den dag eller de dage, hvor brevstemmeafgivningen skal finde sted, sørge for om muligt at indrette et særligt stemmelokale, udpege og vejlede stemmemodtagerne samt sørge for, at vælgere, der bor eller opholder sig i de nævnte boformer eller boliger, i god tid, inden afstemningen skal finde sted, bliver gjort bekendt med muligheden for at brevstemme i boformen eller boligen.⁷⁾

- 5) Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at vælgere, der får personlig eller praktisk hjælp m.v. i hjemmet eller hjemmesygepleje, og som må antages at opfylde betingelserne for at stemme i hjemmet, får udleveret et ansøgningsskema af den person, der yder den personlige eller praktiske hjælp m.v., eller af hjemmesygeplejersken eller en anden aktivt udøvende person fra hjemmesygeplejerskeordningen.

Kommunalbestyrelsen skal endvidere fastsætte den dag eller de dage, hvor brevstemmeafgivning i vælgerens hjem skal finde sted, og udpege og vejlede stemmemodtagerne.⁸⁾

- 6) Kommunalbestyrelsen eftersender straks efter valgets udskrivelse brevstemmer fra vælgere, der har brevstemt før udskrivelsen af valget (f.eks. på danske skibe i udenrigsfart), men som siden er flyttet til en anden kommune, til den nye bopælskommune.⁹⁾
- 7) Vælgere kan, når valget er udskrevet, ansøge deres opholdskommune om at brevstemme i hjemmet, dog tidligst 4 uger før valgdagen.¹⁰⁾
- 8) Vælgere kan, når valget er udskrevet, ansøge deres bopælskommune om at afgive stemme på et andet afstemningssted i opstillingskredsen i bopælskommunen, hvis ønsket om ændringen er begrundet i den pågældende vælgers handicap eller nedsatte førlighed.¹¹⁾
- 9) Anmeldelse af kandidater, meddelelse om godkendte kandidater, anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling af kandidater, anmeldelse af, at partistemmerne i en storkreds ikke tilfalder nogen kandidat for partiet i den pågældende storkreds (valg på personlige stemmer) og anmeldelse af partiliste kan tidligst indleveres til anmeldelsesmyndigheden, når valget er udskrevet.¹²⁾
- 10) Økonomi- og Indenrigsministeriet udsender en foreløbig fortegnelse over de opstillingsberettigede partier og disses bogstavbetegnelser.
- 11) Kommunalbestyrelsen opretter og fører senest på dette tidspunkt en protokol over de brevstemmer, kommunalbestyrelsen modtager til det pågældende valg.¹³⁾
- 12) Fra statsministerens annoncering af valgets udskrivelse (dog tidligst kl. 12.00 den 4. lørdag før valgdagen) kan der uden tilladelse fra vejmyndigheden ophænges valgplakater på højst 0,8 m² på offentlige veje og private fællesveje i byer og bymæssige områder. De nærmere regler herom i vejlovgivningen skal iagttages.¹⁴⁾

3 uger før valgdagen

Man kan begynde at brevstemme i Danmark, herunder på danske havanlæg på dansk område. På de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, skal man derfor kunne brevstemme fra denne dag.¹⁵⁾

Alle lørdage inden for 3 uger før valgdagen

Det vil være hensigtsmæssigt at holde mindst ét sted i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, åbent for brevstemmeafgivning i mindst nogle timer. Det vil i øvrigt være hensigtsmæssigt at holde også evt. øvrige steder i kommunen, hvor der kan brevstemmes, åbent for brevstemmeafgivning nogle timer den sidste lørdag før fristens udløb.

18 dage før valgdagen

Skæringsdato for optagelse af tilflyttere fra Færøerne og Grønland på valglisten. Skæringsdato for sletning fra valglisten ved fraflytning fra Danmark til Færøerne eller Grønland. Optagelse på henholdsvis sletning fra valglisten kan kun ske, hvis de pågældende senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen. Dette gælder, uanset om 18.-dagen før valgdagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag. Vælgere, der senere end denne dag er flyttet fra Færøerne eller Grønland til Danmark og omvendt, eller som senere end denne dag har anmeldt flytning, skal dermed forblive optaget på valglisten under den hidtidige bopæl.¹⁶⁾

15 dage før valgdagen

- 1) **Kl. 12 denne dag** er sidste frist for anmeldelse af nye partier til Økonomi- og Indenrigsministeriet.¹⁷⁾ Dette gælder, uanset om 15.-dagen før valgdagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag.

Ministeriet udsender derefter snarest en endelig fortegnelse over de opstillingsberettigede partier og disses bogstavbetegnelser, såfremt der er nogen ændringer i forhold til den foreløbige fortegnelse, der er udsendt ved valgets udskrivelse, se ovenfor.

- 2) Skæringsdato for optagelse af tilflyttere fra en anden kommune på valglisten, såfremt de senest denne dag er flyttet til kommunen og har anmeldt flytning til tilflytningskommunen. Vælgere, der flytter senere end denne dag, eller som senere end denne dag har anmeldt flytning, skal dermed forblive optaget på valglisten under den hidtidige bopæl.¹⁸⁾

Hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes skæringsdatoen frem til hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag.¹⁹⁾

- 3) Skæringsdato for optagelse af personer, der senest denne dag er flyttet inden for kommunen og som senest denne dag har anmeldt flytning til kommunen, på valglisten under den nye bopæl. Vælgere, der flytter senere end denne dag, eller som senere end denne dag har anmeldt flytning, skal dermed forblive optaget på valglisten under den hidtidige bopæl.²⁰⁾

Hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes skæringsdatoen frem til hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag.²¹⁾

- 4) Skæringsdato for kommunalbestyrelsens indberetninger til CPR (Det Centrale Personregister) af:

- anmeldelser om flytning,
- iværksættelse eller ophævelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6,
- erhvervelse eller fortabelse af dansk indfødsret, samt
- dødsfald i de særlige tilfælde, hvor dødsfald indberettes af kommunalbestyrelsen og ikke af sognemyndigheden.

Indberetningerne til CPR sker til brug for den maskinelle udskrivning af valglisten over de vælgere, der denne dag er bopælsregistreret i CPR med adresse i kommunen (15.-dagsvalglisten).

Hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes skæringsdatoen for kommunalbestyrelsens indberetning til CPR frem til hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag.

Kommunen afhenter denne dag post (se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt) og efterser sin postkasse og elektroniske post for samme dag at behandle meddelelser om ovenstående, som kommunen har modtaget senest denne dag.

5) **Kl. 18 denne dag** er sidste frist for kommunalbestyrelsens indberetning af ændringer vedrørende afstemningsområder (valgdistrikter) til CPR's vejregister.²²⁾

Hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes fristen frem til hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag.

6) Sidste frist for kommunalbestyrelsens indberetning af ændringer vedrørende afstemningssteder til kommunens databehandler.²³⁾

Hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes fristen frem til hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag.

7) Sidste frist for, at kommunalbestyrelsen på et møde kan træffe afgørelse om, at afstemningssteder på visse småøer først åbner kl. 9 (og ikke kl. 8) på valgdagen, selv om afstemningen finder sted på en arbejdsdag. Dette er alene aktuelt, hvis valgdagen falder på en arbejdsdag.

Hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes fristen frem til hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag.²⁴⁾

14 dage før valgdagen og snarest muligt derefter

Økonomi- og Indenrigsministeriet bekendtgør i Statstidende, hvilke partier der er opstillingsberettigede, samt de bogstavbetegnelser, der er tildelt disse partier.²⁵⁾

12 dage før valgdagen

Kl. 18 denne dag er sidste frist for at ansøge opholdskommunen om at brevstemme i hjemmet, medmindre kommunalbestyrelsen har fastsat en senere frist.²⁶⁾

Med henblik på at kunne modtage ansøgninger om at brevstemme i eget hjem skal kommunen holde åbent mindst ét sted i kommunen i mindst nogle timer umiddelbart inden kl. 18.

Hvis 12.-dagen før valgdagen er en lørdag eller søndag, forlænges fristen for at ansøge om at brevstemme i hjemmet til den førstkommende mandag kl. 12.²⁷⁾

11 dage før valgdagen

Kl. 12 denne dag er sidste frist for at indlevere kandidatanmeldelser til anmeldelsesmyndigheden (Statsforvaltningen og formanden for valgbestyrelsen i Bornholms Kommune).²⁸⁾

Kl. 12 denne dag er sidste frist for at trække en kandidatanmeldelse tilbage over for anmeldelsesmyndigheden.²⁹⁾

Anmeldelsesmyndigheden skal denne dag efterse sin postkasse og elektroniske post, uanset om dagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag. Anmeldelsesmyndigheden skal denne dag endvidere afhente post (eller hverdagen umiddelbart før, hvis fristen udløber en lørdag, søndag eller anden helligdag, hvor det ikke er muligt at afhente post). Se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt.

10 dage før valgdagen

- 1) **Kl. 12 denne dag** er sidste frist for partiernes meddelelse til anmeldelsesmyndigheden (Statsforvaltningen og formanden for valgbestyrelsen i Bornholms Kommune) om godkendte kandidater, anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling af kandidater, anmeldelse af, at partistemmerne i en storkreds ikke tilfalder nogen kandidat for partiet i den pågældende storkreds (valg på personlige stemmer) samt anmeldelse af partiliste.³⁰⁾

Anmeldelsesmyndigheden skal denne dag efterse sin postkasse og elektroniske post, uanset om dagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag. Anmeldelsesmyndigheden skal denne dag endvidere afhente post (eller hverdagen umiddelbart før, hvis fristen udløber en lørdag, søndag eller anden helligdag, hvor det ikke er muligt at afhente post). Se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt.

Anmeldelsesmyndigheden går i gang med at udarbejde en fortegnelse over de kandidater, der er opstillet i storkredsen.³¹⁾

Anmeldelsesmyndigheden går ligeledes i gang med at udarbejde en fortegnelse, der angiver rækkefølgen på stemmesedlen af kandidaterne for et parti, der har anmeldt prioriteret rækkefølge (prioriteret sideordnet opstilling) for sine kandidater. Fortegnelsen skal angive rækkefølgen af partiets kandidater i de enkelte opstillingskredse.³²⁾

- 2) Økonomi- og Indenrigsministeriet bekendtgør senest denne dag i landets dagblade:

- dag og tid for afstemningen,
- at der vil blive udsendt valgkort til vælgerne, samt
- at indsigelser om manglende modtagelse af valgkort eller modtagelse af valgkort med et fejlagtigt indhold skal fremsættes over for kommunalbestyrelsen.³³⁾

8 dage før valgdagen

Kommunalbestyrelsen skal have modtaget de maskinelt udskrevne 15.-dagsvalglisters.

Kommunalbestyrelsen skal også have modtaget de maskinelt udskrevne valgkort for vælgere optaget på 15.-dagsvalglisten, hvis det er kommunalbestyrelsen og ikke kommunens databehandler, der skal aflevere valgkortene til postbesørgelse.

Kommunalbestyrelsen sørger for at rette disse valglisters manuelt i nødvendigt omfang frem til valgdagen.

Kommunalbestyrelsen vil senest denne dag have modtaget fortegnelser fra anmeldelsesmyndigheden (Statsforvaltningen og formanden for valgbestyrelsen i Bornholms Kommune) over de kandidater, der er opstillet i storkredsen. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at vælgerne fra denne dag kan gøre sig bekendt med fortegnelsen ved brevstemmeafgivning på det eller de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem.

Kommunalbestyrelsen vil derudover senest denne dag have modtaget fortegnelser fra anmeldelsesmyndigheden (Statsforvaltningen og formanden for valgbestyrelsen i Bornholms Kommune), der angiver rækkefølgen på stemmesedlen i de enkelte opstillingskredse af kandidaterne for et parti, der har anmeldt prioriteret rækkefølge (prioriteret sideordnet opstilling) for sine kandidater.

Kl. 12 otte dage før valgdagen er sidste frist for, at en vælger med handicap eller nedsat førlighed kan indgive ansøgning til vælgerens bopælskommune om at afgive stemme på et andet afstemningssted

i opstillingskredsen i bopælskommunen. Hvis otte dage før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes ansøgningsfristen frem til hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag.³⁴⁾

7 dage før valgdagen

- 1) Maskinelt udskrevne valgkort vedrørende vælgere, der er optaget på den maskinelt udskrevne 15.-dagsvalgliste, skal senest denne dag være afleveret til postbesørgelse enten af kommunalbestyrelsen eller af kommunens databehandler.
- 2) Skæringsdato for optagelse på valglisten (*udlandstilflyttervalglisten*) af vælgere, der flytter hertil fra udlandet (dvs. ikke Færøerne eller Grønland), og senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen.³⁵⁾

Skæringsdatoen ligger fast, uanset om dagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag.³⁶⁾

- 3) Personer, der har valgt til Folketinget uanset udlandsophold, jf. folketingsvalglovens § 2, og som i forbindelse med udlandsopholdet er registreret i CPR som udrejst og har ansøgt om at blive optaget på valglisten, skal optages på valglisten (*udlandsdanskervalglisten*), hvis kommunalbestyrelsen eller Valgnævnet senest denne dag har truffet afgørelse herom.³⁷⁾

Skæringsdatoen ligger fast, uanset om dagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag.³⁸⁾

Kommunen afhenter denne dag post (se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt) og efterser sin postkasse og elektroniske post for samme dag at behandle de anmeldelser om tilflytning fra udlandet (pkt. 2) og ansøgninger om optagelse på valglisten fra udlandsdanskere i henhold til folketingsvalglovens § 2 (pkt. 3), som kommunen har modtaget senest denne dag. Dette gælder også, selv om 7.-dagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag. Falder 7.-dagen på en lørdag, søndag eller anden helligdag, må afhentningen af post dog ske hverdagen umiddelbart før.

- 4) Skæringsdato for kommunalbestyrelsens indberetninger til CPR af:

- anmeldelser om tilflytning fra udlandet (dvs. ikke Færøerne eller Grønland),
- ophævelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6,
- erhvervelse af dansk indfødsret, samt
- dødsfald i de særlige tilfælde, hvor dødsfald indberettes af kommunalbestyrelsen og ikke af sognemyndigheden.

Indberetningerne til CPR sker til brug for den maskinelle udskrivning af en valgliste over de vælgere, der ikke er optaget på 15.-dagsvalglisten, men som senest 7 dage før valgdagen er flyttet til kommunen fra udlandet (dvs. ikke Færøerne eller Grønland), har fået ophævet værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6 eller har fået dansk indfødsret (*udlandstilflyttervalglisten*).

Hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes skæringsdatoen frem til hverdagen umiddelbart før, der ikke er en lørdag.

- 5) Skæringsdato for kommunalbestyrelsens indberetninger til CPR af afgørelser om optagelse på valglisten af personer, der har valgt uanset udlandsophold, til brug for den maskinelle udskrivning af en særlig valgliste over disse vælgere (*udlandsdanskervalglisten*).

Hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes skæringsdatoen frem til hverdagen umiddelbart før, der ikke er en lørdag.

Kommunen afhenter denne dag post og efterser sin postkasse og elektroniske post for samme dag at behandle de meddelelser, der er nævnt under pkt. 4 og 5, som kommunen har modtaget senest denne dag. Se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt.

De vælgere, der er nævnt under pkt. 2 og 3, skal optages manuelt på valglisten, hvis de ikke er optaget på de maskinelt udskrevne valglister, se pkt. 4 og 5.

6 dage før valgdagen og frem til valgdagen

Kommunen retter fejl i valglisten frem til valgdagen ved udfærdigelse af nye valgkort og ved manuelle rettelser i valglisten.³⁹⁾

Til og med valgdagen retter kommunen valglisten manuelt, hvis kommunen modtager meddelelse om, at en vælger er fraflyttet til udlandet, har fået iværksat eller ophævet værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, har erhvervet eller fortabt dansk indfødsret eller er afgået ved døden.⁴⁰⁾

6 dage før valgdagen

Kommunens databehandler skal aflevere de maskinelt udskrevne valgkort til postbesørgelse for de vælgere, der er optaget på den maskinelt udskrevne *udlandstilflyttervalgliste*, (dvs. vælgere tilflyttet fra udlandet, men ikke fra Færøerne og Grønland).

5 dage før valgdagen

- 1) Vælgerne skal have modtaget de maskinelt udskrevne valgkort.
- 2) Kommunalbestyrelsen skal have modtaget den maskinelt udskrevne *udlandstilflyttervalgliste* og *udlandsdanskervalgliste*.

Kommunalbestyrelsen sørger for at rette disse valglister manuelt i nødvendigt omfang frem til valgdagen (se ovenfor under »6 dage før valgdagen og frem til valgdagen«).

Tredjesidste hverdag før valgdagen

Sidste dag for brevstemmeafgivning i Danmark, herunder på danske havanlæg på dansk område. Det gælder også, selv om tredjesidste hverdag er en lørdag.⁴¹⁾

Kommunalbestyrelsen skal på mindst ét af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, holde åbent for brevstemmeafgivning som minimum i tidsrummet kl. 9-16.⁴²⁾ Dette gælder, uanset om den tredjesidste hverdag før valgdagen er en lørdag.

Det vil i øvrigt være hensigtsmæssigt at holde også eventuelle øvrige steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, åbent for brevstemmeafgivning den pågældende dag.

Næstsidste og sidste dag før valgdagen

Valgstyrerne kan om nødvendigt 1 eller 2 dage før valgdagen begynde at undersøge, om brevstemmerne kan komme i betragtning. Undersøgelsen skal være færdig, inden afstemningen begynder på valgdagen.⁴³⁾

For at komme i betragtning skal brevstemmer være modtaget af valgstyrerne, inden afstemningen begynder.⁴⁴⁾

Kommunen skal afhente post og efterse sin postkasse dagen før valgdagen for at sikre, at brevstemmer kan afleveres rettidigt til vedkommende valgstyrere. Se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af

post generelt samt afsnit 3.2.1. om en eventuel aftale om mulighed for samlet afsendelse af mellemkommunale brevstemmer op til valgdagen.

Valgbestyrelsen skal aflevere stemmesedler og opslag til kommunalbestyrelserne i god tid, inden afstemningen begynder på valgdagen.⁴⁵⁾

Valgdagen

Kommunen skal, inden afstemningen begynder, som udgangspunkt afhente post og efterse sin postkasse for at sikre, at eventuelle sent fremkomne brevstemmer kan afleveres rettidigt til vedkommende valgstyrelse på de enkelte afstemningssteder. Se afsnit 3.2.2. om afhentning af post på valgdagen, inden valghandlingen går i gang.

Hvis valgdagen falder på en arbejdsdag, foregår afstemningen kl. 8-20,⁴⁶⁾ bortset fra på visse småøer, hvor kommunalbestyrelsen senest 15 dage før valgdagen har truffet afgørelse om, at afstemningen først begynder kl. 9.⁴⁷⁾

Hvis valgdagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag, foregår afstemningen kl. 9-20.⁴⁸⁾

Stemmeoptælling foretages på afstemningsstederne umiddelbart efter afstemningens afslutning. Resultatet indberettes til valgbestyrelsen, der indberetter til Danmarks Statistik.⁴⁹⁾

Fintællingsdagen - dagen efter valgdagen

Kommunalbestyrelsen sørger for, at afstemningsbøgerne, de benyttede valglister og valgkort samt stemmesedlerne og brevstemmematerialet er til stede ved fintællingen.⁵⁰⁾

Valgbestyrelsen foretager senest dagen efter valgdagen fintælling for hvert afstemningsområde for sig og herefter for hele opstillingskredsen under ét, udarbejder valgbog, indberetter resultatet til Danmarks Statistik og sender samme dag i elektronisk form en attesteret kopi af valgbogen med bilag til Økonomi- og Indenrigsministeriet og en attesteret kopi af valgbogen med bilag til Danmarks Statistik. Valgbestyrelsen sender samtidig som Quickbrev to annullerede stemmesedler til Økonomi- og Indenrigsministeriet.⁵¹⁾

Ugedagen efter valgdagen

Sidste frist for at klage over valget. Klager skal stiles til Folketinget og sendes til Økonomi- og Indenrigsministeriet.⁵²⁾

8 dage efter valgdagen

Valgplakater, der efter vejlovgivningens regler er ophængt uden tilladelse fra vejmyndigheden, skal være taget ned senest ved døgnets afslutning.⁵³⁾

12 hverdage (inkl. lørdag) efter valgdagen

Kl. 12 denne dag: Det nyvalgte Folketing træder sammen, hvis kongen (statsministeren) ikke har indkaldt det til møde forinden.⁵⁴⁾

Når Folketinget endeligt har afgjort eventuelle klager over valget, tilintetgøres valglister og valgkort samt stemmesedler og brevstemmemateriale.⁵⁵⁾ Økonomi- og Indenrigsministeriet giver kommunerne besked herom. Hvis valgmaterialiet anvendes til forskning og statistik, kan tilintetgørelsen udskydes til det tidspunkt, hvor valgmaterialiet ikke længere er nødvendigt til disse formål.

3.2. Generelt om levering, afhentning og omdeling af post med PostNord

Ved breve, der sendes med PostNord, gælder følgende:

De almindelige breve er op til 5 hverdage undervejs.

Quickbreve omdeles fra dag-til-dag, mandag til fredag.

Posten omdeles ikke længere til eller fra et posthus, men fra PostNords distributionshubs. På posthusene er det kun muligt at sende post samt afhente breve og pakker, der er forsøgt leveret.

PostNord har over for Økonomi- og Indenrigsministeriet oplyst, at en stor del af landets kommuner har indgået aftaler med PostNord om enten levering af post eller afhentning af post på en distributionshub eller i et postboksanlæg. Tidspunktet for afhentning og levering af post varierer, og det er derfor ikke muligt at oplyse et standardiseret tidspunkt for afhentning og levering af post.

Erhverv Kundeservice hos PostNord kan eventuelt kontaktes på tlf.nr. 70 11 12 30 mandag til fredag i tidsrummet kl. 8-17 med henblik på at indgå aftale med PostNord om levering af post på en distributionshub eller i et postboksanlæg.

3.2.1. Eventuel aftale om mulighed for samlet afsendelse af mellemkommunale brevstemmer afgivet i den sidste periode op til valget

Ved det kommunale og regionale valg den 21. november 2017 indgik KL aftale med PostNord om mulighed for samlet afsendelse af mellemkommunale brevstemmer, der blev afgivet i de sidste fem dage af brevstemmeperioden.

Aftalen betød, at de mellemkommunale brevstemmer, der blev afgivet i de sidste fem dage af brevstemmeperioden, kunne samles til bunke ét sted i hver kommune og sendes samlet. Aftalen havde alene betydning for de mellemkommunale brevstemmer, der skulle behandles i de sidste fem dage af brevstemmeperioden. Alle øvrige brevstemmer skulle således afsendes efter vanlig procedure.

Der er ikke på tidspunktet for denne vejlednings udsendelse indgået aftale om mellemkommunale brevstemmer i den sidste periode op til et folketingsvalg, men det vil inden for rammerne af folketingsvalgloven være muligt at indgå en tilsvarende aftale med virkning for folketingsvalget.

3.2.2. Særligt om afhentning af post på valgdagen, inden valghandlingen går i gang

Hvis valgdagen falder på en hverdag, og afstemningen derfor begynder kl. 8, vil der helt ekstraordinært i visse tilfælde være mulighed for at afhente post, der ikke er omfattet af en eventuel aftale som nævnt i afsnit 3.2.1. (som f.eks. brevstemmer fra udlandet), på en af PostNords distributionshubs inden kl. 8. Det bemærkes, at antallet af distributionshubs løbende reduceres, og at placeringen heraf løbende ændres. Kommunen kan kontakte Erhverv Kundeservice hos PostNord for oplysning om nærmeste (relevante) distributionshub. Som følge af reduktion i antallet af distributionshubs vil afstanden for visse kommuner til en distributionshub kunne være stor.

Hvor en kommune vurderer, at det ikke tidsmæssigt vil være muligt at afhente post på et af PostNords distributionshubs på valgdagen, inden afstemningen går i gang, kan kommunen undtagelsesvis undlade at afhente post denne dag. Kommunen skal i dette tilfælde sørge for, at al post, der kan leveres eller afhentes dagen inden valgdagen, er aftalt leveret til eller afhentet af kommunen denne dag.

Hvis valgdagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag, og afstemningen derfor begynder kl. 9, vil der ikke være mulighed for at afhente post på en af PostNords distributionshubs på valgdagen.

Kommunen skal i dette tilfælde sørge for, at al post, der ikke er omfattet af en eventuel aftale som nævnt i afsnit 3.2.1. (som f.eks. brevstemmer fra udlandet), er enten aftalt leveret eller afhentet så tæt på valgdagen som muligt.

Erhverv Kundeservice kan kontaktes for yderligere oplysninger på tlf.nr. 70 11 12 30 mandag til fredag i tidsrummet kl. 8-17.

4. Valgret, valglistes og valgkort

4.1. Valgret

Efter grundlovens § 29 og folketingsvalglovens § 1 har enhver valgret til Folketinget, der

- har dansk indfødsret (statsborgerskab),
- er fyldt 18 år og
- har fast bopæl i riget.

Personer, der er under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, har dog ikke valgret (tidligere kaldt »umyndiggjorte«).

Personer, der er under andre former for værgemål, se værgemålslovens §§ 5 og 7, bevarer deres valgret.

Personer, der er ansat i den danske stat og beordret til tjeneste uden for riget, anses for at have fast bopæl i riget, se folketingsvalglovens § 2, stk. 1. Endvidere anses personer, der midlertidigt har taget ophold i udlandet, og som er omfattet af en af de persongrupper, der er opregnet i lovens § 2, stk. 2, for at have fast bopæl i riget.

Personer, der opholder sig i udlandet, anses også for at have fast bopæl i riget, hvis de agter at vende tilbage til riget, inden der er gået 2 år efter udrejsen, se lovens § 2, stk. 3.

Det samme gælder under visse betingelser for ægtefæller, registrerede partnere og samlevere til personer, der er omfattet af lovens § 2, stk. 1, 2 eller 3, se lovens § 2, stk. 4.

4.2. Indberetninger af ændringer af afstemningsområder og afstemningssteder

Når valget er udskrevet, skal kommunalbestyrelsen udarbejde en valgliste over kommunens vælgere for hvert afstemningsområde i kommunen, se lovens § 18, stk. 1, se herom nedenfor under afsnit 4.3. Der er ét afstemningssted for hvert afstemningsområde. De valgkort, som kommunalbestyrelsen sender ud til vælgerne, skal bl.a. indeholde oplysning om det afstemningssted, hvor vælgeren skal henvende sig for at stemme, se afsnit 4.10. nedenfor.

Kommunalbestyrelsen skal løbende indberette ændringer i afstemningsområder (valgdistrikter) til CPR's vejregister⁵⁶⁾ og ændringer i afstemningssteder til kommunens databehandler⁵⁷⁾. Ændringer vedrørende afstemningsområder (valgdistrikter) og afstemningssteder skal være indberettet *senest 15 dage før valgdagen* til CPR's vejregister henholdsvis kommunens databehandler.

Falder 15.-dagen før valgdagen på en lørdag, søndag eller anden helligdag, vil sidste frist for indberetning til CPR's vejregister vedrørende afstemningsområder og indberetning til kommunens databehandler vedrørende afstemningssteder være hverdagen umiddelbart før, der ikke er en lørdag.

Ved »kommunens databehandler« forstås den virksomhed, der på vegne af kommunen elektronisk modtager det relevante udtræk af CPR og på grundlag heraf udskriver valglisten og valgkort, som sendes til kommunen henholdsvis vælgerne i kommunen. Det kan f.eks. være KMD eller Strålfors.

4.3. Generelt om optagelse på valglisten

For at udøve sin valgret, dvs. have ret til at stemme, skal man være optaget på valglisten, se lovens § 3.

Når valget er udskrevet, skal kommunalbestyrelsen udarbejde en valgliste over kommunens vælgere. Der skal udarbejdes en valgliste for hvert afstemningsområde i kommunen, se lovens § 18, stk. 1.

Da folketingsvalg afholdes i alle dele af riget, skal Færøerne og Grønland ikke betragtes som udland med hensyn til tilflytning og fraflytning. I stedet gælder de særlige regler i lovens kapitel 4 for disse dele af riget med hensyn til tilflytning og fraflytning.

Valglisten består af en *15.-dagsvalgliste*, en *udlandstilflyttervalgliste* og en *udlandsdanskervalgliste*.

Hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes skæringsdatoen for optagelse af vælgere på den maskinelle 15.-dagsvalgliste frem til hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag, se lovens § 18, stk. 7.

På *15.-dagsvalglisten* optages de vælgere, der senest 15 dage før valgdagen er flyttet til kommunen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, se lovens § 18, stk. 2, 1. pkt. Vælgere, der er flyttet til kommunen fra Færøerne eller Grønland, optages dog kun på valglisten, såfremt de senest 18 dage før valgdagen er flyttet til kommunen, og de senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, se lovens § 18, stk. 2, 2. pkt. Vælgere, der senere end 15 dage før valgdagen flytter fra kommunen til en anden kommune eller anmelder deres flytning dertil, eller senere end 18 dage før valgdagen flytter til Færøerne eller Grønland eller anmelder deres flytning dertil, skal forblive optaget på valglisten i fraflytningskommunen, se nærmere lovens § 18, stk. 4 og 5.

På *udlandstilflyttervalglisten* optages de vælgere, der ikke er optaget på 15.-dagsvalglisten, og som senest 7 dage før valgdagen er flyttet til kommunen fra udlandet og senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, se lovens § 18, stk. 6, 1. pkt. De vælgere, der senere end 18 dage før valgdagen er flyttet til kommunen fra Færøerne eller Grønland, optages ikke på udlandstilflyttervalglisten, men skal forblive optaget på valglisten i fraflytningskommunen på Færøerne henholdsvis i Grønland, jf. ovenfor.

På *udlandstilflyttervalglisten* optages også de vælgere, der ikke er optaget på 15.-dagsvalglisten, og som senest 7 dage før valgdagen har fået ophævet værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6 eller har fået dansk indfødsret.

På *udlandsdanskervalglisten* optages de vælgere, der har valgret uanset ophold i udlandet efter lovens § 2, og som i forbindelse med udlandsopholdet er registreret i CPR som udrejst, hvis de har ansøgt om at blive optaget på valglisten, og enten kommunalbestyrelsen eller Valgnævnet har truffet afgørelse om optagelse på valglisten senest 7 dage før valgdagen, se lovens § 18, stk. 6, 2. pkt.

Fristerne for optagelse af vælgere på udlandstilflyttervalglisten og udlandsdanskervalglisten gælder også, når 7.-dagen før valgdagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag, se lovens § 18, stk. 7, modsætningsvis. Fristerne for indberetninger til CPR til brug for de maskinelt udskrevne udlandstilflytter- og udlandsdanskervalglisten vil imidlertid være den hverdag, der kommer umiddelbart før, som ikke er en lørdag, se afsnit 4.4.2. og 4.4.3. De vælgere, der skal optages på disse valglisten, men ikke er blevet indberettet til CPR forinden, må optages manuelt på disse valglisten.

4.3.1. Automatisk optagelse på valglisten

Vælgere, der er bopælsregistreret i CPR, dvs. registreret med bopæl, fast opholdssted eller under vejkode større end 9900 (bortset fra forsvundne personer), optages automatisk, dvs. uden at ansøge herom, på valglisten. De optages på valglisten i den kommune, hvor de er bopælsregistreret i CPR senest 15 dage før valgdagen. Vælgere, der flytter hertil fra Færøerne eller Grønland, optages dog på valglisten i den kommune, hvor de er bopælsregistreret i CPR senest 18 dage før valgdagen, og vælgere, der flytter hertil fra udlandet, optages dog på valglisten i den kommune, hvor de er bopælsregistreret i CPR senest 7 dage før valgdagen. Se lovens § 15 sammenholdt med § 18.

Det gælder også vælgere, der er ansat i den danske stat og beordret til tjeneste uden for riget, se lovens § 2, stk. 1, såfremt de har taget ophold i udlandet i forbindelse med den beordrede tjeneste fra og med den 1. juli 2000. Det samme gælder under visse betingelser deres ægtefæller, registrerede partnere og samlevende, se lovens § 2, stk. 4. Dette skyldes, at de nævnte vælgere fra og med den 1. juli 2000 ikke registreres som udrejst i CPR, se § 24, stk. 5 og 6, i lov om det Centrale Personregister (CPR-loven), se lovbekendtgørelse nr. 646 af 2. juni 2017.

Også vælgere, der på 15.-dagen før valgdagen i øvrigt er registreret under vejkode større end 9900, se §§ 13 og 14 i bekendtgørelse nr. 1034 af 4. september 2017 om folkeregistrering m.v., optages automatisk (med undtagelse af forsvundne personer, se nedenfor afsnit 4.3.1.1.) på valglisten. Se dog afsnit 4.10. nedenfor om udsendelse af valgkort.

Skæringsdatoen for automatisk optagelse på valglisten *under den nye bopæl* er som nævnt 15 dage før valgdagen for de vælgere, der flytter til kommunen fra en anden kommune. Skæringsdatoen for automatisk optagelse på valglisten under den nye bopæl er ligeledes 15 dage før valgdagen for vælgere, der flytter inden for kommunen. Det betyder, at kommunalbestyrelsen skal optage de vælgere på valglisten under den aktuelle bopæl, der senest 15 dage før valgdagen er flyttet til kommunen fra en anden kommune eller er flyttet inden for kommunen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til (tilflytnings)kommunen. Hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes skæringsdatoen frem til hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag. Se lovens § 18, stk. 2, 1. pkt., stk. 3 og stk. 7. Vælgere, der senere end 15 dage før valgdagen er flyttet til en anden kommune eller inden for kommunen, eller som senere end denne dag har anmeldt flytning, skal forblive optaget på valglisten under den hidtidige bopæl, se lovens § 18, stk. 4, sammenholdt med stk. 7. Se også afsnit 4.3.1.4. om særlige forhold, når 15.-dagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag.

Bemærk, at CPR lukker midlertidigt for opdatering af CPR-systemet mellem kl. 18 og kl. 24 på 15.-dagen før valgdagen (eller, hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, på hverdagen umiddelbart før) af hensyn til udarbejdelse af udtrækket af 15.-dagsvalglisten. Vælgere, der via digital selvbetjening melder flytning på skæringsdatoen mellem kl. 18 og kl. 24 med virkning fra denne dato, vil derfor blive optaget på udlandstilflyttervalglisten, der udarbejdes 7 dage før valgdagen, se afsnit 4.4.2. nedenfor.

4.3.1.1. Vælgere uden fast opholdssted (hjemløse og forsvundne personer)

Vælgere, der på 15.-dagen før valgdagen er uden fast opholdssted og dermed hjemløse, vil være registreret i CPR i deres hidtidige bopælskommuner under vejkode større end 9900 og optages automatisk på valglisten i den hidtidige bopælskommune, se § 6, stk. 4, i CPR-loven og § 13, nr. 1, i bekendtgørelse nr. 1034 af 4. september 2017 om folkeregistrering m.v.

Vælgere, der på 15.-dagen før valgdagen er registreret af den hidtidige bopælskommune som forsvundet i CPR, fordi de er eftersøgt uden at blive fundet, se § 6, stk. 5, i CPR-loven, optages ikke på valglisten. Hvis vedkommende vælger er fundet eller har givet sig til kende senest på 15.-dagen før valgdagen, skal vedkommendes registrering som forsvundet i CPRophøre.

Kommer der efter 15.-dagen før valgdagen, men dog senest på valgdagen oplysninger frem, der gør, at det kan konstateres, at den pågældende fejlagtigt på 15.-dagen før valgdagen var registreret som forsvundet i CPR, skal den pågældende optages manuelt på valglisten. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvis en vælger, der på 15.-dagen før valgdagen er registreret som forsvundet i CPR, giver sig til kende på et senere tidspunkt, f.eks. ved at møde frem på et afstemningssted på valgdagen, og hvis det på grundlag af de oplysninger, kommunalbestyrelsen herved kommer i besiddelse af, kan konstateres, at vælgeren fejlagtigt på 15.-dagen var registreret som forsvundet i CPR. Kommunalbestyrelsen skal derudover ændre den pågældendes bopælsregistrering i CPR i overensstemmelse hermed.

4.3.1.1.1. Vælgere under særlig adressebeskyttelse

Vælgere, der er under særlig adressebeskyttelse, jf. CPR-lovens § 6, stk. 6, skal optages på valglisten på samme måde som personer uden fast opholdssted. Der henvises derfor til afsnit 4.3.1.1.

4.3.1.1.2. Vælgere, der flytter til kommunen fra udlandet

For vælgere, der flytter til kommunen fra udlandet (dvs. ikke Færøerne eller Grønland), er skæringsdatoen for at blive optaget på valglisten 7 dage før valgdagen, se lovens § 18, stk. 6, 1. pkt. Det gælder også, når 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, se lovens § 18, stk. 7, modsætningsvis. Det betyder, at kommunalbestyrelsen skal optage de vælgere på valglisten under den aktuelle bopæl, der er flyttet til kommunen fra udlandet senest 7 dage før valgdagen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen.

De pågældende vælgere skal optages på 15.-dagsvalglisten eller udlandstilflyttervalglisten – der begge udarbejdes maskinelt – alt efter hvornår de pågældende flytter til kommunen og har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen.

Hvis det konstateres, at de pågældende vælgere ikke er optaget på de maskinelt udskrevne valglister, dvs. 15.-dagsvalglisten eller udlandstilflyttervalglisten, hvor skæringsdatoen for optagelse er henholdsvis 15 og 7 dage før valgdagen, skal de pågældende vælgere optages manuelt på valglisten, se afsnit 4.4.1., 4.4.2. og 4.6.4.

4.3.1.1.3. Vælgere, der flytter mellem Danmark og Færøerne eller mellem Danmark og Grønland

For vælgere, der flytter mellem Danmark og Færøerne eller mellem Danmark og Grønland, er skæringsdatoen for optagelse på valglisten 18 dage før valgdagen, se lovens § 18, stk. 2, 2. pkt., og stk. 5. Det gælder også, når 18.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, se lovens § 18, stk. 7, modsætningsvis. Det betyder, at kommunalbestyrelsen skal optage de vælgere på valglisten under den aktuelle bopæl, der er flyttet til kommunen fra Færøerne eller Grønland senest 18 dage før valgdagen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen.

Vælgere, der senere end 18.-dagen før valgdagen flytter mellem Danmark og Færøerne eller mellem Danmark og Grønland, eller som senere end denne dag har anmeldt flytning, skal således forblive optaget på valglisten under den hidtidige bopæl, se lovens § 18, stk. 5.

4.3.1.1.4. Særlige forhold, når 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag

Hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes skæringsdatoen for optagelse af vælgere på den maskinelle 15.-dagsvalgliste frem til hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag, for de vælgere, der flytter til kommunen fra en anden kommune, eller som flytter inden for kommunen, se lovens § 18, stk. 2, 1. pkt., stk. 3, 4 og 7.

4.3.1.5. Særlige forhold, når 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag (udlands-tilflyttervalglisten)

Hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, udarbejdes udlandstilflytterlisten maskinelt hverdagen umiddelbart før 7.-dagen før valgdagen. De vælgere, der ikke når at komme på den maskinelt udskrevne udlandstilflytterliste, men som flytter til kommunen fra udlandet senest på 7.-dagen før valgdagen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, skal optages manuelt på valglisten, se nærmere nedenfor under afsnit 4.4.2.

4.3.2. Optagelse på valglisten efter ansøgning (udlandsdanskere)

Vælgere, der har valgt til Folketinget uanset ophold i udlandet efter lovens § 2, og som i forbindelse med udlandsopholdet er registreret i CPR som udrejst, optages kun på valglisten, hvis de har ansøgt om det, og enten kommunalbestyrelsen eller Valgnævnet har truffet afgørelse om optagelse på valglisten senest 7 dage før valgdagen, se lovens § 18, stk. 6, 2. pkt. Det gælder også, når 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, se lovens § 18, stk. 7, modsætningsvis.

Optagelse på valglisten i kraft af kommunalbestyrelsens eller Valgnævnets afgørelse herom vil kun få betydning for folketingsvalget, hvis vælgerens registrerede udrejsedato i CPR ligger forud for eller samtidig med valgdagen, se afsnit 4.6.2. Ellers vil vælgeren på valgdagen være automatisk optaget som herboende folketingsvælger, se afsnit 4.3.1.

Optagelse på valglisten sker i den kommune i Danmark, hvor vælgeren sidst har været bopælsregistreret i CPR. Vælgere, der er omfattet af lovens § 2, stk. 1, eller § 2, stk. 4, jf. stk. 1 (ansatte i den danske stat beordret til tjeneste uden for riget og deres ægtefæller, samlevere eller registrerede partnere), og som umiddelbart inden udsendelsen til tjeneste uden for riget var bopælsregistreret i CPR i en kommune på Færøerne eller i Grønland, optages også efter ansøgning på valglisten i den kommune i Danmark, hvor de sidst har været bopælsregistreret i CPR. Se lovens § 16, stk. 1.

Ansøgning om optagelse på valglisten af en vælger, der har valgt uanset ophold i udlandet efter lovens § 2, og som er registreret i CPR som udrejst, skal indgives til kommunalbestyrelsen i den kommune i Danmark, hvor vælgeren sidst har været bopælsregistreret i CPR, idet vælgeren i givet fald skal optages på valglisten i denne kommune, se ovenfor.

Skæringsdatoen for optagelse på valglisten af vælgere, der har valgt uanset ophold i udlandet efter lovens § 2, er som nævnt 7 dage før valgdagen. Det betyder, at der skal være truffet afgørelse (af enten kommunalbestyrelsen eller Valgnævnet) om optagelse på valglisten senest 7 dage før valgdagen, se lovens § 18, stk. 6, 2. pkt. Det gælder også i tilfælde, hvor 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag.

Ansøgninger om optagelse på valglisten skal behandles løbende. Kommunalbestyrelsen skal endvidere, så vidt det overhovedet er muligt, sikre, at indkomne ansøgninger kan blive behandlet senest 7 dage før valgdagen.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at kommunen 7.-dagen før valgdagen (eller den hverdag, der ligger umiddelbart før) afhenter post samt 7.-dagen før valgdagen (også når denne er en lørdag, søndag eller anden helligdag) efterser sin postkasse og elektroniske post med henblik på at konstatere, om der i posten måtte være ansøgninger om optagelse på valglisten af vælgere omfattet af folketingsvalglovens § 2, og med henblik på samme dag at behandle disse ansøgninger, som kommunen har modtaget senest 7.-dagen før valgdagen. Se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt.

Ansøgninger om optagelse på valglisten, herunder ansøgninger om fornyet optagelse, som kommunalbestyrelsen modtager senest 7 dage før valgdagen, skal derfor behandles straks efter modtagelsen, herunder eventuelt straks sendes videre til Valgnævnet. Videresendelse til Valgnævnet kan ske via sikker (krypteret) e-post til valg@oim.dk med anførelse af »Valgnævnet« i emnefeltet. Der henvises til bekendtgørelse nr. 528 af 15. juni 2000 med senere ændringer om sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af personoplysninger, som behandles for den offentlige forvaltning, samt tilhørende vejledning nr. 37 af 2. april 2001.

Behandlingen af en ansøgning om *fornyet* optagelse på valglisten, der er indgivet *inden* 2-årsperiodens udløb, kan dog i visse tilfælde sættes i bero til efter valget, se nedenfor i afsnit 4.6.2. under D 1 og 2.

Det er kun Valgnævnet, der kan give *afslag* på ansøgninger om optagelse på valglisten, herunder om fornyet optagelse. Kommunalbestyrelsen kan dog give afslag på optagelse på valglisten, hvis afslaget skyldes, at den pågældende ikke opfylder de almindelige valgretsbetingelser bortset fra bopælsbetingelsen (dvs. alderskrav, krav om dansk indfødsret samt krav om retlig handleevne, se værgemålslovens § 6).

Vælgere, der ansøger om at blive optaget på valglisten senere end 7 dage før valgdagen, kan ikke optages (eller eventuelt forblive optaget) på valglisten til det kommende folketingsvalg, heller ikke selv om ansøgningen indgives i forbindelse med anmeldelse af flytning til udlandet. Hverken Økonomi- og Indenrigsministeriet eller Valgnævnet kan dispensere fra fristen om, at der skal være truffet afgørelse om optagelse på valglisten senest 7 dage før valgdagen.

Reglerne om optagelse på valglisten af personer, der har valgt uanset ophold i udlandet efter lovens § 2, og som er registreret i CPR som udrejst, er fastsat dels i lovens §§ 16 og 17 og § 18, stk. 6, 2. pkt., dels i bekendtgørelse nr. 605 af 21. juni 2004 om optagelse på folketingsvalglisten af personer, der har valgt uanset udlandsophold, med tilhørende vejledning nr. 65 af 27. juni 2004 om behandling af ansøgninger om optagelse på folketingsvalglisten af personer, der har valgt uanset udlandsophold.

4.3.2.1. Særlige forhold, når 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag (udlandsdanskervalglisten)

Hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, vil udlandsdanskervalglisten blive udarbejdet maskinelt hverdagen umiddelbart før 7.-dagen før valgdagen (efter kl. 18). De vælgere, der ikke når at komme på den maskinelt udskrevne udlandsdanskervalgliste, men som har ansøgt om og er blevet optaget på valglisten senest på 7.-dagen før valget, skal derfor optages manuelt på valglisten. Se nedenfor afsnit 4.4.3. og 4.4.3.1.

Kommunalbestyrelsen skal endvidere sørge for, at kommunen hverdagen umiddelbart før 7.-dagen før valgdagen, som ikke er en lørdag, afhenter post samt efterser sin postkasse og elektroniske post med henblik på at konstatere, om der i posten måtte være ansøgninger om optagelse på valglisten af vælgere omfattet af folketingsvalglovens § 2. Se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt. Det skyldes hensynet til fristen for indberetning til CPR til brug for den maskinelt udskrevne udlandsdanskervalgliste, der er kl. 18 samme dag. Disse ansøgninger bør behandles, og optagelsen indberettes til CPR samme dag inden kl. 18, så de pågældende vælgere kan nå at blive optaget på den maskinelt udskrevne udlandsdanskervalgliste.

4.4. Maskinel udarbejdelse af valglistes

4.4.1. 15.-dagsvalglisten

15.-dagsvalglisten er fortegnelsen over de vælgere, der senest 15 dage før valgdagen er flyttet til kommunen eller er flyttet inden for kommunen, og som senest denne dag har anmeldt flytningen til (tilflytnings)kommunen. 15.-dagsvalglisten udarbejdes maskinelt på grundlag af oplysningerne i CPR

med de ændringer, som kommunen har modtaget til og med 15 dage før valgdagen (indtil kl. 18, hvor CPRsystemet midlertidigt lukker for indberetning, se nedenfor).

Med henblik på den maskinelle udarbejdelse af 15.-dagsvalglisten skal kommunalbestyrelsen indberette til CPR:

- 1) Alle flytninger til kommunen, som kommunen har fået meddelelse om til og med 15 dage før valgdagen, og hvor flyttedatoen ligger før eller er lig med 15 dage før valgdagen.
- 2) Meddelelser om erhvervelse eller fortabelse af dansk indfødsret, som kommunen har modtaget senest 15 dage før valgdagen.
- 3) Meddelelser om iværksættelse eller ophævelse af værgemål med fratakelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, som kommunen har modtaget senest 15 dage før valgdagen.
- 4) Dødsfald i de særlige tilfælde, hvor dødsfald indberettes af kommunalbestyrelsen. Dødsfald indberettes normalt til CPR af sognemyndigheden.

Indberetningerne til CPR skal foretages *senest* 15 dage før valgdagen inden kl. 18. Meddelelser modtaget på 15.-dagen skal derfor indberettes samme dag. Meddelelsernes rigtighed skal kontrolleres på sædvanlig måde. De almindelige betingelser i CPR-loven for indberetning, herunder af en flytning, til CPR skal være opfyldt. Bemærk reglerne i CPR-lovens § 20 om betingelserne for registrering i CPR af tilflytning fra udlandet og de særlige betingelser for registrering af tilflytning fra et andet nordisk land. En anmeldt flytning, der ikke opfylder betingelserne for registrering i CPR, vil ikke kunne danne grundlag for optagelse på valglisten.

Når 15.-dagen før valgdagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes skæringsdatoen for indberetning til CPR til brug for den maskinelt udskrevne valgliste frem til hverdagen umiddelbart før, der ikke er en lørdag.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at kommunen på skæringsdatoen for indberetning til CPR afhenter post (se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt) og efterser sin postkasse og elektroniske post for samme dag at behandle de meddelelser, der er nævnt under pkt. 1-4, som kommunen har modtaget senest denne dag.

Bemærk, at CPR lukker midlertidigt for opdatering af CPR-systemet mellem kl. 18 og kl. 24 på 15.-dagen før valgdagen (eller, hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, på hverdagen umiddelbart før) af hensyn til udarbejdelse af udtrækket af 15.-dagsvalglisten. Vælgere, der via digital selvbetjening melder flytning på skæringsdatoen mellem kl. 18 og kl. 24 med virkning fra denne dato, vil således ikke blive optaget på 15.-dagsvalglisten, men vil blive optaget på udlandstilflyttervalglisten, se afsnit 4.4.2.

Kommunalbestyrelsen modtager den maskinelt udskrevne 15.-dagsvalgliste senest 8 dage før valgdagen.

Kommunalbestyrelsen har efter persondatalovgivningen ikke adgang til at udlevere valglisten, herunder fortegnelser over førstegangsvælgere, til politiske partier m.v. Dette gælder også for udlandstilflyttervalglisten og udlandsdanskervalglisten. Anmodninger om aktindsigt efter offentlighedsloven i valglister – og andet valgmateriale – skal bedømmes i lyset af dette samt i lyset af materialets særlige karakter og funktion samt den særlige fortrolighed, hvormed valghandlinger er omgivet.

4.4.2. Udlandstilflyttervalglisten (7.-dagen før valgdagen)

Udlandstilflyttervalglisten er fortegnelsen over de vælgere, der ikke er optaget på 15.-dagsvalglisten, og som senest 7 dage før valgdagen er flyttet til kommunen fra udlandet og senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen. Herunder optages de vælgere, der på skæringsdatoen for

15.-dagsvalglisten med virkning fra denne dag via digital selvbetjening eller på anden måde har anmeldt flytning mellem kl. 18 og kl. 24, hvor CPR-systemet har været midlertidigt lukket for opdateringer som følge af udarbejdelse af 15.-dagsvalglisteudtrækket.

Udlandstilflyttervalglisten omfatter også de vælgere, der ikke er optaget på 15.-dagsvalglisten, og som senest 7 dage før valgdagen har fået ophævet værgemål med fratrækelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, eller har fået dansk indfødsret.

Udlandstilflyttervalglisten udarbejdes maskinelt på grundlag af oplysningerne i CPR.

Med henblik på den maskinelle udarbejdelse af udlandstilflyttervalglisten skal kommunalbestyrelsen indberette følgende forhold til CPR, som ikke allerede er indberettet med henblik på udarbejdelse af 15.-dagsvalglisten:

- 1) Alle flytninger fra udlandet (dvs. ikke fra Færøerne eller Grønland), som kommunen har modtaget meddelelse om til og med 7 dage før valgdagen, og hvor flyttedatoen ligger før eller er lig med 7.-dagen før valgdagen.
- 2) Meddelelser om ophævelse af værgemål med fratrækelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, som kommunen har modtaget senest 7 dage før valgdagen.
- 3) Meddelelser om erhvervelse af dansk indfødsret, som kommunen har modtaget senest 7 dage før valgdagen.

Indberetningerne skal som nævnt ske *senest 7 dage før valgdagen*. Meddelelser modtaget på 7.-dagen før valgdagen skal derfor indberettes samme dag inden kl. 18.

Det forudsættes, at meddelelsers rigtighed kontrolleres på sædvanlig måde, samt at de almindelige betingelser fastsat i CPR-loven for indberetning, herunder af en flytning, til CPR i øvrigt er opfyldt. Der henvises til det, der er anført i forbindelse med 15.-dagsvalglisten, se ovenfor i afsnit 4.4.1.

Hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, vil skæringsdatoen for indberetninger til CPR til brug for den maskinelt udskrevne udlandstilflyttervalgliste være hverdagen umiddelbart før, der ikke er en lørdag. Se nedenfor afsnit 4.4.3.1.

Bemærk, at CPR lukker midlertidigt for opdatering af CPR-systemet mellem kl. 18 og kl. 24 på 7.-dagen før valgdagen (eller, hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, på hverdagen umiddelbart før) af hensyn til udarbejdelse af udtrækket af 7.-dagsvalglisten. Vælgere, der via digital selvbetjening melder flytning på skæringsdatoen mellem kl. 18 og kl. 24 med virkning fra denne dato, optages således ikke automatisk på udlandstilflyttervalglisten, men skal optages manuelt på valglisten, se nedenfor afsnit 4.6.5.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at kommunen på skæringsdatoen for indberetning til CPR afhenter post (se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt) og efterser sin postkasse og elektroniske post for samme dag at behandle de meddelelser, der er nævnt under pkt. 1-3, som kommunen har modtaget senest denne dag.

Kommunalbestyrelsen modtager den maskinelt udskrevne udlandstilflyttervalgliste senest 5 dage før valgdagen.

4.4.3. Udlandsdanskervalglisten

Udlandsdanskervalglisten er fortegnelsen over vælgere med valget uanset ophold i udlandet, se lovens § 2, der efter ansøgning og afgørelse (fra enten kommunalbestyrelsen eller Valgnævnet) herom senest 7

dage før valgdagen er optaget på folketingsvalglisten. Udlandsdanskervalglisten udarbejdes maskinelt på grundlag af oplysningerne i CPR.

Til brug for den maskinelle udarbejdelse af udlandsdanskervalglisten skal kommunalbestyrelsen inden kl. 18 til CPR indberette optagelsen på valglisten af vælgere, der har valget uanset ophold i udlandet efter lovens § 2 og har ansøgt om optagelse på valglisten, og som kommunalbestyrelsen senest 7 dage før valgdagen har truffet afgørelse om skal optages på valglisten. Endvidere indberettes optagelsen på valglisten af vælgere, som kommunalbestyrelsen senest denne dag har modtaget skriftlig eller telefonisk meddelelse fra Valgnævnet om er optaget på valglisten.

Afgørelser om optagelse på valglisten af vælgere, der er omfattet af lovens § 2, stk. 1, eller § 2, stk. 4, jf. stk. 1 (statsansatte, der er beordret til tjeneste uden for riget samt deres ægtefæller, registrerede partnere og samlevende), og som umiddelbart inden udsendelsen til tjeneste uden for riget var bopælsregistreret i CPR i Grønland, herunder i områder i Grønland uden for den kommunale inddeling, skal dog ikke indberettes til CPR. Disse vælgere skal i stedet optages manuelt på valglisten, se nedenfor i afsnit 4.6.2, punkt C.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at kommunen på skæringsdatoen for indberetning til CPR afhenter post (se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt) og efterser sin postkasse og elektroniske post for samme dag at behandle de ansøgninger om optagelse på valglisten af vælgere omfattet af folketingsvalglovens § 2, som kommunen har modtaget senest denne dag. Endvidere skal kommunalbestyrelsen sørge for, at kommunen har åbent for personlig indlevering af sådanne ansøgninger mindst ét sted i kommunen.

Indberetningerne om optagelse på udlandsdanskervalglisten skal foretages *senest 7 dage før valgdagen* inden kl. 18.

Kommunalbestyrelsen modtager den maskinelt udskrevne udlandsdanskervalgliste senest 5 dage før valgdagen.

4.4.3.1. Særlige forhold, når 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag

Hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, vil skæringsdagen for indberetninger til CPR til brug for den maskinelt udskrevne udlandsdanskervalgliste være den hverdag, der kommer umiddelbart før, og som ikke er en lørdag. Det indebærer bl.a., at kommunalbestyrelsen skal sørge for, at kommunen hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag, afhenter post (se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt) samt efterser sin postkasse og elektroniske post med henblik på at konstatere, om der i posten måtte være ansøgninger om optagelse på valglisten af vælgere omfattet af folketingsvalglovens § 2. Det skyldes hensynet til fristen for indberetning til CPR til brug for den maskinelt udskrevne udlandsdanskervalgliste, hvor fristen er kl. 18 samme dag.

Ansøgninger om optagelse på udlandsdanskervalglisten, der er modtaget på skæringsdagen for indberetninger til CPR til brug for den maskinelt udskrevne udlandsdanskervalgliste, skal behandles samme dag, og optagelser skal efterfølgende indberettes til CPR samme dag inden kl. 18, så de pågældende vælgere kan nå at blive optaget på den maskinelt udskrevne udlandsdanskervalgliste.

Kommunen skal endvidere efterse sin postkasse og elektroniske post også på skæringsdagen for ansøgningsfristen, dvs. på 7.-dagen før valgdagen, selv om denne falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag. Der skal endvidere på 7.-dagen før valgdagen være åbent for personlig indlevering af sådanne ansøgninger mindst ét sted i kommunen i nogle timer. Det vil i den forbindelse ikke være tilstrækkeligt, hvis der alene på kommunens hjemmeside og/eller ved indgangen til den lokalitet, hvor ansøgning om

optagelse på valglisten kan indleveres personligt, er angivet et telefonnummer, der kan ringes til, hvis man ønsker at indlevere en ansøgning om optagelse på valglisten personligt, da dette vil indebære et krav om, at man skal medbringe en mobiltelefon.

4.5. Manuel rettelse af valglisten på grund af mangler m.v. vedrørende indberetning til CPR

Hvis det konstateres, at der ikke er foretaget en indberetning til CPR, som kommunalbestyrelsen burde have foretaget senest 15 dage før valgdagen, se ovenfor i afsnit 4.4.1., skal de pågældende vælgere manuelt optages på eller slettes af valglisten. Er vælgeren flyttet fra en kommune til en anden, uden at det er registreret i CPR, må tilflytningskommunen henvende sig til fraflytningskommunen, så den pågældende vælger kan slettes manuelt af valglisten i fraflytningskommunen.

Dette gælder også, hvis der kommer oplysninger frem efter fristen for indberetning til CPR, men dog senest på valgdagen, der gør, at der nu skal ske indberetning til CPR. Er en flytning til en kommune ikke indberettet til CPR senest 15 dage før valgdagen, f.eks. fordi der ikke er indsendt en erklæring fra vælgerens logivært, som bekræfter, at vælgeren er flyttet til adressen m.v. eller lignende, skal den pågældende vælger optages manuelt på valglisten i tilflytningskommunen, når logiværtserklæringen m.v. foreligger efter 15.-dagen før valgdagen, dog senest på valgdagen. Fraflytningskommunen skal i disse tilfælde – medmindre der er tale om tilflytning fra udlandet (dvs. ikke Færøerne eller Grønland) – underrettes for at kunne slette vælgeren af valglisten dér. Det forudsættes herved, at kommunen har modtaget meddelelse om flytningen senest 15 dage før valgdagen, og at flyttedatoen ligger før eller er lig med 15 dage før valgdagen.

Hvis kommunalbestyrelsens afgørelse om, at en anmeldt flytning til en kommune ikke opfylder betingelserne for registrering i CPR, ændres enten af kommunalbestyrelsen selv eller af Økonomi- og Indenrigsministeriet efter 7.-dagen⁵⁸⁾ før valgdagen, men dog senest på valgdagen, skal den pågældende vælger optages manuelt på valglisten. Optagelse på valglisten skal i denne situation ske manuelt, da vælgeren ikke er optaget på den maskinelt udskrevne valgliste over kommunens vælgere. Fraflytningskommunen skal i disse tilfælde – medmindre der er tale om tilflytning fra udlandet (dvs. ikke Færøerne eller Grønland) – underrettes for at kunne slette vælgeren af valglisten dér.

Det forudsættes herved, at tilflytningskommunen har modtaget meddelelse om flytningen senest 15 dage før valgdagen, og at flyttedatoen ligger før eller er lig med 15.-dagen før valgdagen.

Underretningspligten gælder også, når tilflytningen er sket fra Færøerne eller Grønland senest 18 dage før valgdagen, men dette først anerkendes af kommunen i Danmark eller af Økonomi- og Indenrigsministeriet efter 18.-dagen før valgdagen.

Tilsvarende gælder, hvis det efterfølgende konstateres, at en vælger ved en fejl er registreret som forsvunden i CPR på 15.-dagen før valgdagen, se afsnit 4.3.1.1.

Konstateres det, at en indberetning til CPR, som kommunalbestyrelsen burde have foretaget inden kl. 18 senest 7 dage før valgdagen (eller, hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, på hverdagen umiddelbart før), se afsnit 4.2. og 4.3., ikke er foretaget, skal de pågældende vælgere optages manuelt på valglisten. Der henvises til det, som er anført ovenfor om indberetninger til CPR, som kommunalbestyrelsen burde have foretaget inden kl. 18 senest 15 dage før valgdagen.

4.6. Manuel optagelse på valglisten i øvrigt

4.6.1. Manuel optagelse på valglisten af visse vælgere, der er flyttet til Færøerne eller Grønland

Vælgere, der er flyttet til Færøerne eller Grønland senere end 18 dage før valgdagen, eller som senere end denne dag har anmeldt flytning, skal fortsat være optaget på valglisten under deres hidtidige bopæl i Danmark, se lovens § 18, stk. 5. Hvis sådanne vælgere er registreret i CPR som flyttet til Færøerne henholdsvis Grønland senest 15 dage før valgdagen, vil de imidlertid ikke blive optaget på den maskinelt udskrevne valgliste og skal derfor optages manuelt på valglisten.

4.6.2. Manuel optagelse på valglisten af visse vælgere, der har valgt uanset ophold i udlandet efter lovens § 2

Vælgere, der har valgt uanset ophold i udlandet efter lovens § 2, og som i forbindelse med udlandsopholdet er registreret i CPR som udrejst, skal optages på valglisten, hvis de har ansøgt om det, og der er truffet afgørelse om optagelse senest 7 dage før valgdagen, se lovens § 18, stk. 6, 2. pkt. Det gælder også, selv om 7.-dagen før valgdagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag.

Afgørelser om optagelse på valglisten af ansøgere, der har valgt uanset ophold i udlandet efter lovens § 2, skal indberettes til CPR på sædvanlig måde, medmindre ansøgeren er omfattet af lovens § 2, stk. 1, eller § 2, stk. 4, jf. stk. 1 (statsansatte, der er beordret til tjeneste uden for riget og deres ægtefæller, registrerede partnere eller samlevende), og umiddelbart inden udsendelsen til tjeneste uden for riget var bopælsregistreret i CPR med adresse i Grønland, se punkt C nedenfor.

Optagelsen af ansøgere, der efter lovens § 2, stk. 1 eller 2, eller § 2, stk. 4, jf. stk. 1 og 2, har valgt uanset ophold i udlandet, sker med virkning fra afgørelsens dato, men dog ikke før vælgerens registrerede udrejsedato i CPR. Optagelsen af ansøgere, der efter lovens § 2, stk. 3, eller § 2, stk. 4, jf. stk. 3, har valgt uanset ophold i udlandet, sker med virkning fra ansøgerens registrerede udrejsedato i CPR. Se § 17, stk. 1 og 2, i bekendtgørelse nr. 605 af 21. juni 2004 om optagelse på valglisten af personer, der har valgt uanset ophold i udlandet. Optagelse på valglisten i kraft af kommunalbestyrelsens eller Valgnævnets afgørelse herom vil derfor kun få betydning for folketingsvalget, hvis vælgerens registrerede udrejsedato i CPR ligger forud for eller samtidig med valgdagen.

Indberettes afgørelser om optagelse på valglisten til CPR inden kl. 18 senest 7 dage før valgdagen, eller, hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, inden kl. 18 på hverdagen umiddelbart før, hvilket er skæringsdagen for den maskinelt udskrevne valgliste, se afsnit 4.4.3., vil disse vælgere derfor blive optaget på den maskinelt udskrevne valgliste på sædvanlig måde.

Dette indebærer, at de vælgere, der har valgt uanset ophold i udlandet efter lovens § 2, og som er nævnt under punkt A, B og C samt punkt D 2, skal optages manuelt på valglisten:

- A. De vælgere med valgt uanset ophold i udlandet, se lovens § 2, hvis ansøgning om optagelse på valglisten er blevet imødekommet senest 7 dage før valgdagen (eller, hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, på hverdagen umiddelbart før), uden at kommunalbestyrelsen, som den ellers skulle, har nået at indberette disse afgørelser til CPR inden kl. 18 senest 7 dage før valgdagen (eller, hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, inden kl. 18 på hverdagen umiddelbart før), skal *optages manuelt på valglisten*, se afsnit 4.5., sidste afsnit.
- B. De vælgere med valgt uanset ophold i udlandet, se lovens § 2, hvis ansøgning om optagelse på valglisten er blevet imødekommet senest 7 dage før valgdagen, men som først flytter til udlandet *senere end 7 dage før valgdagen, dog senest på valgdagen*, skal *optages manuelt på valglisten* (eller forblive optaget på den maskinelt udskrevne 15.-dagsvalgliste).
- C. De vælgere, der har valgt uanset ophold i udlandet efter lovens § 2, stk. 1, eller § 2, stk. 4, jf. stk. 1 (statsansatte, der er beordret til tjeneste uden for riget og deres ægtefæller, registrerede partnere eller samlevende), og som umiddelbart inden udsendelse til tjeneste i udlandet var bopælsregistreret i CPR med adresse i Grønland, skal *optages manuelt på valglisten*, hvis kommunalbestyrelsen eller

Valgnævnet senest 7 dage før valgdagen har truffet afgørelse om, at en sådan vælger skal optages på valglisten, og hvis de pågældende vælgere flytter til udlandet senest på valgdagen.

Det skyldes, at sådanne afgørelser ikke skal indberettes til CPR, og derfor vil de pågældende vælgere ikke blive optaget på den maskinelt udskrevne valgliste. Da disse vælgere skal optages på valglisten i den kommune i Danmark, hvor de sidst har været bopælsregistreret i CPR, er det kommunalbestyrelsen i denne kommune, der har pligt til at sørge for, at vælgerne optages manuelt på valglisten. Se § 17, stk. 3 og 4, i bekendtgørelse nr. 605 af 21. juni 2004 om optagelse på valglisten af personer, der har valgt uanset ophold i udlandet.

- A. For vælgere, der har valgt uanset ophold i udlandet, som tidligere er blevet optaget på valglisten (efter lovens § 2, stk. 1, 2 eller 3, eller § 2, stk. 4, jf. stk. 1, 2 eller 3), og som nu har søgt om fornyet optagelse på valglisten (efter lovens § 2, stk. 1 eller 2, eller § 2, stk. 4, jf. stk. 1, eller 2) inden 2-årsperiodens udløb, gælder følgende:
1. Hvis 2-årsperioden udløber på valgdagen eller senere, vil den pågældende blive optaget på den maskinelt udskrevne valgliste. Behandlingen af ansøgningen kan sættes i bero til efter valget.
 2. Hvis 2-årsperioden udløber før valgdagen, og der ikke er truffet afgørelse om fornyet optagelse senest 7 dage før valgdagen, vil den pågældende ikke blive optaget på den maskinelt udskrevne valgliste. Er den pågældende optaget på valglisten i medfør af § 2, stk. 1 eller 2, eller § 2, stk. 4, jf. stk. 1 eller 2, og har den pågældende søgt om fornyet optagelse på valglisten inden 2-årsperiodens udløb, skal den pågældende *optages manuelt på valglisten*. Dette er en følge af, at 2-årsperioden forlænges for disse grupper af vælgere, indtil der er truffet afgørelse, hvis de anmoder om fornyet optagelse inden 2-årsperiodens udløb, se lovens § 16, stk. 3. Behandlingen af ansøgningen kan sættes i bero til efter valget.
 3. Er den pågældende optaget på valglisten i medfør af § 2, stk. 3, eller § 2, stk. 4, jf. stk. 3 (personer, der opholder sig i udlandet, og som agter at vende tilbage til landet, inden der er gået to år efter udrejsen, samt deres ægtefæller, registrerede partnere, eller samlever), forlænges 2-årsperioden derimod ikke, uanset om der er søgt om fornyet optagelse på valglisten inden udløbet af 2-årsperioden. Disse vælgere kan kun optages på valglisten på et nyt grundlag, dvs. når enten kommunalbestyrelsen eller Valgnævnet har truffet afgørelse om, at de pågældende er omfattet af en af persongrupperne i lovens § 2, stk. 1 eller 2, eller § 2, stk. 4, jf. stk. 1 eller 2.

Udløber 2-årsperioden før valgdagen, kan de vælgere, der er nævnt under pkt. 3, derfor kun optages på valglisten, når enten kommunalbestyrelsen eller Valgnævnet har truffet afgørelse herom senest 7 dage før valgdagen. Er ansøgningen om ny optagelse modtaget senest 7 dage før valgdagen, skal ansøgningen derfor efter omstændighederne behandles straks, for at der i givet fald kan være truffet en afgørelse om optagelse på valglisten, og denne kan være indberettet til CPR senest 7 dage før valgdagen til brug for den maskinelt udskrevne valgliste.

4.6.3. Manuel optagelse på valglisten af vælgere, der får dansk indfødsret, eller hvis værgemål med fratagelse af den retlige handleevne bliver ophævet senere end 7 dage før valgdagen

Personer, der får dansk indfødsret (statsborgerskab) senere end 7 dage før valgdagen, skal *optages manuelt på valglisten*, hvis de opfylder de øvrige betingelser for optagelse på valglisten.

Personer, der har været under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6, men hvis værgemål med fratagelse af den retlige handleevne bliver ophævet senere end 7 dage før valgdagen, skal *optages manuelt på valglisten*, hvis de opfylder de øvrige betingelser for at blive optaget på valglisten.

Disse rettelser af valglisten i form af manuel optagelse på valglisten skal foretages til og med valgdagen for de meddelelser, der modtages i kommunen til og med valgdagen. Det gælder også, selv om meddelelserne måtte komme frem, efter at valghandlingen er gået i gang.

4.6.4. Manuel optagelse på udlandstilflytter- og udlandsdanskervalglisten i tilfælde af, at 7.-dagen falder på lørdag, søndag eller anden helligdag

Vælgere, der senest 7 dage før valgdagen er flyttet til kommunen fra udlandet (dvs. ikke Færøerne eller Grønland), og senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, skal optages på valglisten (udlandstilflyttervalglisten), se ovenfor afsnit 4.4.2. samt lovens § 18, stk. 6, 1. pkt.

Vælgere, der har valgt uanset ophold i udlandet efter lovens § 2, og som i forbindelse med udlandsopholdet er registreret i CPR som udrejst, skal optages på valglisten (udlandsdanskervalglisten), hvis de har ansøgt om det, og der er truffet afgørelse herom senest 7 dage før valgdagen, se ovenfor afsnit 4.4.3. samt lovens § 18, stk. 6, 2. pkt.

De nævnte frister gælder også, når 7.-dagen før valgdagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag, se lovens § 18, stk. 7, modsætningsvis.

Hvis 7.-dagen før valgdagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes skæringsdatoen for indberetning til CPR til brug for de maskinelt udskrevne udlandstilflytter- og udlandsdanskervalgliste imidlertid frem til hverdagen umiddelbart før, der ikke er en lørdag, se afsnit 4.4.2. og 4.4.3.1.

De vælgere, der senest 7.-dagen før valgdagen (også når denne er en lørdag, søndag eller anden helligdag) er flyttet til kommunen fra udlandet (dvs. ikke Færøerne eller Grønland) og senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, men som ikke er optaget på den maskinelt udskrevne udlandstilflyttervalgliste, skal derfor *optages manuelt på valglisten*.

Tilsvarende skal de vælgere med valgt uanset ophold i udlandet, hvis ansøgning om optagelse på valglisten er blevet imødekommet senest 7 dage før valgdagen, men som ikke er optaget på den maskinelt udskrevne udlandsdanskervalgliste, *optages manuelt på valglisten*.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at kommunen 7.-dagen før valgdagen (eller den hverdag, der ligger umiddelbart før, hvis 7.-dagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag) afhenter post, se afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post generelt. Endvidere skal kommunen 7.-dagen før valgdagen (også når denne er en lørdag, søndag eller anden helligdag) efterse sin postkasse og elektroniske post. Dette skal ske med henblik på at konstatere, om der i posten måtte være anmeldelser om tilflytning fra udlandet, og ansøgninger om optagelse på valglisten fra vælgere med valgt efter folketingsvalglovens § 2 uanset ophold i udlandet, så man i givet fald samme dag kan behandle de nævnte anmeldelser/ansøgninger, som kommunen har modtaget senest denne dag.

Vælgere, der senere end 7.-dagen før valgdagen fra udlandet flytter eller anmelder tilflytning til kommunen, skal ikke optages på valglisten, se nærmere nedenfor i afsnit 4.9.

4.6.5. Vælgere, der via digital selvbetjening melder flytning på skæringsdatoen mellem kl. 18 og kl. 24 på 7.-dagen

Bemærk, at CPR lukker midlertidigt for opdatering af CPR-systemet mellem kl. 18 og kl. 24 på 7.-dagen før valgdagen (eller, hvis 7.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, på hverdagen umiddelbart før) af hensyn til udarbejdelse af udtrækket af 7.-dagsvalglisten. Vælgere, der via digital selvbetjening melder flytning denne dag mellem kl. 18 og kl. 24 med virkning fra denne dato, optages således ikke på den maskinelt udskrevne udlandstilflyttervalgliste, men skal *optages manuelt på valglisten*.

4.7. Manuel sletning af valglisten i øvrigt

De vælgere, der er nævnt nedenfor under afsnit 4.7.1.-4.7.6., skal slettes manuelt af valglisten. Sletning af valglisten skal i disse tilfælde foretages til og med valgdagen for de meddelelser, der modtages i kommunen til og med valgdagen.

4.7.1. Manuel sletning af vælgere, der manuelt optages på valglisten i en anden kommune

Når fraflytningskommunen modtager meddelelse fra tilflytningskommunen om manuel optagelse af tilflyttende vælgere på valglisten, se ovenfor i afsnit 4.5., skal fraflytningskommunen slette de pågældende vælgere af valglisten manuelt.

4.7.2. Manuel sletning af vælgere, der afgår ved døden, kommer under værgemål med fratagelse af den retlige handleevne eller fortaber dansk indfødsret

Ved meddelelser om dødsfald, iværksættelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6 eller fortabelse af dansk indfødsret, som modtages i kommunen senere end 15 dage før valgdagen og frem til og med valgdagen indtil valghandlingens afslutning, skal de pågældende vælgere slettes manuelt af valglisten.

4.7.3. Manuel sletning af vælgere, der flytter til udlandet

Ved meddelelser om fraflytning til udlandet (dvs. ikke Færøerne eller Grønland), som modtages i kommunen senere end 15 dage før valgdagen, skal de pågældende vælgere slettes manuelt af valglisten, se dog nedenfor om flytning til et andet nordisk land.

En vælger, som har anmeldt flytning til et andet nordisk land, skal dog kun slettes, hvis fraflytningskommunen af myndighederne i tilflytningslandet underrettes om, at den pågældende senest på valgdagen er registreret som bosat i tilflytningslandet, se CPR-lovens § 25, stk. 2.

Ved meddelelser om fraflytning skal der i alle tilfælde kun ske sletning af valglisten, hvis flyttedatoen ligger før eller er lig med valgdagen.

4.7.4. Manuel sletning af 15.-dagsvalglisten af vælgere med valgret til Folketinget uanset ophold i udlandet

En vælger, der flytter til udlandet mellem 15.-dagen og 7.-dagen før valgdagen, kan være maskinelt optaget på både 15.-dagsvalglisten og udlandsdanskervalglisten. I en sådan situation skal den pågældende vælger, ligesom andre vælgere, der flytter til udlandet, se afsnit 4.7.3., slettes af 15.-dagsvalglisten, men kan optages på udlandsdanskervalglisten efter ansøgning og afgørelse (fra enten kommunalbestyrelsen eller Valgnævnet) herom senest 7 dage før valgdagen.

4.7.5. Manuel sletning af visse vælgere, som flytter til Færøerne

En vælger, som flytter til Færøerne, skal slettes manuelt af valglisten, hvis fraflytningskommunen senere end 15 dage før valgdagen underrettes om, at den pågældende senest på 18.-dagen før valgdagen er registreret som bosat på Færøerne, se CPR-lovens § 25, stk. 2, jf. § 27, stk. 2.

4.7.6. Manuel sletning af visse vælgere, der er flyttet hertil fra Færøerne eller Grønland

Vælgere, der er flyttet til kommunen fra Færøerne eller Grønland, optages kun på valglisten i tilflytningskommunen, hvis de er flyttet til kommunen senest 18 dage før valgdagen, og senest denne dag har anmeldt flytningen til tilflytningskommunen, se lovens § 18, stk. 2, 2. pkt.

Hvis der på den maskinelt udskrevne valgliste, der er udskrevet med skæringsdato 15 dage før valgdagen, eller på den maskinelt udskrevne udlandstilflyttervalgliste, der er udskrevet med skæringsdato 7 dage før valgdagen, er optaget vælgere, der er flyttet til kommunen fra Færøerne eller Grønland senere end 18 dage før valgdagen eller har anmeldt flytningen senere end denne dag, skal disse vælgere slettes af valglisten manuelt.

Kommunalbestyrelsen i tilflytningskommunen skal udlevere eller sende skriftlig oplysning til disse vælgere om, at de ikke kan stemme til valget i Danmark, uanset om de har modtaget eller senere modtager valgkort. De pågældende vælgere vil derimod være optaget på valglisten under den hidtidige bopæl, dvs. på Færøerne eller i Grønland.

4.8. Særligt om flytning mellem kommuner eller inden for en kommune senere end 15 dage før valgdagen

Vælgere som flytter til en *anden kommune* senere end 15 dage før valgdagen, eller som anmelder flytning senere end denne dag, skal blive ved med at være optaget på valglisten under den hidtidige bopæl i fraflytningskommunen, jf. lovens § 18, stk. 4, se stk. 7.

Kommunalbestyrelsen i tilflytningskommunen skal i overensstemmelse med kommunens almindelige vejledningsforpligtelse udlevere eller sende skriftlig oplysning til disse vælgere om, at de kan stemme enten ved at møde frem på valgdagen på afstemningsstedet i den hidtidige bopælskommune eller ved at brevstemme. Samtidig skal kommunalbestyrelsen oplyse vælgerne om sidste frist for brevstemmeafgivning samt om, at brevstemmen skal stiles til kommunalbestyrelsen i den *hidtidige* bopælskommune.

Ved flytninger *inden for kommunen* senere end 15 dage før valgdagen forbliver vælgeren optaget på valglisten under den tidligere bopæl i kommunen, se lovens § 18, stk. 4, jf. stk. 7.

Kommunalbestyrelsen skal i overensstemmelse med kommunens almindelige vejledningsforpligtelse udlevere eller sende skriftlig oplysning til disse vælgere om, at de kan stemme enten ved at møde frem på valgdagen på afstemningsstedet for den hidtidige bopæl eller ved at brevstemme. Samtidig skal kommunalbestyrelsen oplyse vælgerne om sidste frist for brevstemmeafgivning samt om, at brevstemmen skal stiles til kommunalbestyrelsen i kommunen.

Der henvises til afsnit 8.2.3.3. om håndtering af brevstemmer fra vælgere, der flytter til en anden storkreds senest 15.-dagen før valgdagen, og som har afgivet brevstemme inden flytningen i fraflytningskommunen.

4.9. Særligt om tilflytning fra udlandet senere end 7 dage før valgdagen

Vælgere, der flytter eller anmelder flytning til kommunen fra udlandet (dvs. ikke Færøerne eller Grønland) senere end 7 dage før valgdagen, kan ikke optages på valglisten og har derfor ikke ret til at stemme ved valget.

Vælgere, der har valget uanset ophold i udlandet og er optaget på valglisten i medfør af lovens § 16, jf. § 2, og som flytter eller anmelder flytning til kommunen fra udlandet senere end 7 dage før valgdagen, skal blive ved med at være optaget på valglisten i medfør af lovens § 16.

4.10. Udsendelse af valgkort

Så snart valglisten er udarbejdet, sender kommunalbestyrelsen automatisk valgkort ud til de vælgere, der er optaget på valglisten og registreret i CPR med bopæl eller fast opholdssted i kommunen, se lovens § 20, 1. pkt.

Der skal ikke sendes valgkort til vælgere, der har valgt uanset ophold i udlandet efter lovens § 2, og som i forbindelse med udlandsopholdet er registreret i CPR som udrejst, uanset om kommunalbestyrelsen eller Valgnævnet har truffet afgørelse om optagelse på valglisten.

Vælgere, der er registreret under vejkode højere end 9900, skal heller ikke have udsendt valgkort. Disse vælgere skal dog have udleveret et valgkort, hvis de beder om det, eller have sendt et valgkort, hvis de beder om det og samtidig angiver en adresse, som valgkortet kan sendes til, se lovens § 20, 2. pkt. Herefter kan vælgeren afgive stemme på det afstemningssted, der er anført på valgkortet.

Valgkortene udarbejdes maskinelt på grundlag af de maskinelt udarbejdede valglister og dermed på grundlag af kommunernes indberetninger til CPR, se afsnit 4.4. ovenfor. I visse tilfælde udarbejdes valgkort manuelt, se nedenfor.

Valgkortet skal indeholde oplysning om vælgerens navn og adresse, nummer på valglisten samt afstemningsstedets beliggenhed, og på hvilken dag og på hvilket tidspunkt afstemningen finder sted, se lovens § 20, 3. pkt. Hvis de maskinelt udskrevne valgkort ikke indeholder de nævnte oplysninger, f.eks. fordi ændringerne i afstemningsområderne eller afstemningsstederne er indberettet for sent, se afsnit 4.2. ovenfor, eller af anden årsag, må de manglende oplysninger påføres valgkortene manuelt.

Kommunalbestyrelsen modtager senest 8 dage før valgdagen de valgkort, der udskrives efter *15.-dagsvalglisten*.

Kommunalbestyrelsen skal aflevere alle valgkort, der udskrives efter 15.-dagsvalglisten, til postbesørgelse så betids, at disse kan være modtaget af vælgerne senest 5 dage før valgdagen.

For at sikre hurtig udbringning opfordres kommunalbestyrelsen til at orientere postvæsenet om udsendelsen i god tid inden afleveringen til postbesørgelse.

Det anbefales endvidere, at kommunalbestyrelsen har fjernet valgkort vedrørende personer, for hvem der senere end 15 dage før valgdagen er modtaget meddelelse om, at de er afgået ved døden eller af andre grunde har mistet deres valgret (fraflytning til udlandet, iværksættelse af værgemål med fratrækelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6 eller fortabelse af dansk indfødsret), inden valgkortene afleveres til postvæsenet.

Kommunalbestyrelsen kan i stedet aftale med kommunens databehandler, at databehandleren afleverer valgkortene direkte til postbesørgelse (som almindelige breve). I så fald anbefales det, at kommunalbestyrelsen aftaler med kommunens databehandler, at sidstnævnte orienterer postvæsenet om udsendelsen i god tid før afleveringen til postbesørgelse, og i øvrigt så vidt muligt inden postbesørgelsen sørger for, at valgkort vedrørende personer, for hvem der senere end 15 dage før valgdagen er modtaget meddelelse om, at de er afgået ved døden eller af andre grunde har mistet deres valgret (fraflytning til udlandet, iværksættelse af værgemål med fratrækelse af den retlige handleevne efter værgemålslovens § 6 eller fortabelse af dansk indfødsret), er fjernet.

Valgkort, der udskrives efter *udlandstilflyttervalglisten*, skal afleveres til postbesørgelse direkte fra kommunens databehandler 6 dage før valgdagen, for at vælgerne kan have modtaget valgkortene 5 dage før valgdagen. Disse valgkort skal derfor sendes som Quickbreve (dag til dag forsendelse).

Kommunalbestyrelsen sender valgkort til vælgere, der *ikke er omfattet* af den maskinelle udskrivning af valglister og valgkort, men som optages manuelt på valglisten af kommunalbestyrelsen, se afsnit 4.5. og 4.6., hvis kommunen senest dagen før valgdagen har haft de oplysninger, der fører til optagelse på valglisten. Valgkort udsendt senere end 7 dage før valgdagen bør sendes som Quickbreve (dag til dag

forsendelse). Der udsendes dog ikke valgkort til de vælgere, der er nævnt i afsnit 4.6.2., dvs. vælgere omfattet af lovens § 2, der manuelt optages på valglisten.

Tilflytningskommunen skal sende nyt valgkort til vælgere, der *er omfattet* af den maskinelle udskrivning af valglister og valgkort i fraflytningskommunen, men som skal optages manuelt på valglisten i tilflytningskommunen, se afsnit 4.5. ovenfor. Med valgkortene skal der følge en meddelelse om, at det nye valgkort træder i stedet for det tidligere tilsendte.

4.11. Bekendtgørelse om udsendelse af valgkort. Indsigelser vedrørende valgkort og valglister. Fejl i valgkort.

Senest 10 dage før valgdagen bekendtgør Økonomi- og Indenrigsministeriet i landets dagblade, at der vil blive udsendt valgkort til vælgerne, og at indsigelser om manglende modtagelse af valgkort eller modtagelse af valgkort med fejlagtigt indhold skal fremsættes over for kommunalbestyrelsen, se lovens § 21.

Kommunalbestyrelsen skal straks behandle indsigelser om valgkort samt i givet fald rette fejlene ved at udfærdige nye valgkort og rette i valglisten, se lovens § 22, stk. 1.

4.11.1. Særligt om fejl i valgkort

Konstaterer kommunalbestyrelsen, at der er fejl eller mangler i et eller flere valgkort, f.eks. en angivelse af et forkert afstemningssted eller en forkert adresse på afstemningsstedet m.v., skal kommunalbestyrelsen, i det omfang det er muligt, udskrive og udsende nye valgkort med de korrekte oplysninger til de berørte vælgere.

Opdages fejlen så tæt på valgdagen, at udsendelse af nye valgkort ikke kan nås, så de med sikkerhed er kommet frem til vælgerne senest dagen før valgdagen, skal kommunalbestyrelsen på anden måde sørge for at underrette de berørte vælgere, f.eks. ved udsendelse af SMS, i det omfang kommunen råder over de pågældende vælgeres mobiltelefonnumre, ved brev, e-mail, Digital Post eller på anden måde. Endvidere skal der lægges en mere generel orientering et centralt sted på kommunens hjemmeside, ligesom der skal opsættes en synlig meddelelse på det eller de forkert oplyste afstemningssteder eller adresser om det rette afstemningssted og/eller adresse samt rutevejledning. I det omfang det er tidsmæssigt muligt og afhængig af fejlens karakter og omfang, bør der også annonceres herom i lokalaviser m.v.

4.11.2. Rettelser i valglisten til og med valgdagen

Rettelser i valglisten kan foretages til og med valgdagen. Derfor er det nødvendigt, at der på valgdagen i hele det tidsrum, hvor der kan stemmes (kl. 8-20 eller 9-20, hvis valgdagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag), er personale til stede i kommunerne, der kan tage stilling til de indsigelser, der måtte blive fremsat.

For at sikre, at kommunerne kan komme i kontakt med hinanden i hele det tidsrum, hvor der kan stemmes, kan kommunen f.eks. på valgdagen på sin hjemmeside offentliggøre det telefonnummer, som kommunen kan kontaktes på i hele det nævnte tidsrum.

Indfødsretskontoret i Udlændinge- og Integrationsministeriet kan kontaktes telefonisk på tlf.nr. 61 98 36 51 i hele det tidsrum, hvor der kan stemmes (kl. 8-20 eller 9-20, hvis valgdagen falder på en lørdag, søndag eller anden helligdag), for at afklare eventuelle tvivlsspørgsmål om en persons danske indfødsret.

4.12. Elektronisk valgliste

Kommunalbestyrelsen kan beslutte at anvende en elektronisk valgliste for et, flere eller alle afstemningsområder i kommunen, se lovens § 19, stk. 3. Det er frivilligt, om kommunen vil anvende elektroniske valglistes. Det er i givet fald kommunalbestyrelsen selv, der skal betale de nødvendige merudgifter, hvis den beslutter at anvende en elektronisk valgliste.

Den elektroniske valgliste skal indeholde de samme oplysninger som valglistes på papir efter den gældende lovgivning og skal rettes og afmærkes samt påføres bemærkninger efter de gældende regler herom. Den elektroniske valgliste kan anvendes til alle de opgaver, som en valgliste i papirudgave kan bruges til efter gældende lovgivning ved afholdelse af valg. Forskellen vil derfor alene bestå i, at valglisten som udgangspunkt ikke skal foreligge på papir, men alene i elektronisk form, og i, at rettelser og afmærkning af valglistes sker elektronisk, ligesom eventuelle bemærkninger påføres valglisten elektronisk. Af sikkerhedshensyn (systemnedbrud m.v.) skal kommunen til enhver tid straks kunne udskrive en papirudgave af valglisten for hvert afstemningsområde med de oplysninger, der kræves efter den gældende lovgivning.

Den elektroniske valgliste skal ligesom valglistes på papir udarbejdes på grundlag af oplysningerne i CPR.

Selv om kommunalbestyrelsen har besluttet at anvende en elektronisk valgliste, skal valgkortene stadig sendes ud til vælgerne på papir. Valgkortene skal indeholde de oplysninger, der kræves efter den gældende lovgivning, se afsnit 4.10. ovenfor, og kan herudover forsynes med en stregkode for at gøre det nemmere på valgdagen at registrere på den elektroniske valgliste, at den pågældende vælger har afgivet stemme.

Der skal udarbejdes en elektronisk valgliste for hvert af de afstemningsområder i kommunen, hvor kommunalbestyrelsen har besluttet, at der skal anvendes elektronisk valgliste. I modsætning til afstemningsområder, hvor der alene anvendes valgliste i papirform, skal der ikke udarbejdes en særskilt valgliste for hvert valgbord i tilfælde, hvor der er flere valgborde på afstemningsstedet. Den elektroniske valgliste er fælles for alle valgborde. En vælger, der bliver afmærket på den elektroniske valgliste ved et valgbord, bliver derfor automatisk også afmærket på den elektroniske valgliste ved det/de øvrige valgbord(e). Vælgeren skal derfor ikke som ved en papirvalgliste henvende sig ved et bestemt valgbord, men kan gå hen til det bord, hvor køen er kortest.

Den elektroniske valgliste kan godt indeholde flere oplysninger eller varetage andre funktioner end dem, der er nævnt i valglovgivningen (se f.eks. afsnit 8.7.3. om brevstemmeafmærkning). Omvendt kan kommunalbestyrelsen beslutte, at den elektroniske valgliste kun skal bruges til nogle af de opgaver, der har med valglistes at gøre. F.eks. kan kommunalbestyrelsen beslutte at anvende en papirbaseret valgliste til manuelle rettelser og kontrol af brevstemmer og kun anvende en elektronisk valgliste til at kontrollere de fremmødte vælgere på valgdagen. Det forudsætter dog, at de ændringer, der er sket i valglisten som følge af den hidtidige anvendelse af den papirbaserede valgliste, siden er tastet korrekt ind på den elektroniske valgliste. Omvendt vil der heller ikke være noget i vejen for, at kommunalbestyrelsen beslutter at anvende en elektronisk valgliste til at rette og gennemgå brevstemmer og en papirbaseret valgliste til at kontrollere de fremmødte vælgere, forudsat at den papirbaserede valgliste først skrives ud, efter at den elektroniske valgliste er brugt til de nævnte opgaver.

Kommunalbestyrelsen skal som dataansvarlig, og KMD A/S eller en anden dataleverandør skal som databehandler, træffe de nødvendige tekniske og organisatoriske sikkerhedsforanstaltninger mod, at oplysninger hændeligt eller ulovligt bliver ødelagt, mistes eller forringes, samt mod, at uvedkommende får kendskab til oplysningerne, eller at oplysningerne misbruges eller i øvrigt behandles i strid med persondataloven, se lovens § 41, stk. 3, og bekendtgørelse nr. 528 af 15. juni 2000 med senere ændringer

om sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af personoplysninger, som behandles for den offentlige forvaltning (sikkerhedsbekendtgørelsen).

Beslutter kommunalbestyrelsen at bruge en elektronisk valgliste, skal den træffe de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at valgstyrene ved gennemgangen af brevstemmerne og valglisteførerne ved kontrollen af de fremmødte vælgere på valgdagen hurtigt går over til at registrere manuelt på en papirudgave af valglisten, hvis systemet bryder sammen, der sker strømsvigt eller lignende. På samme måde skal kommunalbestyrelsen have truffet de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at de manuelle registreringer efterfølgende bliver tastet ind i den elektroniske valgliste, når det elektroniske system er kommet op at køre igen efter et systemnedbrud m.v. I sådanne tilfælde er det både den elektroniske og den manuelle valgliste, der skal destrueres, når klagefristen er udløbet, og klager over valget er endeligt afgjort, se nedenfor afsnit 10.

Det henstilles, at KMD eller anden dataleverandør af hensyn til driftssikkerheden på valgdagen stiller den endelige version af en elektronisk valgliste til rådighed for kommunerne i behørig tid inden afstemningen, således at de elektroniske valglisten kan installeres og testes, inden de tages i brug på valgdagen. Det vil også i perioden op til afstemningen være hensigtsmæssigt at undgå ikke-nødvendige ændringer eller opdateringer af systemet, der understøtter den elektroniske valgliste. Kommunalbestyrelsen kan gøre KMD eller anden dataleverandør opmærksom på dette forhold.

4.13. Mulighed for ændret afstemningssted for vælgere med handicap eller nedsat førlighed

Ved en lovændring ved lov nr. 173 af 26. februar 2014 er der givet mulighed for, at kommunalbestyrelsen i vælgerens bopælskommune efter ansøgning fra en vælger kan tillade, at vælgeren afgiver stemme på valgdagen på et andet afstemningssted end det, vælgeren er tilknyttet i henhold til valglisten. Vælgeren kan ved folketingsvalg alene overføres til et andet afstemningssted i opstillingskredsen i vælgerens bopælskommune. Ændringen af afstemningssted skal være begrundet i vælgerens handicap eller nedsatte førlighed. Er denne betingelse opfyldt, skal kommunalbestyrelsen imødekomme vælgerens ansøgning. Se lovens § 47 a, stk. 1.

Bestemmelsen er tilsigtet et bredt anvendelsesområde. Ethvert forhold, som vedrører vælgerens handicap eller nedsatte førlighed, kan begrunde en ændring af afstemningssted. Det vil således blandt andet være muligt for f.eks. kørestolsbrugere at blive overført til et afstemningssted med handicapvenlige fysiske adgangsforhold. Det vil endvidere være muligt for f.eks. blinde og svagsynede vælgere, der har behov for hjælp til stemmeafgivningen, at blive overført til et afstemningssted, hvor der er indrettet et separat lydtæt stemmerum, eller for så vidt angår svagsynede vælgere, hvor der er særligt gode lysforhold i stemmelokalet/stemmerummet. Også rådigheden over et hæve-/sænkebord i et særligt handicapvenligt stemmerum, længden på gardinerne i stemmerummene, handicaptoiletfaciliteter eller lignende kan begrunde en ændring af afstemningssted.

Det vil derimod ikke være muligt at ændre afstemningssted af andre årsager, f.eks. at det af rent logistiske årsager er nemmere for vælgeren at afgive sin stemme på et bestemt afstemningssted.

Det er forudsat i loven, at kommunalbestyrelsen er forpligtet til at sørge for, at vælgerne bliver gjort bekendt med muligheden for at afgive deres stemme på et andet afstemningssted end det, de er tilknyttet på valglisten, og om de nærmere betingelser herfor. Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at kommunalbestyrelsen underretter vælgerne herom på kommunens hjemmeside. Det kan også være hensigtsmæssigt at underrette vælgerne herom ved annoncering i relevante medier, men der er ikke noget krav herom.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at kommunalbestyrelsen oplyser om tilgængelighed til afstemningsstederne i kommunen på kommunens hjemmeside, samt at afstemningsstederne registreres på Godadgang.dk.

Ansøgning om at afgive stemme på et andet afstemningssted i bopælskommunen i opstillingskredsen skal indgives senest kl. 12 otte dage før valgdagen til vælgerens bopælskommune. Hvis otte dage før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, rykkes ansøgningsfristen frem til den umiddelbart forudgående hverdag, som ikke er en lørdag. Ansøgning skal indgives forud for hvert valg til Folketinget og kan tidligst indgives, når valget er udskrevet. Se lovens § 47 a, stk. 2.

Økonomi- og Indenrigsministeriet har udarbejdet et vejledende ansøgningsskema, som kommunalbestyrelsen kan udlevere til de relevante vælgere. Ansøgningsskemaet vil, når folketingsvalg bliver udskrevet, blive lagt på ministeriets valghjemmeside valg.oim.dk/valgmyndigheder/ under fanen med meddelelser om det pågældende valg. Kommunalbestyrelsen kan evt. lægge ansøgningsskemaet på kommunens hjemmeside samme sted, som der oplyses om muligheden for at søge om at stemme på et andet afstemningssted i opstillingskredsen i bopælskommunen for vælgere med handicap eller nedsat førlighed.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at kommunalbestyrelsen i relevant omfang gør vælgere, der modtager hjemmehjælp eller hjemmesygepleje eller bor i de boformer eller boliger efter lov om social service eller boliglovgivningen, hvor der kan brevstemmes i boformen eller boligen, se afsnit 8.4.1.1., og som på grund af handicap eller nedsat førlighed ville kunne søge om at stemme på et andet afstemningssted, opmærksom på muligheden for at afgive stemme på et andet afstemningssted i opstillingskredsen i vælgerens bopælskommune. De vælgere, der ønsker det, bør i givet fald, og i det omfang det er nødvendigt, have hjælp til at udfylde og indsende ansøgningen (evt. i form af et ansøgningsskema, se nedenfor). Hvis vælgeren ikke er i stand til selv at underskrive ansøgningen, må den person, der hjælper vælgeren med at udfylde ansøgningen, underskrive med sit eget navn og angive, at hjælperen underskriver på vælgerens vegne (underskrift efterfulgt af ordet »for« og vælgerens navn).

Det er efter ministeriets opfattelse i overensstemmelse med loven, at vælgeren indgiver en ansøgning om skift af afstemningssted telefonisk.

Kommunalbestyrelsen skal som udgangspunkt ikke undersøge, om vælgeren opfylder betingelsen for at skifte afstemningssted, og skal som udgangspunkt ikke forlange lægeerklæring eller lignende. Kommunalbestyrelsen kan i almindelighed lægge vælgerens eventuelle erklæring om, at betingelsen er opfyldt, til grund. Kommunalbestyrelsen kan dog godt undersøge nærmere, om betingelsen er opfyldt, såfremt der i den konkrete sag er anledning hertil, f.eks. fordi kommunalbestyrelsen har begrundet mistanke om, at betingelsen ikke er opfyldt.

Hvis en ansøgning indeholder rent formelle mangler (f.eks. mangler en underskrift, oplysning om, hvorfor vælgeren ønsker at skifte afstemningssted osv.), skal kommunalbestyrelsen særligt hurtigt give vælgeren besked herom, så vælgeren kan nå at rette manglerne og indgive en ny ansøgning inden fristen herfor.

Det er forudsat i loven, at kommunalbestyrelsen underretter vælgeren om kommunalbestyrelsens afgørelse om, hvorvidt vælgeren skal skifte afstemningssted eller ej. Kommunalbestyrelsen skal, hvis kommunalbestyrelsen giver vælgeren tilladelse til at skifte afstemningssted, underrette vælgeren om det nye afstemningssteds præcise beliggenhed og om, at vælgeren kan se bort fra den information om afstemningssted, som vælgeren måtte have fået ved valgkortet.

Der er ikke i loven fastsat noget krav om, at afgørelsen om, hvorvidt vælgeren skal skifte afstemningssted eller ej, skal være skriftlig. Det følger imidlertid efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse af god forvaltningsskik, at en skriftlig ansøgning skal besvares skriftligt. En telefonisk ansøgning, der

imødekommes, kan besvares telefonisk, men skal i alle tilfælde følges op af en skriftlig afgørelse, da vælgeren skriftligt skal underrettes om det nye afstemningssteds præcise beliggenhed samt om, at vælgeren kan se bort fra den information om afstemningssted, der fremgår af valgkortet. Desuden bør et afslag, uanset om ansøgningen er indgivet skriftligt eller telefonisk, under alle omstændigheder gives skriftligt i medfør af princippet om god forvaltningsskik. Det skriftlige afslag skal indeholde en begrundelse for, hvorfor ansøgeren ikke opfylder lovens betingelser for at skifte afstemningssted, se forvaltningslovens § 24.

Det er forudsat i loven, at vælgeren skal modtage underretning om kommunalbestyrelsens afgørelse senest dagen før valgdagen. Af hensyn til vælgerens mulighed for at arrangere transport *henstilles* det, at vælgeren modtager denne underretning i god tid inden valgdagen, dvs. inden for få arbejdsdage efter ansøgningsfristens udløb.

En vælger, der på denne måde overføres til et andet afstemningssted, skal slettes fra valglisten på det afstemningssted, vælgeren oprindeligt var tilknyttet, og tilføjes valglisten på det afstemningssted, som vælgeren er overført til. Vælgerens bopælskommune skal sørge for både sletning og tilføjelse på de respektive valglistes. Se lovens § 47 a, stk. 3. Det er forudsat i loven, at valglisten skal påføres en anmærkning om, at vælgeren er overført til et andet afstemningssted på grund af vælgerens handicap eller nedsatte førerlicens.

5. Valg m.v. af valgbestyrelser, valgstyrere og tilforordnede vælgere

5.1. Valgbestyrelser

Reglerne om valg af valgbestyrelser og valgbestyrelsernes opgavevaretagelse findes i folketingsvalglovens §§ 23-28 og § 31.

For hver opstillingskreds vælges en valgbestyrelse. Dette gælder, uanset om opstillingskredsen består af flere (dele af) kommuner. I kommuner med flere opstillingskredse vælges én valgbestyrelse, der er fælles for alle opstillingskredse i kommunen, se lovens § 23, stk. 1. Landets inddeling i opstillingskredse er fastlagt i valgkredsfortegnelsen, der er et bilag til folketingsvalgloven. Valgkredsfortegnelsen indeholder en angivelse af, hvilken eller hvilke kommuner der helt eller delvis indgår i opstillingskredsen.

Indgår flere kommuner helt eller delvis i opstillingskredsen, udføres de fælles funktioner af den kommune, der i valgkredsfortegnelsen er angivet som *kredskommune*, se lovens § 8, stk. 4. Valgkredsfortegnelsen indeholder en angivelse af, hvilken af kommunerne i opstillingskredsen der er kredskommune (kredskommunen er angivet i kursiv).

Kommunalbestyrelsen vælger medlemmerne af valgbestyrelsen blandt sine medlemmer. Borgmesteren er født medlem af valgbestyrelsen. Hvis der kun er én kommune i opstillingskredsen, er borgmesteren født formand for valgbestyrelsen. I kommuner med magistratsstyre eller en styreform med delt administrativ ledelse, se §§ 64 og 64 a i lov om kommunernes styrelse (lovbekendtgørelse nr. 318 af 28. marts 2017), kan kommunalbestyrelsen i kommunens styrelsesvedtægt bestemme, at et magistratsmedlem henholdsvis en udvalgsformand er medlem i stedet for borgmesteren, se lovens § 23, stk. 3.

Indgår flere kommuner helt eller delvis i opstillingskredsen, vælger hver kommunalbestyrelse i de kommuner, der helt eller delvis indgår i opstillingskredsen, et nærmere fastlagt antal medlemmer til valgbestyrelsen blandt kommunalbestyrelsens medlemmer. Borgmesteren er født medlem af valgbestyrelsen. Borgmesteren i kredskommunen er født formand for valgbestyrelsen.

Kommunalbestyrelsen (i kredskommunen) vælger valgbestyrelsens næstformand blandt (kreds)kommunens medlemmer af valgbestyrelsen.

Med hensyn til de nærmere regler om valg af valgbestyrelsens medlemmer og stedfortrædere for disse samt om formand og valg af næstformand, herunder for valg af valgbestyrelsen m.v. for opstillingskredse, der består af flere kommuner, se lovens §§ 23, 24 og 26.

Kommunalbestyrelsen skal vælge valgbestyrelsen senest, når der er udskrevet valg, se lovens § 23, stk. 1. Medlemmer til valgbestyrelsen kan dog godt være valgt allerede på et tidligere tidspunkt, f.eks. på det konstituerende møde.

Medlemmer af kommunalbestyrelsen, der er opstillet som kandidater i storkredsen, kan ikke vælges som medlem eller stedfortræder til valgbestyrelsen, se lovens § 27.

Efter almindelige retsgrundsætninger om generel inhabilitet kan et medlem af kommunalbestyrelsen, der lever i ægteskab eller fast samlivsforhold med en kandidat til folketingsvalget, heller ikke vælges som medlem eller stedfortræder til valgbestyrelsen.

Bliver et medlem af kommunalbestyrelsen, der er valgt som medlem af en valgbestyrelse, forhindret i at varetage hvervet som medlem af valgbestyrelsen, indtræder det medlem af kommunalbestyrelsen, der efter folketingsvalglovens regler er udpeget som stedfortræder for vedkommende, i valgbestyrelsen, se lovens § 23, stk. 3.

Der er ikke fastsat nogen quorumkrav i valglovgivningen for valgbestyrelsens virksomhed. Det er dog efter ministeriets opfattelse en forudsætning i valglovgivningen, at alle medlemmer af valgbestyrelsen som udgangspunkt skal være til stede på de møder, som er omfattet af valgbestyrelsens virksomhed.

Bliver et eller flere medlemmer af valgbestyrelsen forhindret i at deltage i et møde i valgbestyrelsen, og er det bekendt, at deres stedfortræder(e) heller ikke vil kunne være til stede i deres sted, skal kommunalbestyrelsen derfor udpege en ny stedfortræder for det eller de ordinære medlemmer, der ikke vil kunne være til stede. Der skal ikke udpeges en 2. stedfortræder for stedfortræderen, men en ny stedfortræder for det ordinære medlem.

Det er tilstrækkeligt, at den pågældende gruppe, der udpegede det oprindelige ordinære medlem af valgbestyrelsen samt dennes stedfortræder, udpeger en ny stedfortræder for det ordinære medlem. Det er således ikke nødvendigt at indkalde kommunalbestyrelsen.

Om valgbestyrelsens opgaver, se oversigten i afsnit 2.2. og lovens § 23, stk. 2, og § 28, stk. 3. Om formanden for valgbestyrelsens opgaver, se lovens § 28, stk. 1 og 2, § 70, § 71 og § 74, stk. 3, samt § 105, stk. 1, 2. pkt. Om valgbestyrelsens valgbog, se afsnit 9.7. nedenfor.

5.2. Valgstyrere

Reglerne om valg af valgstyrere og valgstyrernes opgavevaretagelse findes i lovens §§ 29 og 31.

Kommunalbestyrelsen vælger senest, når valg er udskrevet, mindst 5 og højst 9 valgstyrere for hvert afstemningsområde til at stå for afstemningen og den efterfølgende stemmeoptælling på afstemningsstedet, se lovens § 29, stk. 1.

Valgstyrerne vælges ved forholdstalsvalg under ét blandt de vælgere, der bor i kommunen, se lovens § 29, stk. 2.

Forholdstalsvalgene foretages efter reglerne i den kommunale styrelseslovs § 24, stk. 3. Det er dog ikke nødvendigt at afholde valg, hvis der er enighed i kommunalbestyrelsen om, hvem der skal udpeges til valgstyrere og formænd for valgstyrerne. Afholdes der valg af valgstyrere, skal der over for formanden for kommunalbestyrelsen anmeldes særskilte valggrupper til dette valg, som ikke behøver at være sam-

menfaldende med de valggrupper, der er anmeldt til valget af stående udvalg og økonomiudvalget, se den kommunale styrelseslovs § 24, stk. 3. Det er uden betydning for valggruppens deltagerkreds, om forudsætningerne for valggruppens dannelse efter valget af valgstyrere er ændret, f.eks. ved at en eller flere af deltagerne i valggruppen har ændret politisk tilhørsforhold.

Kommunalbestyrelsen vælger blandt valgstyrerne en formand for disse for hvert afstemningsområde. Formændene vælges ligeledes ved forholdstalsvalg under ét, se ovenfor og lovens § 29, stk. 4.

Valgstyrerformanden skal sørge for, at der umiddelbart inden og under valghandlingen og ved den efterfølgende stemmeoptælling til enhver tid er et tilstrækkeligt antal valgstyrere til stede på afstemningsstedet til, at der kan sikres en hensigtsmæssig afvikling af valghandlingen og stemmeoptællingen. Der skal dog altid være et flertal af de udpegede valgstyrere til stede på afstemningsstedet under valghandlingen og den efterfølgende stemmeoptælling. Der er således mulighed for, at valgstyrerformanden kan beslutte, at valgstyrerne på skift kan forlade afstemningsstederne både umiddelbart inden valghandlingen (dvs. den forberedelse af valghandlingen, der finder sted samme dag som valghandlingen), under valghandlingen samt den efterfølgende stemmeoptælling for at holde pause(r), når det ellers er foreneligt med afviklingen af de forskellige opgaver før, under og efter valghandlingen. Det kan f.eks. være på tidspunkter i løbet af dagen, hvor der erfaringsmæssigt ikke møder så mange vælgere op for at stemme. Valgstyrerne skal rette sig efter valgstyrerformandens anvisninger. Alle valgstyrerne skal være til stede ved underskrivningen af afstemningsbogen. Se lovens § 29, stk. 6.

Enhver vælger har pligt til at påtage sig hvervet som valgstyrer, se lovens § 31, stk. 1, 1. pkt. (borgerligt ombud).

Et medlem af kommunalbestyrelsen, herunder et medlem af valgbestyrelsen, kan godt vælges som valgstyrer.

En kandidat til valget kan godt vælges som valgstyrer, se lovens § 29, stk. 3. En kandidat, der er opstillet for et parti i storkredsen, kan dog ikke være med til at optælle, hvor mange stemmer der er afgivet for det pågældende parti, eller deltage i opgørelsen af, hvordan de afgivne stemmer for partiet fordeler sig på personlige stemmer for hver kandidat og partistemmer, se lovens § 74 a samt afsnit 9.1. nedenfor.

En kandidat, der er opstillet uden for partierne i storkredsen, kan ikke være med til at optælle, hvor mange stemmer der er afgivet for hver kandidat uden for partierne, se lovens § 74 a samt afsnit 9.1. nedenfor.

Det samme forhold vil efter ministeriets opfattelse gøre sig gældende, hvor en kandidats ægtefælle, samlever eller anden nærtstående deltager i stemmeoptællingen, se nærmere afsnit 9.1. Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet, se forvaltningslovens § 3.

Kandidater, der er opstillet i storkredsen (eller deres ægtefælle, samlever eller anden nærtstående), må heller ikke yde hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen som valgstyrer, se lovens § 49, stk. 3. En kandidat til valget (eller dennes ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) må derimod godt yde hjælp ved stemmeafgivningen, hvis kandidaten udpeges af vælgeren som personlig hjælper, se lovens § 49, stk. 2, 2. pkt.

Om valgstyrernes opgaver se lovens §§ 46-52, §§ 65-66, § 68, § 69, stk. 3, og § 70. Om valgstyrernes afstemningsbog, se afsnit 9.4. nedenfor.

Valgstyrere har pligt til at gøre sig bekendt med deres opgaver og give fremmøde før valgdagen på kommunalbestyrelsens forlangende med henblik på at modtage den fornødne instruktion m.v., se lovens § 31, stk. 1, 2. pkt. Kommunalbestyrelsen har i denne forbindelse mulighed for efter behov at give valg-

styrere den nødvendige instruktion vedrørende valghandlingens afvikling, stemmeoptællingen m.v. før valgdagen, såfremt det skønnes svært at nå det på valgdagen, inden valghandlingen starter. Valgstyrerne har pligt til at møde op til denne instruktion som led i deres hverv. Det forudsættes, at der alene er pligt til fremmøde i dag- og aften timerne. Såfremt en valgstyrer har forfald til en instruktion, som finder sted før valgdagen, kan der som alternativ til udpegning af en ny valgstyrer ske instruktion på et andet tidspunkt, såfremt dette er muligt. Instruktionen kan evt. ske på anden vis end ved at indkalde de pågældende valgstyrere til et møde. Der kan således benyttes f.eks. videoinstruktion eller e-learningværktøjer, evt. i kombination med en (kortere) instruktion på valgdagen inden afstemningen påbegyndes. Valgstyrerne har pligt til at gøre sig bekendt med den instruktion, som kommunalbestyrelsen vælger at give dem.

Valgstyrerne har pligt til at udføre de hverv, der påhviler dem, medmindre de har forfald (dvs. er lovligt forhindret). Har en valgstyrer forfald, udpeger den gruppe i kommunalbestyrelsen, der har udpeget den pågældende, en ny valgstyrer, se lovens § 31, stk. 2.

Er der uenighed om, hvor de enkelte valgstyrere skal gøre tjeneste, afgøres spørgsmålet af kommunalbestyrelsen ved almindelig flertalsafgørelse. Det er forudsat i folketingsvalgloven, at valgstyrerne på de enkelte afstemningssteder repræsenterer flere grupper i kommunalbestyrelsen.

En valgstyrer kan gøre tjeneste på afstemningsstedet i et andet afstemningsområde inden for kommunen end det afstemningsområde, hvor den pågældende bor.

5.3. Tilforordnede vælgere

Reglerne om valg af tilforordnede vælgere og deres opgavevaretagelse findes i lovens §§ 30 og 31.

Kommunalbestyrelsen vælger senest, når valg er udskrevet, et antal tilforordnede vælgere til at hjælpe til ved valget, se lovens § 30, stk. 1, 1. pkt. Loven indeholder ikke nærmere regler om, hvor mange tilforordnede vælgere der skal vælges, men forudsætter blot, at kommunalbestyrelsen udpeger det nødvendige antal efter kommunalbestyrelsens skøn.

De tilforordnede vælgere vælges ved forholdstalsvalg under ét blandt de vælgere, der bor i kommunen, medmindre de udpeges i enighed af kommunalbestyrelsen, se lovens § 30, stk. 1, 2. pkt., og ovenfor afsnit 5.2. om valg af valgstyrere ved forholdstalsvalg. Afholdes der valg af tilforordnede vælgere, skal der anmeldes særskilte valggrupper til dette valg, som ikke behøver at være sammenfaldende med de valggrupper, der er anmeldt til valget af stående udvalg og økonomiudvalget, se den kommunale styrelseslovs § 24, stk. 3. Det er uden betydning for valggruppens deltagerkreds, om forudsætningerne for valggruppens dannelse efter valget af tilforordnede vælgere er ændret, f.eks. ved at en eller flere af deltagerne i valggruppen har ændret politisk tilhørsforhold.

Enhver vælger har pligt til at påtage sig hvervet som tilforordnet vælger, se lovens § 31, stk. 1, 1. pkt. (borgerligt ombud).

Et medlem af kommunalbestyrelsen, herunder et medlem af valgbestyrelsen, kan godt vælges som tilforordnet vælger.

En kandidat til valget kan godt vælges som tilforordnet vælger, se lovens § 30, stk. 2. En kandidat kan dog ikke udpeges til at være stemmemodtager ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem, se afsnit 8.4.2. nedenfor.

Det samme forhold vil efter ministeriets opfattelse gøre sig gældende, hvor en kandidats ægtefælle, samlever eller anden nærtstående er udpeget som tilforordnet vælger, der skal varetage hverv som

stemmemodtager ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem, se nærmere afsnit 8.4.2. nedenfor. Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet, se nærmere forvaltningslovens § 3.

En kandidat, der er opstillet for et parti i storkredsen, må ikke være med til at optælle, hvor mange stemmer der er afgivet for det pågældende parti, eller deltage i opgørelsen af, hvordan de afgivne stemmer for partiet fordeles sig på personlige stemmer for hver kandidat og partistemmer, se lovens § 74 a samt afsnit 9.1. nedenfor.

En kandidat, der er opstillet uden for partierne i storkredsen, må ikke være med til at optælle, hvor mange stemmer der er afgivet for hver kandidat uden for partierne, se lovens § 74 a og afsnit 9.1. nedenfor.

Det samme forhold vil efter ministeriets opfattelse gøre sig gældende, hvor en kandidats ægtefælle, samlever eller anden nærtstående deltager i stemmeoptællingen, se nærmere afsnit 9.1. Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet, se forvaltningslovens § 3.

En kandidat, der er opstillet i storkredsen (eller dennes ægtefælle, samlever eller anden nærtstående), må heller ikke yde hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen som tilforordnet vælger eller som stemmemodtager ved brevstemmeafgivningen, se lovens § 49, stk. 3, og § 61, stk. 5. En kandidat til valget (eller dennes ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) må derimod godt yde hjælp ved stemmeafgivningen og brevstemmeafgivningen, hvis kandidaten udpeges af vælgeren som personlig hjælper, se lovens § 49, stk. 2, 2. pkt., og § 61, stk. 4, 2. pkt.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at kommunalbestyrelsen tager særligt hensyn til de mindre partier samt de partier, der ikke er repræsenteret i kommunalbestyrelsen, når den udpeger de tilforordnede vælgere.

Er der uenighed om, hvor de enkelte tilforordnede vælgere skal gøre tjeneste, afgøres spørgsmålet af kommunalbestyrelsen ved almindelig flertalsafgørelse. Det er forudsat i folketingsvalgloven, at de tilforordnede vælgere på de enkelte afstemningssteder repræsenterer flere grupper i kommunalbestyrelsen.

De tilforordnede vælgere har pligt til at udføre de hverv, der påhviler dem, medmindre de har forfald (dvs. er lovligt forhindret). Har en tilforordnet vælger forfald, udpeger den gruppe i kommunalbestyrelsen, der har udpeget den pågældende, en ny tilforordnet vælger, se lovens § 31, stk. 2.

De tilforordnede vælgere har pligt til at gøre sig bekendt med deres opgaver og give fremmøde før valgdagen på kommunalbestyrelsens forlangende med henblik på at modtage den fornødne instruktion m.v., se lovens § 31, stk. 1, 2. pkt. Kommunalbestyrelsen har i denne forbindelse mulighed for efter behov at give tilforordnede vælgere den nødvendige instruktion vedrørende valghandlingens afvikling, stemmeoptællingen m.v. før valgdagen, såfremt det skønnes svært at nå det på valgdagen, inden valghandlingen starter. De tilforordnede vælgere har pligt til at møde op til denne instruktion som led i deres hverv. Det forudsættes, at der alene er pligt til fremmøde i dag- og aften timerne. Såfremt en tilforordnet vælger har forfald til en instruktion, som finder sted før valgdagen, kan der som alternativ til udpegning af en ny tilforordnet vælger ske instruktion på et andet tidspunkt, såfremt dette er muligt. Instruktionen kan evt. ske på anden vis end ved at indkalde de pågældende tilforordnede vælgere til et møde. Der kan således benyttes f.eks. videoinstruktion eller e-learningværktøjer, evt. i kombination med en (kortere) instruktion på valgdagen inden afstemningen påbegyndes. De tilforordnede vælgere har pligt til at gøre sig bekendt med den instruktion, som kommunalbestyrelsen vælger at give dem.

De tilforordnede vælgere skal hjælpe valgstyrene med deres opgaver på valgdagen, herunder stemmeoptællingen på afstemningsstedet. Valgbestyrelsen kan beslutte, at tilforordnede vælgere også skal medvirke ved fintællingen.

Tilforordnede vælgere skal endvidere efter kommunalbestyrelsens nærmere bestemmelse være stemmemodtagere ved afgivning af brevstemmer i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem. Efter lovens § 55, stk. 2, afgives brevstemmer de nævnte steder til to stemmemodtagere, der er udpeget blandt de tilforordnede vælgere. Kommunalbestyrelsen kan dog bestemme, at en af stemmemodtagerne er en person udpeget blandt personale ansat i kommunens forvaltning. Se nærmere afsnit 8.4.2. nedenfor.

Der er ikke noget krav om, at de tilforordnede vælgere, der fungerer som brevstemmemodtagere, også skal medvirke ved afstemningen på valgdagen m.v.

En tilforordnet vælger kan gøre tjeneste på afstemningsstedet i et andet afstemningsområde inden for kommunen end det afstemningsområde, hvor den pågældende bor.

5.4. Diæter

Valgbestyrelsens medlemmer, valgstyrene og de tilforordnede vælgere får diæter for deres virksomhed i forbindelse med valget, herunder for eventuel instruktion før valgdagen af valgstyrene og tilforordnede vælgere om deres opgaver, se folketingsvalglovens § 31, stk. 3.

Diæterne gives som udgangspunkt efter reglerne i den kommunale styrelseslov.

Diæterne er som udgangspunkt af samme størrelse som de diæter, der gives efter den kommunale styrelseslov. Diætsatsen for hverv, der beslaglægger højst 4 timer, udgør i 2018-niveau 420 kr. pr. dag. Dette beløb forhøjes hvert år den 1. januar med 5 kr. Hvis hvervet beslaglægger mere end 4 timer, ydes der det dobbelte af det for det pågældende år gældende diætbetrag, dvs. i 2018 ydes 840 kr. pr. dag. I 2019 ydes, hvis hvervet beslaglægger højst 4 timer, et diætbetrag på 425 kr. pr. dag, og hvis hvervet beslaglægger mere end 4 timer, ydes 850 kr. pr. dag. Se § 4, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 1530 af 9. december 2016 om vederlag, diæter, pension m.v. for varetagelsen af kommunale hverv.

Ved en lovændring i 2012 (§ 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) fik kommunalbestyrelsen imidlertid mulighed for fremover at beslutte, at der ikke ydes diæter for virksomhed i forbindelse med valg, eller at de diæter, der ydes, udgør et andet (højere eller lavere) beløb, end hvad der følger af reglerne i den kommunale styrelseslov. Kommunalbestyrelsen er herved ikke bundet af de nævnte diætsatser eller af bestemmelsen om, at der for dage, hvor hvervet beslaglægger mere end 4 timer, ydes det dobbelte diætbetrag. Diæterne kan pr. dag dog højst udgøre det femdobbelte af det diætbetrag, som i henhold til reglerne i den kommunale styrelseslov er fastsat for møder af ikke over 4 timers varighed, se lovens § 31, stk. 3, 4. pkt., det vil sige i 2018 højst 2.100 kr. pr. dag og i 2019 højst 2.125 kr. pr. dag.

Beslutning herom skal træffes på et møde i kommunalbestyrelsen og kan ikke delegeres til et udvalg eller kommunens forvaltning. Kommunalbestyrelsen kan træffe beslutningen generelt eller for et eller flere af de hverv, der nævnes i bestemmelsen (valgbestyrelsens medlemmer, valgstyrene eller tilforordnede vælgere). Kommunalbestyrelsen kan også ud fra saglige og generelle kriterier træffe beslutningen for en del af indehaverne af et givet hverv. F.eks. kan kommunalbestyrelsen ud fra belastningen på det enkelte afstemningssted beslutte, at der kun for de medvirkende ved visse afstemningssteder ydes et andet diætbetrag. Kommunalbestyrelsen kan ligeledes ud fra saglige og generelle kriterier træffe beslutningen for en del af den virksomhed, den pågældende persongruppe udøver i forbindelse med et valg. F.eks. kan kommunalbestyrelsen ud fra belastningen ved afstemningen på valgdagen og valgaftenen beslutte,

at de personer, der medvirker til begge typer opgaver, skal ydes et andet diætbeløb end de personer, der medvirker til f.eks. fintællingen.

Ydes der diæter til medlemmer af valgbestyrelsen, valgstyrere og/eller tilforordnede vælgere, kan de pågældende ikke frasige sig modtagelse af diæter. Diæterne er endvidere personlige. Kommunalbestyrelsen kan derfor ikke aftale med de pågældende medlemmer af valgbestyrelsen, valgstyrere og/eller tilforordnede vælgere, at kommunen helt eller delvis skal overføre diæterne direkte til 3. part, f.eks. den pågældendes partiorganisation, en velgørende organisation eller lignende.

Efter § 19, nr. 4, i Skatteministeriets bekendtgørelse nr. 499 af 27. marts 2015 om kildeskat med senere ændringer er diæter til valgstyrere og tilforordnede vælgere ikke A-indkomst. Der skal derfor ikke tilbageholdes kildeskat.

Der gives ikke diæter til en borgmester eller til medlemmer af magistraten i kommuner med magistratsstyre, se § 64 i styrelsesloven, eller til udvalgsformænd i kommuner, der har en styreform med delt administrativ ledelse, se § 64 a i styrelsesloven. De øvrige kommunalbestyrelsesmedlemmer kan modtage diæter, selv om de også får fast vederlag m.v. for hvervet som medlem af kommunalbestyrelsen, se vejledning nr. 9 af 9. februar 2007 om vederlag, diæter, pension m.v. for varetagelsen af kommunale hverv, kapitel 2, afsnit 2.1.1.1., pkt. b og f, vedrørende styrelseslovens § 16, stk. 1, litra b og f.

Bestemmelsen om diæter i folketingsvalglovens § 31, stk. 3, medfører ikke en indskrænkning i retten til godtgørelse efter den kommunale styrelseslovs §§ 16 og 16 a. For eventuelle kommunalbestyrelsesmedlemmers vedkommende betyder det, at bl.a. befordringsgodtgørelse er obligatorisk, se styrelseslovens § 16, stk. 10. For ikke-kommunalbestyrelsesmedlemmers vedkommende kan kommunalbestyrelsen beslutte at yde godtgørelse, se styrelseslovens § 16 a, stk. 7. Skal ikke-kommunalbestyrelsesmedlemmer have befordringsgodtgørelse, skal kommunalbestyrelsen derfor træffe beslutning herom.

Der kan derimod ikke ydes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, se styrelseslovens § 16, stk. 6, og § 16 a, stk. 4, hvorefter der ikke kan ydes erstatning for tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med varetagelse af hverv, for hvilket der i henhold til særlovgivningen eller på andet særligt grundlag er tillagt den pågældende særligt honorar eller vederlag. Hverken medlemmer af valgbestyrelsen eller kommunalbestyrelsesmedlemmer eller ikke-kommunalbestyrelsesmedlemmer, der fungerer som valgstyrere eller tilforordnede vælgere, vil således kunne få erstatning for tabt arbejdsfortjeneste i forbindelse med varetagelsen af dette hverv, hvis den pågældende modtager særskilt vederlag herfor i form af diæter efter folketingsvalglovens § 31, stk. 3.

6. Kandidater til valget, stemmesedler og opslag m.v.

Siden folketingsvalget den 18. juni 2015 er folketingsvalglovens regler om opstillingsformer blevet ændret.

Et parti, der har anmeldt sideordnet opstilling i en eller flere opstillingskredse, kan som noget nyt anmelde, at storkredsens kandidater skal anføres i en af partiet prioriteret rækkefølge på stemmesedlen i de enkelte opstillingskredse (prioriteret sideordnet opstilling), se lovens § 41, stk. 2. Begrebet ”nominering” er som følge heraf ophævet.

Derudover kan et parti, der har valgt sideordnet opstilling, som noget nyt anmelde, at partistemmerne i en storkreds ikke skal tilfalde nogen kandidat for partiet i den pågældende storkreds, se lovens § 41 a, stk. 1. Det vil sige, at kandidaterne i den pågældende storkreds alene bliver valgt på personlige stemmer.

6.1. Anmeldelsesmyndighed

Anmeldelsesmyndigheden skal bl.a. modtage og godkende kandidatanmeldelser for opstillingskredsene i vedkommende storkreds, se afsnit 6.3., modtage meddelelser fra partierne om godkendte kandidater, se afsnit 6.6., og modtage anmeldelser fra partierne om prioriteret sideordnet opstilling af kandidater i de enkelte opstillingskredse samt anmeldelser om partiliste for alle et partis kandidater i storkredsen, se afsnit 6.7. Derudover skal anmeldelsesmyndigheden modtage anmeldelser fra partierne af, at partistemmerne i en storkreds ikke skal tilfalde nogen kandidat for partiet i den pågældende storkreds (valg på personlige stemmer), se afsnit 6.8.

De tidligere fem regionale statsforvaltninger er pr. 1. juli 2013 samlet i én enhedsforvaltning med hovedsæde i Aabenraa. Anmeldelsesmyndigheden for så vidt angår kandidater, der opstiller til valget i en eller flere opstillingskredse i alle storkredse på nær Bornholms Storkreds, er således Statsforvaltningen. For opstillingskredsene i Bornholms Storkreds er anmeldelsesmyndigheden fortsat formanden for valgbestyrelsen i Bornholms Kommune, se lovens § 33, stk. 2.

Gennemgangen af kandidatanmeldelserne og udarbejdelsen af kandidatfortegnelser, herunder fortegelser for de opstillingskredse, hvor et parti med sideordnet opstilling har anmeldt en prioriteret rækkefølge for sine kandidater, vil for alle storkredse på nær Bornholms Storkreds foregå i Aabenraa. Kandidaterne og partierne vil dog kunne indlevere kandidatanmeldelserne henholdsvis godkendelsen af kandidaterne i en hvilken som helst af Statsforvaltningens afdelinger i Aabenraa, Aarhus, Ringkøbing, Aalborg, Odense, Nykøbing F., Ringsted, Rønne og København.

Statsforvaltningen og formanden for valgbestyrelsen i Bornholms Kommune kaldes under ét for »anmeldelsesmyndigheden«.

6.2. Generelt om frister for kandidatanmeldelse og partiernes godkendelse af kandidaterne

Folketingsvalgloven fastsætter frister for de nævnte anmeldelser m.v. De nævnte anmeldelser m.v. kan tidligst indgives, når valget er udskrevet. Seneste frist for anmeldelse af kandidater er *kl. 12 elleve dage før valgdagen*, se lovens § 33, stk. 1, mens seneste frist for partiernes godkendelse af kandidater, anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling af kandidater og partiliste samt anmeldelse af, at partistemmer i en storkreds ikke skal tilfalde nogen kandidat for partiet i den pågældende storkreds (valg på personlige stemmer), er *kl. 12 ti dage før valgdagen*, se lovens § 37, stk. 1, § 41, stk. 1 og 2, samt § 41 a.

Der er ikke hjemmel til at dispensere fra disse frister, uanset hvor undskyldelig en overskridelse af fristen måtte være. Det er i den forbindelse *ikke* tilstrækkeligt, at kandidatanmeldelsen indleveres inden for fristen til en anden myndighed end Statsforvaltningen, f.eks. kommunen, eller at kandidatanmeldelsen af en anden myndighed forgæves er søgt indsendt til Statsforvaltningen inden fristens udløb, f.eks. via e-post eller fax, når kandidatanmeldelsens manglende rettidighed ikke skyldes fejl eller mangler hos Statsforvaltningen eller ved Statsforvaltningens IT-systemer. Kandidatanmeldelser m.v., der er indgivet for sent, skal derfor *afvises*.

Fristen udløber på det præcise klokkeslæt, der er angivet i loven. Hvis en del af en anmeldelse m.v. er indkommet inden fristens udløb og en anden del efter, kan anmeldelsesmyndigheden alene tage stilling til, om den del af anmeldelsen m.v., der er indgivet rettidigt, er gyldig og eventuelt skal afhjælpes.

For alle de nævnte frister gælder, at anmeldelser m.v., der modtages af anmeldelsesmyndigheden pr. e-post inden fristens udløb, er rettidigt indgivet.

Det er altså ikke nødvendigt, at en anmeldelse pr. e-post skal følges op af en anmeldelse pr. post eller pr. bud eller en telefonisk bekræftelse af den relevante repræsentant for partiet eller kandidaten.

Udløber de nævnte frister på en lørdag, søndag eller anden helligdag, har anmeldelsesmyndigheden pligt til at holde åbent nogle timer, inden fristen udløber. Anmeldelsesmyndigheden skal endvidere sørge for, at den kan kontaktes via sit almindelige telefonnummer, samt at man kan bruge det almindelige faxnummer. Anmeldelsesmyndigheden skal endvidere efterse sin postkasse og elektroniske post på den dag, fristen udløber, uanset om fristen udløber på en lørdag, søndag eller anden helligdag. Dette gælder, uanset om anmeldelsesmyndigheden har modtaget anmeldelser m.v. fra alle partier på et tidligere tidspunkt. Det skyldes, at en anmeldelse m.v. kan tilbagekaldes og erstattes af en ny, inden fristen udløber.

En kandidatanmeldelse kan som oplyst ovenfor tidligst indleveres til anmeldelsesmyndigheden, når valget er udskrevet, se lovens § 33, stk. 1, 2. pkt. Dette gælder anmeldelse af såvel en kandidat, der opstiller for et parti, som en kandidat, der opstiller uden for partierne. Endvidere kan meddelelser fra partierne om godkendte kandidater og partiernes anmeldelser om prioriteret sideordnet opstilling, partiliste og valg på personlige stemmer tidligst gives til anmeldelsesmyndigheden, når valget er udskrevet, se lovens § 37, stk. 1, 2. pkt., § 41, stk. 1 og 2, samt § 41 a, stk. 1.

En kandidatanmeldelse, der indleveres, før valget er udskrevet, skal *afvises* af anmeldelsesmyndigheden og gives eller sendes tilbage til kandidaten eller den kontaktperson, der er angivet i kandidatanmeldelsen, se lovens § 33 a, stk. 2. Den kompetente myndighed skal i den forbindelse meddele vedkommende kandidat, at kandidatanmeldelsen først kan indleveres, når valget er udskrevet. Tilsvarende gælder for meddelelser fra partierne om godkendte kandidater og partiernes anmeldelser om prioriteret sideordnet opstilling, partiliste og valg på personlige stemmer.

Fastsættelsen af en tidligste frist for indlevering af kandidatanmeldelser er ikke nogen hindring for, at kandidaten kan have underskrevet sin anmeldelse allerede, inden valget er udskrevet, ligesom fristen ikke er til hinder for, at en kandidat uden for partierne kan indsamle stillerunderskrifter inden dette tidspunkt.

6.3. Kandidatanmeldelser

En person, der vil stille op som kandidat til valget, skal anmelde sig som kandidat til anmeldelsesmyndigheden for den opstillingskreds, hvor kandidaten ønsker at stille op. En person kan anmelde sig som kandidat i én, flere eller alle opstillingskredse inden for samme storkreds.

En person kan enten stille op som kandidat for et opstillingsberettiget parti eller som kandidat uden for partierne, se lovens § 32, stk. 1.

Ingen kan være kandidat i mere end én storkreds. Ingen kan være kandidat for mere end ét parti, og ingen kan være kandidat for et parti og samtidig kandidat uden for partierne. Valg af en kandidat, der har handlet i strid hermed, er ugyldigt, se lovens § 32, stk. 2.

Kandidatanmeldelser skal indleveres til anmeldelsesmyndigheden **senest kl. 12 elleve dage før valgdagen**, se lovens § 33, stk. 1. Der er ikke hjemmel til at dispensere fra denne frist. Kandidatanmeldelser, der indleveres for sent, skal derfor afvises. Se nærmere om fristen ovenfor i afsnit 6.2.

Anmeldelsen skal ske på en formular, der er godkendt af Økonomi- og Indenrigsministeriet, se lovens § 33 a, stk. 1. Der findes særskilte formularer for anmeldelse af en kandidat, der stiller op for et opstillingsberettiget parti, henholdsvis for anmeldelse af kandidater uden for partierne. Formularerne kan bestilles hos Økonomi- og Indenrigsministeriet ved henvendelse pr. e-post til valg@oim.dk eller på tlf. nr. 72 28 24 00. Formularen til anmeldelse af en kandidat, der stiller op for et parti, kan endvidere hentes på Økonomi- og Indenrigsministeriets valghjemmeside: <http://valg.oim.dk/partier-og-kandidater/opstilling-af-kandidater/opstilling-som-kandidat-til-folketingsvalg/>.

Det skal fremgå af kandidatanmeldelsen, i hvilken eller hvilke opstillingskredse den pågældende anmelder sig som kandidat.

Anmeldelsen af kandidaten skal være underskrevet af kandidaten og indeholde oplysning om kandidats fulde navn, personnummer, stilling og bopæl. Hvis kandidaten ikke ønsker at blive anført på stemmesedlen med sit fulde navn, skal det angives, hvordan navnet i stedet ønskes anført, se nedenfor i afsnit 6.4. Endvidere skal der i anmeldelsen angives navn og bopæl samt telefon/e-postadresse på en kontaktperson, som anmeldelsesmyndigheden kan kontakte ud over kandidaten, hvis anmeldelsen er mangelfuld. Se lovens § 33 a, stk. 2

Kandidater, der vil *opstille for et parti*, skal anvende den særlige formular for anmeldelse som kandidat for et parti og angive partiets navn i anmeldelsen, se lovens § 33 a, stk. 3. Formularen kan bestilles ved at rette henvendelse til Økonomi- og Indenrigsministeriet, se ovenfor.

Kandidater, der *opstiller uden for partierne*, skal anvende den særlige formular for anmeldelse af kandidater uden for partierne. Formularen kan bestilles ved at rette henvendelse til Økonomi- og Indenrigsministeriet, se ovenfor. Formularen skal være underskrevet af kandidatens stillere – mindst 150 og højst 200 vælgere i opstillingskredsen – og indeholde oplysning om hver enkelt stillers navn, personnummer og bopæl, se lovens § 32, stk. 1, 3. pkt., og § 33 a, stk. 4. Den, der som stiller anbefaler flere kandidater, kan ikke anses som stiller for nogen af kandidaterne, se lovens § 32, stk. 3.

Kandidater, der opstiller uden for partierne, må gerne indsamle stillerunderskrifter på genparter (kopier) af formularen for anmeldelse af kandidater uden for partierne. I de tilfælde, hvor nogle stillerunderskrifter er meddelt på en genpart af formularen for anmeldelse af kandidater uden for partierne, er det dog en betingelse, at genparten indeholder de samme oplysninger om kandidaten uden for partierne som selve formularen, og at genparterne er hæftet sammen med selve formularen. Hvis det ikke er tilfældet, kan stillerunderskrifterne på genparten ikke medregnes. Det bemærkes, at Økonomi- og Indenrigsministeriet på ovenstående betingelser accepterer brugen af genparter, selv om brugen af genparter ved folketingsvalg ikke er lovbestemt. Derimod er brugen af genparter lovbestemt ved kommunale og regionale valg, se den kommunale og regionale valglovs § 25, stk. 1.

Ønsker en kandidat uden for partierne at stille op i mere end én opstillingskreds inden for samme storkreds, skal der indsamles underskrifter fra mindst 150 og højst 200 vælgere (stillerunderskrifter) i *hver* opstillingskreds, som den pågældende kandidat ønsker at stille op i. Uanset om en kandidat uden for partierne stiller op i en eller flere opstillingskredse i storkredsen, vil kandidaten dog stå på stemmesedlen i alle opstillingskredse i storkredsen, dvs. man kan stemme på kandidaten i hele storkredsen, se § 6, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 1519 af 14. december 2017 om stemmesedler til brug ved folketingsvalg.

Ved en lovændring med virkning fra 1. april 2016 (§ 1 i lov nr. 1742 af 22. december 2015, se nærmere bilag 2) blev bestemmelsen i folketingsvalglovens § 33 a, stk. 4, hvorefter oplysningerne om stillernes navne og bopæl er offentligt tilgængelige, ophævet. Spørgsmål om offentlighedens adgang til disse oplysninger må derfor fremover afgøres efter offentlighedslovens (lov nr. 606 af 12. juni 2013) almindelige regler.

Efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse vil en oplysning om, at en person er stiller for en kandidat, være en oplysning, der vedrører denne persons politiske overbevisning. Oplysningen om en stillers navn og adresse vil derfor efter ministeriets opfattelse som udgangspunkt være at anse som en oplysning om private forhold og er således ikke omfattet af adgangen til aktindsigt, jf. offentlighedslovens § 30, stk. 1, nr. 1.

I det omfang oplysningerne om en stillers politiske overbevisning imidlertid allerede på anden vis er offentligt tilgængelige og således allerede er kommet til offentlighedens kendskab, kan oplysningerne almindeligvis ikke anses for omfattet af offentlighedslovens § 30, stk. 1, nr. 1, og vil dermed ikke være undtaget fra aktindsigt. Dette vil efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse eksempelvis være tilfældet, hvis der er tale om oplysninger om navn og adresse på personer, der er eller i en årrække har været medlemmer af Folketinget, kommunalbestyrelser eller regionsråd, eller som har været opstillet som kandidater for partier eller kandidatlistor, der har været opstillet til de pågældende organer, og hvis politiske tilhørsforhold således bl.a. som følge heraf er offentligt kendt.

Ved lovændringen med virkning fra 1. april 2016 (§ 1 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) blev der derudover indført en bestemmelse i folketingsvalglovens § 42, stk. 4 (se nærmere bilag 2), hvorefter kandidatanmeldelser, partiernes meddelelse om godkendelse af kandidater og anmeldelse om opstillingsform ikke må gøres offentligt tilgængelige, før anmeldelsesmyndigheden har udsendt fortegnelserne over de opstillede kandidater i vedkommende storkreds. Når fortegnelsen er blevet udsendt, vil der kunne gives aktindsigt i disse dokumenter efter offentlighedslovens almindelige bestemmelser. Kandidaters personnumre (ud over fødselsdatoen) og hemmeligholdte telefonnumre samt kandidaternes beskyttede adresser i CPR er ikke omfattet af retten til aktindsigt, da der er tale om oplysninger om enkeltpersoners private forhold, se offentlighedslovens § 30, stk. 1, nr. 1. Det betyder rent praktisk, at oplysningerne i kandidatanmeldelserne efter udsendelsen af fortegnelsen normalt vil være offentligt tilgængelige, bortset fra de sidste fire cifre i kandidaternes personnummer (samt hemmeligholdte telefonnumre og beskyttede adresser).

Den, der indleverer en kandidatanmeldelse, har ret til at få kvittering for indleveringen med angivelse af tidspunktet for indleveringen, se lovens § 33 a, stk. 5.

En kandidat kan tilbagekalde sin kandidatanmeldelse. Fristen herfor er den samme som for indlevering af en kandidatanmeldelse, dvs. **kl. 12 elleve dage før valgdagen**. Tilbagekaldelsen skal ske til anmeldelsesmyndigheden. Se lovens § 34, 1. pkt.

En stiller for en kandidat uden for partierne kan ikke tilbagekalde sin anbefaling (underskrift), efter at kandidatanmeldelsen er indleveret, se lovens § 34, 2. pkt.

Snarest muligt efter, at valget er udskrevet, udsender Økonomi- og Indenrigsministeriet en fortegnelse over de partier, som var opstillingsberettiget, da valget blev udskrevet, og de bogstavbetegnelser, som disse partier er tildelt. Hvis et eller flere partier bliver opstillingsberettiget, efter at valget er udskrevet, udsender Økonomi- og Indenrigsministeriet en revideret fortegnelse over de opstillingsberettigede partier snarest muligt efter udløbet af fristen for anmeldelse af nye partier (15 dage før valgdagen kl. 12).

6.4. Kandidaternes navne på stemmesedlerne

Der gælder følgende regler om kandidaternes navne på stemmesedlerne:

Hvis kandidaten ikke ønsker sig anført på stemmesedlen med sit fulde navn, skal det angives, hvordan navnet ønskes anført. Kandidatens efternavn eller mellemnavn samt mindst ét fornavn eller forbogstav skal altid anføres, se lovens § 33 a, stk. 2, 2. og 3. pkt. For så vidt angår efternavne og mellemnavne betyder det, at kandidatens *eget* efternavn eller mellemnavn i *alle* tilfælde skal anføres på stemmesedlen. Det er kun mellem- og efternavne, som kandidaten er berettiget til at føre efter navneloven, eller mellemnavne, som er registreret i CPR, der kan anføres på stemmesedlen. Se lovens § 33 a, stk. 2, 4. pkt.

Det forhold, at man efter navneloven er berettiget til at tage et andet mellem- eller efternavn, medfører ikke i sig selv, at kandidaten kan blive anført med dette mellem- eller efternavn på stemmesedlen. Det

er således som udgangspunkt en betingelse for at blive anført på stemmesedlen med dette mellem- eller efternavn, som man efter navneloven er berettiget til at tage, at kandidaten har taget navneændring hertil. En kandidat vil imidlertid altid have ret til at blive anført med sit fødenavn (se nedenfor afsnit 6.4.3.). Derimod kan kandidaten ikke anføres på stemmesedlen med sin ægtefælles efter- eller mellemnavn eller et efter- eller mellemnavn, der aktuelt eller tidligere er båret af f.eks. kandidatens bedsteforældre, medmindre kandidaten tager navneændring hertil. Derudover gælder der særlige regler for kandidater med dobbeltnavne som efternavn (se nedenfor afsnit 6.4.1.).

For så vidt angår mellemnavne, der i CPR er registreret som fornavne, er det Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse, at folketingsvalgloven ikke er til hinder for, at anmeldelsesmyndigheden kan imødekomme en anmodning fra en kandidat om at blive anført på stemmesedlen med fornavn og mellemnavn, selv om mellemnavnet i CPR er registreret som fornavn, i det tilfælde hvor mellemnavnet har efternavns karakter. Hvis en kandidat anmoder om, at den pågældende anføres med fornavn og et mellemnavn på stemmesedlen, men mellemnavnet i CPR står registreret som 2. fornavn, bør der således foretages en konkret vurdering af, om navnet er at betragte som et mellemnavn. Der kan i den forbindelse lægges vægt på, om navnet har efternavns karakter, eller om navnet lovligt kan bæres som (eneste) fornavn. Det sidstnævnte kan kontrolleres på Ankestyrelsens liste over godkendte fornavne: <https://ast.dk/born-familie/navne/navnelister/godkendte-fornavne>. Anmeldelsesmyndigheden kan herunder lægge vægt på, om registreringen af navnet som et fornavn frem for et mellemnavn må antages at bero på en fejl, hvis der foreligger oplysninger herom.

I stedet for fornavnet kan anføres et kaldenavn, der er afledt af fornavnet, se lovens § 33 a, stk. 2, 5. pkt.

6.4.1. Særligt om dobbeltnavne (navne forbundet med en bindestreg)

En kandidat, der har et dobbeltnavn (to navne forbundet med en bindestreg, f.eks. Hansen-Jensen) som efternavn, må godt nøjes med at få anført det ene af de to efternavne på stemmesedlen, selv om et efternavn, der består af flere navne forbundet med en bindestreg i navnelovens forstand betragtes som ét efternavn, se navnelovens § 8, stk. 2 (lovbekendtgørelse nr. 1816 af 23. december 2015). Det skyldes, at man til enhver tid vil kunne bortkaste det ene efternavn, se samme bestemmelses stk. 3, og således efter navneloven er berettiget til alene at føre det ene efternavn. Der stilles ikke noget krav i henhold til folketingsvalgloven om, at den pågældende kandidat rent faktisk skal bortkaste det andet navn i dobbeltnavnet og ændre sit efternavn til det efternavn, som den pågældende ønsker sig anført med på stemmesedlen. Det er nok, at den pågældende efter navneloven *kan* få ændret sit efternavn til det ene af de to navne, der er forbundet med bindestreg.

6.4.2. Adresseringsmellemnavne

Indtil den nugældende navnelov trådte i kraft den 1. april 2006, var der mulighed for at få et adresseringsmellemnavn registreret i CPR umiddelbart foran personens efternavn i adresseringsnavnet. Denne mulighed er ophævet ved den nye navnelov. Dette er sket i forbindelse med en liberalisering af adgangen til, hvilke navne der kan tages som mellemnavn. Adresseringsmellemnavne, der inden navnelovens ikrafttræden den 1. april 2006 er registreret i CPR, kan forblive registreret i CPR, indtil den pågældende ændrer mellem- eller efternavn, eller adresseringsmellemnavnet slettes efter ansøgning fra den registrerede, se navnelovens § 30, stk. 3. De adresseringsmellemnavne, der er blevet registreret i CPR inden den 1. april 2006, kan fortsat anføres på stemmesedlen.

Kandidater, der før den 1. april 2006 havde fået registreret i CPR, at de ønskede at anvende f.eks. deres ægtefælles mellemnavn som adresseringsmellemnavn, vil således fortsat kunne få anført adresseringsnavnet på stemmesedlen, selv om de ikke måtte have taget mellemnavnet efterfølgende efter navnelovens nugældende regler.

6.4.3. *Eksempler på angivelse af navne på stemmesedlen*

Angivelsen af, hvordan kandidatens navn ønskes anført, skal ske på kandidatanmeldelsen.

Anvendelsen af reglerne, der er beskrevet i afsnit 6.4., 6.4.1. og 6.4.2., kan illustreres med følgende eksempler:

Eksempel 1:

Kandidatens *fulde navn* er:

Anne Marie Vestergaard Andersen

Kandidaten kan f.eks. anføres på stemmesedlen med sit fulde navn (Anne Marie Vestergaard Andersen), med et kaldenavn (Mie) i stedet for fornavnet eller med ét af nedenstående navne:

Anne Andersen

M. Vestergaard

Mie Vestergaard Andersen

Eksempel 2:

Kandidatens *fulde navn* er:

Anne Marie Andersen

Kandidatens eget efternavn er Hansen, men hun har som giftenavn taget sin ægtefælles efternavn Andersen. Ægtefællen har som mellemnavn Vestergaard, og kandidaten havde før den 1. april 2006 fået registreret i CPR, at hun havde taget sin ægtefælles mellemnavn som adresseringsmellemnavn. Kandidatens adresseringsnavn er herefter:

Anne Marie Vestergaard Andersen

Kandidaten i eksempel 2 har samme muligheder for navneangivelse på stemmesedlen som kandidaten i eksempel 1. Herudover har kandidaten i eksempel 2 mulighed for at benytte sit eget efternavn (Hansen), dvs. eksempelvis at blive opført på stemmesedlen som:

Marie Hansen

Sidstnævnte regel fremgår ikke direkte af loven, men af bemærkningerne til lovforslaget til folketingsvalgloven fra 1987. Kandidatens ret til eget efternavn kan kontrolleres af anmeldelsesmyndigheden.

Siden den 1. juli 1988 har det ikke været muligt at få et kaldenavn anført i en parentes på stemmesedlen. Der kan i stedet for fornavnet anføres et kaldenavn (uden parentes), der er afledt af fornavnet. I bemærkningerne til lovforslaget til loven fra 1987 er det anført, at det forudsættes, at spørgsmålet om, hvorvidt et kaldenavn er afledt af fornavnet, bliver vurderet lempeligt, samt at kandidater, der tidligere har været opført på stemmesedlen med et bestemt kaldenavn, fortsat skal kunne opføres på stemmesedlen med dette kaldenavn (uden parentes).

6.5. *Anmeldelsesmyndighedens undersøgelse af kandidatanmeldelserne*

Snarest muligt og senest umiddelbart efter udløbet af fristen for kandidatanmeldelser, dvs. efter kl. 12 elleve dage før valgdagen, skal anmeldelsesmyndigheden undersøge, om de kandidatanmeldelser, der er

indleveret til tiden, er gyldige med henblik på at give kandidaten eller dennes kontaktperson mulighed for at indlevere en ny kandidatanmeldelse eller afhjælpe manglerne, se lovens § 35.

Hvis anmeldelsesmyndigheden har den opfattelse, at en kandidatanmeldelse er *ugyldig* på grund af væsentlige mangler, skal anmeldelsesmyndigheden straks meddele dette til kandidaten eller den kontaktperson, der er anført i anmeldelsen. Anmeldelsesmyndigheden skal i den forbindelse oplyse, hvilke mangler der er ved kandidatanmeldelsen, og at der senest 12 timer efter meddelelsen om, at kandidatanmeldelsen er ugyldig, kan indleveres en ny kandidatanmeldelse eller foretages en afhjælpning af manglerne. Efter kandidatens/kontaktpersonens rettidige indlevering af en ny kandidatanmeldelse eller anden rettidig afhjælpning af manglerne afgør anmeldelsesmyndigheden, om anmeldelsen er gyldig. Se lovens § 35.

Som eksempler på *væsentlige mangler*, der kan medføre, at kandidatanmeldelsen er ugyldig, kan nævnes:

- at kandidatanmeldelsen ikke er underskrevet af kandidaten,
- at det ikke er anført, hvilket parti en kandidat, der ikke opstiller uden for partierne, opstiller for,
- at det ikke er anført, i hvilken eller hvilke opstillingskredse den pågældende anmelder sig som kandidat, eller
- at kandidaten inden for samme storkreds opstiller for flere partier eller opstiller for et parti samtidig med, at kandidaten opstiller uden for partierne.

For så vidt angår *kandidater uden for partierne* skal anmeldelsesmyndigheden også undersøge:

- om anmeldelsen er underskrevet af det nødvendige antal stillere,
- at stillerne alle er vælgere, der bor i opstillingskredsen, samt
- at ingen af stillerne har anbefalet flere kandidater uden for partierne.

Den, der som stiller anbefaler flere kandidater, kan ikke anses som stiller for nogen af kandidaterne, se lovens § 32, stk. 3, og skal derfor slettes som stiller. Indeholder kandidatlisten ikke det nødvendige antal gyldige stillere (mindst 150), er kandidatanmeldelsen ugyldig, medmindre kandidaten indleverer det manglende antal stillerunderskrifter inden fristen udløber 12 timer efter, at anmeldelsesmyndigheden har givet kandidaten eller dennes kontaktperson besked om manglen.

Anmeldelsesmyndigheden skal også undersøge, om rettidigt indleverede kandidatanmeldelser indeholder de oplysninger, som er anført i loven, og om de oplysninger, som står i kandidatanmeldelsen, er korrekte. Anmeldelsesmyndigheden skal derfor undersøge, om de anførte oplysninger om kandidatens fulde navn, personnummer og bopæl svarer til oplysningerne i CPR (Det Centrale Personregister). Endvidere skal anmeldelsesmyndigheden undersøge, om kandidaten kan få opfyldt sit ønske om, hvordan kandidatens navn skal stå på stemmesedlen.

Hvis anmeldelsesmyndigheden har den opfattelse, at de oplysninger, der står i en indleveret kandidatanmeldelse, skal ændres, for at kandidatanmeldelsen indeholder de korrekte oplysninger, som er nævnt i loven, skal anmeldelsesmyndigheden følge den fremgangsmåde, der står i lovens § 35 om afhjælpning af mangler, der kan medføre ugyldighed, se ovenfor. Det gælder også, selv om mangler vedrørende de krævede oplysninger om kandidaten typisk ikke vil kunne medføre, at kandidatanmeldelsen er ugyldig.

Anmeldelsesmyndigheden har ikke pligt til at kontrollere, om en kandidat også er anmeldt som kandidat i en anden storkreds.

6.5.1. Anmeldelsesmyndighedens vejledningspligt efter forvaltningslovens § 7, stk. 1 (kandidatanmeldelser)

Hvis anmeldelsesmyndigheden i god tid, inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløber (kl. 12 elleve dage før valgdagen), har modtaget kandidatanmeldelser fra partiets kandidater i storkredsen og meddelelse fra partiet om de godkendte kandidater i storkredsen samt eventuelt også anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling eller partiliste samt eventuelt anmeldelse af valg på personlige stemmer, skal anmeldelsesmyndigheden give vejledning og bistand efter forvaltningslovens § 7, stk. 1, inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløber, hvis de modtagne dokumenter giver anmeldelsesmyndigheden anledning til det. Bemærk, at fristen for partiernes godkendelse af kandidaterne, anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling eller partiliste samt anmeldelse af valg på personlige stemmer er kl. 12 ti dage før valgdagen, dvs. 24 timer efter fristen for indlevering af kandidatanmeldelser.

F.eks. vil anmeldelsesmyndigheden skulle give vejledning og bistand, hvis det er usikkert, hvilken opstillingsform partiet og kandidaterne ønsker, fordi oplysningerne i de udfyldte kandidatanmeldelser og meddelelser fra partiet om godkendte kandidater samt eventuelt også anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling, partiliste og valg på personlige stemmer ikke stemmer overens. Valg på personlige stemmer kan f.eks. kun anmeldes, hvis partiet har valgt sideordnet opstilling.

Om anmeldelsesmyndighedens vejledningspligt ved uoverensstemmelser ved de modtagne kandidatanmeldelser og meddelelser om godkendte kandidater og opstillingsformer, se afsnit 6.9.1. nedenfor.

Bestemmelsen i lovens § 35 om afhjælpning af mangler ved en kandidatanmeldelse regulerer udtømmende mulighederne for at foretage ændringer af kandidatanmeldelser efter udløbet af fristen for indlevering af kandidatanmeldelser (kl. 12 elleve dage før valgdagen).

Hvis en kandidat f.eks. alene har anmeldt sig i én opstillingskreds, selv om kandidaten efter partiets interne regler, meddelelser m.v. skulle have anmeldt sig i alle opstillingskredse, er dette ikke en mangel, der kan medføre, at den indleverede kandidatanmeldelse er ugyldig.

Anmeldelsesmyndigheden kan efter fristens udløb som udgangspunkt kun give en kandidat mulighed for at ændre i en rettidigt indleveret kandidatanmeldelse, hvis der er en mangel ved kandidatanmeldelsen, som anmeldelsesmyndigheden vil kunne give kandidaten en frist til at afhjælpe i medfør af lovens § 35. Når fristen for indlevering af kandidatanmeldelser er udløbet, kan anmeldelsesmyndigheden derfor som udgangspunkt ikke give kandidaten mulighed for at anmelde sig i flere eller færre opstillingskredse, end der er anført i den rettidigt indleverede kandidatanmeldelse.

Anmeldelsesmyndigheden kan dog efter fristens udløb give en kandidat mulighed for at ændre i en rettidigt indgivet kandidatanmeldelse, hvis anmeldelsesmyndigheden har forsømt sin pligt til at rådgive og vejlede kandidaten efter forvaltningslovens § 7, stk. 1, inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløb, og hvis de enkelte kandidater som følge af denne forsømmelse ikke har fået mulighed for at rette de indleverede kandidatanmeldelser i tide. Det kan f.eks. være, hvis anmeldelsesmyndigheden i god tid inden udløbet af fristen for indlevering af kandidatanmeldelser har modtaget kandidatanmeldelser og meddelelser om godkendte kandidater, der ikke stemmer overens, og anmeldelsesmyndigheden derfor burde have givet kandidaten vejledning og bistand inden fristens udløb efter forvaltningslovens § 7, stk. 1, men hvor anmeldelsesmyndigheden har forsømt denne pligt.

Har anmeldelsesmyndigheden endvidere givet forkert vejledning eller på anden måde medvirket til, at der ikke er overensstemmelse mellem på den ene side de udfyldte kandidatanmeldelser og meddelelser fra partier om godkendte kandidater og på den anden side den ønskede opstillingsform, kan anmeldel-

sesmyndigheden også i denne situation give en kandidat mulighed for at ændre i en rettidigt indgivet kandidatanmeldelse, selv om fristen i mellemtiden er udløbet.

Om realisering af kandidaternes og partiernes ønsker om opstillingsform, se afsnit 6.9. nedenfor.

6.6. Partiernes godkendelse af kandidaterne

Kandidater, der vil opstille for et parti, skal godkendes af partiet, se lovens § 32, stk. 1, 2. pkt.

Partiet skal for hver storkreds skriftligt meddele anmeldelsesmyndigheden, hvilke kandidater partiet kan godkende i de enkelte opstillingskredse, se lovens § 37.

Meddelelsen herom fra partiet skal gives senest kl. 12 ti dage før valgdagen. Meddelelsen skal for hver godkendt kandidat indeholde oplysning om følgende, se lovens § 37:

- 1) Kandidatens navn, dvs. det navn, hvormed kandidaten skal anføres på stemmesedlen,
- 2) kandidatens stilling,
- 3) kandidatens fulde navn,
- 4) kandidatens bopæl,
- 5) kandidatens personnummer (alle 10 cifre), samt
- 6) hvilken eller hvilke opstillingskredse kandidaten er opstillet i.

Der er ikke hjemmel til at dispensere fra denne frist. Hvis meddelelse ikke gives af partiet inden udløbet af den anførte frist, kan ingen kandidat opstilles for partiet i den pågældende storkreds, se lovens § 37, stk. 1. Se nærmere om fristen ovenfor i afsnit 6.2.

Kandidater, der ikke godkendes af partiet i mindst én opstillingskreds, kan ikke stille op til valget. De kan heller ikke stille op som kandidater uden for partierne. Dette skyldes, at disse kandidater i dette tilfælde ikke vil opfylde det stillerkrav, der gælder for kandidater uden for partierne.

Det antages i praksis, at et parti kan trække en tidligere indgivet meddelelse om godkendelse af kandidater tilbage og indgive en ny, inden fristen udløber.

Det står ikke i loven, hvilket organ inden for partiet der har kompetence til at godkende kandidater, anmelde prioriteret sideordnet opstilling eller partiliste eller anmelde valg på personlige stemmer, se nedenfor i afsnit 6.7. og 6.8. Kompetencen tilkommer principielt det organ, der er øverste myndighed inden for partiorganisationen efter partiets egne vedtægter, men denne kompetence kan delegeres til lokale partiorganisationer i storkredsen. Rent praktisk vil anmeldelsesmyndigheden kunne lægge til grund, at det organ inden for partiet, der ved sidste folketingsvalg indgav meddelelse om godkendte kandidater samt eventuel anmeldelse om nominering (bemærk, at det ikke længere er muligt at nominere kandidater) eller partiliste, også vil være legitimeret til ved det kommende folketingsvalg at indgive meddelelse om godkendte kandidater, anmeldelse om prioriteret sideordnet opstilling eller partiliste samt anmeldelse af valg på personlige stemmer, medmindre partiets landsorganisation oplyser noget andet.

Med hensyn til nye partier, der ikke var opstillingsberettigede ved sidste folketingsvalg, vil Økonomi- og Indenrigsministeriet sørge for, at anmeldelsesmyndigheden får besked om, hvilket organ inden for partiet der har kompetence til at give de pågældende godkendelser m.v.

6.6.1. Anmeldelsesmyndighedens vejledningspligt efter forvaltningslovens § 7, stk. 1 (godkendte kandidater)

Der er ikke nogen bestemmelser i loven om, at anmeldelsesmyndigheden skal give det kompetente organ inden for partiet besked om eventuelle mangler ved en indleveret meddelelse om godkendte kandidater, for at partiet kan afhjælpe mangler, inden fristen for indlevering af meddelelse om godkendte kandidater

udløber (kl. 12 ti dage før valgdagen). Anmeldelsesmyndigheden skal efter forvaltningslovens § 7, stk. 1, yde vejledning og bistand inden fristens udløb i hvert fald i de tilfælde, hvor en meddelelse om godkendte kandidater, der er behæftet med mangler, er indleveret i god tid inden fristens udløb. Herved får de pågældende mulighed for at afhjælpe manglerne, inden fristen udløber.

Anmeldelsesmyndigheden skal derfor så hurtigt som muligt efter at have modtaget en meddelelse om godkendte kandidater undersøge, om meddelelsen er i orden, og hvis ikke give det kompetente organ inden for partiet besked herom, for at partiet, hvis det er muligt, kan afhjælpe manglen, inden fristen for indlevering af meddelelse om godkendte kandidater udløber.

6.7. Partiernes anmeldelser af prioriteret sideordnet opstilling (sideordnet opstilling) og partiliste (kredsvis opstilling)

Kandidater, der opstiller for et parti til Folketinget, kan være opstillet enten *sideordnet* (se lovens § 40) eller *kredsvis* (se lovens § 39).

Ved *sideordnet opstilling* er der opstillet to eller flere kandidater for et parti i samme opstillingskreds. Ved denne opstillingsform anføres kandidaterne i alfabetisk rækkefølge på stemmesedlen. De kandidater, der er opstillet i den pågældende opstillingskreds, anføres først i alfabetisk rækkefølge, og derefter anføres de eventuelle øvrige kandidater, der er opstillet i storkredsen, ligeledes i alfabetisk rækkefølge, se lovens § 40, stk. 2.

Et parti, hvis kandidater er sideordnet opstillet i en eller flere opstillingskredse, kan som noget nyt anmelde, at storkredsens kandidater anføres i en af partiet prioriteret rækkefølge på stemmesedlen (*prioriteret sideordnet opstilling*), se lovens § 40, stk. 3, 1. pkt. Anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling har den betydning, at partiet selv kan bestemme rækkefølgen af kandidaterne på stemmesedlen i de enkelte opstillingskredse inden for den pågældende storkreds. Det vil også sige, at rækkefølgen af kandidaterne kan være forskellig i de enkelte opstillingskredse i storkredsen. De kandidater, der er opstillet i den pågældende opstillingskreds, skal dog anføres før eventuelle øvrige kandidater, der er opstillet i storkredsen, se lovens § 40, stk. 3, 2. pkt.

Ved prioriteret sideordnet opstilling er det således muligt for partiet selv at bestemme rækkefølgen af kandidaterne på stemmesedlen i de enkelte opstillingskredse. Det betyder, at partierne i praksis fortsat har mulighed for at "nominere" en kandidat i de enkelte opstillingskredse, selv om begrebet er ophævet i loven. Partier, der ønsker dette, skal således blot anføre, hvilken eller hvilke kandidater der skal anføres først på stemmesedlen i de enkelte opstillingskredse, og derefter anføre de øvrige kandidater i alfabetisk rækkefølge.

Anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling har ikke betydning for udvælgelsen af kandidater eller rækkefølgen af stedfortrædere.

Ved *kredsvis opstilling* er der højst opstillet én kandidat for partiet i hver opstillingskreds inden for storkredsen. Et parti, der har valgt kredsvis opstilling, kan anmelde en bestemt rækkefølge (partiliste) for alle partiets kandidater i storkredsen. Det vil altid være den ene kandidat, der er opstillet i opstillingskredsen, der skal anføres som partiets første kandidat på stemmesedlen i vedkommende opstillingskreds. Anmeldelse af partiliste har den betydning, at partiets øvrige kandidater skal anføres i partilistens rækkefølge på stemmesedlen efter den kandidat, der er opstillet i opstillingskredsen, og som skal anføres som partiets første kandidat på stemmesedlen, se lovens § 39, stk. 2. Anmeldelse af partiliste har endvidere betydning for udvælgelsen af kandidater og rækkefølgen for stedfortrædere, se lovens § 39, stk. 4, § 82 og § 85, stk. 3.

Det skal stå i anmeldelsen, hvilket nummer hver af partiets godkendte kandidater i storkredsen har på partilisten. Der er ikke noget i vejen for, at en kandidat er opstillet i flere opstillingskredse, eller at der slet ikke er opstillet en kandidat i en opstillingskreds.

Hvis et parti anmelder partiliste, når der er opstillet flere kandidater for partiet i en opstillingskreds, er anmeldelsen ugyldig.

Anmeldelser af prioriteret sideordnet opstilling og af partiliste skal ske skriftligt til anmeldelsesmyndigheden *senest kl. 12 ti dage før valgdagen*, se lovens § 41, dvs. inden for samme frist som for partiernes meddelelse om godkendte kandidater, se afsnit 6.6. ovenfor. Der er ikke hjemmel til at dispensere fra denne frist. Se nærmere om fristen ovenfor i afsnit 6.2.

Anmeldelsesmyndigheden skal så hurtigt som muligt efter at have modtaget en anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling eller af en partiliste undersøge, om anmeldelsen er i orden, og hvis ikke give det kompetente organ inden for partiet besked herom, for at partiet, hvis det er muligt, kan afhjælpe manglerne, inden fristen for anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling eller af partiliste udløber.

Med hensyn til, hvilket organ inden for partiet der har kompetence til at anmelde prioriteret sideordnet opstilling eller partiliste, se afsnit 6.6. ovenfor.

6.8. Partiernes anmeldelser af valg på personlige stemmer

Et parti, hvis kandidater i en storkreds hver især er opstillet i alle opstillingskredse inden for storkredsen (fuldstændig sideordnet opstilling), kan for den pågældende storkreds anmelde, at partistemmerne i storkredsen ikke tilfalder nogen kandidat for partiet i storkredsen, se lovens § 40, stk. 4, 2. pkt. Det vil sige, at kandidaterne i den pågældende storkreds alene bliver valgt på personlige stemmer.

Det er alene partier, der har indgivet anmeldelse om sideordnet opstilling, der kan indgive anmeldelse om valg på personlige stemmer.

Anmeldelser af valg på personlige stemmer skal ske skriftligt til anmeldelsesmyndigheden *senest kl. 12 ti dage før valgdagen*, se lovens § 41 a, dvs. inden for samme frist som for partiernes meddelelse om godkendte kandidater samt anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling og partiliste, se afsnit 6.6. og 6.7. ovenfor. Der er ikke hjemmel til at dispensere fra denne frist. Se nærmere om fristen ovenfor i afsnit 6.2.

Anmeldelsesmyndigheden skal så hurtigt som muligt efter at have modtaget en anmeldelse af valg på personlige stemmer undersøge, om anmeldelsen er i orden, og hvis ikke give det kompetente organ inden for partiet besked herom, for at partiet, hvis det er muligt, kan afhjælpe manglerne, inden fristen for anmeldelse af valg på personlige stemmer udløber.

Med hensyn til, hvilket organ inden for partiet der har kompetence til at anmelde valg på personlige stemmer, se afsnit 6.6. ovenfor.

6.9. Realisering af kandidaternes og partiernes ønsker om opstillingsform

For at en person kan stille op som kandidat for et parti i en bestemt opstillingskreds, skal to betingelser være opfyldt:

- 1) personen skal gyldigt have anmeldt sig som kandidat i opstillingskredsen (hvilket skal ske senest kl. 12 elleve dage før valgdagen), og
- 2) partiet skal gyldigt have meddelt godkendelse af personen som kandidat for partiet i den pågældende opstillingskreds (hvilket skal ske senest kl. 12 ti dage før valgdagen).

Efter lovens §§ 38-40 kan kandidater, der stiller op for et parti, være opstillet enten *kredsvis*, hvorved der højst opstilles én kandidat for partiet i opstillingskredsen, eller *sideordnet*, hvorved der opstilles to eller flere kandidater for partiet i opstillingskredsen.

Efter lovens § 41 kan et parti, der alene har *kredsvis opstilling* inden for storkredsen, senest *kl. 12 ti dage før valgdagen* anmelde partiliste for alle partiets kandidater i storkredsen, mens et parti, der har *sideordnet opstilling* i en eller flere opstillingskredse, inden for samme frist kan anmelde en prioriteret rækkefølge af kandidaterne (prioriteret sideordnet opstilling) i den eller de pågældende opstillingskredse. Et parti, der har sideordnet opstilling, kan ligeledes inden for samme frist anmelde valg på personlige stemmer, se lovens § 41 a.

Hidtil har de fleste partier ved folketingsvalg benyttet sideordnet opstilling med nominering (der nu er ophævet i loven) i den form, at alle partiets kandidater i storkredsen har været opstillet i alle opstillingskredse i storkredsen, men nomineret i hver sin opstillingskreds. Partierne vil i praksis fortsat have mulighed for at realisere denne opstillingsform, selv om man i loven har ophævet begrebet ”nominering”. Partierne vil kunne realisere denne opstillingsform ved i de enkelte opstillingskredse at anføre, hvem der skal stå øverst på stemmesedlen, og derefter anføre de øvrige kandidater i alfabetisk rækkefølge.

6.9.1. Anmeldelsesmyndighedens vejledningspligt efter forvaltningslovens § 7, stk. 1 (opstillingsform m.v.)

I de tilfælde, hvor anmeldelsesmyndigheden i god tid inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløber, har modtaget ikke blot kandidatanmeldelser fra partiets kandidater i storkredsen, men også meddelelse fra partiet om de godkendte kandidater i storkredsen og eventuelt også anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling eller partiliste samt eventuelt anmeldelse af valg på personlige stemmer, skal anmeldelsesmyndigheden efter forvaltningslovens § 7, stk. 1, give vejledning og bistand, inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløber, hvis de modtagne dokumenter giver anmeldelsesmyndigheden anledning hertil. Se også ovenfor afsnit 6.5.1. og 6.6.1.

F.eks. vil anmeldelsesmyndigheden have anledning til at give vejledning og bistand, hvis det er usikkert, hvilken opstillingsform partiet og kandidaterne ønsker på grund af uoverensstemmelser mellem de udfyldte kandidatanmeldelser og meddelelser fra partiet om godkendte kandidater samt eventuelt anmeldelse af partiliste eller prioriteret sideordnet opstilling samt eventuelt anmeldelse af valg på personlige stemmer.

Det er derfor vigtigt, at anmeldelsesmyndigheden undersøger, om der er uoverensstemmelser mellem de indleverede dokumenter, når anmeldelsesmyndigheden har modtaget meddelelse fra partiet om godkendte kandidater og eventuelt også anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling eller partiliste samt eventuelt anmeldelse af valg på personlige stemmer, inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløber. I så fald skal anmeldelsesmyndigheden så hurtigt som muligt kontakte partiet/kandidaten for at få afklaret uoverensstemmelserne.

Nedenfor følger nogle eksempler på forskellige uoverensstemmelser med angivelse af, hvordan uoverensstemmelserne kan afhjælpes:

- Har en kandidat f.eks. ikke anmeldt sig i alle de kredse, hvor kandidaten er godkendt af partiet, kan uoverensstemmelsen – hvis det er muligt, og kandidaten i øvrigt ønsker det – afhjælpes ved, at kandidaten, inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløber (kl. 12 elleve dage før valgdagen), anmelder sig som kandidat i de resterende kredse. I disse tilfælde skal anmeldelsesmyndigheden kontakte kandidaten så hurtigt som muligt for at afklare uoverensstemmelsen og give kandidaten mulighed for at afhjælpe denne.

Afhjælpsningen skal ske, inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløber (kl. 12 elleve dage før valgdagen). 12-timersreglen i lovens § 35, 3. pkt., hvorefter en kandidat får 12 timer til at indlevere en ny kandidatanmeldelse eller afhjælpe manglerne på anden måde, gælder ikke her, da uoverensstemmelsen ikke i sig selv indebærer, at kandidatanmeldelsen er behæftet med en mangel, der kan gøre anmeldelsen ugyldig.

- Har en kandidat anmeldt sig i flere kredse end den/de, hvor kandidaten er godkendt af partiet, kan uoverensstemmelsen skyldes, at partiet ved en fejl ikke har godkendt kandidaten for alle de relevante kredse. Derfor skal anmeldelsesmyndigheden i et sådant tilfælde så hurtigt som muligt kontakte partiets kompetente organ for at finde ud af, om der er sket en sådan fejl, og give partiet mulighed for at afhjælpe uoverensstemmelsen. Det sker ved, at partiet godkender kandidaten som kandidat i de resterende kredse, inden fristen for indgivelse af partiernes meddelelser om godkendte kandidater udløber (kl. 12 ti dage før valgdagen).
- Har et parti på meddelelsen om godkendte kandidater angivet, at partiet ønsker sideordnet opstilling, men alene godkendt kandidaterne for én opstillingskreds hver, skal anmeldelsesmyndigheden kontakte partiets kompetente organ så hurtigt som muligt efter at have modtaget meddelelsen for at få afklaret, om partiet ønsker sideordnet eller kredsvis opstilling. Det samme gælder, hvis partiet har angivet kredsvis opstilling, men godkendt to eller flere kandidater for en eller flere eller alle opstillingskredse. Det samme gælder, hvis partiet har angivet kredsvis opstilling og anmeldt valg på personlige stemmer.

Partiet skal i disse situationer have mulighed for at afhjælpe uoverensstemmelsen, inden fristen udløber for partiernes meddelelser om godkendte kandidater og anmeldelser af prioriteret sideordnet opstilling eller partiliste samt valg på personlige stemmer (kl. 12 ti dage før valgdagen).

- Har et parti angivet, at det ønsker sideordnet opstilling, men ikke godkendt kandidaterne for alle de relevante opstillingskredse, kan uoverensstemmelsen afhjælpes ved, at partiet, inden fristen for partiernes meddelelser om godkendte kandidater udløber (kl. 12 ti dage før valgdagen), giver meddelelse til anmeldelsesmyndigheden om, at partiet godkender kandidaterne i alle de relevante opstillingskredse. Dette forudsætter imidlertid, at kandidaterne har anmeldt sig i alle de relevante opstillingskredse. Har kandidaterne alene anmeldt sig i en eller flere af opstillingskredsene, skal kandidaterne endvidere anmelde sig som kandidat i alle de relevante kredse, inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløber (kl. 12 elleve dage før valgdagen), ellers får partiets afhjælpning af uoverensstemmelsen ingen retsvirkning.

Har en kandidat for et parti, der plejer at have sideordnet opstilling med alle kandidater opstillet i alle opstillingskredse, alene anmeldt sig i én eller nogle opstillingskredse, kan det være hensigtsmæssigt at kontakte kandidaten eller kontaktpersonen herom, hvis det er muligt, inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløber (kl. 12 elleve dage før valgdagen). På den måde får kandidaten mulighed for, hvis dette er kandidatens ønske, at anmelde sig i de andre opstillingskredse, inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløber. Anmeldelsesmyndigheden har dog ikke pligt til at reagere i sådanne tilfælde.

Har en kandidat for et parti, der plejer at benytte kredsvis opstilling, anmeldt sig i alle opstillingskredse, kan det på samme måde være hensigtsmæssigt at kontakte kandidaten eller kontaktpersonen herom, hvis det er muligt, inden fristen for indlevering af kandidatanmeldelser udløber (kl. 12 elleve dage før valgdagen). Anmeldelsesmyndigheden har dog heller ikke i dette tilfælde pligt til at reagere. Hvis det viser sig, at kandidaten ved en fejl har anmeldt sig i alle opstillingskredse i stedet for kun i én opstillingskreds, er det dog ikke nødvendigt, at kandidaten ændrer kandidatanmeldelsen, da kandidatens/partiets ønske kan opfyldes ved, at partiet kun godkender kandidaten i den relevante opstillingskreds.

Som anført i afsnit 6.9.1. er der som udgangspunkt ikke hjemmel til at afhjælpe uoverensstemmelser mellem de modtagne kandidatanmeldelser og partiets meddelelse om godkendte kandidater og anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling og partiliste samt valg på personlige stemmer, efter at de respektive frister er udløbet. Der er kun adgang til afhjælpning, hvis anmeldelsesmyndigheden har forsømt sin vejledningspligt efter forvaltningslovens § 7, stk. 1. Se nærmere herom i afsnit 6.5.1.

6.10. Fortegnelser over de opstillede kandidater

Så hurtigt som muligt efter, at fristen for partiernes meddelelse til anmeldelsesmyndigheden om godkendte kandidater og anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling og partiliste er udløbet (kl. 12 ti dage før valgdagen), skal anmeldelsesmyndigheden udarbejde fortegnelser over de kandidater, der er opstillet i storkredsen, se lovens § 42, stk. 1, 1. pkt.

Som noget nyt skal anmeldelsesmyndigheden tillige så hurtigt som muligt efter, at fristen for partiernes meddelelse om godkendte kandidater og anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling er udløbet (kl. 12 ti dage før valgdagen), udarbejde en fortegnelse, der – for den eller de pågældende opstillingskredse, hvor et parti med sideordnet opstilling har anmeldt en prioriteret rækkefølge for sine kandidater – angiver den rækkefølge, hvori alle de pågældende partis kandidater i storkredsen skal anføres på stemmesedlen for den eller de pågældende opstillingskredse. Se lovens § 42, stk. 1, 2. pkt. Det vil sige, at der skal udarbejdes en fortegnelse for hver enkelt opstillingskreds, der angiver rækkefølgen af kandidaterne for et parti, der har anmeldt prioriteret sideordnet opstilling.

Fortegnelserne sendes straks til valgbestyrelserne i hver opstillingskreds i storkredsen, bortset fra Bornholms Storkreds, til brug ved fremstillingen af stemmesedler og opslag for de enkelte opstillingskredse, se lovens § 42, stk. 2.

Før hvert valg vil Økonomi- og Indenrigsministeriet give anmeldelsesmyndigheden meddelelse om, hvilken form (skema) der skal bruges, når fortegnelserne over de opstillede kandidater skal udarbejdes.

Økonomi- og Indenrigsministeriet vil også give anmeldelsesmyndigheden meddelelse om, hvilke myndigheder m.v. ud over valgbestyrelserne der skal have tilsendt fortegnelserne.

Økonomi- og Indenrigsministeriet vil bl.a. give anmeldelsesmyndigheden meddelelse om, at fortegnelserne over de opstillede kandidater ud over til valgbestyrelserne i storkredsen skal sendes til kommunalbestyrelserne i storkredsen med henblik på, at kommunalbestyrelserne kan sørge for, at vælgerne kan gøre sig bekendt med fortegnelsen ved brevstemmeafgivning på det eller de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger m.v., og i vælgerens hjem.

Kommunalbestyrelserne vil senest 8 dage før valgdagen have modtaget fortegnelser fra anmeldelsesmyndigheden over de kandidater, der er opstillet i storkredsen samt over rækkefølgen af kandidater for partier, der har anmeldt prioriteret sideordnet opstilling.

6.11. Stemmesedler og opslag

6.11.1. Stemmesedler

Valgbestyrelsen sørger for at få fremstillet stemmesedlerne til brug ved afstemningen i opstillingskredsen, se lovens § 43. Valgbestyrelsen skal sørge for, at det nødvendige antal stemmesedler er afleveret til kommunalbestyrelsen i god tid inden afstemningens begyndelse, se lovens § 44.

Stemmesedlerne udarbejdes på grundlag af de fortegnelser over de opstillede kandidater samt fortegnelser over rækkefølgen af kandidater for partier, der har anmeldt prioriteret sideordnet opstilling, som anmeldelsesmyndigheden har fremsendt.

Økonomi- og Indenrigsministeriet skal i den forbindelse opfordre valgbestyrelserne til at udvise stor opmærksomhed på nøje korrekturlæsning af udkast til stemmesedler.

Om stemmesedlernes indhold og udformning, se bekendtgørelse nr. 1519 af 14. december 2017 om stemmesedler til brug ved folketingsvalg (stemmeseddelbekendtgørelsen). Bekendtgørelsen er gengivet i *bilag 3* til vejledningen. Et bilag til bekendtgørelsen viser et udsnit af en fiktiv stemmeseddel i henholdsvis én og to kolonner, der er gengivet i *bilag 4* til vejledningen. I *bilag 5* til vejledningen er en forklarende tekst til de fiktive udsnit af de to stemmesedler i bilag 4.

Nedenfor er redegjort nærmere for reglerne om stemmesedlernes indhold og udformning.

6.11.1.1. Stemmesedlernes farve, materiale og størrelse

Stemmesedlerne skal være af hvidt karton eller svært papir med en gramvægt på mindst 120 g/m². Valgbestyrelsen kan vælge at bruge en sværere kvalitet, f.eks. med en gramvægt på 140 g/m². Afholdes der folketingsvalg samme dag som kommunale og regionale valg eller valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet, skal det karton eller det svære papir, der bruges til stemmesedlerne til folketingsvalget, være lyst blå. Se stemmeseddelbekendtgørelsens § 1.

Stemmesedlerne skal ved mindst to anbragte knæk kunne foldes sammen således, at de kan lægges ned i stemmekassen af vælgerne, uden at nogen kan se, hvad vælgeren har stemt. Se stemmeseddelbekendtgørelsens § 1, stk. 1, 2. pkt.

6.11.1.2. Vejledningstekst og overskrifter

Vælgeren skal på selve stemmesedlen vejledes om, hvordan afgivning af stemme skal ske. Umiddelbart under ordet »Folketingsvalget« med tilhørende årstal for folketingsvalget, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 2, stk. 2-4, skal anføres en vejledningstekst med følgende ordlyd:

»Sæt X i rubrikken til venstre for et partinavn eller et kandidatnavn.

Sæt kun ét X på stemmesedlen.

Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig.

Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.«.

Umiddelbart til venstre for teksten: »Sæt X i rubrikken til venstre for et partinavn eller et kandidatnavn.« indsættes en illustration af en stor hånd, der holder en blyant med blyantspidsen pegende på en afkrydset rubrik.

Ordet »Folketingsvalget« med tilføjelse af årstallet for valget skal anføres med meget store, fede typer umiddelbart over vejledningsteksten og umiddelbart under betegnelsen for den opstillingskreds, stemmesedlen er bestemt for. Betegnelsen for opstillingskredsen anføres med små almindelige typer øverst til højre på stemmesedlen.

6.11.1.3. Partifelter

Stemmesedlerne skal indeholde et særskilt felt for hvert parti, der har kandidater opstillet i storkredsen (partifelt). Partierne anbringes i alfabetisk rækkefølge efter deres bogstavbetegnelse, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 3, stk. 1.

Partifelterne adskilles fra hinanden med fede, vandrette streger. Bemærk, at den fede, vandrette streg, der adskiller vejledningsteksten fra det øverste partifelt på stemmesedlerne – dvs. den fede vandrette streg, hvormed det øverste felt (feltet for A. Socialdemokratiet) begyndes – skal gøres **dobbelt så fed** som de fede, vandrette streger, der i øvrigt afgrænser de forskellige partiers felter, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 3, stk. 2, 3. pkt.). Det første partinavnefelt (A. Socialdemokratiet) skal forekomme *umiddelbart efter* den dobbelte fede streg, der adskiller vejledningsteksten fra partinavnefeltet.

6.11.1.4. Afkrydsningsrubrikkerne

Med stemmeseddelbekendtgørelsen fra 2014 er der blevet indført et krav om, at der med halvfede streger skal påføres en afkrydsningsrubrik yderst til *venstre* for alle partinavne og alle kandidaternes navne, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 4, stk. 2, § 9 og § 10, stk. 3. Ændringen er gennemført i den hensigt at gøre stemmesedlen mere brugervenlig og give en bedre vejledning til vælgerne om, hvor krydset skal sættes i forhold til partier og kandidater for bl.a. at mindske antallet af utilsigtet ugyldige stemmer.

Bemærk, at afkrydsningsrubrikken således er flyttet fra *højre til venstre* for angivelsen af partiernes bogstavbetegnelser og kandidaternes navne i forhold til, hvad der gjaldt ved tidligere valg. Formålet hermed er dels at gøre det mere intuitivt for vælgerne, hvor krydset skal sættes i forhold til den ønskede afmærkning af parti eller kandidat, dels at gøre det nemmere for stemmeoptællerne visuelt at koble krydset til den enkelte kandidat eller det enkelte parti ved at placere afkrydsningsrubrikken umiddelbart op ad den tekst, den vedrører.

Afkrydsningsrubrikken skal være adskilt fra stemmesedlens venstre kant og skal have en sådan størrelse, at der er rigelig plads til at sætte et kryds. Afkrydsningsrubrikkerne ud for partinavnene skal være mindst 5x5 mm og ud for kandidaterne være mindst 4x4 mm, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 4, stk. 2, § 9 og § 10, stk. 3.

De to typer af afkrydsningsrubrikker på stemmesedlen skal have samme indbyrdes størrelse, dvs. rubrikkerne ud for partiernes bogstavbetegnelser skal have samme størrelse, og rubrikkerne ud for kandidatnavnene skal have samme størrelse. Hver enkelt afkrydsningsrubriks venstre og højre kant skal flugte med de andre afkrydsningsrubrikkers venstre henholdsvis højre kanter. Afkrydsningsrubrikkerne ud for partiernes bogstavbetegnelser må ikke være mindre end afkrydsningsrubrikkerne ud for kandidatnavnene. Se stemmeseddelbekendtgørelsens § 11. Det er derimod ikke noget i vejen for, at de to typer af afkrydsningsrubrikker er lige store, eller at afkrydsningsrubrikkerne ud for partiernes bogstavbetegnelser er større end afkrydsningsrubrikkerne ud for kandidatnavnene.

Bemærk de særlige regler om afkrydsningsrubrikker i den situation, hvor kandidaternes navne på stemmesedlen er opført i to eller flere kolonner, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 10. Her skal afkrydsningsrubrikken i hver kolonne flugte med afkrydsningsrubrikkerne i de andre kolonner, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 11, stk. 2.

6.11.1.5. Angivelse af kandidater

De kandidater, der er opstillet for et parti i vedkommende opstillingskreds, opstilles i alfabetisk rækkefølge, medmindre partiet har anmeldt prioriteret sideordnet opstilling. I så fald skal kandidaterne opstilles i den af partiet prioriterede rækkefølge.

Under de kandidater, der er opstillet i den pågældende opstillingskreds, anføres de kandidater, der er opstillet i én eller flere af de øvrige opstillingskredse i storkredsen, i alfabetisk rækkefølge. Er der anmeldt prioriteret sideordnet opstilling, skal kandidaterne dog anføres i den af partiet prioriterede rækkefølge. Er der anmeldt partiliste, skal kandidaterne derimod anføres i partilistens rækkefølge. Se stemmeseddelbekendtgørelsens § 5 og afsnit 6.7. om partiernes anmeldelse af prioriteret sideordnet opstilling og partiliste.

6.11.1.6. Kandidater uden for partierne

Er der i storkredsen opstillet kandidater uden for partierne, anføres disse nederst på stemmesedlen i et særskilt felt med ordene »Uden for partierne« anført med fed skrift som overskrift. Bemærk, at der ikke skal anføres nogen afkrydsningsrubrik til venstre for overskriften »Uden for partierne«, men alene til venstre for de respektive kandidater, der stiller op uden for partierne.

De kandidater uden for partierne, der er opstillet i vedkommende opstillingskreds, anføres øverst i alfabetisk rækkefølge, og derefter anføres de øvrige kandidater uden for partierne, der er opstillet i storkredsen, i alfabetisk rækkefølge, se afsnit 6.4. om kandidaternes navne på stemmesedlerne. Se stemmeseddelbekendtgørelsens § 6.

6.11.1.7. Stemmesedler i flere kolonner

Kandidaternes navne skal som hovedregel opføres i én kolonne. I tilfælde, hvor der til valget er opstillet et så stort antal kandidater, at stemmesedlen vil blive uforholdsmæssig lang, hvis kandidaternes navne anføres i én kolonne, kan valgbestyrelsen imidlertid beslutte, at kandidaternes navne inden for hvert partifelt skal opføres i to eller flere lodrette kolonner, se stemmeseddelbekendtgørelsens § 10, stk. 1.

I så fald skal kolonnerne adskilles fra hinanden af **fede, lodrette streger** af samme tykkelse som de fede streger, der adskiller hvert partifelt, se bekendtgørelsens § 10, stk. 2.

Kandidaterne skal anføres fortløbende i samme kolonne med lige mange kandidater i hver kolonne som vist nedenfor. Se også et udsnit af en fiktiv stemmeseddel i to kolonner i *bilag 4*.

Kolonne 1:	Kolonne 2:
<i>Kandidat 1</i>	<i>Kandidat 4</i>
<i>Kandidat 2</i>	<i>Kandidat 5</i>
<i>Kandidat 3</i>	<i>Kandidat 6</i>

6.11.1.8. Stemmesedlens layout og stemmeseddelskabelon

For en visuel gengivelse af reglerne i stemmeseddelbekendtgørelsen henvises til gengivelsen af et udsnit af stemmesedlen i henholdsvis én og to kolonner, der findes som bilag til stemmeseddelbekendtgørelsen, der er optrykt i *bilag 4* samt bemærkninger til udsnittene af stemmesedlen, der er optrykt i *bilag 5*.

Økonomi- og Indenrigsministeriet vil endvidere, *så snart der er udskrevet folketingsvalg*, stille et grafisk forlæg til en stemmeseddel i henholdsvis én og to kolonner til rådighed for valgbestyrelserne. Stemmeseddelforlæggene vil kunne hentes frit på ministeriets valghjemmeside valg.oim.dk i pdf- og InDesign-formater. Forlæggene er alene ment som et tilbud og en service over for valgbestyrelserne, der således ikke er forpligtet til at anvende de pågældende forlæg.

6.11.2. Opslag

Foruden stemmesedler skal valgbestyrelsen til brug for valget sørge for at få fremstillet opslag, der skal hænges op i stemmelokalerne. Opslaget skal angive samtlige partiers og kandidaters navne i den rækkefølge, som de er anført i på stemmesedlen. Partiernes bogstavbetegnelse skal også angives. Se lovens § 45, stk. 3.

Valgbestyrelsen skal sørge for, at det nødvendige antal opslag er afleveret til kommunalbestyrelsen i god tid inden afstemningens begyndelse, se lovens § 44.

6.11.3. Fejl i stemmesedler og opslag

Valgbestyrelsen skal inden afstemningen sikre sig, at der ikke er fejl i de fremstillede stemmesedler og opslag. Er der fejl i de fremstillede stemmesedler og opslag, skal valgbestyrelsen sørge for at få fremstillet nye stemmesedler og opslag, hvor fejlen er rettet. Dette skal ske tids nok til, at de nye stemmesedler og opslag kan anvendes, når afstemningen går i gang på valgdagen.

Er det ikke muligt at få fremstillet nye stemmesedler tids nok til, at disse kan anvendes, når afstemningen går i gang på valgdagen, skal valgbestyrelsen, uden at afbryde afstemningen, straks orientere Økonomi- og Indenrigsministeriet for at drøfte, hvordan fejlen kan afhjælpes.

6.11.4. Afdøde kandidater

Folketingsvalgloven indeholder ikke udtrykkelige regler om, hvad valgbestyrelsen skal gøre, hvis en kandidat til folketingsvalget dør inden valget. Valgbestyrelsen skal, når den har fået kendskab til oplysninger om en kandidats dødsfald, der vil føre til eller ville have ført til ændring af stemmesedlen, sikre, at stemmesedlen ændres eller fremstilles på ny, så den afdøde kandidat ikke medtages, eller, hvis dette ikke er muligt, at vælgerne får kendskab til dødsfaldet på anden måde.

Selv om det ikke kan udelukkes, at vælgere, der får kendskab til kandidatens dødsfald, vil stemme på et andet parti, kan en sådan oplysning ikke i sig selv betragtes som valgagitation, da meddelelsen om en kandidats dødsfald ikke i sig selv indeholder en opfordring til at stemme på et givent parti. En sådan oplysning er heller ikke i sig selv i strid med den almindelige valgretlige grundsætning om neutralitet, da selve meddelelsen ikke udsætter vælgeren for nogen holdningspåvirkning. Se afsnit 7.5. om valgagitation og anden holdningsmæssig påvirkning.

Den relevante oplysning af vælgerne må ske ved opslag i stemmerum og stemmelokaler. Opslagene skal udformes neutralt, f.eks. som en meddelelse om, at kandidat NN med angivelse af det parti, kandidaten stiller op for, er afgået ved døden. Det er valgbestyrelsen, der sørger for at få fremstillet opslagene, og kommunalbestyrelsen, der sørger for at få sat opslagene op.

6.12. Partiernes plakatoopsætning ved offentlig gade eller vej m.v.

Partiernes og kandidaternes plakatoopsætning er reguleret i lov om offentlige veje m.v. (vejloven), se lov nr. 1520 af 27. december 2014 med senere ændringer, og lov om private fællesveje (privatvejsloven), se lovbekendtgørelse nr. 1234 af 4. november 2015 med senere ændringer, der indeholder regler for ophængning af valgplakater på offentlige veje og private fællesveje i byer og bymæssige områder. En lovændring i 2011 indebærer, at reglerne for ophængning af valgplakater nu er ens over hele landet, hvor det tidligere har været den enkelte vejmyndighed for henholdsvis de offentlige veje (staten og kommunerne) og de private fællesveje (kommunerne), der afgjorde bl.a. tidspunktet for, hvornår valgplakater måtte hænges op.

Lovændringen indebærer endvidere, at ophængerens ikke længere skal søge om forudgående tilladelse fra vejmyndigheden, og for private fællesveje vedkommende tillige ejeren af vejarealet, til at hænge valgplakater op, i det omfang det sker efter visse nærmere angivne regler.

6.12.1. Plakatopsætning, der ikke længere kræver tilladelse

Ophængning af valgplakater på vejarealer, der ikke længere kræver tilladelse, er reguleret i vejlovens §§ 84 og 85 og privatvejslovens §§ 66 a og 66 b.

Bestemmelserne finder kun anvendelse på valgplakater, således som de er defineret i vejlovens § 3, nr. 10, henholdsvis privatvejslovens § 10, nr. 17. Efter disse bestemmelser er en valgplakat »en valgagitorisk meddelelse på en vejrbestandig plade, der ikke er større end 0,8m²«. Det svarer til en traditionel valgplakat.

Valgplakater i forbindelse med folketingsvalg må ophænges på offentlige veje og private fællesveje i byer og bymæssige områder fra statsministerens annoncering af valgets udskrivelse (dog tidligst kl. 12.00 den 4. lørdag før valgdagen) til 8 dage efter valgdagen. Nedtagning af valgplakater samt midler til fastgørelse heraf skal være tilendebragt ved døgnetts afslutning. Se vejlovens § 84, stk. 1, og privatvejslovens § 66 a, stk. 1.

Valgplakater må hænges op på master til vejbelysningen og til brug for elforsyningen og på offentlige veje også på vejtræer, hegn samt på indretninger fæstnet i jorden, der har til formål at fremvise valgplakater, se vejlovens § 84, stk. 2, og privatvejslovens § 66 a, stk. 2.

Valgplakater skal ophænges forsvarligt på en sådan måde, at de ikke dækker for autoriseret afmærkning, herunder færdselstavler, vejvisningstavler eller lignende udstyr, forhindrer hensigtsmæssige oversigtsforhold eller i øvrigt udgør en fare for trafiksikkerheden, se vejlovens § 84, stk. 3, og privatvejslovens § 66 a, stk. 3.

Valgplakater må ikke hænges op (se vejlovens § 84, stk. 4, og privatvejslovens § 66 a, stk. 4):

- 1) på eller over motorveje, motortrafikveje og disse vejes rampeanlæg,
- 2) i midterrabatter, rundkørsler, midterøer og lign. på strækninger, hvor den tilladte hastighed er over 60 km/t.,
- 3) i midterrabatter, rundkørsler, midterøer og lign. på strækninger, hvor den tilladte hastighed midlertidigt er nedsat til 60 km/t. eller derunder,
- 4) på samme indretning som autoriseret afmærkning, herunder færdselstavler, vejvisningstavler eller lignende vejudstyr,
- 5) på højspændingsmaster, transformerstationer, kabelskabe og lign.,
- 6) nærmere end 0,5 m fra kørebanekant eller 0,3 m fra cykelstikant målt fra nærmeste kant af valgplakaten,
- 7) lavere end 2,3 m direkte over fortov eller cykelsti målt fra nederste kant af valgplakaten,
- 8) højere end 1,5 m under laveste strømførende ledning målt fra øverste kant af valgplakaten eller
- 9) på en sådan måde, at valgplakaten kan medføre skader på eller ændringer af vejtræer eller master til vejbelysning, hegn og indretninger til forsyningsvirksomhed.

Ophængte valgplakater skal være forsynet med navn, adresse, e-mailadresse og telefonnummer på den person eller det parti, der har iværksat ophængningen, se vejlovens § 85, stk. 1, og privatvejslovens § 66 b, stk. 1. For partier skal desuden oplyses navn, adresse, e-mailadresse og telefonnummer på en kontaktperson. Kravet om oplysning af e-mailadresse er nyt og følger af §§ 4 og 5 i lov nr. 175 af 21. februar 2017.

Valgplakater, som er ophængt i strid med ovennævnte regler, skal nedtages inden for 24 timer efter, at vejmyndigheden har meddelt et påbud herom, se vejlovens § 85, stk. 2, og privatvejslovens § 66 b, stk. 2.

Vejmyndigheden kan nedtage valgplakater, som ikke er nedtaget inden for ovennævnte frist eller er ophængt uden for den tilladte periode. Vejmyndigheden kan endvidere nedtage valgplakater, som er ophængt i strid med reglerne og ikke indeholder de krævede kontaktoplysninger, se vejlovens § 85, stk. 3, og privatvejslovens § 66 b, stk. 3.

Vejmyndigheden eller politiet kan altid straks tage valgplakater ned, der er hængt op, så de udgør en umiddelbar og konkret fare for trafiksikkerheden, se vejlovens § 85, stk. 4, og privatvejslovens § 66 b, stk. 4.

Vejmyndigheden skal straks efter nedtagning bede ophængeren henholdsvis kontaktpersonen om at afhente valgplakaterne. Valgplakater, der ikke er afhentet senest 6 måneder efter valget, kan destrueres, se vejlovens § 85, stk. 5, og privatvejslovens § 66 b, stk. 5.

Vejmyndighedens og politiets udgifter til nedtagning af valgplakater samt udgifter til udbedring af skader på vejtræer og indretninger betales af ophængeren. Hvis det ikke er muligt at pålægge ophængeren de nævnte udgifter, kan den fysiske eller juridiske person, der er anført på valgplakaten, pålægges at afholde disse udgifter, medmindre den pågældende kan sandsynliggøre, at ophængningen ikke er sket på den pågældendes foranledning. Hvis valgplakaten ikke indeholder de nævnte kontaktoplysninger, kan den fysiske eller juridiske person, der agiteres for på valgplakaten, pålægges at afholde disse udgifter, medmindre den pågældende kan sandsynliggøre, at ophængningen ikke er sket på den pågældendes foranledning, se vejlovens § 85, stk. 6, og privatvejslovens § 66 b, stk. 6.

6.12.2. Opsætning af valgplakater m.v., der kræver tilladelse

For at være omfattet af ovennævnte regler i vejloven henholdsvis privatvejsloven, som fritager partier, kandidater, organisationer, foreninger m.fl. for at skulle søge vejmyndigheden om tilladelse til at hænge valgplakater op, må valgplakaten som nævnt ikke være større end 0,8 m².

Ønsker man at ophænge større valgplakater, bannere og variable valgplakater, herunder skærme med levende tekst og billeder m.v., skal der søges om tilladelse hertil hos den pågældende vejmyndighed efter bestemmelserne i vejlovens § 80, stk. 1, nr. 1, og privatvejslovens § 66, stk. 1, nr. 1. For private fællesvejes vedkommende kan kommunens offentligretlige tilladelse kun udnyttes med vejejerens privatretlige accept. Det følger af privatvejslovens § 56, stk. 1. Endvidere finder Justitsministeriets bekendtgørelse om valgagitation (bekendtgørelse nr. 645 af 12. oktober 1989, som ændret ved bekendtgørelse nr. 828 af 25. november 1998) fortsat anvendelse for så vidt angår ovennævnte valgagitatoriske materiale. Bekendtgørelsen fastsætter på samme måde, at opslag af plakater o.lign. til valgagitation på eller ud til offentlig gade, vej eller plads kun må ske, hvis ejeren har givet skriftlig tilladelse til det.

I forbindelse med sin behandling af sagen skal vejmyndigheden følge almindelige forvaltningsretlige regler, herunder forvaltningslovens bestemmelser, uanset om vejmyndigheden meddeler tilladelse efter vejlovens § 80, stk. 1, nr. 1, til ophængning af valgplakater på sine offentlige veje (statsveje eller kommuneveje) eller giver en offentligretlig tilladelse efter privatvejslovens § 66, stk. 1, nr. 1. Vejmyndigheden skal i den forbindelse være opmærksom på, at politiet skal inddrages, inden der kan gives tilladelse efter vejlovens § 80. Det følger af lovens § 89. Regler eller retningslinjer for ovennævnte plakatsætning m.v. skal endvidere administreres på samme måde over for alle partier, der deltager i valget og søger om tilladelse til plakatsætning.

Vejmyndigheden kan i tilladelsen bl.a. fastsætte saglige vilkår om placering af sådanne valgplakater, bannere, skærme m.v., ophængningsmåde og tidsmæssig begrænsning af tilladelsen. Der kan således i tilladelsen fastsættes vilkår om, at ovennævnte valgplakater, bannere, skærme m.v. skal være nedtaget inden for en nærmere angivet frist, f.eks. senest 8 dage efter valgets afholdelse, se de tilsvarende bestemmelser om valgplakater, der kan ophænges uden forudgående tilladelse, i vejlovens § 84, stk. 1, og privatvejslovens § 66 a, stk. 1.

Hvis nogen hænger valgplakater op på offentligt vejareal eller på private fællesveje i byer og bymæssige områder uden vejmyndighedens tilladelse, og den pågældende ikke efterkommer vejmyndighedens påbud om at fjerne disse, kan vejmyndigheden fjerne plakaterne for den pågældendes regning. Hænger plakaterne til ulempe eller fare for færdslen på et offentligt vejareal, kan vejmyndigheden og politiet straks fjerne plakaterne for den pågældendes regning uden forudgående påbud. På private fællesveje kan vejmyndigheden og i påtrængende tilfælde politiet fjerne plakaterne uden forudgående påbud, hvis det anbragte er til ulempe for færdslen. Se vejlovens § 81, stk. 2 og 3, og privatvejslovens § 66, stk. 4 og 5.

Hvis valgplakater omfattet af vejlovens § 80, stk. 1, nr. 1, og privatvejslovens § 66, stk. 1, nr. 1, ophænges uden tilladelse, skal vejmyndigheden dog først tage stilling til, om ophængningen kan lovliggøres, evt. med vilkår. Det fremgår af vejlovens § 81, stk. 1, og privatvejslovens § 99, stk. 1.

Om forbuddet mod valgagitation i valglokalerne og andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, se afsnit 7.5. nedenfor.

Det er kommunalbestyrelsen, der som ejer eller eventuelt bruger af den matrikel, hvor bygningen med valglokalerne er beliggende, kan beslutte, om kommunalbestyrelsen i det hele taget vil tillade valgagitation på afstemningsstedets matrikel, se afsnit 7.5. nedenfor. Vejlovens §§ 84 og 85 og privatvejslovens §§ 66 a og 66 b giver dog ikke kommunalbestyrelsen hjemmel til at bestemme, at lovligt ophængte valgplakater på offentlige veje eller en privat fællesvej ikke må ophænges i en nærmere bestemt afstand fra afstemningsstederne.

7. Afstemning på valgdagen

Afstemning på valgdagen finder sted efter reglerne i folketingsvalglovens kapitel 7. Det er kommunalbestyrelsens ansvar at sørge for gennemførelsen af valghandlingen. Denne opgave kan ikke delegeres helt eller delvis til valgbestyrelsen.

Afstemningen foregår på ét afstemningssted i hvert afstemningsområde.

Tidligere begyndte afstemningen overalt i landet kl. 9 – dette er ved lov blevet ændret pr. 1. april 2016 (se § 1 i lov nr. 1742 af 22. december 2015).

Afstemningen begynder nu på forskellige tidspunkter, alt efter om valgdagen finder sted på arbejdsdage eller lørdage, søndage eller andre helligdage, og alt efter hvor afstemningsstedet er beliggende.

Afstemninger, der falder på *arbejdsdage* (dvs. mandag til fredag), begynder kl. 8 (se undtagelse for visse småøer nedenfor) og fortsætter til kl. 20, og så længe der endnu derefter indfinder sig vælgere for at stemme, se lovens § 46, stk. 1, 1. pkt.

Når afstemningen falder på en *arbejdsdag*, kan kommunalbestyrelsen for *nedenstående øer*, såfremt der ligger et afstemningssted på den pågældende ø, beslutte, at afstemningen først begynder kl. 9. Kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse herom på et møde senest 15 dage før valgdagen. Hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag, fremrykkes fristen for kommunalbestyrelsens afgørelse til hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag. Se lovens § 46, stk. 2.

De pågældende øer er:

Agersø, Anholt, Askø, Avernakø, Barsø, Birkholm, Bjørnø, Baagø, Drejø, Egholm, Endelave, Fejø, Femø, Fur, Hjarnø, Hjortø, Lyø, Mandø, Nekselø, Omø, Orø, Sejerø, Skarø, Strynø, Tunø, Venø og Aarø.

Afstemninger, der falder på *lørdage, søndage og andre helligdage*, begynder *overalt i landet* kl. 9 og fortsætter til kl. 20, og så længe der endnu derefter indfinder sig vælgere for at stemme, se lovens § 46, stk. 1, 2. pkt.

Afstemningen sluttes, når ingen vælger tilkendegiver at ville stemme, selv om de opfordres til det, se lovens § 46, stk. 1, 3. pkt.

Ingen vælger må derfor nægtes adgang til at stemme – heller ikke efter kl. 20 – hvis vælgeren er mødt op for at stemme, inden afstemningen rent faktisk er afsluttet. Det gælder også, hvis vælgeren er mødt op for at stemme efter kl. 20, men inden afstemningen rent faktisk er afsluttet.

7.1. Kommunalbestyrelsens forberedelse af afstemningen

Kommunalbestyrelsen skal sørge for lokaler til afstemningen samt det nødvendige antal stemmerum og stemmekasser, se lovens § 45, stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal i øvrigt sørge for, at der er truffet de nødvendige forberedelser til afstemningen på hvert afstemningssted, se lovens § 45, stk. 4. Det indebærer bl.a., at kommunalbestyrelsen skal sørge for det nødvendige antal valgborde m.v. med den nødvendige bemanning. Loven indeholder ikke nærmere regler om, hvor mange valgborde, stemmerum og stemmekasser der skal være på de enkelte afstemningssteder i forhold til antallet af vælgere ved afstemningsstederne. Det må kommunalbestyrelsen afgøre ud fra erfaringerne fra tidligere valg med, hvad der må anses for nødvendigt på de enkelte afstemningssteder, og hvad der må anses for muligt under hensyn til de pladsmæssige forhold og antallet af tilforordnede vælgere, der vil kunne udpeges. Det vil dog være hensigtsmæssigt at prøve at undgå, at der er mere end 1.500 vælgere pr. bord (valgliste), da dette normalt kan medføre kødannelse på visse tidspunkter under afstemningen.

Stemmerum og stemmekasser skal være indrettet som fastsat i lovens § 45, stk. 2. Der skal bl.a. være det nødvendige udstyr i hvert stemmerum for, at vælgerne kan afgive deres stemme (skriveplade og blyant eller andet egnet skriveredskab). Det fremlagte skriveredskab behøver ikke være en blyant eller sort eller blå kuglepen, men må godt have en mere synlig farve, f.eks. rød, hvis kommunalbestyrelsen for eksempel måtte vurdere, at det vil lette stemmeoptællingen, hvis afkrydsningens farve således er mere tydelig.

Det er også tilladt for vælgeren at anvende sit eget medbragte skriveredskab. Det er dog i den forbindelse vigtigt, at vælgeren vejledes om, at farven eller tykkelsen af vælgerens skriveredskab ikke må afvige så væsentligt fra gængse skriveredskaber, at stemmesedlen kan bedømmes som værende givet et særpræg, da stemmesedlen i givet fald vil være ugyldig, jf. nedenfor afsnit 9.3.1.

Stemme-kasserne skal være indrettet således, at ingen stemmeseddel kan tages ud, uden at stemmekassen åbnes, og stemmekasserne skal kunne låses eller forsegles, se lovens § 45, stk. 2. Lukning af stemmekasser med plastikstrips eller andet materiale, der kan klippes op og erstattes af en ny tilsvarende lukning, vil ikke være tilstrækkelig. Det afgørende for valget af lukkemekanisme er, at lukningen ikke må kunne erstattes, uden at man vil kunne se eller opdage det. Man skal således kunne se, hvis en stemmekasse har været åbnet, f.eks. ved at lukkemekanismen er brudt eller ødelagt, eller ved at lukkemekanismen er erstattet af en anden lukning.

7.1.1. Hjælpemidler ved stemmeafgivning på valgdagen

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 1 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er der indført en bemyndigelse til økonomi- og indenrigsministeren til at fastsætte regler om hjælpemidler, der af kommunalbestyrelsen skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen på valgdagen samt ved brevstemmeafgivningen, se lovens § 49, stk. 5, og § 63, 2. pkt. For så vidt angår hjælpemidler ved brevstemmeafgivningen henvises til afsnit 8.2.3.4.

Økonomi- og Indenrigsministeriet har udstedt bekendtgørelse nr. 1066 af 12. september 2017 om hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen. Økonomi- og Indenrigsministeriet har ved brev af 15. september 2017 orienteret kommunerne herom. Bekendtgørelsen trådte i kraft den 20. september 2017.

Det bemærkes, at vælgeren fortsat har mulighed for at medbringe egne hjælpemidler (f.eks. lup eller særligt skriveredskab) ved stemmeafgivningen. Der ændres således ikke med bekendtgørelsen herved.

Bekendtgørelsen stiller krav om, at følgende hjælpemidler skal stilles til rådighed i mindst ét stemmerum på samtlige afstemningssteder på valgdagen ved folketingsvalget:

- **Sort filtpen.** Anvendelse af en sort filtpen gør, at afkrydsningen af stemmesedlen bliver tydeligere end ved brug af andre skriveredskaber som f.eks. blyanter. Se § 2, stk. 1, i bekendtgørelsen.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at der vælges en filtpen, der ikke har for tyk en spids.

- **Lup.** En lup kan forstørre teksten på stemmesedlen og er derfor en hjælp til vælgere med nedsat syn. Luppen skal være en ikke-håndholdt lup, der har fast eller justerbar afstand mellem linse og objekt, og luppen skal kunne forstørre tekst til mindst firedobbelt størrelse. Endelig skal vælgerne kunne afkrydse stemmesedlen under luppen. Der kan f.eks. være tale om en såkaldt standlup eller en lup, der er fastgjort på en ”arm”, som kan monteres på bord eller væg. Se § 3, stk. 1, i bekendtgørelsen.

Bekendtgørelsen stiller derudover krav om, at følgende hjælpemiddel skal stilles til rådighed i mindst ét stemmerum på mindst ét afstemningssted i hver opstillingskreds:

- **Hæve-/sænkebord.** Et hæve-/sænkebord kan være en hjælp for vælgere, der er kørestolsbrugere. Bordet skal kunne reguleres i højden af vælgeren, skal være minimum 90 x 60 cm og skal have fri benplads, så en kørestolsbruger kan placere sig ved bordet. Se § 4, stk. 1, i bekendtgørelsen.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at hæve-/sænkebordet er forsynet med en mat overflade. Dette kan – hvis bordpladen ikke i sig selv er mat – opnås ved f.eks. at beklæde bordet med en dug eller lignende eller benytte et mat skriveunderlag. I tilfælde af, at bordet beklædes med en dug, eller der benyttes et skriveunderlag, skal dugen eller skriveunderlaget være tilstrækkeligt fastgjort, så vælgeren har et fast underlag, når stemmesedlen skal afkrydses. Det vil desuden være hensigtsmæssigt, hvis bordpladen kan skråtstilles af vælgeren, såfremt den pågældende har behov for dette i forbindelse med afkrydsning af stemmesedlen.

Baggrunden for, at ovenstående hjælpemiddel kun skal stilles til rådighed på ét afstemningssted, er, at vælgere med handicap eller nedsat færdighed har mulighed for at blive overført til et andet afstemningssted i opstillingskredsen i sin bopælskommune, jf. folketingsvalglovens § 47 a. Vælgeren vil således have mulighed for at blive overført til det afstemningssted, hvor hjælpemidlerne stilles til rådighed. Se mere om ændring af afstemningssted i afsnit 4.13.

Kommunalbestyrelsen skal så vidt muligt forud for begyndelsestidspunktet for brevstemmeafgivningen, hvor enhver vælger kan brevstemme (dvs. 3 uger før valgdagen), på kommunens hjemmeside og eventuelt ved annoncering i relevante medier gøre vælgerne bekendt med muligheden for at benytte de ovenfor nævnte hjælpemidler ved stemmeafgivningen på valgdagen og ved brevstemmeafgivningen. Se § 9, stk. 1, i bekendtgørelsen.

Der skal i den forbindelse gives oplysninger om, hvor det hjælpemiddel, som ikke stilles til rådighed på alle afstemningssteder og brevstemmesteder, dvs. hæve-/sænkebord, kan benyttes. Vælgere, som ønsker at benytte dette hjælpemiddel, kan således ansøge om at blive overflyttet til det pågældende afstemningssted eller kan selv opsøge det brevstemmested, hvor hjælpemidlet stilles til rådighed. Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at der gives oplysning om denne mulighed ved den nævnte annoncering på kommunens hjemmeside m.v.

Derudover skal der på hvert afstemningssted være opslag, der oplyser om de hjælpemidler, som stilles til rådighed ved stemmeafgivningen. Se § 9, stk. 2, i bekendtgørelsen og nedenfor afsnit 7.1.3.

Såfremt anvendelsen af hjælpemidler på valgdagen giver anledning til bemærkninger, skal disse anføres i afstemningsbogen. Se § 10 i bekendtgørelsen.

For god ordens skyld kan oplyses, at bemyndigelsen giver mulighed for, at visse hjælpemidler skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen som led i en forsøgsordning. Bekendtgørelsen stiller imidlertid alene krav om, at der ved stemmeafgivningen ved det kommunale og regionale valg den 21. november 2017 skulle stilles hjælpemidler til rådighed som led i en forsøgsordning. Økonomi- og Indenrigsministeriet vil evaluere ordningen. Der er således ikke på tidspunktet for denne vejlednings udstedelse planlagt en forsøgsordning ved det kommende folketingsvalg.

7.1.1.1. Anskaffelse af hjælpemidler og vejledning m.v.

Den enkelte kommunalbestyrelse er ansvarlig for at stille ovennævnte hjælpemidler til rådighed ved stemmeafgivningen på valgdagen (og ved brevstemmeafgivningen). Kommunalbestyrelsen er således ansvarlig for anskaffelse af de pågældende hjælpemidler.

Såfremt kommunens egen hjælpemiddelcentral har hjælpemidler, som opfylder kravene til hjælpemidlerne, kan disse stilles til rådighed for vælgerne i forbindelse med stemmeafgivningen. Råder hjælpemiddelcentralen over et antal hjælpemidler, som gør det muligt at stille hjælpemidler til rådighed på flere afstemningssteder eller brevstemmesteder end dem, der er fastsat krav om i bekendtgørelsen, er der ikke noget til hinder for at stille de pågældende hjælpemidler til rådighed i videre omfang.

Instituttet for Blinde og Svagsynede (IBOS) har over for Økonomi- og Indenrigsministeriet tilkendegivet, at instituttet gerne yder vejledning til kommunerne vedrørende hjælpemidlerne, herunder om anskaffelse af hjælpemidlerne. IBOS har endvidere tilkendegivet, at instituttet også gerne yder vejledning om, hvordan man på afstemningsstederne kan henvende sig til vælgere med handicap på en hensigtsmæssig måde. Der kan i den forbindelse rettes henvendelse til Annemarie Haack Enevoldsen, AHE@ibos.kk.dk, tlf. 39 45 23 13.

7.1.2. Tilgængelighed ved stemmeafgivningen

På hvert afstemningssted (i hvert stemmelokale) skal der være indrettet et stemmerum, hvor der er plads til, at tre personer kan opholde sig samtidig. Det skyldes, at stemmerummet skal have plads til, at der ud over vælgeren kan være to valgstyrere eller tilforordnede vælgere eller en valgstyrer eller tilforordnet vælger og en personligt udpeget hjælper, når en vælger har brug for personlig bistand til at afgive sin stemme, se nedenfor i afsnit 7.3.

Det særlige stemmerum skal så vidt muligt være stort nok til, at der er plads til en kørestolsbruger samt to hjælpere. Det bemærkes i denne sammenhæng, at stemmeafgivningen i selve stemmerummet må tilrettelægges således, at eventuel personlig bistand til stemmeafgivningen vanskeligt kan høres af andre end de medvirkende valgstyrere, tilforordnede vælgere og/eller en eventuel hjælper, som vælgeren selv har udpeget.

Når kommunalbestyrelsen udpeger de bygninger og lokaler, der skal bruges under afstemningen, skal kommunalbestyrelsen i øvrigt tage hensyn til, at lokalerne og stemmerummene så vidt muligt skal være tilgængelige for kørestolsbrugere og andre stærkt bevægelseshæmmede.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at kommunalbestyrelsen oplyser om tilgængelighed til afstemningsstederne i kommunen på kommunens hjemmeside, samt at afstemningsstederne registreres på Godadgang.dk.

Kommunalbestyrelsen kan få rådgivning af Statens Byggeforskningsinstitut om, hvordan stemmelokalerne skal indrettes fysisk, og om, hvilke mål et stemmerum skal have, for at det også vil kunne benyttes af kørestolsbrugere.

Se instituttets ”Tjekliste for stemmebokse”: <http://www.sbi.dk/tilgaengelighed/tjeklister/tjekliste-for-stemmebokse>. Statens Byggeforskningsinstitut kan kontaktes på tlf.nr. 99 40 25 25 eller e-mail: sbi@sbi.aau.dk. Se også instituttets hjemmeside, der findes på adressen: www.sbi.dk/tilgaengelighed/bygningsindretning.

Folketingets Ombudsmand, som bl.a. foretager inspektioner af handicaptilgængelighed i den offentlige forvaltning, har også udarbejdet en tjekliste for tilgængelighed af valglokaler til landets kommuner. Tjeklisten kan ses her: <http://www.ombudsmanden.dk/find/nyheder/alle/valgsted/>.

Det Centrale Handicapråd har også udarbejdet en vejledning til kommunerne om tilgængelighed til valg for personer med funktionsnedsættelse. Vejledningen kan hentes på adressen: http://www.dch.dk/sites/default/files/Tilg%C3%A6ngelighedtilvalgWEB_0.pdf.

7.1.3. Opslag

Der skal ved opslag på afstemningsstederne på valgdagen gives oplysning om muligheden for at benytte de i afsnit 7.1.1. nævnte hjælpemidler. Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at opslagene placeres således, at de er synlige for vælgerne ved ankomsten til afstemningsstedet eller umiddelbart herefter. Opslagene kan f.eks. placeres ved indgangen og/eller ved valgbordet. Se § 9, stk. 2, i bekendtgørelsen om hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen.

Derudover skal der i stemmelokalerne være opslag, der angiver alle partiers navne og bogstavbetegnelser samt alle kandidaters navne i den rækkefølge, som de står på stemmesedlerne, se lovens § 45, stk. 3, og ovenfor afsnit 6.11.2.

Det vil herudover være hensigtsmæssigt, at der hænges opslag op i stemmerummene, som vejleder vælgeren om, hvordan vælgeren skal bære sig ad med at stemme, og om, at det er muligt at få byttet stemmesedlen til en ny, hvis man kommer til at sætte krydset forkert, se lovens § 48, stk. 2. Ved udskrivelsen af et valg sender Økonomi- og Indenrigsministeriet eksempler på, hvordan sådanne opslag kan udformes.

7.1.4. Andre forberedelser

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der er truffet de nødvendige forberedelser til afstemningen på hvert afstemningssted, herunder at valgstyrelserne og de tilfornordnede vælgere er oplyst om deres opgaver på valgdagen, se lovens § 45, stk. 4. Se ovenfor afsnit 5.2. og 5.3. om kommunalbestyrelsens mulighed for at indkalde valgstyrelser og tilfornordnede vælgere til møde på et tidspunkt før valgdagen med henblik på at give disse den fornødne instruktion.

Bemærk, at kommunalt ansat personale kan udpeges til at hjælpe valgstyrelserne og de tilfornordnede vælgere under afstemningen. Også kommunalt ansatte, der ikke bor i opstillingskredsen, kan deltage. Afstemnin-

gen skal dog ske under valgstyernes ansvar, kontrol og instruktion. Opgaverne under afstemningen kan herudover ikke overlades til andre.

Kommunalbestyrelsen skal fastsætte nærmere regler om, hvordan opgaverne på afstemningsstedet skal varetages, herunder om hvordan nøglerne til stemmekasserne skal opbevares.

Det er ikke tilladt at ryge i indendørs lokaliteter, som offentligheden har adgang til, se rygelovens § 18, stk. 1 (lov nr. 512 af 6. juni 2007 om røgfri miljøer med senere ændringer). Det er derfor ikke tilladt at ryge i stemmelokalerne. Kommunalbestyrelsen kan dog beslutte at indrette rygerum og rygekabiner, hvor rygning kan finde sted, se rygelovens § 18, stk. 2. Hvad der forstås ved et rygerum og en rygekabine, fremgår af rygelovens § 3, stk. 1 og 2.

Hvis stemmelokalerne befinder sig på en skole eller en anden institution for børn og unge under 18 år, må der ikke ryges på skolens eller institutionens område, se rygelovens § 7, stk. 1.

7.2. Den almindelige fremgangsmåde ved stemmeafgivningen

Den almindelige fremgangsmåde ved stemmeafgivningen på valgdagen er fastsat i folketingsvalglovens §§ 47 og 48.

I lovens § 47 er følgende fastsat:

»§ 47. Valgret udøves ved personligt fremmøde på afstemningsstedet. Vælgeren skal inden stemmeafgivningen aflevere sit valgkort til valglisteføreren. Har en vælger ikke medbragt valgkort, udskrives et valgkort. Valglisteføreren skal forlange, at vælgeren giver oplysning om sin fødselsdato. Vælgeren skal i øvrigt på forespørgsel give oplysning om sit navn og sin bopæl. Hvis der er tvivl om en vælgers identitet, skal denne fastslås, om fornødent ved fremlæggelse af dokumentation herfor. Derefter, og når valglisteføreren har afmærket vælgerens navn på valglisten, udleveres en stemmeseddel til vælgeren.«

I lovens § 48 er følgende fastsat:

»§ 48. Stemmeafgivningen sker i stemmerummet, hvor kun vælgeren må være til stede. På stemmesedlen sætter vælgeren et kryds ved et partinavn eller et kandidatnavn.

Stk. 2. En vælger kan få ombyttet sin stemmeseddel, hvis den er fejlagtigt afkrydset eller ved uagtsomhed gjort ubrugelig. Ombytning kan ikke ske, efter at stemmesedlen er lagt i stemmekassen.

Stk. 3. Når stemmeafgivningen er foretaget, sammenfolder vælgeren stemmesedlen, således at ingen kan se, hvordan der er stemt. Derefter lægger vælgeren stemmesedlen i stemmekassen i overværelse af en tilfældig vælger.«

Vælgere, der har afgivet en brevstemme, som er taget i betragtning, kan ikke stemme ved afstemningen på valgdagen, se lovens § 67.

Det er en betingelse for at have ret til at stemme, at vælgeren er optaget på valglisten, se lovens § 3. Møder en vælger, der på 15.-dagen før valgdagen (eller hverdagen umiddelbart før, som ikke er en lørdag, hvis 15.-dagen før valgdagen er en lørdag, søndag eller anden helligdag) er registreret som forsvunden i CPR og derfor ikke er optaget på valglisten, frem på et afstemningssted på valgdagen, skal den pågældende manuelt optages på valglisten, for at vedkommende kan stemme. Se herom afsnit 4.3.1.1.

Det er ikke nogen betingelse for at stemme, at man har medbragt sit valgkort til stemmeafgivningen, se lovens § 47, 3. pkt., som er gengivet ovenfor. Personer uden fast opholdssted, som kun får tilsendt et valgkort, hvis de anmoder om det, kan ligesom de vælgere, der har glemt at medbringe deres valg-

kort, stemme på valgdagen uden valgkort, hvis de medbringer legitimation, f.eks. kørekort, pas eller sundhedskort. Stemmeafgivning uden valgkort kan alene ske på det afstemningssted, som den seneste bopælskommune anviser. Oplysning herom fås ved henvendelse til den pågældende kommune.

Efter en ændring i 2012 af bl.a. folketingsvalglovens regler om stemmeafgivning på valgdagen (se § 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) skal valglisteføreren fremover forlange, at vælgeren giver oplysning om sin *fødselsdato* (dvs. dag, måned og årstal), se lovens § 47, 4. pkt. Det er alene vælgerens fødselsdato, der skal oplyses, men ikke CPR-nummeret. Hvis vælgeren ikke ønsker at sige sin fødselsdato højt, kan oplysningen også gives ved at skrive fødselsdatoen på et stykke papir eller ved f.eks. at vise sit sundhedskort. Ændringen er gennemført for at højne sikkerheden omkring identifikation af vælgeren på valgdagen. Den nævnte procedure blev i forvejen anvendt i nogle kommuner, men er fremover gjort obligatorisk. Vælgeren skal i øvrigt fortsat på forespørgsel oplyse sit navn og sin bopæl/adresse, se lovens § 47, 5. pkt.

Som det fremgår af lovens § 47, 6. pkt., skal en vælgers identitet fastslås, hvis der er tvivl herom. Dette kan om nødvendigt ske ved, at vælgeren bliver bedt om at fremlægge dokumentation herfor (ID). Det vil ikke være i overensstemmelse med loven, hvis der kræves ID af alle, der stemmer. Dokumentation for en vælgers identitet skal alene kræves i tilfælde, hvor der er tvivl om den pågældende vælgers identitet. Der skal i den forbindelse kun ske fremlæggelse af dokumentation for vælgerens identitet, hvis dette er fornødent. Det afgørende er herefter, om den pågældende vælgers identitet er fastslået med tilstrækkelig sikkerhed, og ikke hvordan identiteten er fastslået. Det er således ikke afgørende, om identiteten er fastslået ved valgkort og oplysning om fødselsdato, ved legitimation med eller uden billede eller ved personligt kendskab hos mindst én af de tilstedeværende myndighedspersoner til den pågældende vælger. Der kan endvidere ikke stilles et generelt krav om billedlegitimation, mens der konkret vil kunne stilles krav herom, hvis der, efter at vælgeren har fremvist legitimation uden billede, stadig er tvivl om vælgerens identitet.

Valglisteføreren skal efter lovens § 47, sidste pkt., afmærke vælgerens navn på valglisten. Afmærkning på valglisten kan ske ved afkrydsning af den rubrik, hvor vælgerens navn står anført på valglisten. Der er endvidere ikke noget i vejen for, at der i valglisten af praktiske årsager sættes nr. ud for vælgerne, efterhånden som de møder op for at stemme på valgdagen, og at samme nr. påføres den pågældende vælgers valgkort.

Økonomi- og Indenrigsministeriet skal i den forbindelse indskærpe, at de stemmesedler, der udleveres til vælgerne, *ikke* må påføres et nr. eller nogen anden form for påskrift før udleveringen til vælgeren. Valgstyrerne og de tilforordnede vælgere skal gives klare instrukser herom.

De valgkort, som valglisteføreren modtager fra de vælgere, der møder frem for at stemme på afstemningsstedet, eller som udskrives for de vælgere, som ikke har medbragt valgkort, skal opbevares på afstemningsstedet. Herved sikres dokumentation for, at afmærkningen på valglisten af, at vælgeren har afgivet stemme, er korrekt.

Valglisteføreren må, inden stemmesedlen udleveres, sikre sig, at vælgeren ikke er afmærket på valglisten som en vælger, der tidligere har stemt, og at afmærkningen på valglisten er korrekt. Viser det sig, at vælgeren er afmærket på valglisten som en vælger, der tidligere har stemt, må valglisteføreren derfor undersøge, om vælgerens brevstemme eller valgkort er afleveret til afstemningsstedet.

I særlige tilfælde kan det vise sig nødvendigt at undersøge, om en anden vælger ved en fejl har afleveret den pågældende vælgers valgkort. Kan det ved nærmere undersøgelse sandsynliggøres, at en vælger ved en fejl har fået adgang til at stemme med en anden vælgers valgkort med det resultat, at den retmæssige ejer af valgkortet dermed i princippet uretmæssigt afskæres fra at stemme, kan valgstyrerformanden –

når omstændighederne taler for det – give den pågældende vælger uden valkort adgang til at stemme alligevel. I givet fald skal der gøres en bemærkning herom i afstemningsbogen.

Om elektroniske valglistes se afsnit 4.12.

7.3. Reglerne om hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen

Vælgere, der på grund af manglende førklighed, svagelighed eller lignende ikke kan bevæge sig ind i stemmelokalet eller stemmerummet eller i øvrigt afgive stemme på den foreskrevne måde, kan forlange at få den fornødne hjælp til stemmeafgivningen. Der kan i den forbindelse ske de nødvendige lempelser i den foreskrevne fremgangsmåde, se lovens § 49, stk. 1.

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 1 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er reglerne om hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen blevet ændret. Hjælp til stemmeafgivningen kan efter lovændringen ydes ved personlig bistand og ved brug af hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen, jf. folketingsvalglovens § 49, stk. 1, 2. pkt.

Retten til at forlange hjælp ved stemmeafgivningen gælder *alle* vælgere, herunder personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, der har behov for hjælp til stemmeafgivningen. Også vælgere med behov for at få forklaret stemmesedlens indhold og få vejledning om fremgangsmåden ved stemmeafgivningen har ret til at få personlig bistand hertil. Vælgere med behov for hjælp til stemmeafgivningen har mulighed for på samme tid at få hjælp til stemmeafgivningen ved personlig bistand og ved brug af de hjælpemidler, der er stillet til rådighed ved stemmeafgivningen. Vælgere kan også få personlig bistand til de hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen. Den personlige bistand kan f.eks. bestå i vejledning om, hvordan et bestemt hjælpemiddel fungerer.

For så vidt angår hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen, henvises til afsnit 7.1.1.

Det er *vælgeren selv* og ingen andre, der over for en valgstyrelse eller tilforordnet vælger skal forlange at få personlig bistand eller hjælp ved brug af hjælpemidler til sin stemmeafgivning. Ingen vælger er tvunget til at modtage personlig bistand eller hjælp ved brug af hjælpemidler ved stemmeafgivningen. En valgstyrelse eller tilforordnet vælger kan således ikke betinge en vælgers adgang til at afgive stemme af, at vælgeren accepterer at lade sig bistå ved stemmeafgivningen eller benytter de hjælpemidler, der er stillet til rådighed, fordi valgstyrelsen eller den tilforordnede vælger skønner, at vedkommende vil have behov herfor.

Personlig bistand af to myndighedspersoner

Personlig bistand ved stemmeafgivningen kan som hidtil ydes af to valgstyrelser eller tilforordnede vælgere, jf. folketingsvalglovens § 49, stk. 2, 1. pkt.

Personlig bistand af én myndighedsperson og én personlig hjælper

Vælgeren kan også forlange, at den personlige bistand – i stedet for den ene af de to valgstyrelser eller tilforordnede vælgere – ydes af en person, som vælgeren selv har udpeget, se lovens § 49, stk. 2, 2. pkt. Den personlige bistand ydes således i dette tilfælde af en valgstyrelse eller tilforordnet vælger og en person, som vælgeren selv har udpeget.

Vælgerens ønske om at få personlig bistand til sin stemmeafgivning af en person, vælgeren selv har udpeget, skal i alle tilfælde være utvetydigt og må ikke kunne misforstås. Det er ikke tilstrækkeligt, at vælgeren ledsages af en anden person hen til en valgstyrelse eller tilforordnet vælger. Vælgeren skal også i denne situation sige til valgstyrelsen eller den tilforordnede vælger, at vælgeren ønsker at få hjælp til sin

stemmeafgivning af en person, vælgeren selv har udpeget. Vælgerens tilkendegivelse om behov for hjælp behøver ikke at blive fremsat umiddelbart over for valgstyrelsen eller den tilfornordnede vælger, dvs. den kan f.eks. ske på et andet sprog end dansk og kan eventuelt formidles gennem en anden person, f.eks. et familiemedlem eller en tolk.

At den personlige bistand ydes *i forening* mellem myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv, indebærer, at den praktiske bistand til selve stemmeafgivningen ydes af både myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv. I det omfang en praktisk opgave kun kan udføres af én person alene, f.eks. afkrydsning på stemmesedlen (afsnit 7.3.2.), må det aftales mellem myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv, hvem der udfører opgaven. I tilfælde af uenighed kan det almindelige hensyn til valghandlingens uforstyrrede afvikling i ro og orden føre til, at en valgstyrelse må tilkaldes for at give anvisninger for stemmeafgivningens afvikling, som den personligt udpegede hjælper skal rette sig efter, se lovens § 50, 4. pkt.

Personlig bistand alene af én personlig hjælper

Som følge af den ovenfor omtalte lovændring pr. 1. juli 2017 kan vælgeren fremover i visse tilfælde forlange, at personlig bistand ydes *alene* af én person, som vælgeren selv har udpeget, dvs. uden at der tillige skal medvirke en valgstyrelse eller tilfornordnet vælger. To betingelser skal være opfyldt, for at den personlige bistand kan ydes alene af en person, som vælgeren selv har udpeget. Vælgeren skal således 1) *udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegive et ønske herom*, og 2) ønsket skal være begrundet i en *umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse*, jf. folketingsvalglovens § 49, stk. 2, 3. pkt.

Betingelse 1: Udtrykkelig og utvetydig tilkendegivelse

For at personlig bistand kan ydes alene af én person, som vælgeren selv har udpeget, skal vælgeren over for en valgstyrelse eller tilfornordnet vælger udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegive et ønske herom. Vælgerens ønske om alene at få hjælp af en personligt udpeget hjælper skal dermed være udtrykkeligt og utvetydigt og må ikke kunne misforstås.

Det er vælgeren selv, der over for en valgstyrelse eller tilfornordnet vælger skal udtrykke, at vælgeren alene ønsker hjælp af en personligt udpeget hjælper. Valgstyrelserne og de tilfornordnede vælgere har desuden ikke pligt til at spørge, om vælgeren alene ønsker hjælp til stemmeafgivningen af én personligt udpeget hjælper.

Tilkendegivelsen fra vælgeren vil ikke kunne formidles gennem en anden person, f.eks. et familiemedlem eller en tolk.

Det vil være valgstyrelsen eller den tilfornordnede vælger, der vurderer, om vælgeren udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegiver et ønske herom.

Betingelse 2: Umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse

Vælgerens ønske om at få hjælp alene af én person, som vælgeren selv har udpeget, skal være begrundet i en umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse.

En ”umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse” er en funktionsnedsættelse, som valgstyrelserne eller de tilfornordnede vælgere kan se eller konstatere, f.eks. i form af brækkede lemmer m.v. eller brug af kørestol, krykkestokke, mobilitystok eller førerhund og lignende.

Det omfatter også funktionsnedsættelser, som ikke umiddelbart er synlige, men som vælgeren kan dokumentere, f.eks. i form af ledsagekort eller parkeringskort for personer med handicap udstedt af Danske Handicaporganisationer eller en lægeerklæring eller en erklæring/attest udstedt af en offentlig myndighed.

Det er valgstyrelsen eller den tilforordnede vælger, der vurderer, om betingelsen er opfyldt og dermed, om personlig bistand kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper.

Hvis det vurderes, at personlig bistand *ikke* kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper – fordi en eller begge af ovenstående betingelser ikke er opfyldt – skal vælgeren i stedet tilbydes, at personlig bistand ydes af en personligt udpeget hjælper sammen med en valgstyrelse eller tilforordnet vælger, eller at personlig bistand ydes af to valgstyrelser eller tilforordnede vælgere.

Beslutningen om, hvorvidt personlig bistand til stemmeafgivningen kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper, er ikke en afgørelse i forvaltningslovens forstand. Der er således ikke pligt for valgstyrelsen eller den tilforordnede vælger til at begrunde beslutningen herom over for vælgeren, til at give klagevejledning eller til – efter anmodning – at meddele beslutningen skriftligt.

Hvis en vælger er utilfreds med en beslutning om, hvorvidt personlig bistand til stemmeafgivningen kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper, har vælgeren mulighed for at indgive en valgklage, jf. folketingsvalglovens § 88. Valgstyrelsen eller den tilforordnede vælger bør efter omstændighederne i medfør af den almindelige vejledningspligt vejlede vælgeren om denne klagemulighed, som indebærer, at Folketinget træffer afgørelse i sagen.

Det bemærkes, at den tidligere gældende særlige regulering af blindes og svagsynedes mulighed for hjælp ved stemmeafgivningen, hvorefter blinde og svagsynede havde ret til alene at lade sig bistå af en personligt valgt hjælper i stedet for to valgstyrelser eller tilforordnede vælgere, er ophævet ved en lovændring, der trådte i kraft den 1. april 2009. Ønsker en blind eller svagsynet vælger personlig bistand til stemmeafgivningen, skal bistanden således ydes efter samme regler som beskrevet ovenfor.

7.3.1. Hvem kan yde personlig bistand ved stemmeafgivningen?

En kandidat, der er opstillet til valget i storkredsen, må ikke yde personlig bistand ved stemmeafgivningen som valgstyrelse eller tilforordnet vælger, se lovens § 49, stk. 3. Dette gælder, hvad enten vælgeren har udpeget en personligt valgt hjælper eller ej. En kandidat, der er opstillet i storkredsen (eller kandidatens ægtefælle, samlever eller anden nærtstående), må således ikke yde personlig bistand ved stemmeafgivningen som myndighedsperson. Bestemmelsen er bl.a. begrundet i hensynet til at undgå konkrete interessekonflikter og beskyldninger om uregelmæssigheder samt undgå situationer, hvor kandidatens medvirken til vælgerens stemmeafgivning opfattes som intimiderende af vælgeren selv.

Der er derimod ikke noget i vejen for, at en kandidat (eller kandidatens ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) yder personlig bistand ved stemmeafgivningen som personligt udpeget hjælper.

Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet (se især forvaltningslovens § 3).

Der er ikke begrænsninger i, *hvilken person* vælgeren kan udpege som personlig hjælper ved stemmeafgivningen. Hjælperen behøver ikke at have valget til det valg, hvortil vælgeren ønsker at stemme. Hjælperen behøver heller ikke at være myndig, men skal dog have en sådan alder og modenhed, at vedkommende forstår karakteren af sin virksomhed. En valgstyrelse, en tilforordnet vælger eller en kandidat til valget kan også udpeges af vælgeren som personlig hjælper.

Den person, vælgeren udpeger som personlig hjælper ved stemmeafgivningen, er ikke forpligtet til at påtage sig dette hverv, hvorimod enhver vælger har pligt til at påtage sig hvervet som valgstyrrer eller tilforordnet vælger, se lovens § 31, stk. 1 og 2. Der ydes derfor heller ikke vederlag (diæter) fra det offentlige for at yde personlig bistand ved stemmeafgivningen.

Den person, vælgeren udpeger til at yde personlig bistand ved stemmeafgivningen, er forpligtet til at hjælpe vælgeren i overensstemmelse med valglovgivningen. Den person, vælgeren udpeger, må ikke give vælgeren råd eller opfordring med hensyn til, hvad vælgeren skal stemme på, se lovens § 51, stk. 1, 1. pkt., ligesom vedkommende heller ikke må udsætte vælgeren for anden form for holdningsmæssig påvirkning. Hjælperen må heller ikke optræde støjende eller truende eller på anden måde forstyrre den offentlige ro og orden, ligesom hjælperen ikke må forhindre, at kun vælgeren og hjælperen – og evt. en myndighedsperson – overværer vælgerens stemmeafgivning, jf. herom lovens § 48, stk. 1, 1. pkt.

Hvis den personlige bistand ydes af én myndighedsperson og én personligt udpeget hjælper, tilkommer det i første omgang den myndighedsperson, der er til stede ved stemmeafgivningen, at påse, at disse principper bliver overholdt ved stemmeafgivningen, og hvis dette ikke er tilfældet, at afbryde stemmeafgivningen og tilkalde en (anden) valgstyrrer. Hjælperen skal som andre personer i stemmelokalet rette sig efter valgstyrrernes anvisninger og skal om nødvendigt, hvis valgstyrreren bestemmer dette, forlade lokalet, se lovens § 50, 1. og 2. pkt. Den fornødne personlige bistand til vælgerens stemmeafgivning må, medmindre vælgeren ikke ønsker at få personlig bistand til at stemme, herefter gives af to valgstyrrere eller tilforordnede vælgere i overensstemmelse med den almindelige regel herom. Vælgeren kan også udpege en ny personlig hjælper, og i visse tilfælde kan den personlige bistand ydes alene af en person udpeget af vælgeren, jf. ovenfor.

7.3.2. Personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen

En vælger har mulighed for at få personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen. Personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen kan kun ydes, hvis vælgeren *umiddelbart* over for den eller dem, der yder personlig bistand, *utvetydigt* kan tilkendegive, hvad vælgeren ønsker at stemme, se lovens § 49, stk. 4.

Hvis personlig bistand til stemmeafgivningen ydes af en myndighedsperson og en person, der er udpeget af vælgeren selv, og vælgeren ligeledes ønsker personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen, skal vælgeren *umiddelbart* over for *både* den person, der er udpeget af vælgeren selv, *og* myndighedspersonen *utvetydigt* kunne tilkendegive, hvad vælgeren ønsker at stemme. Det er ikke nok, at vælgerens tilkendegivelse af, hvad vælgeren ønsker at stemme, alene opfattes som *utvetydig* af den person, der er udpeget af vælgeren selv. Hvis myndighedspersonen og den person, der er udpeget af vælgeren selv, er uenige om, hvad vælgeren tilkendegiver om, hvad vælgeren vil stemme, kan vælgerens tilkendegivelse om sin stemmeafgivning ikke betragtes som *utvetydig*, medmindre tvivlen *umiddelbart* kan afklares ved supplerende neutrale spørgsmål til vælgeren.

En håndskrevet eller maskinskrevet seddel, som vælgeren selv har taget med, hvor der står, hvad vælgeren ønsker at stemme, er ikke en *umiddelbar* tilkendegivelse om, hvad vælgeren ønsker at stemme. En tilkendegivelse formidlet gennem tolk er heller ikke en *umiddelbar* tilkendegivelse. Vælgeren må i disse tilfælde supplerende tilkendegive *umiddelbart* over for hjælperne, hvad vælgeren ønsker at stemme. Det er forudsat i valglovgivningen, at den nødvendige kommunikation om vælgerens stemmeafgivning mellem vælgeren og dem, der hjælper vælgeren med stemmeafgivningen, foregår på dansk, når bistanden ydes af både en myndighedsperson og en person, der er udpeget af vælgeren selv.

Vælgerens tilkendegivelse om, hvad vælgeren ønsker at stemme, skal være *utvetydig* og må ikke kunne misforstås. Når man bedømmer dette, kan man tage udgangspunkt i de krav, der stilles til, at en skriftlig tilkendegivelse på en brevstemmeseddel med tilstrækkelig sikkerhed angiver, hvad vælgeren ønsker at

stemme, se afsnit 9.3.2. Der vil ikke være noget i vejen for umiddelbart at afklare tvivlen ved at stille vælgeren supplerende neutrale spørgsmål.

7.3.3. *Mulighed for at vognstemme*

Hvis det er nødvendigt, skal en vælger have mulighed for at afgive stemme umiddelbart uden for stemmelokalet – en såkaldt vognstemme, f.eks. i en bil parkeret ved afstemningsstedet, se lovens § 49, stk. 1, sidste pkt. To valgstyrere eller tilforordnede vælgere skal i så fald bringe stemmesedlen ud til vælgeren, når de har sikret sig vælgerens identitet efter reglerne i lovens § 47. Når vælgeren har stemt og foldet stemmesedlen sammen, lægger valgstyrerne eller de tilforordnede vælgere stemmesedlen ned i en transportabel stemmekasse og bærer stemmekassen tilbage til stemmelokalet.

Det er meget vigtigt, at stemmeafgivningen sker på en betryggende måde, så de pågældende vælgere ikke bliver udsat for nogen påvirkning med hensyn til, hvordan de skal stemme, og så ingen får mulighed for at finde ud af, hvad vælgeren har stemt.

Personlig bistand kan som hidtil ydes ved stemmeafgivning uden for stemmelokalet. Stemmeafgivning uden for stemmelokalet må derfor tilrettelægges således, at eventuel personlig bistand til stemmeafgivningen sker *uden for hørevidde af andre* end de pågældende medvirkende valgstyrere, tilforordnede vælgere og/eller den hjælper, som vælgeren selv har udpeget. Hvis en vælger, der afgiver stemme umiddelbart uden for stemmelokalet, skal have personlig bistand til at afkrydse stemmesedlen, gælder tilsvarende som anført ovenfor i afsnit 7.3.2.

De hjælpemidler, der skal stilles til rådighed, skal være stillet til rådighed ved stemmeafgivningen og dermed ikke kun i stemmerummet. Det betyder, at også vælgere, der foretager stemmeafgivning umiddelbart uden for stemmelokalet, skal have mulighed for at få hjælp til stemmeafgivningen ved brug af hjælpemidler, i det omfang et hjælpemiddel efter sin art kan anvendes uden for stemmelokalet. Det vil således være tilfældet for de sorte filtpenne og de (stand)luppe, der ikke er fastgjorte.

7.3.4. *Tavshedspligt*

De personer, der står for afstemningen, og de personer, der yder personlig bistand, må ikke under afstemningen give en vælger råd eller opfordring med hensyn til, på hvilket parti eller hvilken kandidat vælgeren skal stemme, se lovens § 51, stk. 1, 1. pkt.

De personer, der står for afstemningen, må ikke oplyse over for uvedkommende, om en vælger har været til stede for at afgive stemme, eller i øvrigt oplyse forhold vedrørende en vælgers stemmeafgivning, se lovens § 51, stk. 1, 2. pkt.

De myndighedspersoner, der medvirker ved afstemningen, har således *tavshedspligt* med hensyn til, hvad de får at vide om en vælgers stemmeafgivning. Det gælder også, hvis myndighedspersonen medvirker som hjælper, herunder personligt udpeget hjælper.

7.4. *Opretholdelse af ro og orden i stemmelokalerne*

Ifølge lovens § 50 kan valgstyrerne bestemme, at det ud over de personer, der står for afstemningen, kun er de vælgere, der skal afgive stemme, der må opholde sig i stemmelokalet. Valgstyrerne kan også begrænse antallet af de vælgere, der må være til stede, når hensynet til ro og orden i stemmelokalerne kræver det. De tilstedeværende skal rette sig efter valgstyrernes anvisninger.

Tidligere havde de opstillede kandidater (og for hver kandidat en vælger, som kandidaten havde udpeget for valgstyrerne) en særlig ret til at opholde sig i stemmelokalet. Denne regel er ophævet. Det har dog ikke med ophævelsen af reglen været hensigten at ændre eventuelle lokale traditioner for, at kandidater og

deres eventuelle repræsentanter kan være til stede på afstemningsstederne, men det vil bero alene på valgstyernes beslutning, om og i hvilket omfang de pågældende må være til stede på afstemningsstederne.

Borgmesteren (formanden for valgbestyrelsen) hører til de personer, der står for afstemningen, og har derfor ret til at opholde sig i stemmelokalerne.

Den person, en vælger selv har udpeget til at hjælpe sig med stemmeafgivningen, hører ikke til de personer, der står for afstemningen. Valgstyrene kan derfor bortvise sådanne personer, når hensynet til ro og orden i stemmelokalerne kræver det, se ovenfor i afsnit 7.3.1.

7.5. Valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning er ikke tilladt i valglokalerne m.v.

Valgstyrene skal sørge for, at vælgerne ikke bliver udsat for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, se lovens § 50, 3. pkt.

Påbuddet for valgstyrene om at sørge for, at vælgerne ikke bliver udsat for valgagitation, blev ved en lovændring i 2012 (se § 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) udstrakt til også at gælde enhver anden form for holdningsmæssig påvirkning. Der er dog alene tale om en kodificering af de almindelige valgretnlige grundsætninger om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valghandlingens afvikling, som valgstyrene hidtil også er blevet påbudt at bidrage til at opretholde i Økonomi- og Indenrigsministeriets vejledninger om afholdelse af valg. Forbuddet mod valgagitation og anden holdningsmæssig påvirkning af vælgeren indebærer således, at der ikke må uddeles propagandamateriale eller hænges valgplakater op eller på anden måde udøves egentlig valgagitation i de nævnte lokaliteter eller de umiddelbare adgangsveje hertil, f.eks. gange, trapper samt efter omstændighederne skolegårde og lignende. Se nedenfor.

Endvidere må materiale, der ganske vist ikke agiterer for et bestemt synspunkt i forbindelse med aktuelle politiske spørgsmål eller giver udtryk for en bestemt politisk holdning eller lignende, men som udsætter vælgeren for holdningsmæssige påvirkninger, ikke være fremlagt eller ophængt i valglokalet eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil. Heller ikke oplysende materiale om emnerne for valget eller om aktuelle politiske spørgsmål må være fremlagt eller ophængt i valglokalet eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil.

Det bemærkes, at der vil kunne være tale om valgagitation, hvis der i valglokalerne er ophængt bannere, plakater m.v. for hjælpeorganisationer o.lign., hvis de pågældende organisationer har været aktive i valgkampen. Som et eksempel herpå kan nævnes, at der ved folkeafstemningen den 3. december 2015 om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning var et afstemningssted, hvor der inden og på afstemningsdagen hang et banner for Red Barnet, der havde været aktive i ”Ja”-kampagnen i forbindelse med folkeafstemningen. Der var med banneret således tale om valgagitation, hvorfor banneret skulle fjernes omgående. Valgstyrene skal således være opmærksomme herpå samt på allerede ophængte bannere m.v. på afstemningsstederne.

Forbuddet gælder enhver form for holdningsmæssig påvirkning af vælgeren, uanset mediet hvorved eller måden hvorpå eller personen hvorfra den holdningsmæssige påvirkning finder sted. Holdningsmæssig påvirkning via kommunens eller valgstyreres eller tilforordnede vælgeres tændte elektroniske medier (TV, computere, mobiltelefoner, smartphones og tablets m.v.) er omfattet af forbuddet.

Der må således ikke være et tændt TV i valglokalerne.

Også holdningsmæssig påvirkning fra andre vælgere er omfattet af forbuddet. Det er dog forudsat i loven, at valgstyrene alene skal skride ind, når manifestationerne er af en vis påtrængende karakter. At vælgere, der møder op for at stemme, bærer emblemer, mærkater eller lignende med opfordringer til at stemme på

et bestemt parti eller en bestemt kandidat eller har deres mobiltelefoner, smartphones, tablets m.v. tændte, er normalt ikke i sig selv nok til, at valgstyrene skal skride ind.

Derimod må valgstyrene og tilfornordnede vælgere samt kommunalt ansatte, der deltager i afviklingen af afstemningen, overhovedet ikke bære politiske emblemer, mærkater eller lignende. De må heller ikke bære emblemer, mærkater eller lignende, der agiterer for et bestemt synspunkt i forhold til aktuelle politiske spørgsmål eller i øvrigt giver udtryk for en bestemt politisk holdning eller lignende.

Det er ikke strid med bestemmelsen at bære dannebrogsemler eller lignende eller at flage med dannebrogflag.

Det er endvidere ikke i strid med bestemmelsen at bære skilte med angivelse af navn, stilling, funktion ved valget eller lignende. Kommunalbestyrelsen kan i den forbindelse give valgstyrene, tilfornordnede vælgere eller kommunalt ansat personale, der deltager i afviklingen af afstemningen, nærmere anvisninger om, hvorledes det mest hensigtsmæssigt synliggøres over for vælgerne, hvem der kan rettes henvendelse til, hvis der er spørgsmål i forbindelse med valgbehandlingen. Anvisningerne skal gives i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen.

Af hensyn til iagttagelsen af forbuddet mod, at valgstyrene og tilfornordnede vælgere (samt personligt udpegede hjælpere) under afstemningen giver vælgerne råd eller opfordring med hensyn til, hvilket parti eller hvilken kandidat vælgeren skal stemme på, se lovens § 51, stk. 1, 1. pkt., henstiller ministeriet til, at valgstyrene, tilfornordnede vælgere og evt. medhjælpende kommunalt ansat personale alene henvender sig til vælgerne på dansk.

Valgstyrene skal i øvrigt sørge for, at vælgerne kan komme uforstyrret til og fra valglokalerne. Placering af valgplakater m.v. på afstemningsstedets matrikel (f.eks. i en skolegård) er ikke i sig selv i strid med lovens § 50. Det afgørende efter loven er, om der er tale om valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning »i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil«. Valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning på afstemningsstedets matrikel skal imidlertid foregå i en så passende afstand fra indgangsdøren til den bygning, hvor valglokalerne ligger, at det ikke sker »i umiddelbar tilknytning« til valglokalerne. Er der tale om en større bygning med flere indgangsdøre, er den eller de relevante indgangsdøre i denne sammenhæng dem, som vælgerne skal bruge, når de møder frem for at stemme på valgdagen.

Vurderingen af, hvad der må anses for »passende afstand«, vil afhænge af de konkrete adgangsforshold til bygningen med valglokalerne.

Kommunalbestyrelsen kan som ejer, eventuelt bruger, af den matrikel, hvor bygningen med valglokalerne ligger, imidlertid beslutte, om valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning på afstemningsstedets matrikel i det hele taget skal være tilladt, uanset om en sådan valgagitation m.v. ikke i øvrigt ville være i strid med forbuddet mod valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne og andre steder i umiddelbar tilknytning hertil. Kommunalbestyrelsen vil således f.eks. kunne vælge den praksis ikke at tillade benyttelse af valgplakater, herunder »levende plakatsøjler«, på matriklen. Kommunalbestyrelsens afgørelse skal træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen.

Områder på eller ud til offentlig gade eller vej er ikke omfattet af forbuddet mod valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne og andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, selv om de måtte ligge tæt på indgangsdøren til bygningen med valglokalerne.

Om kommunalbestyrelsens tilladelse til opsætning af valgplakater på kommunens vejarealer, se afsnit 6.12. ovenfor.

Reglerne giver ikke hjemmel for kommunalbestyrelsen til at gribe ind over for valgplakater, bannere o.lign. på private områder, private husmure m.v.

Der er intet i vejen for, at kommunalbestyrelsen frem mod valgdagen ved forskellige tiltag som f.eks. annoncer, kampagner o.lign. forsøger at få vælgerne til at møde frem og stemme på valgdagen. Der er imidlertid ikke i valglovgivningen hjemmel til f.eks. udlodning af præmier eller lignende til (nogle af) vælgerne i forbindelse med, at de møder frem og afgiver deres stemme. Det er endvidere ikke en opgave, som kommunalbestyrelsen kan påtage sig med hjemmel i kommunalfuldmagtsreglerne. Endelig vil en sådan præmieudlodning formentlig være i strid med forbuddet mod begunstiggelse af enkeltpersoner, som også følger af kommunalfuldmagtsreglerne.

7.6. Fotografering af stemmeafgivningen og publicering af billeder af en udfyldt stemmeseddel på de sociale medier

Det er ikke tilladt, at en vælger fotograferer sin udfyldte stemmeseddel og herefter publicerer billedet på de sociale medier eller andre steder. Det er i strid med stemmehemmeligheden, som følger af lovens § 48, stk. 3, hvoraf det fremgår, at vælgeren skal sammenfolde sin stemmeseddel efter stemmeafgivningen, så ingen kan se, hvorledes vælgeren har stemt.

Valgstyrerne bør derfor informere de vælgere, der retter henvendelse herom, om, at det ikke er tilladt at fotograferer sin udfyldte stemmeseddel. Da det imidlertid ikke er strafbart på denne måde at bryde stemmehemmeligheden, kan valgstyrerne alene gribe ind med en henstilling om at overholde stemmehemmeligheden i de tilfælde, hvor valgstyrerne bliver bekendt med, at en vælger vil tage et billede af sin udfyldte stemmeseddel. Kommunalbestyrelsen er således heller ikke forpligtet til at reagere, hvis det efterfølgende opdages, at en vælger har publiceret et billede af sin udfyldte stemmeseddel på de sociale medier eller andre steder.

7.7. Indsamlinger m.v. på afstemningsstederne

Kommunalbestyrelsen afgør som ejer eller eventuelt bruger af den matrikel, hvor bygningen med valglokalerne er beliggende, om der må ske indsamlinger til almennyttige formål (Røde Kors, Folkekirkens Nødhjælp m.v.) på valgdagen ved de enkelte afstemningssteder. Kommunalbestyrelsen kan i den forbindelse stille betingelser om, hvor store indsamlingsbøsserne må være, og hvor de må stå m.v. Indsamlingsbøsserne skal selvsagt placeres uden for valglokalerne.

Indsamlingerne skal ske i overensstemmelse med reglerne i indsamlingsloven (lov nr. 511 af 26. maj 2014). Dette indebærer bl.a., at en indsamling, hvor der rettes personlig henvendelse til vælgerne på åben gade eller andre offentlige steder med opfordringer til at yde bidrag til et forud angivet formål (gadeindsamling), kræver særlig tilladelse fra Indsamlingsnævnet. Opstilling af en indsamlingsbøsse anses ikke i sig selv for en gadeindsamling. En sådan indsamling kræver alene anmeldelse eller orientering til Indsamlingsnævnet. Det er den forening, organisation m.v., som foretager indsamlingen, som har pligt til at indhente tilladelsen eller indgive anmeldelsen eller orienteringen til Indsamlingsnævnet og til at sikre, at eventuelle vilkår for tilladelsen og andre regler for indsamlingen, herunder krav til indsamlingsbøssers indretning, overholdes. Nærmere oplysninger kan findes på Indsamlingsnævnets hjemmeside <http://www.indsamlingsnaevnet.dk> eller ved henvendelse til nævnet.

Kommunalbestyrelsen kan også tillade afholdelse af almennyttige lotterier ved afstemningsstederne.

Almennyttige lotterier skal overholde reglerne i spilleloven (lovbekendtgørelse nr. 1494 af 6. december 2016 med senere ændringer) og bekendtgørelsen om almenlyttige lotterier (bekendtgørelse nr. 1301 af 15. december 2011 med senere ændringer). Dette indebærer bl.a., at der skal ansøges om tilladelse fra Spillemyndigheden eller – for almenlyttige lotterier med en salgssum under 20.000 kr. – ske anmeldelse til Spillemyndigheden. Nærmere oplysninger og blanketter til ansøgning/anmeldelse kan findes på Spillemyndighedens hjemmeside <https://spillemyndigheden.dk/lotterier> eller ved henvendelse til myndigheden.

Eventuelle indsamlinger eller afholdelse af almenlyttige lotterier skal i øvrigt foregå således, at de ikke på nogen måde kan forstyrre valghandlingen, herunder gøre det besværligt at komme ind og ud af valglokalerne. Det skal således være muligt for vælgere at komme ind og ud af valglokalerne uden at blive standset eller anråbt af eventuelle indsamlere eller udbydere af almenlyttige lotterier ved afstemningsstedet. Valgstyrerne skal påse dette på valgdagen, ligesom de skal påse, at vælgerne ikke i forbindelse med sådanne indsamlinger eller almenlyttige lotterier udsættes for valgagitation eller anden holdningsmæssig påvirkning.

Økonomi- og Indenrigsministeriet skal på baggrund af valgklager ved folketingsvalget den 18. juni 2015 over indsamlinger til almenlyttige formål på valgsteder *henstille*, at kommunalbestyrelsen er særligt opmærksom på, at indsamlinger ikke må være til gene for vælgere.

Kommunalbestyrelsens afgørelse af, om og i bekræftende fald på hvilke betingelser der skal gives tilladelse til sådanne indsamlinger eller almenlyttige lotterier, skal i øvrigt træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen med henblik på at sikre, at afstemningen kan foregå uforstyrret. Kommunalbestyrelsen kan i den forbindelse stille som vilkår, at indsamlingen eller det almenlyttige lotteri opfylder betingelserne i indsamlingsloven henholdsvis spillelovgivningen, og at tilladelsen til eller anmeldelsen af indsamlingen eller det almenlyttige lotteri forevises.

7.8. Andre afstemninger samtidig med valg

Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at der i forbindelse med valget skal afholdes en særlig lokal afstemning. En forudsætning herfor er, at den lokale afstemning tilrettelægges på en sådan måde, at den lokale afstemning foregår tydeligt og klart adskilt fra folketingsvalget, herunder med særlige valgborde, stemmerum og stemmekasser og så vidt muligt i adskilte lokaler med særskilte adgangsveje til de pågældende stemmelokaler. Den lokale afstemning skal herudover tilrettelægges på en måde, så den ikke kan virke forstyrrende på vælgernes adgang til at stemme ved folketingsvalget eller på gennemførelsen af valget i øvrigt, og sådan, at folketingsvalget har første prioritet i forhold til den lokale afstemning.

7.9. Exit polls

Loven indeholder ikke bestemmelser, om og i bekræftende fald på hvilke betingelser der kan foretages meningsmålinger på afstemningsstederne på valgdagen, efter at vælgerne har afgivet deres stemme (exit polls).

Efter lovens § 50 skal vælgerne kunne stemme uden at blive udsat for nogen form for holdningsmæssig påvirkning umiddelbart inden.

Der må derfor ikke foretages meningsmålinger på valgdagen i valglokalerne eller på steder i umiddelbar tilknytning hertil. Der er ikke noget i vejen for at afholde meningsmålingen uden for valglokalerne og steder i umiddelbar tilknytning hertil, blot man først henvender sig til vælgerne, efter at de har stemt.

Meningsmålinger, der afholdes inden for afstemningsstedets matrikel, kan kun foretages med kommunalbestyrelsens tilladelse. Kommunalbestyrelsens afgørelse, om og i bekræftende fald på hvilke betingelser der skal gives tilladelse, skal træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed

og lighed i forvaltningen med henblik på at sikre, at afstemningen kan foregå uforstyrret. Kommunalbestyrelsen må derfor ikke ud fra et ønske om at forhindre afholdelsen af sådanne meningsmålinger give afslag eller gøre en tilladelse betinget af, at resultatet først offentliggøres efter afstemningens afslutning for at forhindre, at sådanne meningsmålinger afholdes.

Meningsmålinger på områder på eller ud til offentlig gade eller vej kan derimod foretages uden tilladelse fra kommunalbestyrelsen.

Efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse gælder der ikke et forbud mod offentliggørelse af sådanne meningsmålinger, inden afstemningen på valgdagen er afsluttet. Et sådant forbud kan ikke udledes af forbuddet i loven mod foretagelse af stemmeoptælling og offentliggørelse af resultatet inden kl. 20 på valgdagen.

7.10. Pressens adgang til stemmelokalerne

Det er valgstyrene på vedkommende afstemningssted, der som ansvarlige for afstemningen på valgdagen afgør, om og på hvilken måde pressen, herunder tv-reportagehold, skal have adgang til et stemmelokale.

Valgstyrene skal sikre, at pressen ikke får adgang til lokalerne på en måde, der strider mod stemmehemmeligheden. Pressen må derfor under ingen omstændigheder overvære en vælgers stemmeafgivning i stemmerummet, hvor kun vælgeren og de, der efter loven må give vælgeren den nødvendige personlige bistand til stemmeafgivningen, må være til stede, se lovens § 48, stk. 1, og § 49. I de tilfælde, hvor en vælger får lov til at stemme uden for stemmelokalet, må pressen heller ikke overvære vælgerens stemmeafgivning på en sådan måde, at pressen kan se, hvilket parti eller hvilken kandidat vælgeren har stemt på, se lovens § 49. Pressen må heller ikke se, hvad en vælger har stemt, inden vælgeren lægger stemmesedlen i stemmekassen, da vælgeren skal folde stemmesedlen sammen på en sådan måde, at ingen kan se, hvilket parti eller hvilken kandidat vælgeren har stemt på, se lovens § 48, stk. 3. Dette gælder, uanset om vælgeren udtrykkeligt ønsker, at andre kan se, hvad vælgeren har stemt. Vælgeren kan altså ikke bestemme, at andre skal se den udfyldte stemmeseddel, før den bliver lagt i stemmekassen.

Valgstyrene skal også sikre, at pressen ikke får adgang til stemmelokalerne på en måde, der strider mod forbuddet i lovens § 50 mod valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i valglokalerne eller andre steder i umiddelbar tilknytning hertil, se afsnit 7.5. og 7.9. ovenfor. Hvis pressen får adgang til stemmelokalerne, skal valgstyrene sikre, at pressen først henvender sig til vælgerne, efter at disse har stemt, at vælgerne kun afbildes/medvirker i reportagen efter eget ønske, og at reportagen fra stemmelokalerne ikke får karakter af valgagitation over for de vælgere, der er til stede i lokalet.

Valgstyrene skal endvidere sikre, at pressens eventuelle tilstedeværelse kan ske uden gene eller ulempe for vælgerne under hensyn til valghandlingens uforstyrrede afvikling i ro og orden.

Økonomi- og Indenrigsministeriet skal i den forbindelse og på baggrund af valgklager ved folketingsvalget den 18. juni 2015 over mediernes interviews med partiledere på valgsteder *henstille*, at valgstyrene er særligt opmærksomme på, at mediernes interviews med bl.a. partiledere ikke må foregå på en sådan måde, at de er til gene for andre vælgere, f.eks. ved at disse bliver filmet mod deres vilje, eller at adgangsvejene blokeres.

Valgstyrene bedes ligeledes være særligt opmærksomme på, at det vil kunne have karakter af valgagitation, såfremt politikere interviewes i valglokalerne.

Valgstyrernes afgørelse af, om og i bekræftende fald på hvilke betingelser det kan tillades, at pressen er til stede under afstemningen, skal træffes i overensstemmelse med almindelige grundsætninger om saglighed og lighed i forvaltningen med henblik på at sikre, at afstemningen kan foregå uforstyrret.

8. Brevstemmeafgivning

Ved folketingsvalg kan der brevstemmes efter reglerne i folketingsvalglovens kapitel 8 om brevstemmeafgivning.

8.1. De generelle regler om brevstemmeafgivning her i landet

Reglerne om brevstemmeafgivning her i landet findes i lovens §§ 53-56 og §§ 60-62.

Enhver vælger kan brevstemme i enhver kommune de sidste 3 uger før valgdagen, dog senest den tredjesidste hverdag, herunder også lørdag, før valgdagen, se lovens §§ 53 og 56, stk. 1. Bemærk, at det tidligere har været muligt at brevstemme til og med næstsidste hverdag, herunder også lørdag, før valgdagen. Dette er blevet ændret pr. 1. april 2016 (se § 1 i lov nr. 1742 af 22. december 2015). Afkortningen af perioden for brevstemmeafgivning er en følge af, at afstemningen på valgdagen fremover begynder kl. 8, når denne falder på en arbejdsdag, se nærmere ovenfor under afsnit 7.

Kommunalbestyrelsen skal på mindst ét af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, holde åbent for brevstemmeafgivning som minimum i tidsrummet kl. 9-16 den sidste dag, hvor der kan brevstemmes, se lovens § 56, stk. 2.

Visse nærmere angivne grupper af vælgere på sygehuse, i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse kan brevstemme inden for det samme tidsrum i de nævnte institutioner, boformer og boliger m.v.

Endelig kan vælgere, der på grund af sygdom eller manglende førlighed ikke kan møde frem på afstemningsstedet, brevstemme i deres eget hjem, medmindre de har mulighed for at stemme på sygehuse eller i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger.

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 1 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen blevet ændret. Hjælp til brevstemmeafgivningen kan efter lovændringen ydes ved personlig bistand og ved brug af hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved brevstemmeafgivningen. Retten til at forlange hjælp til brevstemmeafgivningen gælder *alle* vælgere med behov herfor, se nærmere nedenfor under afsnit 8.2.3.4., 8.2.4. og 8.4.4.

Om brevstemmeafgivning på mindre øer, se nedenfor afsnit 8.5.

Ifølge den færøske folketingsvalglov (lovbekendtgørelse nr. 6 af 5. januar 2018) og den grønlandske folketingsvalglov (lovbekendtgørelse nr. 255 af 28. april 1999 med senere ændringer) kan færøske og grønlandske vælgere, der opholder sig her i landet, brevstemme på folkeregistrene (herunder også på borgerservicecentre) her i landet til folketingsvalget på Færøerne henholdsvis i Grønland. De kan brevstemme fra 3 måneder før valgdagen. De skal bruge det samme brevstemmemateriale som ved valget i Danmark.

Til folketingsvalget på Færøerne udfyldes brevstemmesedlen med bogstavbetegnelsen eller navnet på et parti eller med et kandidatnavn. På yderkuverten overstreges ordet »Danmark«, og i stedet skrives »Færøerne«.

Til folketingsvalget i Grønland udfyldes brevstemmesedlen med navnet på et parti eller med et kandidatnavn. På yderkuverten overstreges ordet »Danmark«, og i stedet skrives »Grønland«.

Ved brevstemmeafgivningen må kun anvendes det brevstemmemateriale, der er fremstillet af Økonomi- og Indenrigsministeriet, se afsnit 8.1.1., 8.7.3. og 9.3.2.4. nedenfor og lovens § 60.

8.1.1. Brevstemmematerialet, herunder benyttelse af restoplæg samt bestilling og betaling af nyt materiale

Brevstemmematerialet til brug ved brevstemmeafgivning til folketingsvalg består af:

- 1) En grå stemmeseddel påtrykt ordene »Stemmeseddel til folketingsvalg« og forsynet med tre rubrikker til at angive henholdsvis partibogstav, partinavn og kandidatnavn.
- 2) En blå konvolut, der på forsiden er påtrykt ordene »Stemmeseddel til folketingsvalg« samt en kort vejledning om, hvordan stemmesedlen skal udfyldes.
- 3) Et følgebrev. Følgebrevets ene side er forsynet med rubrikker til angivelse af den kommunalbestyrelse, følgebrevet skal sendes til, samt vælgerens navn, fødselsdato, bopæl og underskrift i tilknytning til en fortrykt tekst, hvoraf det bl.a. fremgår, at den stemmeseddel, der fremsendes i den lukkede konvolut, er en stemmeseddel til folketingsvalg fra den vælger, der har underskrevet følgebrevet. Den samme side er endvidere forsynet med rubrikker i tilknytning til en fortrykt tekst til stemmemodtagerens attestation af vælgerens brevstemmeafgivning. Følgebrevets anden side er påtrykt en vejledning om fremgangsmåden ved afgivelsen af brevstemme. I nederste højre hjørne på vejledningssiden (bagsiden) er trykt »Schultz 2008«, »Rosendahls-Schultz Grafisk 2012«, »Rosendahls-Schultz Grafisk 2014« eller »Rosendahls 2016«.
- 4) En gulbrun yderkuvert, der på forsiden i nederste venstre hjørne er påtrykt ordene »Stemmeseddel til folketingsvalg«. Forsiden er endvidere forsynet med rubrikker til angivelse af, hvilken kommunes kommunalbestyrelse yderkuverten med indeholdt brevstemme skal sendes til. Yderkuvertens bagside er forsynet med rubrikker til angivelse af vælgerens navn, fødselsdato og bopæl.

Økonomi- og Indenrigsministeriet har i 2012, 2014 og 2016 ladet fremstille nyt brevstemmemateriale til folketingsvalg. Brevstemmematerialet har samme format og indeholder samme bestanddele (se opregningen ovenfor) som tidligere oplæg af brevstemmematerialet. Ændringerne består hovedsageligt i visse sproglige ændringer af bl.a. vejledningen til vælgeren på forsiden af den blå konvolut til stemmesedlen samt i følgebrevet. Rosendahls vil fortsat udsende evt. restoplæg af materialet fremstillet i 2012 og 2014, før der udsendes materiale fremstillet i 2016. Både materialet fremstillet i 2008, 2012, 2014 og 2016 kan benyttes ved brevstemmeafgivningen.

Eventuelle restoplæg fra brevstemmemateriale fremstillet før 2008 kan derimod ikke benyttes, men skal kasseres.

Viser det sig alligevel nødvendigt i enkelte tilfælde at benytte restoplæg af brevstemmemateriale fremstillet før 2008, skal ministeriet gøre opmærksom på, at det kan give nogle problemer i forhold til postsorteringen, hvis yderkuverten frankeres med en frankeringsmaskine, der påfører afsenderens postnummer. I dette tilfælde kan man risikere, at yderkuverten ved den maskinelle postsortering returneres til indehaveren af frankeringsmaskinen. Dette skyldes, at yderkuverten i det gamle materiale er mindre end i det nye brevstemmemateriale, som ministeriet har fået fremstillet. For at undgå dette skal brevstemmemodtageren overstrege afsenderadressen i frankeringsstemplet, inden brevet videregives til PostNord til postbesørgelse.

Brevstemmematerialet kan bestilles hos Rosendahls, Vandtårnsvej 83A, 2860 Søborg, tlf.nr. 43 22 73 00, e-mail: distribution@rosendahls.dk. Det er ikke muligt at bestille brevstemmemateriale via forlagets hjemmeside.

Bemærk, at kommunalbestyrelserne i henhold til en ændring af valglovgivningen i december 2012 (lov nr. 1252 af 18. december 2012) skal refundere staten udgifterne til det brevstemmemateriale, kommunen rekvirerer til brug for brevstemmeafgivningen i kommunen, som kommunalbestyrelsen står for de steder,

hvor enhver vælger kan brevstemme, samt på visse institutioner, boformer og boliger omfattet af lov om social service og boliglovgivningen, i vælgerens hjem samt på afsides beliggende øer, se lovens § 105, stk. 2. Kommunerne vil derfor blive faktureret af Rosendahls for det materiale, der bestilles. Udgifterne til brevstemmemateriale til brug for brevstemmeafgivning på sygehuse, i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse, på skibe og havanlæg samt i udlandet afholdes fortsat af Økonomi- og Indenrigsministeriet.

Økonomi- og Indenrigsministeriet kan bestemme, at følgebrev og yderkuverter, som kommunalbestyrelsen har fået fremstillet, kan anvendes i stedet for de følgebrev og yderkuverter, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet, se lovens § 60, stk. 3.

I henhold hertil har Økonomi- og Indenrigsministeriet bestemt, at det følgebrev, som kommunalbestyrelsen kan udskrive fra KMD A/S' valgudskrivningssystem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev, og det følgebrev, der kan udskrives fra Strålfors' brevstemmesystem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev, skal sidestilles med følgebrev og yderkuverter, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet. Disse følgebrev og yderkuverter kan derfor anvendes ved den brevstemmeafgivning, som kommunalbestyrelsen står for, dvs. brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme (borgerservicecentre m.v.), i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem og på afsides beliggende øer.

Af hensyn til evt. tekniske eller andre problemer med udskrivning af følgebrev fra KMD A/S' eller Strålfors' systemer skal kommunalbestyrelsen dog sørge for, at der alle steder, hvor der kan brevstemmes i kommunen, forefindes nogle eksemplarer af ministeriets brevstemmemateriale inkl. det følgebrev og den yderkuvert, som ministeriet har fået fremstillet. Det må således ikke forekomme, at en vælger afvises fra at afgive en brevstemme, fordi vedkommende ikke kan fremsøges i KMD's eller Strålfors' systemer. I sådanne tilfælde skal vælgeren tilbydes at anvende ministeriets brevstemmemateriale, hvor følgebrevet kan udfyldes i hånden.

Brevstemmemateriale beregnet til Europa-Parlamentsvalg, kommunale og regionale valg eller folkeafstemninger kan *ikke* benyttes til folketingsvalg.

8.2. Særligt om brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende

Det er kommunalbestyrelsens ansvar at tilrettelægge og gennemføre brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme.

8.2.1. Ændring af bestemmelsen om brevstemmeafgivning i kommunen

Ved en lovændring i december 2012 (lov nr. 1252 af 18. december 2012) fik den almindelige bestemmelse om brevstemmeafgivning i kommunen i lovens § 53 en ny ordlyd. Lovændringen afskaffede det hidtil gældende krav om, at en vælger skulle være forhindret i at møde frem på valgdagen, samt ændrede den hidtidige bestemmelse om, at vælgeren kunne brevstemme på ethvert folkeregister, til, at vælgeren kan brevstemme i enhver *kommune* her i landet.

Hensigten med ændringen har været at tilpasse bestemmelsens ordlyd til den praksis, der efterhånden har udviklet sig i forhold til brevstemmeafgivningen i kommunerne. Heri ligger for det første, at det i realiteten beroede på vælgerens egen afgørelse, om vælgeren var forhindret i at møde op på afstemningsstedet på valgdagen for at kunne brevstemme, da der ikke var noget krav om, at vælgeren skulle kunne dokumentere eller i øvrigt redegøre for, at vælgeren ikke havde mulighed for at stemme på valgdagen. For det andet gav lovens tidligere stedlige betegnelse for, hvor brevstemmeafgivningen skulle foregå (i

folkeregistrene), heller ikke et helt retvisende billede af den brede anvendelse, som bestemmelsen har fået i praksis, hvor brevstemmeafgivningen finder sted i borgerservicecentre samt under visse betingelser på biblioteker og i mobile enheder (bogbusser og lign.) m.v. Dertil kom, at begrebet »folkeregister« fandtes utidssvarende, da det ikke længere anvendes i CPR-lovgivningen.

Bestemmelsen har derfor nu følgende ordlyd:

»§ 53. Enhver vælger kan brevstemme i enhver kommune her i landet.«

8.2.2. Betingelserne for brevstemmeafgivning

Enhver vælger kan brevstemme i enhver kommune her i landet i løbet af de sidste 3 uger før valgdagen, dog senest tredjesidste hverdag før valgdagen, herunder lørdag, se lovens §§ 53 og 56, stk. 1, og ovenfor afsnit 8.1.

Enhver vælger, der kan identificere sig, se lovens § 61, har således en lovmæssig ret til inden for dette tidsrum at brevstemme i enhver kommune i hele landet på de steder, hvor kommunalbestyrelsen har bestemt, at vælgere kan brevstemme, se lovens § 53.

Det kan være hensigtsmæssigt at give adgang til at brevstemme på alle kommunens borgerservicecentre inklusiv filialer. I de kommuner, som er blevet væsentligt større efter kommunalreformen, kan det være hensigtsmæssigt at give vælgerne adgang til at brevstemme flere steder i kommunen, så vælgerne ikke får for lang afstand til et sted, hvor de kan brevstemme.

Det er forudsat i loven, at kommunalbestyrelsen ved valget af brevstemmeafgivningssteder skal sikre sig, at vælgeren ikke får for lang afstand til et sted, hvor vælgeren kan brevstemme, og at der er rimelige muligheder for offentlig og privat transport til brevstemmeafgivningsstedet.

Brevstemmematerialet skal altid findes hos kommunerne (herunder også på borgerservicecentrene, hvor vælgeren kan brevstemme), se lovens § 60, stk. 2, 2. pkt. Det skyldes, at statsministeren kan udskrive folketingsvalg når som helst, og brevstemmeafgivningen skal kunne gå i gang samme dag, som valget udskrives, hvis det udskrives 3 uger før valgdagen eller tættere på valgdagen. I praksis udskrives folketingsvalg ca. 3-4 uger før valgdagen.

Bestemmelsen i lovens § 56, stk. 1, om, at brevstemmeafgivning på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende, kan finde sted de sidste 3 uger før valgdagen, indebærer, at der fra og med denne dag inden for almindelig ekspeditionstid skal være personale til stede, der kan fungere som brevstemmemodtagere for de vælgere, der måtte henvende sig for at brevstemme. En kommune må således ikke holde et borgerservicecenter åbent i kortere tid for brevstemmeafgivning end borgerservicecentrets almindelige åbningstid.

Afholder kommunen brevstemmeafgivning på et sted, hvor der foregår andre aktiviteter end ekspeditioner i forbindelse med borgerservice, f.eks. på et bibliotek, en uddannelsesinstitution eller et kulturhus m.v. (se nærmere nedenfor under afsnit 8.2.2.1.), kan åbningstiden for brevstemmeafgivning og evt. andre borgerserviceekspeditioner dog godt afvige fra den pågældende lokations almindelige åbningstid. Kommunen bør i givet fald annoncere åbningstiderne for brevstemmeafgivning sådanne steder synligt på stedet og på kommunens hjemmeside samt evt. den pågældende lokations hjemmeside. Kommunen bør samtidig sikre sig, at medarbejdere på de pågældende lokationer samt i borgerservice m.v. er bekendt med eventuelle differentierede åbningstider for brevstemmeafgivning henholdsvis almindelige ekspeditioner på sådanne lokationer og dermed er i stand til at vejlede vælgere herom.

Ved en lovændring, der trådte i kraft den 1. april 2016, er brevstemmeperioden blevet afkortet med en dag. Der kan derfor brevstemmes i Danmark til og med den tredjesidste hverdag før valgdagen, herunder også lørdag. Som en følge heraf skal kommunalbestyrelsen på mindst et af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, holde åbent for brevstemmeafgivning som minimum i tidsrummet kl. 9-16 den sidste dag, hvor der kan brevstemmes, se lovens § 56, stk. 2.

Det vil i øvrigt være hensigtsmæssigt at holde også de evt. øvrige steder i kommunen, hvor der kan brevstemmes, åbent nogle timer den tredjesidste hverdag før valgdagen, uanset om denne er en lørdag. Det vil endvidere være hensigtsmæssigt også at holde brevstemmeafgivningsstederne i kommunen åbne nogle timer de to forudgående lørdage før den sidste dag for brevstemmeafgivning.

Det er forudsat i loven, at kommunen på kommunens hjemmeside og på anden egnet måde, f.eks. ved annoncering i lokale dagblade, offentliggør, hvilken eller hvilke afdelinger i kommunen der varetager brevstemmeafgivningsfunktionen og disses åbningstid.

8.2.2.1. Brevstemmeafgivning på biblioteker, uddannelsesinstitutioner, i mobile brevstemmeafgivningsenheder (valgbusser) m.v.

Inden for valglovgivningens rammer er det op til den enkelte kommunalbestyrelse at beslutte, hvilken eller hvilke afdelinger i den kommunale forvaltning der skal være steder, hvor enhver vælger kan brevstemme.

Ud over at henlægge brevstemmeafgivningen til f.eks. borgerservicecentre og lignende kan kommunalbestyrelsen også henlægge brevstemmeafgivningen til andre dele af den kommunale forvaltning, f.eks. biblioteker eller kulturhuse m.v., eller til mobile enheder, f.eks. valgbusser eller biblioteksbusser, eller til midlertidige afstemningssteder, f.eks. på en banegård eller en uddannelsesinstitution. Det forudsætter dog, at der sker den fornødne afskærmning af de lokaliteter, hvor brevstemmeafgivningsfunktionen foregår, samt at stemmehemmeligheden og valghandlingens uforstyrrede afvikling er sikret i tilstrækkelig grad – herunder også, når der ydes personlig bistand til stemmeafgivningen, se afsnit 8.2.4.

Det er endvidere en forudsætning, at princippet, der nu er lovfæstet, om neutralitet med hensyn til de ydre omstændigheder ved valghandlingen overholdes. Kommunen skal således sikre, at vælgerne kan afgive deres brevstemme uden at blive udsat for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i umiddelbar tilknytning til brevstemmeafgivningen, se lovens § 61, stk. 8. Brevstemmeafgivningen bør derfor som udgangspunkt foregå i et særligt lokale eller i afskærmede omgivelser, hvor der ikke er fremlagt eller ophængt materiale, der kan tolkes som agiterende eller i øvrigt holdningspåvirkende.

Brevstemmeafgivningen skal i alle tilfælde fortsat forestås af kommunalt ansat personale. Kommunalbestyrelsen skal sørge for behørig instruktion af det kommunale personale, som skal forestå brevstemmeafgivningen, herunder om forbuddet mod at give vælgeren råd eller opfordring med hensyn til hvad vælgeren skal stemme, reglerne om hjælp til stemmeafgivning og den korrekte udfyldelse af stemmeseddel, følgebrev og yderkuvert m.v.

Ved henlæggelse af brevstemmeafgivning til biblioteker, hvor der som et led i bibliotekets forpligtelse til at informere om samfundsforhold i henhold til bibliotekslovgivningen er fremlagt holdningspåvirkende materiale, er det et krav, at dette materiale er anbragt således, at det ikke befinder sig i eller i nærheden af det område, hvor brevstemmeafgivningen foregår. Det skal blandt andet ved den fornødne skiltning, afskærmning og støjdemping samt den fornødne bemanning ved dertil instrueret kommunalt personale sikres, at valghandlingen kan afvikles forsvarligt, stemmehemmeligheden overholdes og brevstemmematerialet opbevares forsvarligt. Disse hensyn indebærer, at brevstemmemodtagere skal have den fornødne alder og modenhed, for at brevstemmeafgivningen kan foregå på en betryggende måde. Efter Økonomi-

og Indenrigsministeriets opfattelse skal brevstemmemodtagere således normalt være myndige (være fyldt 18 år), idet de bl.a. på kommunens vegne skal attestere folgebrevet til brevstemmen og om nødvendigt skal kunne yde personlig bistand til stemmeafgivningen. Der skal endvidere være den nødvendige plads og indretning til, at vælgeren kan afgive sin brevstemme uden overværelse af andre, og den fornødne hjælp ydes de vælgere, der har behov for hjælp til stemmeafgivningen.

Forbuddet mod, at der på biblioteker fremlægges eller ophænges materiale, der kan tolkes agiterende m.v., på det sted, hvor brevstemmeafgivningen afvikles, er ifølge Slots- og Kulturstyrelsen foreneligt med bibliotekernes forpligtelse til at informere om samfundsforhold i henhold til bibliotekslovgivningen, herunder ved fremlæggelse af partiernes valgmateriale m.v. Bibliotekerne kan derfor normalt benyttes til brevstemmeafgivning, uden at dette strider imod bibliotekernes informationsforpligtelse. Det bemærkes herved, at valgmateriale m.v. som nævnt ovenfor godt må være fremlagt i rum og på steder, som vælgerne passerer på vej til brevstemmeområdet.

Ved henlæggelse af brevstemmeafgivningen til steder med fri adgang for offentligheden, f.eks. en uddannelsesinstitution eller en banegård m.v., skal der udvises særlig omhu for at sikre lovgivningens krav til valghandlingens uforstyrrede varetagelse, herunder i form af den fornødne afskærmning af afstemningslokalerne og sikring af vælgeren mod holdningsmæssig påvirkning umiddelbart inden brevstemmeafgivningen. Det indebærer bl.a., at der ikke må afholdes vælgermøder i umiddelbar tidsmæssig tilknytning til brevstemmeafgivningen, således at vælgerne efter at have deltaget i et vælgermøde kan gå direkte hen og brevstemme i f.eks. et tilstødende lokale. Se lovens § 61, stk. 8, hvorefter stemmemodtageren påser, at vælgere, der ønsker at brevstemme, ikke udsættes for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning *i umiddelbar tilknytning* til brevstemmeafgivningen. Kommunalbestyrelsen bør derfor ved fastlæggelsen af dato og tidsrum for brevstemmeafgivning på steder med fri adgang for offentligheden forinden undersøge, om der er planlagt afholdt vælgermøder de pågældende steder, og om muligt træffe aftale med de pågældende lokationer om, at der ikke afholdes vælgermøder op til eller samtidig med brevstemmeafgivningen.

Der er ikke adgang til at oprette faste brevstemmeafgivningssteder på eller ud til offentlig vej. Under forudsætning af, at der sker den nødvendige iagttagelse af de ovenfor nævnte almindelige principper for en betryggende, neutral og sikker brevstemmeafgivning, vil der dog kunne foranstalles brevstemmeafgivning fra mobile enheder, f.eks. en bogbus eller lignende.

8.2.3. Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivningen på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme

Økonomi- og Indenrigsministeriet har ikke fastsat nærmere regler om, hvordan afgivning af brevstemmer på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende, skal foregå. Brevstemmeafgivningen skal derfor foregå direkte efter lovens regler, se lovens § 61.

Ministeriet modtager op til hvert valg henvendelser fra kommunerne om, hvorvidt brevstemmer, hvor folgebrevet ikke er udfyldt korrekt, kan tages i betragtning, herunder særligt, hvor der er begået administrative fejl. Ministeriet skal derfor indskærpe vigtigheden af, at kommunalbestyrelsen sørger for, at de kommunalt ansatte og tilfornordnede vælgere, der skal virke som stemmemodtagere, er tilstrækkeligt instrueret om proceduren for afgivelse og modtagelse af brevstemmer, herunder vigtigheden af, at der udvises den største omhyggelighed hermed. Stemmemodtagerne bør være særligt opmærksomme på, at der er anvendt det korrekte folgebrev, og at folgebrevet er korrekt udfyldt af både vælgeren og stemmemodtageren, så tvivlstilfældene ved den senere gennemgang af brevstemmerne formindskes mest muligt. Manglende iagttagelse af den foreskrevne fremgangsmåde kan føre til, at brevstemmen ikke kan tages i betragtning, jf. afsnit 8.7.3. og 9.3.2.

8.2.3.1. Identifikation af vælgeren og udlevering af brevstemmemateriale

Ved brevstemmeafgivningen skal vælgeren, der ønsker at brevstemme, vise den nødvendige legitimation til brevstemmemodtageren, inden brevstemmematerialet udleveres, se lovens § 61, stk. 1. Har vælgeren medbragt sit valdkort, kan dette tjene som identifikation af vælgeren, hvis der ikke i øvrigt er anledning til tvivl om vælgerens identitet. Benyttes valdkortet, skal vælgeren dog, for at vælgeren kan anses for identificeret, oplyse sin fødselsdato, dvs. dag, måned og årstal, eller fremlægge anden form for ID, hvoraf fødselsdatoen fremgår, over for stemmemodtageren, inden brevstemmematerialet kan udleveres. Det er alene vælgerens fødselsdato, der skal oplyses, men ikke CPR-nummeret. Er der tvivl om vælgerens identitet, skal denne fastslås. Dette skal om nødvendigt ske ved, at vælgeren fremlægger dokumentation herfor, se principperne for identifikation af vælgeren ved afstemning på valgdagen i lovens § 47 og afsnit 7.2. Herefter udleveres brevstemmematerialet, se § 60. Der henvises til lovens § 61, stk. 1.

8.2.3.2. Udfyldelse og afgivelse af brevstemme

Ved brevstemmeafgivning anfører vælgeren på stemmesedlen navnet eller bogstavbetegnelsen for et parti, der har kandidater opstillet i den storkreds, hvor vælgeren er optaget på valglisten. Ønsker vælgeren at stemme på en bestemt kandidat, der er opstillet i den pågældende storkreds, anfører vælgeren på stemmesedlen navnet på kandidaten, eventuelt sammen med partinavnet og/eller bogstavbetegnelsen. Se lovens § 61, stk. 2.

Efter lovens § 61, stk. 3, 1. pkt., skal vælgeren udfylde stemmesedlen, uden at andre overværer det, og dermed uden at andre kan se, hvilket parti eller hvilken kandidat vælgeren har stemt på, se dog afsnit 8.2.4. nedenfor om de tilfælde, hvor vælgeren får personlig bistand til stemmeafgivningen. Reglen gælder også i tilfælde, hvor pårørende eller andre, herunder repræsentanter for pressen, er til stede i f.eks. borgerservicecentret, mens brevstemmeafgivningen finder sted. Reglen gælder, uanset om det er vælgerens ønske, at andre kan se, hvorledes vælgeren har stemt.

Det er endvidere ikke tilladt, at en vælger fotograferer sin udfyldte stemmeseddel og herefter publicerer billedet på de sociale medier eller andre steder. Det vil være i strid med stemmehemmeligheden, som følger af lovens § 61, stk. 3, 1. pkt. Brevstemmemodtagerne bør derfor informere de vælgere, der retter henvendelse herom, om, at det ikke er tilladt at fotografere sin udfyldte stemmeseddel. Da det imidlertid ikke er strafbart på denne måde at bryde stemmehemmeligheden, kan brevstemmemodtagerne alene gribe ind med en henstilling om at overholde stemmehemmeligheden i de tilfælde, hvor brevstemmemodtagerne bliver bekendt med, at en vælger vil tage et billede af sin udfyldte stemmeseddel. Kommunalbestyrelsen er således heller ikke forpligtet til at reagere, hvis det efterfølgende opdages, at en vælger har publiceret et billede af sin udfyldte stemmeseddel på de sociale medier eller andre steder.

Når vælgeren har udfyldt brevstemmesedlen, lægger vælgeren stemmesedlen i konvolutten. Derefter udfylder vælgeren følgebrevet og underskriver dette i overværelse af stemmemodtageren, der attesterer stemmeafgivningen. Ved attestationen anfører stemmemodtageren – således som den fortrykte tekst til brug for attestationen foreskriver – dato, underskrift, stilling og myndighedens stempel på følgebrevet. Hvis stemmemodtageren ikke har mulighed for at sætte myndighedens stempel på følgebrevet, skal myndighedens navn skrives med blokbogstaver.

Som anført i afsnit 8.1.1. ovenfor kan det følgebrev, som kommunalbestyrelsen kan udskrive fra KMD A/S' valgudskrivningssystem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev, og det følgebrev, der kan udskrives fra Strålfors' brevstemmesystem, samt den yderkuvert, der passer til dette følgebrev, anvendes ved den brevstemmeafgivning, som kommunalbestyrelsen står for. Anvendes følgebrevet fra KMD's eller Strålfors' systemer, skal vælgeren ikke udfylde følgebrevet, da de nødvendige oplysninger allerede fremgår af brevet. Vælgeren skal derfor alene underskrive følgebrevet i overværelse af stem-

memodtageren, der attesterer stemmeafgivningen. Ved udskrivning af følgebrev er det vigtigt, at der udvises den fornødne omhyggelighed, så det sikres, at følgebrevet vedrører den korrekte type valg.

Vælgeren lægger efter stemmemodtagernes attestation af stemmeafgivningen konvolutten med stemmesedlen samt følgebrevet i yderkuverten og lukker yderkuverten i overværelse af stemmemodtageren. Vælgeren udfylder yderkuverten med sit navn, sin fødselsdato og sin bopæl i overværelse af stemmemodtageren. Se lovens § 61, stk. 3. Den angivne procedure for vælgerens lukning og udfyldning af yderkuverten, der som angivet skal ske i stemmemodtagerens overværelse, er indført ved en lovændring i december 2012 (§ 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012). Hensigten hermed er at højne sikkerheden omkring valget, idet det er ministeriets opfattelse, at det er en central retssikkerhedsgaranti ved brevstemmeafgivningen, at vælgeren deltager i hele proceduren omkring brevstemmeafgivningen.

8.2.3.3. Kommunens håndtering af afgivne brevstemmer

Yderkuverten sendes til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor vælgeren er optaget på valglisten, se lovens § 61, stk. 7. Hvis en kommune i forbindelse med en vælgers brevstemmeafgivning eller på anden måde bliver opmærksom på, at vælgeren er flyttet eller står over for at skulle flytte inden 15.-dagen før valget, eller kommunen efterfølgende bliver opmærksom på dette forhold, bør kommunen videresende brevstemmen til vælgerens aktuelle eller kommende bopælskommune. Kommunen har ikke pligt til systematisk at undersøge, om vælgere, hvis brevstemme kommunen har modtaget, skulle være flyttet forud for valget.

I det tilfælde, hvor en vælger er flyttet uden for storkredsen inden 15.-dagen før valget, og en kommune bliver opmærksom på, at vælgeren har afgivet brevstemme inden 15.-dagen før valget, bør kommunen – ud over at videresende brevstemmen til tilflytningskommunen – vejlede vælgeren om, at det evt. kan være nødvendigt for vælgeren at brevstemme igen, hvis vælgeren har stemt på en kandidat. Vælgeren bør i den forbindelse desuden vejledes om, at stemmen vil være en gyldig stemme til partiet, hvis vælgeren foruden kandidatens navn har anført partinavn og/eller partibogstav, og brevstemmen ikke er ugyldig af andre årsager.

Når den enkelte vælger er færdig med at stemme, vil det være hensigtsmæssigt, at brevstemmen (yderkuvert med indhold) lægges ned i en særlig brevstemmekasse i vælgerens påsyn, sådan at én stemmekasse er beregnet til »indenbys« brevstemmer, dvs. brevstemmer, der ikke skal sendes videre med postvæsenet, mens en anden stemmekasse er beregnet til »udenbys« brevstemmer, dvs. brevstemmer, der skal sendes videre med postvæsenet.

»Udenbys« brevstemmer skal afleveres til postbesørgelse så hurtigt som muligt. Brevstemmerne bør om muligt afsendes samme dag, de er afgivet, eller senest dagen efter. »Udenbys« brevstemmer, der afgives de sidste 8 dage før valgdagen, skal afsendes samme dag, medmindre der er indgået aftale om mulighed for samlet afsendelse af mellemkommunale brevstemmer de sidste dage op til valgdagen, se afsnit 3.2.1.

Brevstemmer, der sendes med PostNord, kan sendes som almindelige breve. Brevstemmer, der afgives de sidste 8 dage før valgdagen, skal dog sendes som Quickbreve (dag til dag forsendelse), hvis de sendes med PostNord.

Om afsendelse af brevstemmer den sidste dag, hvor der kan brevstemmes, se ovenfor afsnit 3.2.2.

8.2.3.4. Hjælpebidler ved brevstemmeafgivningen

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 1 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er der indført en bemyndigelse til økonomi- og indenrigsministeren til at fastsætte regler om hjælpebidler, der af kommunalbestyrelsen skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen på valgdagen samt ved brevstem-

meafgivningen, se lovens § 49, stk. 5, og § 63, 2. pkt. For så vidt angår hjælpemidler ved afstemning på valgdagen henvises til afsnit 7.1.1.

Økonomi- og Indenrigsministeriet har udstedt bekendtgørelse nr. 1066 af 12. september 2017 om hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen, herunder brevstemmeafgivningen. Økonomi- og Indenrigsministeriet har ved brev af 15. september 2017 orienteret kommunerne herom. Bekendtgørelsen trådte i kraft den 20. september 2017.

Det bemærkes, at vælgeren fortsat har mulighed for at medbringe egne hjælpemidler (f.eks. lup eller særligt skriveredskab) ved brevstemmeafgivningen. Der ændres således ikke med bekendtgørelsen herved.

Bekendtgørelsen stiller krav om, at følgende hjælpemidler skal stilles til rådighed på alle de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme:

- **Sort filtpen.** Anvendelse af en sort filtpen gør, at afkrydsningen af stemmesedlen bliver tydeligere end ved brug af andre skriveredskaber som f.eks. blyanter. Se § 2, stk. 2, i bekendtgørelsen.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at der vælges en filtpen, der ikke har for tyk en spids. Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller* desuden, at der stilles sorte filtpenne til rådighed for vælgerne, når kommunalbestyrelsen gennemfører brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder på plejehjem, se afsnit 8.4.-8.4.4.

- **Lup.** En lup kan forstørre teksten på stemmesedlen og er derfor en hjælp til vælgere med nedsat syn. Luppen skal være en ikke-håndholdt lup, der har fast eller justerbar afstand mellem linse og objekt, og luppen skal kunne forstørre tekst til mindst firedobbelt størrelse. Endelig skal vælgerne kunne afkrydse stemmesedlen under luppen. Der kan f.eks. være tale om en såkaldt standlup eller en lup, der er fastgjort på en ”arm”, som kan monteres på bord eller væg. Se § 3, stk. 2, i bekendtgørelsen.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller* desuden, at der så vidt muligt stilles en sådan lup til rådighed for vælgerne, når kommunalbestyrelsen gennemfører brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder på plejehjem, se afsnit 8.4.-8.4.4.

Bekendtgørelsen stiller krav om, at følgende hjælpemiddel skal stilles til rådighed på mindst ét af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme:

- **Hæve-/sænkebord.** Et hæve-/sænkebord kan være en hjælp for vælgere, der er kørestolsbrugere. Bordet skal kunne reguleres i højden af vælgeren, skal være minimum 90 x 60 cm og skal have fri benplads, så en kørestolsbruger kan placere sig ved bordet. Se § 4, stk. 2, i bekendtgørelsen.

Økonomi- og Indenrigsministeriet *henstiller*, at hæve-/sænkebordet er forsynet med en mat overflade. Dette kan – hvis bordpladen ikke i sig selv er mat – opnås ved f.eks. at beklæde bordet med en dug eller lignende eller benytte et mat skriveunderlag. I tilfælde af, at bordet beklædes med en dug, eller der benyttes et skriveunderlag, skal dugen eller skriveunderlaget være tilstrækkeligt fastgjort, så vælgeren har et fast underlag, når stemmesedlen skal udfyldes. Det vil desuden være hensigtsmæssigt, hvis bordpladen kan skråtstilles af vælgeren, såfremt den pågældende har behov for dette i forbindelse med afkrydsning af stemmesedlen.

For så vidt angår anskaffelse af ovennævnte hjælpemidler henvises til afsnit 7.1.1.1.

Derudover henvises til afsnit 7.1.1. vedrørende annoncering om muligheden for at benytte de ovenfor nævnte hjælpemidler ved stemmeafgivningen på valgdagen og ved brevstemmeafgivningen.

Derudover skal der på hvert af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, være opslag, der oplyser om muligheden for at benytte de hjælpemidler, som stilles til rådighed ved brevstemmeaf-

givningen. Se § 9, stk. 2, i bekendtgørelsen. Økonomi- og Indenrigsministeriet henstiller, at opslagene placeres således, at de er synlige for vælgerne ved ankomsten til brevstemmestedet eller umiddelbart herefter. Opslagene kan f.eks. placeres ved indgangen.

8.2.3.5. De fysiske rammer for brevstemmeafgivning

Det vil være hensigtsmæssigt, at der på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. på borgerservicecentrene og lignende, så vidt muligt indrettes stemmerum, hvor vælgeren kan stemme. Et bord eller en pult, der står for sig selv, så vælgeren har mulighed for at afgive sin stemme uden at andre kan se, hvad vælgeren har stemt, kan dog også bruges.

Det vil endvidere være hensigtsmæssigt, hvis et eller flere af de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. på borgerservicecentrene og lignende, er indrettet således, at lokalerne, herunder evt. stemmerum eller enkeltstående pulte, er tilgængelige for kørestolsbrugere og andre stærkt bevægelseshæmmede. Der skal desuden tages højde for, at det skal være muligt at stille eventuelle hjælpemidler til rådighed ved brevstemmeafgivningen i de enkelte stemmerum, se nærmere herom afsnit 8.2.3.4.

Det vil i den forbindelse være hensigtsmæssigt, hvis der på et eller flere af de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentrene og lignende, for at lette tilgængeligheden for personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse indrettes et stemmerum, hvor der er plads til, at tre personer kan opholde sig samtidig. Stemmerummet skal således have plads til, at der ud over vælgeren kan opholde sig to stemmemodtagere eller en stemmemodtager samt en personligt valgt hjælper, når en vælger har brug for personlig bistand til at afgive sin stemme, se nedenfor i afsnit 8.2.4. Det særlige stemmerum skal så vidt muligt være stort nok til, at der er plads til en kørestolsbruger samt to hjælpere. Det bemærkes i denne sammenhæng, at brevstemmeafgivning i selve brevstemmeafgivningsstedets lokaler må tilrettelægges således, at eventuel personlig bistand til brevstemmeafgivningen vanskeligt kan høres af andre end den eller de medvirkende stemmemodtagere og/eller en eventuel hjælper, som vælgeren selv har udpeget.

Kommunalbestyrelsen kan få rådgivning af Statens Byggeforskningsinstitut om, hvordan stemmelokalerne skal indrettes fysisk, og om, hvilke mål et stemmerum skal have, for at det også vil kunne bruges af kørestolsbrugere.

Se instituttets ”Tjekliste for stemmebokse”: <http://www.sbi.dk/tilgaengelighed/tjeklister/tjekliste-for-stemmebokse>. Statens Byggeforskningsinstitut kan kontaktes på tlf.nr. 99 40 25 25 eller e-mail: sbi@sbi.aau.dk. Se også instituttets hjemmeside, der findes på adressen: www.sbi.dk/tilgaengelighed/bygningsindretning. Se afsnit 7.1.2. ovenfor.

Det Centrale Handicapråd har udarbejdet en vejledning til kommunerne om tilgængelighed til valg for personer med funktionsnedsættelse. Vejledningen kan hentes på adressen: http://www.dch.dk/sites/default/files/Tilg%C3%A6ngelighedtilvalgWEB_0.pdf.

8.2.3.6. Forbud mod holdningsmæssig påvirkning m.v.

Stemmemodtageren skal påse, at vælgere, der ønsker at brevstemme, ikke udsættes for valgagitation eller anden form for holdningsmæssig påvirkning i umiddelbar tilknytning til brevstemmeafgivningen, se lovens § 61, stk. 8. Varetager flere stemmemodtagere brevstemmeafgivningen, skal forbuddet mod valgagitation og holdningsmæssig påvirkning påses af dem begge. Kommunalbestyrelsen skal derfor sikre, at der i de lokaler, hvor brevstemmeafgivningen finder sted, ikke ligger materiale med nogen form for holdningsmæssig påvirkning i forbindelse med afstemningen, herunder påvirkning, der ikke kan

karakteriseres som egentlig valgagitation. Kommunalbestyrelsen skal også sørge for, at de lokaler, hvor brevstemmeafgivningen finder sted, er tilstrækkeligt afskærmet. Se afsnit 8.2.2.1. ovenfor om brevstemmeafgivning på biblioteker, uddannelsesinstitutioner, i mobile brevstemmeafgivningsenheder (valgbusser) m.v. Forbuddet gælder enhver form for holdningsmæssig påvirkning af vælgeren, uanset mediet hvorved eller måden hvorpå eller personen hvorfra den holdningsmæssige påvirkning finder sted. Se afsnit 7.5. om det tilsvarende forbud på valgdagen.

Stemmemodtagere og de personer, der yder personlig bistand, må ikke i forbindelse med brevstemmeafgivningen give en vælger råd eller opfordring med hensyn til, hvilket parti eller hvilken kandidat vælgeren skal stemme på, se lovens § 62, stk. 1, 1. pkt.

Stemmemodtagere må ikke oplyse over for uvedkommende, om en vælger har afgivet brevstemme eller i øvrigt oplyse forhold vedrørende en vælgers stemmeafgivning, se lovens § 62, stk. 1, 2. pkt.

De myndighedspersoner, der medvirker ved brevstemmeafstemningen som stemmemodtagere, har således *tavshedspligt* med hensyn til, hvad de får at vide om en vælgers stemmeafgivning. Det gælder også, hvis myndighedspersonen medvirker som hjælper, herunder personligt udpeget hjælper.

Det er kommunalbestyrelsen, der afgør, om og i bekræftende fald på hvilke vilkår pressen skal have adgang til borgerservicecentre og lignende i forbindelse med brevstemmeafgivningen, se afsnit 7.10.

8.2.3.7. Vælgernes adgang til at se fortegnelser over partier og kandidater

I forbindelse med brevstemmeafgivningen skal vælgerne have mulighed for at se fortegnelser over de opstillingsberettigede partier og de kandidater, der er opstillet i storkredsen, så snart disse oplysninger foreligger (8 dage før valgdagen).

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at disse fortegnelser, så snart de foreligger, er tilgængelige for vælgerne ved brevstemmeafgivning på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme. Se nærmere herom afsnit 6.10.

Ved en lovændring med virkning fra 1. april 2016 (§ 1 i lov nr. 1742 af 22. december 2015) er det indført i loven, at kandidatansmeldelser, partiernes meddelelse om godkendelse af kandidater og anmeldelse om opstillingsform ikke må gøres offentligt tilgængelige, før anmeldelsesmyndigheden har udsendt fortegnelserne over de opstillede kandidater i vedkommende storkreds, se ovenfor afsnit 6.3. og lovens § 42, stk. 4. En vælger, der ønsker at brevstemme inden da eller at brevstemme i en kommune, der er beliggende uden for den storkreds, hvor vælgeren er bopælsregistreret i CPR, forudsættes selv at være bekendt med, hvilke partier og eventuelt kandidater der forventes at blive eller er opstillet til valget i den storkreds, hvor vælgeren er bopælsregistreret i CPR.

8.2.4. Reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme

Som nævnt har Økonomi- og Indenrigsministeriet ikke fastsat nærmere regler om, hvordan afgivning af brevstemmer på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. på borgerservicecentre eller lignende, skal foregå. Hjælp til brevstemmeafgivningen skal derfor ydes direkte efter lovens regler.

Hvis vælgeren ikke er i stand til at udfylde stemmesedlen eller udfylde og underskrive følgebrevet, eller hvis vælgeren i øvrigt ønsker hjælp i forbindelse med brevstemmeafgivningen, skal den eller de stemmemodtagere, brevstemmen afgives til, yde den fornødne hjælp, se lovens § 61, stk. 4, 1. pkt.

Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 1 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen blevet ændret. Hjælp til brevstemmeafgivningen kan efter lovændringen ydes ved personlig bistand og ved brug af hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved brevstemmeafgivningen, jf. folketingsvalglovens § 61, stk. 4, 2. pkt.

Retten til at forlange hjælp ved brevstemmeafgivningen gælder *alle* vælgere, herunder personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, der har behov for hjælp til brevstemmeafgivningen. Også vælgere med behov for at få forklaret brevstemmesedlens indhold og få vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen har ret til at få personlig bistand hertil. Vælgere med behov for hjælp til brevstemmeafgivningen har mulighed for på samme tid at få hjælp til brevstemmeafgivningen ved personlig bistand og ved brug af de hjælpemidler, der er stillet til rådighed ved brevstemmeafgivningen. Vælgere kan også få personlig bistand til de hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved brevstemmeafgivningen. Den personlige bistand kan f.eks. bestå i vejledning om, hvordan et bestemt hjælpemiddel fungerer.

For så vidt angår hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen, henvises til afsnit 8.2.3.4.

Det er i alle tilfælde *vælgeren selv*, der bestemmer, om vedkommende har brug for hjælp til brevstemmeafgivningen, hvilket bør indskræpes over for stemmemodtagerne. Hvis vælgeren trods et fysisk handicap eller lignende mener at være i stand til at gennemføre brevstemmeafgivningen uden hjælp, skal vælgeren have lov til det.

Personlig bistand af stemmemodtagere

Der er ikke nogen regel i folketingsvalgloven om, at der skal være to stemmemodtagere ved brevstemmeafgivning på de steder i kommunerne, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. på borgerservicecentre eller lignende. Personlig bistand til brevstemmeafgivningen kan således ydes alene af én stemmemodtager. Det vil dog være hensigtsmæssigt, at der er mindst to stemmemodtagere til stede ved brevstemmeafgivningen for det tilfælde, at en vælger skal have personlig bistand til at udfylde stemmesedlen, se nedenfor afsnit 8.2.4.2.

Hvis der er ydet personlig bistand ved brevstemmeafgivningen, skal dette fremgå af følgebrevet, se lovens § 61, stk. 4, sidste pkt. Dette kan ske ved, at stemmemodtagerne på følgebrevet påfører ordene »Personlig bistand ydet til udfyldning af stemmesedlen« eller lignende og deres underskrift.

Personlig bistand af én stemmemodtager og én personlig hjælper

Vælgeren kan også forlange, at den personlige bistand ydes af en stemmemodtager og en person, som vælgeren selv har udpeget. Hjælpen ydes således af den personligt udpegede hjælper *ud over* stemmemodtageren eller, hvis der medvirker flere stemmemodtagere, *i stedet for* den ene af stemmemodtagerne, se lovens § 61, stk. 4, 2. pkt.

At den personlige bistand ydes *i forening* mellem stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv, indebærer, at den praktiske bistand til selve stemmeafgivningen ydes af både stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv. I det omfang en praktisk opgave kun kan udføres af én person alene, f.eks. udfyldning af stemmesedlen, udfyldning og underskrift af følgebrevet samt attestationen på følgebrevet af vælgerens brevstemmeafgivning (afsnit 8.2.4.2. og 8.2.4.3.), må det aftales mellem stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv, hvem der udfører opgaven. Det er dog stemmemodtageren, der foretager attestationen på følgebrevet af vælgerens brevstemmeafgivning.

Personlig bistand alene af én personlig hjælper

Som følge af den ovenfor omtalte lovændring pr. 1. juli 2017 kan vælgeren fremover i visse tilfælde forlange, at personlig bistand ydes *alene* af én person, som vælgeren selv har udpeget, dvs. uden at der tillige skal medvirke en stemmemodtager. To betingelser skal være opfyldt, for at den personlige bistand kan ydes alene af en person, som vælgeren selv har udpeget. Vælgeren skal således 1) *udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegive et ønske herom*, og 2) ønsket skal være begrundet i en *umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse*, jf. folketingsvalglovens § 61, stk. 4, 4. pkt.

Betingelse 1: Udtrykkelig og utvetydig tilkendegivelse

For at personlig bistand kan ydes alene af én person, som vælgeren selv har udpeget, skal vælgeren over for en stemmemodtager udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegive et ønske herom. Vælgerens ønske om alene at få hjælp af en personligt udpeget hjælper skal dermed være udtrykkeligt og utvetydigt og må ikke kunne misforstås.

Det er vælgeren selv, der over for en stemmemodtager skal udtrykke, at vælgeren alene ønsker hjælp af en personligt udpeget hjælper. Stemmemodtageren har desuden ikke pligt til at spørge, om vælgeren alene ønsker hjælp til stemmeafgivningen af én personligt udpeget hjælper.

Tilkendegivelsen fra vælgeren vil ikke kunne formidles gennem en anden person, f.eks. et familiemedlem eller en tolk.

Det vil være stemmemodtageren, der vurderer, om vælgeren udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegiver et ønske herom.

Betingelse 2: Umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse

Vælgerens ønske om at få hjælp alene af én person, som vælgeren selv har udpeget, skal være begrundet i en umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse.

En ”umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse” er en funktionsnedsættelse, som stemmemodtagerne kan se eller konstatere, f.eks. i form af brækkede lemmer m.v. eller brug af kørestol, krykkestokke, mobilitystok eller førerhund og lignende.

Det omfatter også funktionsnedsættelser, som ikke umiddelbart er synlige, men som vælgeren kan dokumentere, f.eks. i form af ledsagekort eller parkeringskort for personer med handicap udstedt af Danske Handicaporganisationer eller en lægeerklæring eller en erklæring/attest udstedt af en offentlig myndighed.

Det er stemmemodtageren, der vurderer, om betingelsen er opfyldt og dermed, om personlig bistand kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper.

Hvis det vurderes, at personlig bistand *ikke* kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper – fordi en eller begge af ovenstående betingelser ikke er opfyldt – skal vælgeren i stedet tilbydes, at personlig bistand ydes af en personligt udpeget hjælper sammen med en stemmemodtager, eller at personlig bistand ydes af en eller to stemmemodtagere.

Beslutningen om, hvorvidt personlig bistand til brevstemmeafgivningen kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper, er ikke en afgørelse i forvaltningslovens forstand. Der er således ikke pligt for stemmemodtageren til at begrunde beslutningen herom over for vælgeren, til at give klagevejledning eller til – efter anmodning – at meddele beslutningen skriftligt.

Hvis en vælger er utilfreds med en beslutning om, hvorvidt personlig bistand til brevstemmeafgivningen kan ydes alene af en personligt udpeget hjælper, har vælgeren mulighed for at indgive en valgklage, jf. folketingsvalglovens § 88. Stemmemodtageren bør efter omstændighederne i medfør af den almindelige

vejledningspligt vejlede vælgeren om denne klagemulighed, som indebærer, at Folketinget træffer afgørelse i sagen.

Om reglerne om hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen henvises i øvrigt til afsnit 7.3. ovenfor.

8.2.4.1. Hvem kan yde personlig bistand ved brevstemmeafgivningen?

En kandidat, der er opstillet til valget i storkredsen (eller kandidatens ægtefælle, samlever eller anden nærtstående), må ikke som stemmemodtager yde personlig bistand til brevstemmeafgivning, se lovens § 61, stk. 5. Bestemmelsen er bl.a. begrundet i hensynet til at undgå konkrete interessekonflikter og beskyldninger om uregelmæssigheder samt undgå situationer, hvor kandidatens medvirken til vælgerens brevstemmeafgivning opfattes som intimiderende af vælgeren selv.

Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet (se navnlig forvaltningslovens § 3).

Der er derimod ikke noget i vejen for, at en kandidat (eller kandidatens ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) yder personlig bistand til brevstemmeafgivningen som personligt udpeget hjælper.

Om reglerne for valget af den personligt udpegede hjælper henvises i øvrigt til afsnit 7.3.1. ovenfor.

8.2.4.2. Personlig bistand til udfyldning af stemmesedlen

En vælger har mulighed for at få personlig bistand til udfyldning af brevstemmesedlen. Personlig bistand til udfyldning af brevstemmesedlen kan kun ydes, hvis vælgeren *umiddelbart* over for den eller dem, der yder personlig bistand, *utvetydigt* kan tilkendegive, hvad vælgeren ønsker at stemme, se lovens § 61, stk. 6.

Hvis personlig bistand til brevstemmeafgivningen ydes *alene af stemmemodtagere*, vil det være hensigtsmæssigt, at der er mindst to stemmemodtagere til stede for det tilfælde, at en vælger skal have personlig bistand til at udfylde stemmesedlen. De stemmemodtagere, der har ydet personlig bistand, påfører følgebrevet ordene »Personlig bistand ydet til udfyldning af stemmesedlen« eller lignende samt deres underskrifter. Det er ikke hensigtsmæssigt at påføre stemmemodtagernes initialer på følgebrevet, da vælgeren kan forlange, at hjælpen i stedet for den ene af stemmemodtagerne ydes af en person, som vælgeren selv har udpeget, eller alene ydes af en person, der er udpeget af vælgeren, se nærmere ovenfor afsnit 8.2.4. Den ene af stemmemodtagerne attesterer stemmeafgivningen på følgebrevet.

Hvis personlig bistand til brevstemmeafgivningen ydes af *en stemmemodtager og en person, der er udpeget af vælgeren selv*, og vælgeren ligeledes ønsker personlig bistand til udfyldning af brevstemmesedlen, skal vælgerens utvetydige tilkendegivelse om sin stemmeafgivning fremsættes umiddelbart over for *både* stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv.

I tilfælde af uenighed mellem stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv, kan det almindelige hensyn til valghandlingens uforstyrrede afvikling i ro og orden føre til, at brevstemmeafgivningen må afbrydes. Den fornødne personlige bistand til vælgerens brevstemmeafgivning, herunder til udfyldning af brevstemmesedlen, må herefter gives af en eller to stemmemodtagere, medmindre vælgeren frabeder sig personlig bistand.

Om reglerne om personlig bistand til afkrydsning af stemmesedlen på valgdagen henvises i øvrigt til afsnit 7.3.2. ovenfor.

8.2.4.3. Personlig bistand til udfyldning og underskrift af følgebrevet

Hvis vælgeren ikke er i stand til selv at udfylde og underskrive den del af følgebrevet, som vælgeren skal udfylde og underskrive, kan vælgeren også få personlig bistand hertil, se lovens § 61, stk. 4. Selve udfyldningen og underskrivelsen af følgebrevet skal ske i overværelse af en stemmemodtager. Hvis der ydes personlig bistand til udfyldning og underskrift af følgebrevet, foregår dette ved, at en stemmemodtager eller den person, der er udpeget af vælgeren selv, skriver under på det sted på følgebrevet, der er beregnet til vælgerens underskrift, med sit eget navn efterfulgt af ordet »for« og vælgerens navn, mens en (anden) stemmemodtager attesterer stemmeafgivningen på følgebrevet. Stemmeafgivningen kan kun attesteres på følgebrevet af en stemmemodtager.

Den, der attesterer stemmeafgivningen på følgebrevet, må ikke samtidig underskrive følgebrevet på vælgerens vegne. Hvis der (alene eller med en stemmemodtager) ydes personlig bistand af en person, som vælgeren selv har udpeget, skal den del af følgebrevet, som vælgeren skal udfylde og underskrive, derfor udfyldes og underskrives af den person, der er udpeget af vælgeren selv. Kan den person, vælgeren har udpeget, ikke underskrive følgebrevet på vælgerens vegne, eller har vælgeren ikke udpeget nogen, må en anden stemmemodtager tilkaldes for at løse denne opgave. I det tilfælde, hvor den personlige bistand til udfyldning og underskrift af følgebrevet ydes af en stemmemodtager, må en anden stemmemodtager ligeledes tilkaldes til at attestere stemmeafgivningen på følgebrevet.

Det er også stemmemodtageren, der skal identificere vælgeren og yde vælgeren vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen, se afsnit 8.2.3. ovenfor.

I tilfælde af uenighed mellem en eventuelt personligt udpeget hjælper og en stemmemodtager kan det almindelige hensyn til valghandlingens uforstyrrede afvikling i ro og orden føre til, at brevstemmeafgivningen må afbrydes. Den fornødne personlige bistand til vælgerens brevstemmeafgivning må herefter gives af en eller to stemmemodtagere, medmindre vælgeren frabeder sig personlig bistand.

Vælgeren kan endvidere få personlig bistand til at udfylde yderkuverten. Stemmemodtageren hjælper vælgeren med - på grundlag af den foreviste legitimation - at udfylde rubrikken på yderkuvertens bagside med vælgerens fulde navn, fødselsdato og bopæl samt skriver adressen på yderkuverten til kommunalbestyrelsen i den kommune, hvor vælgeren er optaget på valglisten (dvs. normalt den kommune, hvor vælgeren er bopælsregistreret i CPR 15 dage før valgdagen).

8.2.4.4. *Mulighed for at vognbrevstemme*

Brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. på borgerservicecentre og lignende, kan efter behov ske uden for brevstemmeafgivningsstedets lokaler, f.eks. på parkeringspladsen ved borgerservicecenteret – en såkaldt vognbrevstemme. En vælger har dog ikke krav på at kunne brevstemme uden for brevstemmeafgivningsstedets lokaler.

Det er meget vigtigt, at brevstemmeafgivningen sker på en betryggende måde, så de pågældende vælgere ikke bliver udsat for nogen påvirkning med hensyn til, hvordan de skal stemme, og så ingen får mulighed for at finde ud af, hvad vælgeren har stemt.

Personlig bistand kan som hidtil ydes ved brevstemmeafgivning uden for brevstemmeafgivningsstedets lokaler. Brevstemmeafgivning uden for brevstemmeafgivningsstedets lokaler må derfor tilrettelægges således, at eventuel personlig bistand til brevstemmeafgivningen sker *uden for hørevidde af andre* end den eller de pågældende medvirkende stemmemodtagere og/eller den hjælper, som vælgeren selv har udpeget.

De hjælpemidler, der skal stilles til rådighed, skal være stillet til rådighed ved brevstemmeafgivningen og dermed ikke kun i brevstemmeafgivningsstedets lokaler (stemmerum). Det betyder, at også vælgere,

der foretager brevstemmeafgivning umiddelbart uden for brevstemmeafgivningsstedets lokaler, skal have mulighed for at få hjælp til stemmeafgivningen ved brug af hjælpemidler, i det omfang et hjælpemiddel efter sin art kan anvendes uden for lokalerne. Det vil således være tilfældet for de sorte filtpenne og de (stand)luppe, der ikke er fastgjorte.

8.3. Særligt om brevstemmeafgivning på sygehuse og i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse

Brevstemmeafgivning på sygehuse og i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse gennemføres af institutionerne selv. Der er fastsat nærmere regler om afstemningens tilrettelæggelse og gennemførelse i bekendtgørelse nr. 1139 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning på sygehuse henholdsvis i bekendtgørelse nr. 1136 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse.

8.4. Særligt om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem

Det er kommunalbestyrelsens ansvar at tilrettelægge og gennemføre brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem.

Nærmere regler herom er fastsat i bekendtgørelse nr. 1138 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og bekendtgørelse nr. 1137 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, hvortil der henvises. Bemærk særligt den fortegnelse over kommunalbestyrelsens opgaver, som er opregnet i § 3 i de nævnte bekendtgørelser.

8.4.1. Betingelserne for brevstemmeafgivning

8.4.1.1. Brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen

For så vidt angår brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, gælder, at enhver vælger, der bor eller opholder sig i en af de boformer og boliger, der er nævnt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, kan brevstemme i boformen eller boligen. Se også folketingsvalglovens § 54, stk. 2.

Vælgere, der på grund af sygdom eller manglende førlighed ikke vil kunne møde frem på afstemningsstedet, kan brevstemme hjemme, medmindre de har mulighed for at stemme i en af de boformer eller boliger, der er nævnt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen. Se folketingsvalglovens § 54, stk. 4.

De boformer og boliger, der er nævnt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, kan inddeles i følgende 3 grupper:

- 1) Beboere på plejehjem og i beskyttede boliger, i kvindekrisecentre (servicelovens § 109, se lovbe-
kendtgørelse nr. 988 af 17. august 2017 med senere ændringer) samt i (almene) plejeboliger, udstøttede
private plejeboliger og friplejeboliger har under alle omstændigheder ret til at brevstemme i boformen
eller boligen.
- 2) Beboere i boformer for voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale
problemer m.v. (servicelovens § 107, § 108, stk. 1, og § 184) samt i øvrige (almene) ældreboliger, let-
te kollektivboliger m.v. har som udgangspunkt ret til at brevstemme i boformen eller boligen. Kom-
munalbestyrelsen kan dog beslutte, at brevstemmeafgivning i de nævnte boformer i stedet skal ske
efter reglerne om brevstemmeafgivning i hjemmet, se § 1, stk. 3, i bekendtgørelsen om brevstem-

meafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen og afsnit 8.4.1.2.

- 3) Vælgere, der opholder sig på opholdssteder uden for vælgerens bolig, hvor kommunen giver tilbud om personlig hjælp, omsorg og pleje m.v., har som udgangspunkt ret til at brevstemme på opholdsstedet. Kommunalbestyrelsen kan dog beslutte, at der ikke skal foretages brevstemmeafgivning på de nævnte opholdssteder. Det betyder, at vælgeren i stedet kan brevstemme i hjemmet efter reglerne herom.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at vælgere, der bor eller opholder sig i de nævnte boformer eller boliger, i god tid, inden afstemningen skal finde sted, bliver gjort bekendt med muligheden for at brevstemme i boformen eller boligen. Vælgerne skal samtidig gøres bekendt med, at de i stedet for at brevstemme har mulighed for at afgive deres stemme ved personligt fremmøde på afstemningsstedet på valgdagen. Se § 3, stk. 1, nr. 3, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen kan ske inden for de sidste 3 uger før valgdagen, dog senest tredjesidste hverdag før valgdagen, også når denne falder på en lørdag, se folketingsvalglovens § 56. Det vil være hensigtsmæssigt, at brevstemmeafgivning de nævnte steder så vidt muligt først gennemføres på et tidspunkt, hvor fortegnelsen over de opstillede kandidater i vedkommende storkreds foreligger (8 dage før valgdagen). Der henvises til afsnit 6.10.

8.4.1.2. Brevstemmeafgivning i vælgerens hjem

Vælgere, der på grund af sygdom eller manglende førlighed ikke vil kunne møde frem på afstemningsstedet, kan brevstemme hjemme, medmindre de har mulighed for at brevstemme i en af de boformer og boliger, der er nævnt i § 1, stk. 2, i bekendtgørelse om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen. Se folketingsvalglovens § 54, stk. 4.

Brevstemmeafgivning i vælgerens hjem kan ske inden for de sidste 3 uger før valgdagen, dog senest tredjesidste hverdag før valgdagen, også når denne falder på en lørdag, se lovens § 56. Det vil være hensigtsmæssigt, at brevstemmeafgivning i vælgerens hjem så vidt muligt først gennemføres på et tidspunkt, hvor fortegnelsen over de opstillede kandidater i vedkommende storkreds foreligger (8 dage før valgdagen). Der henvises til afsnit 6.10.

Sidste frist for at ansøge om at brevstemme i eget hjem er *kl. 18 tolv dage før valgdagen*. Hvis tolv dage før valgdagen er en lørdag eller søndag, forlænges fristen for at ansøge om at brevstemme i hjemmet til førstkommande mandag kl. 12. Se lovens § 54, stk. 4, 2. og 3. pkt. Kommunalbestyrelsen kan dog fastsætte en senere frist for indgivelsen af ansøgningen om at brevstemme i hjemmet, se lovens § 54, stk. 4, 4. pkt.

En eventuelt senere frist skal fastsættes generelt for alle vælgere i kommunen, der ønsker at brevstemme i eget hjem. Fristen for indgivelse af ansøgning skal fastsættes under hensyntagen til, at vælgeren skal kunne nå at brevstemme i hjemmet, inden fristen for brevstemmeafgivning udløber den tredjesidste hverdag før valgdagen, også når denne er en lørdag.

En beslutning om fastsættelse af en senere frist kan træffes også efter udløbet af den gældende frist og gælder i givet fald generelt for alle ansøgninger om brevstemmeafgivning i eget hjem, der modtages efter udløbet af den i loven fastsatte frist.

Ansøgningen skal indgives til opholdskommunen, der ikke nødvendigvis er den samme som bopælskommunen. Ansøgningen kan indgives skriftligt eller på anden vis, f.eks. telefonisk eller ved hjælp af en elektronisk selvbetjeningsløsning, hvis en sådan løsning tilbydes af kommunen. En skriftlig ansøgning kan indgives på et ansøgningsskema, der udleveres af kommunen (borgerservicecentret), se § 4, stk. 3, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem. Skemaet kan også hentes på Økonomi- og Indenrigsministeriets valghjemmeside: valg.oim.dk. Ansøgningsskemaet findes i to udgaver – én med fortrykt frist for indlevering af ansøgningsskemaet (til kommuner, der ikke ændrer ansøgningsfristen i forhold til loven) og én, hvor kommunen selv skal anføre fristen (til kommuner, der ønsker at forlænge ansøgningsfristen i forhold til loven). Hvis vælgeren benytter ansøgningsskemaet, skal ansøgningen være dateret og egenhændigt underskrevet af vælgeren. Hvis vælgeren ikke er i stand til at underskrive ansøgningsskemaet egenhændigt, kan en anden person underskrive med eget navn i vælgerens sted (underskrift efterfulgt af ordet »for« og vælgerens navn), se § 4, stk. 4, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem.

Nederst på ansøgningsskemaet findes en rubrik: »til eventuelle bemærkninger«, hvor ansøgeren eller den, der hjælper vedkommende med at udfylde ansøgningsskemaet (f.eks. den der yder personlig og praktisk hjælp eller hjemmesygeplejen), kan gøre relevante bemærkninger, f.eks. om at vælgeren er på dagcenter på bestemte dage hver uge, at vedkommende ikke selv kan åbne døren eller andre ting, der vil være relevante for kommunen og/eller stemmemodtageren at vide.

Af hensyn til udlevering af ansøgningsskemaet til personer, der måtte henvende sig herom, skal borgerservicecentret eller det sted i kommunen, hvor der kan udleveres et sådant ansøgningsskema, holde åbent mindst nogle timer umiddelbart inden kl. 18 tolv dage inden valget, medmindre tolv dage før valgdagen er en lørdag eller søndag. I kommuner, hvor brevstemmeafgivningsfunktionerne varetages i flere afdelinger, herunder i en eller flere borgerserviceafdelinger, skal mindst en af disse afdelinger holde åbent.

Kommunalbestyrelsen skal gennem annoncering i de stedlige dagblade eller lokalaviser sørge for, at vælgerne bliver gjort bekendt med muligheden for at brevstemme i hjemmet og de nærmere betingelser herfor, se § 3, stk. 1, nr. 1, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem. Kommunalbestyrelsen skal også sørge for, at vælgere, der får personlig og praktisk hjælp m.v. i hjemmet eller hjemmesygepleje, og som må antages at opfylde betingelserne for at stemme i hjemmet, får udleveret et ansøgningsskema af den person, der yder den personlige og praktiske hjælp m.v., eller af hjemmesygeplejersken eller en anden aktivt udøvende person fra hjemmesygeplejerskeordningen. Dette gælder, uanset om vedkommende er ansat i kommunen eller hos en privat leverandør, kommunen har antaget. Den, der udleverer ansøgningsskemaet, skal også hjælpe vælgeren med at udfylde og indsende skemaet, hvis det er nødvendigt. Se § 3, stk. 1, nr. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem.

Det er kommunen, der skal foretage vurderingen af, om den enkelte vælger, der får personlig og praktisk hjælp m.v. i hjemmet eller hjemmesygepleje, må antages at opfylde betingelserne for at brevstemme i hjemmet, se § 3 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem. Denne vurdering skal således ikke foretages af den person, der yder den personlige og praktiske hjælp m.v., eller af hjemmesygeplejersken eller en anden aktivt udøvende person fra hjemmesygeplejerskeordningen. Dette gælder, uanset om vedkommende er ansat i kommunen eller hos en privat leverandør, kommunen har antaget.

I det omfang der går længere tid imellem, at ovennævnte vælgere, som må antages at opfylde betingelserne for at brevstemme i hjemmet, får besøg af hjemmepleje m.v., bør kommunen ved brev oplyse vælgerne om muligheden for at brevstemme i hjemmet og evt. vedlægge et ansøgningsskema.

Ansøgere, der opfylder betingelserne for at stemme i hjemmet, skal have underretning herom tillige med angivelse af datoen for, hvornår afstemningen i hjemmet vil finde sted, og så vidt muligt med det omtrentlige klokkeslæt herfor. I underretningen til ansøgerne skal ligeledes gives oplysning om, at de ikke kan påregne at blive opsøgt på ny af stemmemodtagerne, såfremt de ikke er hjemme på den angivne dato for afstemningen i hjemmet. Se § 7 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem. En ansøgning, der imødekommes, kan, uanset om denne er indgivet telefonisk eller skriftligt, i alle tilfælde besvares telefonisk.

Ansøgere, der ikke opfylder betingelserne for at brevstemme i hjemmet, herunder har indgivet ansøgning efter fristens udløb, skal have skriftlig underretning herom med angivelse af grunden til, at deres anmodning om at stemme i hjemmet ikke har kunnet imødekommes, se § 6 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem. Et afslag skal således, uanset om ansøgningen er indgivet skriftligt eller telefonisk, under alle omstændigheder gives skriftligt.

8.4.2. Udpegning af stemmemodtagere

Hvervene som stemmemodtagere ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem varetages af to tilfornordnede vælgere, der er valgt af kommunalbestyrelsen, se folketingsvalglovens § 55, stk. 2, 1. pkt., og afsnit 5.3. ovenfor.

Kommunalbestyrelsen kan dog bestemme, at en af stemmemodtagerne udpeges blandt personale ansat i kommunens forvaltning, se lovens § 55, stk. 2, 2. pkt. Kommunalbestyrelsen har ikke pligt til at træffe bestemmelse herom. Kommunalbestyrelsen kan bestemme, at en person udpeget blandt ansatte i kommunens forvaltning som stemmemodtager ved brevstemmeafgivning kun skal være stemmemodtager bestemte steder, f.eks. i vælgerens hjem, og ikke ved brevstemmeafgivning andre steder. Kommunalbestyrelsen kan også bestemme, at en sådan ordning skal gælde generelt for al brevstemmeafgivning de nævnte steder.

Den stemmemodtager, der udpeges blandt personale ansat i kommunens forvaltning, behøver ikke selv bo i kommunen.

Det forudsættes i valglovgivningen, at visse opgaver som brevstemmemodtager skal varetages af tilfornordnede vælgere. Det er derfor forudsat i valglovgivningen, at de personer, der skal fungere som brevstemmemodtagere ved brevstemmeafgivning i vælgerens hjem, skal udpeges blandt de tilfornordnede vælgere efter samme principper som de tilfornordnede vælgere (eventuelt valgstyrere), der udpeges til på valgdagen til at hjælpe til ved valget.

I dag er der som nævnt mulighed for, at kommunalbestyrelsen kan bestemme, at *den ene* af de to stemmemodtagere er en person udpeget blandt personale ansat i kommunens forvaltning. Den anden af de to stemmemodtagere, skal derimod udpeges blandt tilfornordnede vælgere, der *ikke* samtidig er ansat i kommunen.

Det vil derfor ikke være i overensstemmelse med forudsætningerne i valglovgivningen, hvis der kun udpeges stemmemodtagere ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger, samt i vælgerens hjem blandt personer, der er ansat i kommunens forvaltning, herunder borgerservicecentret. Brevstemmeafgivningen de nævnte steder må med andre ord ikke gennemføres alene med kommunalt ansat personale som stemmemodtagere.

§ 10 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 4 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen indeholder

en række begrænsninger i, hvem der kan udpeges som stemmemodtager ved brevstemmeafgivning i vælgerens hjem samt i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen. Disse begrænsninger er som følger:

- 1) Personer, der er ansat til at yde personlig og praktisk hjælp m.v. i hjemmet, samt hjemmesygeplejersker og andre aktivt udøvende i hjemmesygeplejerskeordningen kan ikke udpeges til at varetage hvervet som stemmemodtager i vælgerens hjem eller i de boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, hvor de gør tjeneste. Dette gælder, uanset om vedkommende er ansat i kommunen eller hos en privat leverandør, kommunen har antaget.
- 2) For så vidt angår brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen gælder den særlige begrænsning, at ansatte knyttet til vedkommende boform eller bolig ikke kan udpeges til at varetage hvervet som stemmemodtager.
- 3) I tilfælde, hvor begge stemmemodtagere er udpeget blandt de tilforordnede vælgere, skal hver af de to stemmemodtagere så vidt muligt være udpeget af forskellige grupper i kommunalbestyrelsen.
- 4) Kandidater (eller kandidatens ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) til valget kan ikke udpeges til at varetage hvervet som stemmemodtager ved brevstemmeafgivning i vælgerens hjem eller i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen, herunder i pleje- og ældreboliger.

De begrænsninger, der er nævnt under pkt. 1, 2 og 4, gælder, uanset om de pågældende måtte være valgt som tilforordnede vælgere eller udpeget blandt personale ansat i kommunens forvaltning. De nævnte begrænsninger gælder derimod ikke, hvis vælgeren udpeger den pågældende som hjælper til stemmeafgivningen, se afsnit 8.4.4.

8.4.3. Den almindelige fremgangsmåde ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem

Vælgeren skal vise den nødvendige legitimation til stemmemodtagerne, medmindre vælgerens identitet på anden måde kan fastslås med sikkerhed. Vælgerens valgkort vil som udgangspunkt kunne benyttes som legitimation, hvis der ikke i øvrigt er anledning til tvivl om vælgerens identitet. Vælgeren skal i dette tilfælde oplyse sin fødselsdato, dvs. dag, måned og årstal, eller fremlægge anden ID, hvoraf fødselsdatoen fremgår. Det er alene vælgerens fødselsdato, der skal oplyses, men ikke CPR-nummeret. Se ovenfor under afsnit 8.2.3.1.

Stemmemodtagerne skal herefter udlevere brevstemmematerialet til vælgeren og sikre sig, at brevstemmeafgivningen sker umiddelbart efter, at brevstemmematerialet er udleveret. Se § 13, stk. 1 og 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 9 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Se ovenfor afsnit 8.2.3.2. om, hvordan vælgeren udfylder brevstemmematerialet. Vælgerens lukning og udfyldning af yderkuverten skal ske i stemmemodtagernes overværelse. Den angivne procedure er indført ved en lovændring i december 2012 (§ 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012). Hensigten hermed er at højne sikkerheden omkring valget, idet det er ministeriets opfattelse, at det er en central retssikkerhedsgaranti ved brevstemmeafgivningen, at vælgeren deltager i hele proceduren omkring brevstemmeafgivningen.

Hvis brevstemmemodtageren ikke har mulighed for at sætte myndighedens stempel på følgebrevet, således som den fortrykte tekst til brug for attestation foreskriver, skal myndighedens navn skrives med blokbogstaver.

Foregår brevstemmeafgivningen i vælgerens egen bolig, må pårørende, besøgende eller andre, bortset fra stemmemodtagerne og en eventuel hjælper, vælgeren har udpeget, ikke være til stede i det lokale,

hvor brevstemmeafgivningen finder sted, medmindre vælgeren udtrykkeligt tilkendegiver sit ønske herom. Foregår brevstemmeafgivningen ikke i vælgerens egen bolig, men i et særligt lokale i tilknytning til eller i umiddelbar nærhed af boligen, skal stemmeafgivningen tilrettelægges således, at eventuel personlig bistand til stemmeafgivningen sker uden for hørevidde af andre end stemmemodtagerne og/eller en eventuel hjælper, vælgeren har udpeget. Stemmemodtagerne skal sørge for, at denne regel overholdes. Se § 13, stk. 3, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 6, stk. 2, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen. For reglerne om personlig bistand til brevstemmeafgivningen henvises i øvrigt til afsnit 8.2.4. og 8.4.4.

Stemmemodtagerne skal om fornødent give vælgeren vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivning, herunder om mulighederne og betingelserne for, at der ydes hjælp til stemmeafgivningen, se § 20 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 16 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Stemmemodtagerne skal sørge for, at vælgeren i forbindelse med stemmeafgivningen har adgang til at gøre sig bekendt med den fortegnelse over opstillingsberettigede partier, som Økonomi- og Indenrigsministeriet sender til alle kommunalbestyrelser, når der er udskrevet folketingsvalg, se § 21, stk. 1, nr. 1, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 17, stk. 1, nr. 1, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen. Stemmemodtagerne skal derudover sørge for, at vælgeren har adgang til fortegnelsen over de kandidater, der er opstillet i storkredsen, når disse oplysninger foreligger (8 dage før valgdagen). Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at stemmemodtagerne bliver forsynet med de nævnte fortegnelser. Se nærmere afsnit 6.10. og afsnit 8.2.3.7.

Stemmemodtagerne og de personer, der yder personlig bistand, må ikke i forbindelse med brevstemmeafgivningen give en vælger råd eller opfordring med hensyn til, hvorledes vælgeren skal stemme, se folketingsvalglovens § 62, stk. 1, 1. pkt. Stemmemodtagerne må heller ikke fortælle uvedkommende, om en vælger har brevstemt, eller oplyse andet om en vælgers stemmeafgivning, se folketingsvalglovens § 62, stk. 1, 2. pkt.

Efter lovens § 61, stk. 3, 1. pkt., udfylder vælgeren stemmesedlen, uden at andre ser det, og dermed uden at andre kan se, hvorledes vælgeren har stemt. Reglen gælder også ved brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem, se dog nedenfor i afsnit 8.4.4. om de tilfælde, hvor vælgeren skal have hjælp til stemmeafgivningen. Reglen gælder endvidere i tilfælde, hvor pårørende eller andre, herunder repræsentanter for pressen, efter vælgerens udtrykkelige ønske herom er til stede i det lokale, hvor brevstemmeafgivningen finder sted. Vælgeren kan ikke bestemme, at andre skal se, hvorledes vælgeren har stemt. Vælgeren kan således ikke give afkald på sin stemmehemmelighed. Stemmemodtagerne skal sørge for, at denne regel overholdes.

8.4.4. Reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem

Reglerne om hjælp til stemmeafgivningen i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen samt i vælgerens hjem findes i folketingsvalglovens § 61, stk. 4 og 6, sammenholdt med § 19 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 15 i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Hvis vælgeren ikke er i stand til at udfylde stemmesedlen, følgebrevet eller yderkuverten, eller hvis vælgeren i øvrigt ønsker personlig bistand i forbindelse med stemmeafgivningen, skal stemmemodtagerne yde den fornødne hjælp. Ved en lovændring med virkning fra 1. juli 2017 (§ 1 i lov nr. 175 af 21. februar 2017) er reglerne om hjælp til brevstemmeafgivningen blevet ændret. Hjælp til brevstemmeafgivningen

kan efter lovændringen ydes ved personlig bistand og ved brug af hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved brevstemmeafgivningen, jf. folketingsvalglovens § 61, stk. 4, 2. pkt.

Retten til at forlange hjælp ved brevstemmeafgivningen gælder *alle* vælgere, herunder personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, der har behov for hjælp til brevstemmeafgivningen. Også vælgere med behov for at få forklaret stemmesedlens indhold og få vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen har ret til at få hjælp hertil.

Se afsnit 8.2.4. ovenfor om fremgangsmåden ved ydelse af hjælp ved brevstemmeafgivningen på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme. For så vidt angår hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen, henvises til afsnit 8.2.3.4.

Hvis der er ydet personlig bistand til at udfylde stemmesedlen, skal dette fremgå af følgebrevet, idet følgebrevet skal påføres ordene »Personlig bistand ydet til udfyldning af stemmesedlen« eller lignende, efterfulgt af underskrift af den eller dem, der har ydet personlig bistand. Det er ikke muligt for stemmemodtagerne eller den personligt udpegede hjælper at underskrive påtegningen herom på følgebrevet ved deres initialer. Se § 19, stk. 6, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 15, stk. 6, i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Vælgeren har ret til at forlange, at den personlige bistand ydes af en stemmemodtager og en person, som vælgeren selv har udpeget. Den personlige bistand ydes i dette tilfælde af den personligt udpegede hjælper *i stedet for* den ene af stemmemodtagerne.

Som følge af den ovenfor omtalte lovændring pr. 1. juli 2017 kan vælgeren fremover i visse tilfælde forlange, at personlig bistand ydes alene af én person, som vælgeren selv har udpeget, dvs. uden at der tillige skal medvirke en stemmemodtager. To betingelser skal være opfyldt, for at den personlige bistand kan ydes alene af en person, som vælgeren selv har udpeget. Vælgeren skal således 1) *udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegive et ønske herom*, og 2) ønsket skal være begrundet i en *umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse*, jf. folketingsvalglovens § 61, stk. 4, 4. pkt. Der henvises til afsnit 8.2.4. for en uddybende beskrivelse af betingelserne.

Den personlige bistand til udfyldelsen af brevstemmeseddel, følgebrev eller yderkuvert ydes enten i *forening* mellem stemmemodtageren og den person, der er udpeget af vælgeren selv, eller alene af den person, der er udpeget af vælgeren selv. Det er dog en stemmemodtager, der sikrer sig vælgerens identitet, foretager attestationen på følgebrevet af vælgerens brevstemmeafgivning og giver vejledning om fremgangsmåden ved brevstemmeafgivningen og om opstillede partier og kandidater m.v. Hvis vælgeren ikke er i stand til at underskrive følgebrevet, underskriver den personligt udpegede hjælper eller, hvis dette ikke er muligt, stemmemodtageren følgebrevet på vælgerens vegne. Se § 19, stk. 8, sidste pkt., i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem og § 15, stk. 8, sidste pkt., i bekendtgørelsen om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.

Om reglerne for valget af den personligt udpegede hjælper og for hjælperens bistand henvises i øvrigt til afsnit 8.2.4. og afsnit 7.3. ovenfor.

En vælger må kun få personlig bistand til at udfylde stemmesedlen, hvis vælgeren *umiddelbart* over for stemmemodtagerne *utvetydigt* kan tilkendegive, hvorledes vælgeren ønsker at stemme, se lovens § 61, stk. 6. Modtager vælgeren hjælp af en stemmemodtager og en personligt udpeget hjælper, skal vælgerens utvetydige tilkendegivelse om sin stemmeafgivning fremsættes både over for stemmemodtageren og den personligt udpegede hjælper. Se nærmere afsnit 7.3.2.

8.5. Særligt om brevstemmeafgivning på mindre øer, herunder Christiansø

Vælgere, der bor på afsides beliggende øer, der ikke udgør et selvstændigt afstemningsområde, kan brevstemme på øen over for en eller flere vælgere, som kommunalbestyrelsen har udpeget som brevstemmemodtagere, se lovens § 54, stk. 5, og § 55, stk. 3.

På Christiansø kan der brevstemmes hos øens administrator inden for de frister, der i øvrigt gælder for brevstemmeafgivning her i landet.

8.6. Brevstemmeafgivning på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg

8.6.1. Brevstemmeafgivningssteder og brevstemmemodtagere på Færøerne, i Grønland og i udlandet

Ved folketingsvalg kan enhver vælger ligesom ved andre valg brevstemme på folkeregistrene på Færøerne og i Grønland samt på danske diplomatiske og konsulære repræsentationer i udlandet (ambassader, konsulater m.v.), se lovens § 57, stk. 1 og 2.

Der kan også brevstemmes hos en stemmemodtager udpeget af Økonomi- og Indenrigsministeriet, se lovens § 57, stk. 2.

Økonomi- og Indenrigsministeriet giver forud for hvert valg kommunalbestyrelserne meddelelse om, hvilke personer eller stillingsindehavere der er udpeget som stemmemodtagere i udlandet enten permanent eller alene til det pågældende valg. Stemmemodtagerne i udlandet udpeges enten gennem Forsvarsministeriets Personalestyrelse eller Udenrigsministeriet.

De permanente stemmemodtagere i udlandet, der er udpeget gennem Forsvarsministeriets Personalestyrelse, er bemyndiget til at udpege en eller flere personer blandt det tjenstgørende personel til at varetage opgaven som brevstemmemodtager på vegne af vedkommende stemmemodtager ved et bestemt valg. Der bør udpeges mere end en stemmemodtager hvert sted, således at stemmemodtageren ikke skal attestere sin egen brevstemme. Navnene på de personer, der ved et bestemt valg rent faktisk fungerer som stemmemodtagere i udlandet, indberettes af Forsvarsministeriets Personalestyrelse til Økonomi- og Indenrigsministeriet inden valget. Ministeriet videregiver disse oplysninger til kommunerne til brug for den gennemgang, valgstyrelserne, inden valgbehandlingen begynder på valgdagen, foretager af, hvorvidt de afgivne brevstemmer kan tages i betragtning.

De personer (stillingsindehavere), der er *permanent udpeget som brevstemmemodtagere på Færøerne henholdsvis i Grønland* af Økonomi- og Indenrigsministeriet, er nævnt nedenfor:

På Færøerne

- 1) Rigsombudsmanden eller den fuldmægtig ved rigsombuddet, som rigsombudsmanden har bemyndiget hertil
- 2) Landfogeden (politimesteren)
- 3) Sysselmændene

I Grønland

- 1) Forbindelsesofficeren, Thule Air Base
- 2) Stationslederen, Danmarkshavn
- 3) Regionschefen ved Grønlands Lufthavnsvesen, Narsarsuaq
- 4) Stationslederen, Prins Christianssund
- 5) Stationslederen på Station Nord
- 6) Flyvepladslederen, Constable Pynt

7) Chefen for Slædepatruljen Sirius

8.6.2. *Brevstemmeafgivningssteder og brevstemmemodtagere på danske skibe i udenrigsfart og danske havanlæg*

Søfolk og passagerer på danske skibe i udenrigsfart kan brevstemme på skibet, se lovens § 58. Skibsføreren eller den, skibsføreren har udpeget, fungerer som stemmemodtager. Der kan ikke brevstemmes på danske skibe i indenrigsfart.

Personer, der er ansat på danske havanlæg, kan brevstemme på havanlægget, se lovens § 58. Dette gælder danske havanlæg både på dansk område og uden for dansk område. Chefen for havanlægget eller den, chefen har udpeget, fungerer som stemmemodtager.

8.6.3. *Tidsrum for brevstemmeafgivning*

På Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart samt på danske havanlæg uden for dansk område kan der brevstemmes fra 3 måneder før valgdagen, se lovens § 57, stk. 3, og § 58, stk. 2.

Søfolk på danske skibe i udenrigsfart og deres medsejlende ægtefæller kan dog brevstemme på skibet fra dagen efter et folketingsvalg med gyldighed for førstkommande folketingsvalg, se lovens § 58, stk. 3.

Brevstemmematerialet skal altid findes på de danske repræsentationer i udlandet samt om bord på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg uden for dansk område. Se lovens § 60, stk. 2, 2. pkt.

Folketingsvalgloven indeholder ingen regler om sidste frist for brevstemmeafgivning på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart samt på danske havanlæg uden for dansk område. Brevstemmerne skal imidlertid være afgivet i så god tid forud for valgdagen, at de kan være sendt hjem og modtaget i kommunen, inden afstemningen på valgdagen begynder.

På *danske havanlæg på dansk område* kan der brevstemmes de sidste 3 uger før valgdagen, dog senest tredjesidste hverdag før valgdagen. Dette gælder også, selv om tredjesidste hverdag før valgdagen er en lørdag. Se lovens § 58, stk. 4.

8.6.4. *Brevstemmematerialet*

Brevstemmematerialet er det samme, som bruges her i landet, se afsnit 8.1.1. ovenfor. På Færøerne anvendes dog det særlige brevstemmemateriale, der er fremstillet til brug ved brevstemmeafgivning til folketingsvalg på Færøerne.

8.6.5. *Fremgangsmåden ved brevstemmeafgivning*

Med hensyn til den praktiske fremgangsmåde ved brevstemmeafgivningen henvises til lovens § 61 samt til afsnit 8.2.3. og 8.2.4. ovenfor om brevstemmeafgivning på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, f.eks. borgerservicecentre og lignende.

En vælger, der ønsker at brevstemme på Færøerne, i Grønland, i udlandet, på danske skibe i udenrigsfart og på danske havanlæg, forudsættes selv at være bekendt med, hvilke partier og kandidater der forventes at blive eller er opstillet til folketingsvalget.

Hvis brevstemmemodtageren ikke har mulighed for at sætte myndighedens stempel på følgebrevet, således som den fortrykte tekst til brug for attestation foreskriver, skal myndighedens navn skrives med blokbogstaver.

8.7. *Modtagelse og kontrol af brevstemmer, brevstemmeprotokol*

Reglerne om kommunalbestyrelsens modtagelse og registrering af brevstemmer m.v. samt om valgstyrrernes kontrol og gennemgang af disse findes i lovens §§ 64-66.

8.7.1. Kommunalbestyrelsens modtagelse og registrering af brevstemmer; oprettelse af brevstemmeprotokol m.v.

Før hvert valg skal kommunalbestyrelsen oprette en protokol over de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager til det pågældende valg (*brevstemmeprotokol*). Brevstemmeprotokollen skal være udformet i overensstemmelse med de fortrykte brevstemmeprotokoller, Økonomi- og Indenrigsministeriet har ladet fremstille, se § 6 i cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning. Cirkulæret er optaget som *bilag 6* til vejledningen. Brevstemmeprotokoller kan købes hos Rosendahls, Vandtårnsvej 83A, 2860 Søborg, tlf.nr. 43 22 73 00, e-mail: distribution@rosendahls.dk.

Modtagelsestidspunktet skal skrives på yderkuverten for de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager, se lovens § 64, stk. 1. Samme dag, som kommunalbestyrelsen modtager brevstemmer, skal det antal brevstemmer, der modtages den pågældende dag, anføres i brevstemmeprotokollen sammen med den dato, hvor de er modtaget. Endvidere skal antallet af brevstemmer modtaget på en bestemt dato, der sendes videre til andre kommuner, samt datoen for videresendelsen anføres i brevstemmeprotokollen. Hvis vælgeren efter sin bopælsangivelse på yderkuverten bor i en anden kommune, skal kommunalbestyrelsen straks sende brevstemmen videre til denne kommune, se lovens § 64, stk. 2.

Når der er udskrevet valg, skal kommunalbestyrelsen sørge for, at de eventuelle brevstemmer, som kommunen allerede måtte have modtaget fra vælgere, der senere har anmeldt flytning til en anden kommune, sendes videre til denne, se lovens § 64, stk. 3, og afsnit 8.3.3.3.

Kommunalbestyrelsen skal samle og opgøre antallet af brevstemmer, der er modtaget for hvert afstemningsområde i kommunen, hvor afsenderne efter deres bopælsangivelse på yderkuverterne er optaget på valglisten, se lovens § 64, stk. 4. Der skal i brevstemmeprotokollen indføres en række nærmere oplysninger herom. Kommunalbestyrelsen skal efter lovens § 64, stk. 4, sørge for, at brevstemmerne inden afstemningens begyndelse på valgdagen er afleveret til valgstyrrerne på afstemningsstedet i det pågældende afstemningsområde, se dog nedenfor.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at kommunen afhenter post dagen før valgdagen (eller den umiddelbart foregående fredag, hvis valgdagen er en mandag) og samme dag samt på valgdagen, inden afstemningen begynder, efterser sin postkasse for at sikre, at de brevstemmer, der er afsendt fra en anden kommune m.v., rettidigt kan afleveres til vedkommende valgstyrrere. Se ligeledes afsnit 3.2. om levering, afhentning og omdeling af post.

Brevstemmer, der modtages i kommunen på valgdagen, inden afstemningen begynder, skal straks bringes ud til valgstyrrerne på det pågældende afstemningssted. Brevstemmer, der modtages i kommunen på valgdagen, efter afstemningen er begyndt, skal samme dag bringes ud til valgstyrrerne på det pågældende afstemningssted, men kommer ikke i betragtning. Det afgørende for, om en brevstemme kommer i betragtning, er, om denne er modtaget hos valgstyrrerne på det pågældende afstemningssted inden afstemningens begyndelse, se lovens § 66, stk. 3.

Er der modtaget færre end fem brevstemmer for et afstemningsområde, skal brevstemmerne efter kommunalbestyrelsens beslutning overføres til et afstemningsområde, hvor der er modtaget mindst fem brevstemmer, og afleveres til valgstyrrerne for dette afstemningsområde. Dette skyldes hensynet til sikring af stemmehemmeligheden. Det er valgstyrrerne for sidstnævnte afstemningsområde, der undersøger, om brevstemmerne kan komme i betragtning. Se lovens § 64, stk. 5.

Kan en brevstemme ikke henføres til et bestemt afstemningsområde ud fra oplysningerne om afsenderen på yderkuverten, skal kommunalbestyrelsen endvidere beslutte, hvilket afstemningsområde brevstemmen skal henregnes til i henseende til valgstyrrernes kontrol af, om brevstemmen kan komme i betragtning, se lovens § 64, stk. 6.

I brevstemmeprotokollen skal der indføres oplysning om, til hvilket afstemningsområde brevstemmer fra afstemningsområder, hvor der var modtaget færre end fem brevstemmer, er overført, samt oplysning om, fra hvilke afstemningsområder de pågældende brevstemmer blev overført.

I brevstemmeprotokollen skal der også indføres oplysning om, hvilket afstemningsområde den eller de brevstemmer, der ikke kunne henføres til et bestemt afstemningsområde, blev overført til.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at de modtagne brevstemmer opbevares betryggende. Yderkuverterne må først åbnes af valgstyrrerne eller under overværelse af valgstyrrerne i forbindelse med valgstyrrernes gennemgang af brevstemmerne.

8.7.2. Elektronisk brevstemmeprotokol

Kommunalbestyrelsen kan beslutte at anvende en elektronisk brevstemmeprotokol, se lovens § 64, stk. 1, 3. pkt. Den brevstemmeprotokol, som kommunalbestyrelsen skal føre, omfatter i modsætning til digitale valglister alle kommunens afstemningsområder, og en elektronisk brevstemmeprotokol kan derfor ikke indskrænkes til enkelte af disse.

Anvendelse af en elektronisk brevstemmeprotokol er frivillig. Det er kommunalbestyrelsen selv, der skal betale de nødvendige merudgifter, hvis den beslutter at anvende en elektronisk brevstemmeprotokol.

Den elektroniske brevstemmeprotokol skal indeholde de samme oplysninger, som skal indføres i brevstemmeprotokollen ifølge den fortrykte brevstemmeprotokol (se cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning, der er optaget som *bilag 6*), og vil kunne varetage de opgaver, som brevstemmeprotokollen benyttes til ved valgets afholdelse efter gældende lovgivning. Adgangen til at anvende en elektronisk brevstemmeprotokol betyder endvidere, at det i så fald er en elektronisk brevstemmeprotokol, der skal opbevares af kommunalbestyrelsen efter valgets afholdelse i overensstemmelse med arkivlovens regler om opbevaring af materiale, der alene foreligger i elektronisk form, se nærmere afsnit 10 nedenfor om opbevaring og kassation af valgmateriale.

Der er ikke noget krav om, at brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om, hvilke vælgere der har brevstemt. Der er omvendt ikke noget til hinder for, at kommunen som et supplement til brevstemmeprotokollen fører lister over de vælgere, der har brevstemt, blot listerne bliver destrueret, når klagefristen er udløbet, og Folketinget endeligt har afgjort klager over valget, se lovens § 104, stk. 3.

I det omfang kommunen anvender en elektronisk valgliste, hvor der løbende foretages en elektronisk foreløbig afmærkning af de vælgere, som der er modtaget brevstemme fra (se afsnit 4.12. ovenfor), kan det være hensigtsmæssigt løbende at overføre oplysninger om de foreløbigt afmærkede vælgere til brevstemmeprotokollen som hjælp ved opgørelsen af, hvor mange brevstemmer der er modtaget for hvert afstemningsområde.

Kommunalbestyrelsen kan beslutte, at der skal oprettes et særskilt elektronisk system til at udarbejde, anvende og opbevare brevstemmeprotokollen, hvis oplysninger skal kunne samkøres med et elektronisk system til udarbejdelse, anvendelse og opbevaring af valglisten. Kommunalbestyrelsen kan i stedet beslutte, at de oplysninger, som skal indføres i brevstemmeprotokollen ifølge den fortrykte brevstemmeprotokol, der er udarbejdet af ministeriet, indføres i et elektronisk system til valglestens udarbejdelse, anvendelse og opbevaring eller en liste over de vælgere, der har indsendt brevstemme. Dog skal kommunalbestyrelsen i

så fald sørge for, at de oplysninger, som efter valglovgivningen og den fortrykte brevstemmeprotokol skal indføres i brevstemmeprotokollen, til enhver tid kan udskrives i overensstemmelse med udformningen af den fortrykte brevstemmeprotokol.

Kommunalbestyrelsen skal som dataansvarlig, og KMD A/S eller en anden dataleverandør skal som databehandler, træffe de nødvendige tekniske og organisatoriske sikkerhedsforanstaltninger mod, at oplysninger hændeligt eller ulovligt tilintetgøres, fortabes eller forringes samt mod, at de kommer til kendskab for uvedkommende, misbruges eller i øvrigt behandles i strid med loven, se persondatalovens § 41, stk. 3, og bekendtgørelse nr. 528 af 15. juni 2000 med senere ændringer om sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af personoplysninger, som behandles for den offentlige forvaltning (sikkerhedsbekendtgørelsen), der er udstedt i medfør af persondatalovens § 41, stk. 5.

Det forudsættes, at kommunalbestyrelsen har truffet de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at de oplysninger, der er indført i den elektroniske brevstemmeprotokol, også findes på papir i tilfælde af systemnedbrud eller lignende. Det gælder uanset, om oplysningerne i den elektroniske brevstemmeprotokol alene svarer til oplysningerne i den manuelle brevstemmeprotokol, eller om den elektroniske brevstemmeprotokol herudover indeholder oplysninger om de vælgere, der har indsendt brevstemme.

8.7.3. Valgstyrernes gennemgang og kontrol af de modtagne brevstemmer

Valgstyrerne skal gennemgå de modtagne brevstemmer på valgdagen inden afstemningens begyndelse. Gennemgangen skal om nødvendigt ske en eller to dage før valgdagen. Dette blev ændret ved en lovændring med virkning fra 1. april 2016 (§ 1 i lov nr. 1742 af 22. december 2015, se nærmere bilag 2). Tidligere kunne gennemgangen om nødvendigt ske dagen før valgdagen. Ændringen af tidsrummet for gennemgangen af brevstemmer giver således kommunalbestyrelsen mulighed for, men ikke pligt til, at påbegynde gennemgangen af brevstemmerne en dag tidligere end hidtil. Der skal medvirke mindst to valgstyrere for hvert afstemningsområde ved gennemgangen, undersøgelsen og afgørelsen af, om en brevstemme kan komme i betragtning, se lovens § 65, stk. 1.

Gennemgangen af brevstemmerne behøver ikke foregå på selve afstemningsstedet, men kan godt f.eks. foretages centralt ét sted i kommunen, blot der til gennemgangen af brevstemmerne fra hvert afstemningsområde alene medvirker valgstyrere fra det pågældende afstemningsområde, og der som nævnt medvirker mindst to valgstyrere fra det pågældende afstemningsområde. Det er således også muligt f.eks. at åbne yderkuverterne centralt med en elektrisk brevåbner, når blot gennemgangen af brevstemmerne foregår umiddelbart herefter i tilknytning til det sted, hvor yderkuverterne er åbnet. For afstemningsområder, hvortil der er overført eller henregnet brevstemmer, se afsnit 8.7.1. ovenfor, omfatter gennemgangen både de brevstemmer, der hører til det pågældende afstemningsområde, og de brevstemmer, der er overført eller henregnes til afstemningsområdet.

Benyttes elektronisk valgliste, vil denne kunne bruges, når valgstyrerne gennemgår brevstemmerne inden valgdagen og afmærker de vælgere på valglisten, der har afgivet en brevstemme, der kan komme i betragtning. De gældende regler forudsætter, at denne afmærkning af vælgerne først sker, når valgstyrerne har gennemgået de modtagne brevstemmer og konstateret, hvilke brevstemmer der kan komme i betragtning, da kun vælgere, der har afgivet en brevstemme, der kan komme i betragtning, skal afmærkes på valglisten, se nedenfor. Der er dog ikke noget i vejen for, at der inden valgstyrernes gennemgang kan ske en *foreløbig* afmærkning på valglisten af de vælgere, som der er modtaget brevstemme fra, efterhånden som disse modtages. Det skal dog være muligt at identificere de pågældende vælgere uden at åbne yderkuverten, da yderkuverten først må åbnes ved valgstyrernes gennemgang af brevstemmerne, se lovens § 65, stk. 1. Den foreløbige afmærkning skal blot slettes, hvis det viser sig, at den pågældende brevstemme, som er foreløbigt afmærket på den elektroniske valgliste, ikke kan komme i betragtning.

En foreløbig afmærkning kan lette arbejdet i forbindelse med valgstyernes gennemgang af brevstemmerne, da man på forhånd har konstateret, om de pågældende vælgere er optaget på valglisten, ligesom arbejdet med valgstyernes afmærkning af valglisten kan begrænses til at fjerne afmærkninger for de vælgere, hvis brevstemme ikke er taget i betragtning.

En sådan foreløbig afmærkning af valglisten vil kunne ske, uanset om man bruger en valgliste på papir eller en elektronisk valgliste. Afmærkning på en valgliste af papir vil først kunne begyndes, når kommunen har modtaget papirvalglisten senest 8 dage før afstemningen, hvorimod afmærkningen på en elektronisk valgliste vil kunne ske fra et tidligere tidspunkt, da kommunen vil kunne råde over denne kort tid efter skæringsdatoen for udskrivelse af valglisten (15.-dagen eller 7.-dagen før valgdagen).

Ved gennemgangen af brevstemmerne åbnes yderkuverterne, og det undersøges, om brevstemmerne kan komme i betragtning, se lovens § 65, stk. 1.

En brevstemme kan *ikke komme i betragtning*, se lovens § 65, stk. 2, hvis

- 1) afsenderen ikke er opført på valglisten,
- 2) afsenderen er død inden valgdagen,
- 3) yderkuverten indeholder flere end ét følgebrev og én konvolut,
- 4) der ikke er anvendt det brevstemmemateriale, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet,
- 5) den foreskrevne fremgangsmåde (udfyldning, attestation, underskrift m.v.) ved brevstemmeafgivningen ikke har været fulgt, eller
- 6) brevstemmen ikke er afgivet inden for de frister, der er nævnt i loven.

Har vælgeren afgivet mere end én brevstemme, der kan komme i betragtning, er det den sidst afgivne brevstemme, der kommer i betragtning, se lovens § 65, stk. 3.

Med hensyn til brevstemmematerialet, se nr. 4) ovenfor, bemærkes, at en brevstemme kan tages i betragtning, selv om den er afgivet på brevstemmemateriale fremstillet til brug ved tidligere folketingsvalg, se afsnit 8.1.1. ovenfor.

Er der anvendt brevstemmemateriale til Europa-Parlamentsvalg, folkeafstemninger eller kommunale og regionale valg, kan brevstemmen derimod *ikke* komme i betragtning.

Om følgebrev og yderkuverter tilvejebragt fra KMD A/S' valgudskrivningssystem og fra Strålfors' brevstemmesystem henvises til afsnit 8.1.1. ovenfor. Det bemærkes i denne forbindelse, at i tilfælde, hvor der ved brevstemmeafgivningen er anvendt følgebrev, som er udskrevet fra KMD A/S' valgudskrivningssystem eller Strålfors' brevstemmesystem, og hvor der ved en *administrativ fejl* er udskrevet et følgebrev til en anden type valg end folketingsvalg, kan brevstemmen tages i betragtning. Det skal således ikke komme vælgeren til skade, at administrationen har begået en fejl. Det er dog en forudsætning, at der ikke er anledning til tvivl om, at der er tale om en administrativ fejl.

Med hensyn til de brevstemmer, hvor den foreskrevne fremgangsmåde ikke har været fulgt, se nr. 5) ovenfor, bemærkes, at en brevstemme kan tages i betragtning, selv om følgebrevet mangler stempel på attestationen, hvis der ikke er tvivl om, at brevstemmen er afgivet på et af de steder, hvor der kan brevstemmes, eller at brevstemmen er afgivet til en stemmemodtager, der er udpeget af Økonomi- og Indenrigsministeriet.

Brevstemmen kan dog ikke tages i betragtning, hvis følgebrevet ikke er underskrevet af vælgeren, eller hvis følgebrevet både mangler myndighedens stempel og stemmemodtagerens underskrift, dvs. hele

attestationen. Dette gælder, uanset om der anvendes et følgebrev udskrevet fra KMD A/S' valgudskrivningssystem, Strålfors' brevstemmesystem eller lign.

Når en brevstemme *ikke kan komme i betragtning*, anføres årsagen hertil på yderkuverten, og den uåbnede konvolut og følgebrevet skal lægges ned i yderkuverten igen, se lovens § 66, stk. 2. Der skal ikke foretages nogen afmærkning på valglisten. Er der foretaget en foreløbig afmærkning, slettes denne, se ovenfor.

Det anføres i afstemningsbogen, hvor mange af brevstemmerne der ikke er taget i betragtning fordelt efter årsagen hertil.

Når en brevstemme *kan komme i betragtning*, sættes et mærke ved vælgerens navn på valglisten, der angiver, at vælgeren har afgivet brevstemme, se lovens § 66, stk. 1.

Når en brevstemme, der er overført til afstemningsområdet fra et andet afstemningsområde, hvor der er modtaget færre end fem brevstemmer, kan komme i betragtning, skal valgstyrrerne optage den pågældende vælger på valglisten og påføre valglisten en bemærkning om årsagen til optagelsen på valglisten. Valgstyrrerne skal endvidere, inden afstemningen begynder, meddele valgstyrrerne fra det oprindelige afstemningsområde, at den pågældende vælger skal slettes af valglisten for dette afstemningsområde. Valgstyrrerne for det oprindelige afstemningsområde skal endvidere anføre årsagen på valglisten til, at vælgeren er slettet af valglisten, og i hvilket afstemningsområde vælgeren i stedet er blevet optaget på valglisten. Se lovens § 64, stk. 5.

I tilfælde, hvor en brevstemme, der er henregnet til et bestemt afstemningsområde i medfør af lovens § 64, stk. 6 (dvs. hvor man ikke på grundlag af oplysningerne om afsenderen på yderkuverten af brevstemmen kan afgøre, i hvilket afstemningsområde afsenderen er optaget på valglisten), kan komme i betragtning, og hvor den pågældende vælger er optaget på valglisten i et andet afstemningsområde end det, hvortil brevstemmen er henregnet, kan valgstyrrerne følge samme fremgangsmåde som angivet i foregående afsnit vedrørende brevstemmer, der er overført fra et afstemningsområde, hvor der er modtaget færre end fem brevstemmer. Det vil sige, at valgstyrrerne skal optage den pågældende vælger på valglisten for det pågældende afstemningsområde og skrive en bemærkning på valglisten om grunden til, at vælgeren er optaget på valglisten, samt, inden afstemningen begynder, meddele valgstyrrerne for det oprindelige afstemningsområde, at den pågældende vælger skal slettes af valglisten for dette afstemningsområde.

Der skal ikke udskrives erstatningsvalgkort for de vælgere, der har afgivet en brevstemme, der er taget i betragtning. I stedet kan følgebrevene til brevstemmerne anvendes til at kontrollere antallet af vælgere, der ifølge valglisten har afgivet brevstemme, se nedenfor i afsnit 9.2.3.

Når en brevstemme kan komme i betragtning, lægges den uåbnede konvolut og følgebrevet ind i yderkuverten igen. Brevstemmer, der kan komme i betragtning, opbevares, indtil afstemningen er afsluttet. Når afstemningen er afsluttet, tages konvolutterne ud af yderkuverterne og lægges i en stemmekasse, se dog nedenfor. Konvolutterne åbnes først i forbindelse med stemmeoptællingen. Se lovens § 66, stk. 1.

Brevstemmer, der kan komme i betragtning, skal i perioden, efter at disse er gennemgået, og indtil afstemningen er afsluttet, opbevares på en sådan måde, at det alene er valgstyrrerne eller eventuelt tillige en person, der er særlig bemyndiget af valgstyrrerne, der har adgang til brevstemmerne. Endvidere må der i denne periode kun ske håndtering af brevstemmer, hvis det er nødvendigt som følge af andre regler i loven. For eksempel kan det være nødvendigt at tage brevstemmen frem i forbindelse med afgørelsen af, om en vælger, der møder frem for at afgive stemme på valgdagen, skal afvises som følge af, at vedkommende har afgivet en brevstemme, der kan komme i betragtning, se lovens § 67. Brevstemmen

skal i denne situation tages frem for at kontrollere, om afmærkningen på valglisten af, at vælgeren har brevstemt, er korrekt.

Ved håndtering af en brevstemme, inden afstemningen er afsluttet, må konvolutten med stemmesedlen *under ingen omstændigheder* åbnes.

Hvis valgstyrene efter afstemningens begyndelse modtager bekræftet underretning om, at en vælger, der har afgivet en brevstemme, der ved gennemgangen af brevstemmerne inden afstemningens begyndelse er taget i betragtning, er afgået ved døden inden valgdagen, kan den pågældendes brevstemme ikke komme i betragtning. Brevstemmen skal derfor tages frem, påtegnes grunden til, at den ikke kan komme i betragtning, og lægges hen til de øvrige brevstemmer, der ikke kan komme i betragtning, samt registreres sammen med disse i afstemningsbogen.

Det samme gælder, hvis valgstyrene, efter at afstemningen er begyndt, modtager bekræftet underretning om, at en vælger, der er optaget på valglisten, har mistet sin valgret inden valgdagen af andre grunde (iværksættelse af værgemål med fratagelse af den retlige handleevne, se værgemålslovens § 6, fortabelse af dansk indfødsret eller flytning til udlandet).

Når konvolutterne tages ud af yderkuverterne efter afstemningens afslutning for at blive lagt ned i en stemmekasse, skal det ske under den nødvendige gensidige kontrol og i øvrigt på en sådan måde, at stemmehemmeligheden heller ikke i denne forbindelse kan blive krænket.

Brevstemmer, der *modtages af valgstyrene efter afstemningens begyndelse*, skal have påtegnet modtagelsestidspunktet (dato og klokkeslæt) og kommer ikke i betragtning, se lovens § 66, stk. 3. Yderkuverterne åbnes ikke.

Brevstemmer, der modtages i kommunen fra og med dagen efter valgdagen og til og med den dag, hvor Folketinget endeligt har afgjort eventuelle klager over valget, registreres i brevstemmeprotokollen i overensstemmelse med bestemmelserne i § 2, stk. 4 og 5, i cirkulæret om brevstemmeprotokollers indhold og udformning, se *bilag 6*. Retningslinjerne for kassation af brevstemmemateriale, herunder af brevstemmer, der er modtaget efter valgdagen, er nærmere beskrevet i afsnit 10 nedenfor.

9. Opgørelse af afstemningen i opstillingskredsen

På valgaftenen tælles stemmerne op på de enkelte afstemningssteder, se afsnit 9.2. Senest dagen efter fintæller valgbestyrelsen stemmerne i opstillingskredsen, se afsnit 9.6. Reglerne om opgørelse af afstemningen findes i folketingsvalglovens §§ 68-74 a. Om bedømmelse af stemmesedler, se afsnit 9.3.

9.1. Kandidaters deltagelse i stemmeoptællingen

I lovens § 74 a, 1. pkt., er fastsat, at *en kandidat, der er opstillet for et parti* i storkredsen, ikke kan deltage i optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for det pågældende parti. Forbuddet gælder alene deltagelse i optællingen af stemmer, der er afgivet for kandidatens eget parti, mens en kandidat, der er opstillet for ét parti, godt kan deltage i optællingen af stemmer afgivet for andre partier eller for kandidater uden for partierne. Bestemmelsen er begrundet i at undgå, at de pågældende kandidater bliver udsat for beskyldninger om uregelmæssigheder i forbindelse med optælling m.v. af stemmer for eget parti.

Det samme forhold vil efter ministeriets opfattelse gøre sig gældende, hvor en kandidats ægtefælle, samlever eller andre nærtstående deltager i stemmeoptællingen. En kandidats ægtefælle, samlever eller andre nærtstående kan derfor ligeledes ikke deltage i optællingen af stemmer for det parti, som vedkommendes ægtefælle, samlever eller anden nærtstående er opstillet for.

Vurderingen af, hvornår man er nærtstående, skal foretages efter forvaltningslovens almindelige regler om inhabilitet, se navnlig forvaltningslovens § 3.

Forbuddet gælder endvidere kun *optællingen* af stemmer (personlige stemmer og partistemmer), der er afgivet for det parti, kandidaten er opstillet for. Kandidaten (og dennes ægtefælle, samlever eller andre nærtstående) kan derfor godt være med til at *sortere* de stemmesedler, der er taget ud af stemmekasserne, i bunker, inden bunkerne senere skal tælles op for hvert enkelt parti. Kandidaten (og dennes ægtefælle, samlever eller andre nærtstående) må dog ikke være med til sorteringen, hvis der tælles stemmer op samtidig med sorteringen.

Forbuddet gælder alene *deltagelse* i optællingen og ikke *kontrollen med* andres optælling. Er kandidaten valgstyrer, må kandidaten derfor godt stå for at kontrollere andres optælling og dermed løfte det ansvar for, at stemmeoptællingen er korrekt, som er valgstyrernes opgave. En kandidat, som også er valgstyrer, må også gerne skrive i afstemningsbogen, hvor mange stemmesedler der er ugyldige, se lovens § 69, stk. 3, eller skrive resultatet af stemmeoptællingen i afstemningsbogen og underskrive den, se lovens § 70. Tilsvarende gælder kandidatens ægtefælle, samlever eller andre nærtstående.

En kandidat, der er opstillet for et parti i storkredsen, må derudover ikke være med til at opgøre, hvordan de afgivne stemmer for partiet fordeler sig på personlige stemmer for hver enkelt kandidat og partistemmer, se lovens § 74 a, 3. pkt. Tilsvarende gælder for kandidatens ægtefælle, samlever eller andre nærtstående. Opgørelsen af, om der er tale om en personlig stemme eller partistemme, foretages under ét og ikke særskilt for de enkelte kandidater. Kandidaten (og dennes ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) må derfor hverken være med til at tælle sine egne personlige stemmer eller være med til at tælle personlige stemmer for andre kandidater for det parti, kandidaten opstiller for. Forbuddet gælder både den fintælling, som valgbestyrelsen står for senest dagen efter valget, se lovens § 73, og en eventuel foreløbig fintælling, som kan ske på afstemningsstederne på valgaftenen, se nærmere nedenfor.

En kandidat, der er opstillet uden for partierne i storkredsen, må ikke være med til at tælle, hvor mange stemmer der er afgivet for vedkommende eller for andre kandidater uden for partierne, se lovens § 74 a, 2. pkt. Tilsvarende gælder for kandidatens ægtefælle, samlever eller andre nærtstående. Derimod må en kandidat opstillet uden for partierne (og dennes ægtefælle, samlever eller anden nærtstående) godt være med til at tælle stemmerne op for partierne – både de personlige stemmer og partistemmerne.

Reglerne i lovens § 74 a for kandidaters deltagelse i stemmeoptællingen gælder, uanset om kandidaten er valgstyrer, tilfornetnet vælger eller en medarbejder ansat i kommunen, som er kaldt ind for at være med til at tælle stemmerne op. Reglerne gælder som nævnt kun kandidater, der er opstillet i storkredsen, og ikke kandidater opstillet i andre storkredse.

9.2. Stemmeoptælling på afstemningsstedet

9.2.1. Rammerne for stemmeoptællingen på afstemningsstedet

Umiddelbart efter, at afstemningen er afsluttet kl. 20, tæller valgstyrerne og de tilfornetnede vælgere stemmerne op på afstemningsstedet. Stemmeoptællingen sker efter reglerne i lovens §§ 68-70 om stemmeoptælling på afstemningsstedet.

Kommunalt ansat personale kan udpeges til at bistå valgstyrerne og de tilfornetnede vælgere med stemmeoptællingen. Også kommunalt ansatte, der ikke bor i opstillingskredsen, kan deltage. Stemmeoptællingen skal dog ske under valgstyrernes ansvar, kontrol og instruktion. Stemmeoptællingen kan herudover ikke overlades til andre.

Kommunalbestyrelsen fastsætter de nødvendige regler om, hvordan stemmeoptællingen rent praktisk tilrettelægges inden for de rammer, der følger af reglerne om kandidaters deltagelse i stemmeoptællingen, se afsnit 9.1. ovenfor.

Stemmeoptællingen er offentlig, se lovens § 68, stk. 1, 2. pkt. Af sikkerhedsmæssige grunde skal den del af lokalet/lokalerne, hvor stemmeoptællingen foregår, afskærmes på en sådan måde, at uvedkommende ikke kan komme til stemmesedlerne, men offentligheden stadig kan overvære stemmeoptællingen.

9.2.2. Fremgangsmåden ved stemmeoptællingen på afstemningsstedet

Ved stemmeoptællingen på afstemningsstedet tælles op, hvor mange stemmer der er afgivet for hvert parti og for hver kandidat uden for partierne, se lovens § 68, stk. 1, 3. pkt. Reglerne om, hvilke stemmer der anses for afgivet for de enkelte partier og kandidater uden for partierne, findes i lovens § 68, stk. 2 og 3.

Lovens § 68, stk. 2 og 3, fastsætter følgende:

»Stk. 2. En stemme er afgivet for det parti, inden for hvis felt på stemmesedlen vælgeren har sat kryds. En brevstemme er afgivet for det parti, hvis navn eller bogstavbetegnelse vælgeren har anført på brevstemmesedlen. Har vælgeren på brevstemmesedlen anført navnet på en kandidat, der opstiller for et parti, anses stemmen for afgivet for partiet.

Stk. 3. En stemme er afgivet for den kandidat uden for partierne, ud for hvem vælgeren har sat kryds på stemmesedlen. En brevstemme er afgivet for den kandidat uden for partierne, hvis navn vælgeren har anført på brevstemmesedlen.«

Om begrebet felt/partifelt, se afsnit 9.3.1.

Tvivlsomme stemmesedler, herunder blanke stemmesedler og andre stemmesedler, der utvivlsomt er ugyldige, sorteres fra og gives til formanden for valgstyrene. Valgstyrene bedømmer derefter, om stemmesedlerne er gyldige, se nedenfor i afsnit 9.3. Antallet af ugyldige stemmer optælles særskilt fordelt efter de forskellige ugyldighedsgrunde.

9.2.3. Afslutningen på stemmeoptællingen på afstemningsstedet

Når stemmeoptællingen på afstemningsstedet er afsluttet, indføres resultatet af stemmeoptællingen i afstemningsbogen, se lovens § 70. I afstemningsbogen indføres også opgørelsen af de ugyldige stemmer fordelt efter de forskellige ugyldighedsgrunde, se lovens § 69, stk. 3.

Valgstyrene skal kontrollere optællingen af de afgivne stemmer og herunder påse, at de foreskrevne kontroller af optællingen er foretaget. Valgstyrene skal bl.a. sammenholde antallet af afgivne stemmesedler med det antal vælgere, der ifølge afmærkningerne på valglisten har stemt. Valgstyrene skal endvidere sammenholde på den ene side antallet af vælgere, der ifølge afmærkningerne på valglisten har stemt, med på den anden side antallet af valgekort, der er modtaget eller udskrevet for vælgere, der har stemt ved at møde personligt op på valgdagen, og antallet af følgebrev (eventuelt særskilt udskrevne valgekort) for vælgere, der har afgivet en brevstemme, der er taget i betragtning.

Resultatet af stemmeoptællingen meddeles de tilstedeværende, og formanden for valgstyrene indberetter straks resultatet til formanden for valgbestyrelsen i opstillingskredsen, se lovens § 70.

Der er ikke noget i vejen for at offentliggøre resultatet, før valgstyrene har underskrevet afstemningsbogen, forudsat at resultatet er sikkert og kontrolleret og godkendt af valgstyrene som angivet ovenfor. Det er dog på den anden side ikke usagligt at vente på, at valgstyrene har underskrevet afstemningsbogen, før resultatet offentliggøres. Offentliggørelse kan ikke begrænses til enkelte medier.

Valgstyrerne skal endvidere afstemme *stemmeseddelregnskabet* som angivet i afstemningsbøgerne. Valgstyrerne skal sammenholde på den ene side antallet af stemmesedler, valgstyrerne har modtaget fra valgbestyrelsen, og brevstemmer, der var lagt ned i stemmekasserne, med på den anden side antallet af afgivne, ombyttede og ikke-udleverede stemmesedler. Stemmematerialet bindes derefter sammen i særskilte pakker (sammenpakkes) som angivet i afstemningsbøgerne.

Afstemningsbogen underskrives af valgstyrerne, se lovens § 70. Alle valgstyrerne skal være til stede ved underskrivningen af afstemningsbogen, se § 29, stk. 6, sidste pkt. Den underskrevne afstemningsbog og en kopi af denne afleveres til kommunalbestyrelsen sammen med det sammenpakkede stemmemateriale. Ved at skrive under på afstemningsbogen står valgstyrerne inde for, at stemmeoptællingen og kontrollen af denne er sket, som det er foreskrevet i lovgivningen.

Valgstyrernes opgaver med at bedømme tvivlsomme stemmesedler og underskrive afstemningsbogen samt valgstyrernes ansvar for, at stemmeoptællingen og kontrollen af denne er foretaget, som det er foreskrevet i lovgivningen, kan ikke overlades til andre. Valgstyrerformanden skal sørge for, at der ved stemmeoptællingen til enhver tid er *et tilstrækkeligt antal valgstyrere til stede på afstemningsstedet til, at der kan sikres en hensigtsmæssig afvikling af stemmeoptællingen*, se lovens § 29, stk. 6, 1. pkt. Der skal altid være et flertal af de udpegede valgstyrere til stede på afstemningsstedet under stemmeoptællingen, se lovens § 29, stk. 6, 2. pkt.

I afstemningsbogen indføres derudover alle væsentlige oplysninger om afstemningen i afstemningsområdet på valgdagen, se lovens § 29, stk. 5. Det vil sige, at også væsentlige oplysninger om afstemningen, inden stemmeoptællingen gik i gang, skal indføres i afstemningsbogen. Det vil derfor ikke være i overensstemmelse med valglovgivningen, hvis de valgstyrere, der underskriver afstemningsbogen, kun har været til stede under stemmeoptællingen og ikke været til stede i afstemningsperioden.

9.3. Bedømmelse af stemmesedler

De grundlæggende regler om årsagerne til, at stemmesedler og brevstemmesedler afgivet til folketingsvalg er ugyldige, står i folketingsvalglovens § 69, stk. 1 og 2. De nærmere regler herom findes i bekendtgørelse nr. 996 af 12. august 2013 om bedømmelse af stemmesedler afgivet til folketingsvalg (i det følgende kaldet bekendtgørelsen). Bekendtgørelsen er optrykt i *bilag 7* i denne vejledning.

I de følgende afsnit er enkelte af bestemmelserne i bekendtgørelsen uddybet.

9.3.1. Bedømmelse af stemmesedler afgivet på afstemningsstedet

Ifølge lovens § 48, stk. 1, afgiver vælgeren stemme på afstemningsstedet på valgdagen ved at afmærke stemmesedlen med et kryds. Der stilles ikke krav om, at vælgeren skal benytte et bestemt skriveredskab eller et skriveredskab af en bestemt farve.

Loven indeholder ingen definition af et kryds. I bekendtgørelsens § 1, stk. 1, er det fastsat, at der ved kryds forstås et tegn svarende til bogstavet X eller til tegnet for plus (+). V-formede mærker (også kaldet »hak«, »tjekmærker« eller »flueben«) sidestilles med almindelige kryds, se bekendtgørelsens § 1, stk. 2, om tegn, der må anses for at være afledt af et kryds. Tilsvarende sidestilles med almindeligt kryds de såkaldte »dobbeltkryds«, dvs. tegn, der må anses for at være resultatet af, at vælgeren ved gentagen afmærkning har villet tydeliggøre et kryds. Derfor er en stemmeseddel afmærket på denne måde gyldig, medmindre den er ugyldig af andre grunde. Derimod anerkendes en asterisk/stjerne (*) ikke som et gyldigt afsat kryds efter de gældende regler. Det skyldes, at en asterisk/stjerne er et specielt mærke, som gør stemmesedlen let genkendelig.

En stemmeseddel afgivet på afstemningsstedet er ugyldig, hvis vælgerens stemme på stemmesedlen ikke er afmærket med kryds, se lovens § 69, stk. 1, nr. 2, og den tilsvarende bestemmelse i bekendtgørelsens § 4, stk. 1, 1. pkt. En stemmeseddel er derfor ugyldig, hvis den *i stedet for med kryds* er afmærket med bogstav, cirkel eller andet mærke, der ikke har karakter af (ligner) et kryds, se bekendtgørelsens § 4, stk. 1, 2. pkt. Stemmesedler, der *ud over at være afmærket med kryds* er afmærket med bogstav, cirkel eller andet mærke, der ikke har karakter af et kryds, er også ugyldige, se bekendtgørelsens § 14, stk. 1.

Afmærkning af afkrydsningsrubrikkerne kan imidlertid give anledning til nogle særlige afgrænsningsvanskeligheder i tilfælde, hvor rubrikken er afmærket med et meget gnidret eller fedt kryds, f.eks. fordi det anvendte skriveredskab, hvis der anvendes en form for (farve)blyant, sidst på valgdagen kan være så nedslidt, at det er vanskeligt at sætte et tydeligt kryds. I sådanne tilfælde må valgbestyrelsen foretage en konkret vurdering af, om afmærkningen er udtryk for, at vælgeren har ønsket at sætte et kryds. Hvis afkrydsningsrubrikken er afmærket på en sådan måde, at afmærkningen ikke kan antages at være udtryk for et kryds – f.eks. fordi rubrikken er helt udfyldt eller er helt skraveret – skal stemmesedlen bedømmes som en ugyldig stemme.

Afmærkning af stemmesedlen uden for afkrydsningsrubrikkerne medfører ikke ugyldighed, hvis afmærkningen i øvrigt er gyldig efter bestemmelserne i bekendtgørelsen, se bekendtgørelsens § 4, stk. 3.

I afstemningsbogen (valgstyrene) og valgbogen (valgbestyrelsen) skal det registreres særskilt, hvor mange stemmesedler der er ugyldige, fordi de i stedet for kryds er afmærket med et mærke, der ikke har karakter af et kryds. I afstemningsbogen og valgbogen skal det også registreres særskilt, hvor mange stemmesedler der er ugyldige, fordi de ud over med kryds også er afmærket med et mærke, der ikke har karakter af et kryds.

Stemmesedler, der er afmærket med overstreget, udvisket eller halvt kryds (dvs. en lodret, vandret eller skrå streg) *i stedet for med kryds*, skal ifølge bekendtgørelsens § 4, stk. 2, bedømmes efter den særlige bestemmelse herom i bekendtgørelsens § 9, stk. 1, hvorefter sådanne stemmesedler er ugyldige.

Er stemmesedlen afmærket med kryds i ét partifelt og med et overstreget, udvisket eller halvt kryds i et andet partifelt, er stemmesedlen også ugyldig, se bekendtgørelsens § 9, stk. 2, modsætningsvis, sammenholdt med stk. 1. Er stemmesedlen inden for samme partifelt *både* afmærket med kryds *og* med et overstreget, udvisket eller halvt kryds, anses stemmesedlen dog som en gyldig stemme for det pågældende parti, medmindre stemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen, se bekendtgørelsens § 9, stk. 2. Er stemmesedlen inden for samme partifelt afmærket med et kryds ved partinavnet og afmærket med et overstreget, udvisket eller halvt kryds ved en af partiets opstillede kandidater, anses stemmesedlen som en gyldig partistemme for det pågældende parti, medmindre stemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. Er stemmesedlen omvendt inden for samme partifelt afmærket med et overstreget, udvisket eller halvt kryds ved partinavnet og afmærket med et kryds ved en af partiets opstillede kandidater, anses stemmesedlen som en gyldig personlig stemme for den pågældende kandidat, medmindre stemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

Er stemmesedlen ud for ordene »Uden for partierne« i feltet for kandidater uden for partierne afmærket med kryds – og eventuelt herudover afmærket med et overstreget, udvisket eller halvt kryds – er stemmesedlen ugyldig, medmindre der kun er opstillet én kandidat uden for partierne. I så fald anses stemmesedlen som en gyldig stemme for den pågældende kandidat uden for partierne. Se bekendtgørelsens § 8, stk. 1 og 2, og § 9, stk. 3. Er stemmesedlen *både* ud for ordene »Uden for partierne« afmærket med et kryds (eller et overstreget, udvisket eller halvt kryds) *og* afmærket med et kryds (der ikke er overstreget, udvisket eller halvt) ud for én af kandidaterne uden for partierne, anses stemmesedlen som en

gyldig stemme for den pågældende kandidat. Hvis stemmesedlen ud for ordene »Uden for partierne« er afmærket med et kryds og herudover er afmærket med et overstreget, udvisket eller halvt kryds ud for én af kandidaterne uden for partierne, er stemmesedlen ikke en gyldig stemme for den pågældende kandidat, medmindre der kun er opstillet en kandidat uden for partierne. Se bekendtgørelsens § 8, stk. 3, og § 9, stk. 3. Hvis der i feltet for kandidater uden for partierne således *både* er sat et kryds og sat et overstreget, udvisket eller halvt kryds, betragtes det overstregede, udviskede eller halve kryds i denne sammenhæng som et kryds, se bekendtgørelsens § 9, stk. 3. Er der opstillet flere kandidater uden for partierne, vil et kryds, der alene er anbragt uden for »Uden for partierne«, dog være ugyldigt, se bekendtgørelsens § 8, stk. 1.

Selv om det er forudsat i lovens § 48, stk. 1, at vælgeren kun sætter ét kryds på stemmesedlen – enten ved et partinavn eller et kandidatnavn – er en stemmeseddel også gyldig, selv om der er anbragt to eller tre kryds (men derimod ikke flere end tre kryds) på stemmesedlen, når blot disse kryds er placeret inden for samme partifelt. Det fremgår af lovens § 73, stk. 3, 1. pkt., og § 73, stk. 4, 1. pkt., sammenholdt med bekendtgørelsens §§ 6 og 15 modsætningsvis. Stemmesedler, der er afmærket med et stort kryds, der dækker et helt partifelt, kan også være gyldige.

Reglerne i lovens § 68, stk. 2, 1. pkt., og § 73, stk. 4, 1. pkt., samt reglerne i bekendtgørelsens §§ 6-11 er alle baseret på begrebet felt/partifelt. Stemmesedlen indeholder et særskilt felt for hvert parti, der har opstillet kandidater i vedkommende storkreds (felt eller partifelt). Stemmesedlen indeholder endvidere et særskilt felt for alle kandidater uden for partierne, der står nederst på stemmesedlen (felt). Se lovens § 43, stk. 3.

En stemmeseddel, som der er tegnet på, eller som der er skrevet eller klæbet (klistret) noget på af nogen art, er ugyldig, se bekendtgørelsens § 16, 1. pkt. Afsmitning eller lignende fra skriftfarven i det skriveredskab (blyant, tusch eller kuglepen m.v.), som er brugt til at sætte krydset, er ikke påskrift, se bekendtgørelsens § 16, 2. pkt. Stemmesedler, der er ugyldige, fordi der er klæbet (klistret) noget på dem, skal ikke registreres særskilt i afstemningsbogen og valgbogen, men registreres sammen med stemmesedler, der er ugyldige, fordi der er tegnet eller skrevet på dem.

En stemmeseddel er også ugyldig, hvis den på anden måde end nævnt i §§ 14-16 er givet et særpræg, f.eks. hvis den er afmærket med forskellige skriftfarver, er revet itu, eller der er revet et eller flere stykker af den, se bekendtgørelsens § 17. Er en stemmeseddel revet itu eller har fået revet et eller flere stykker af i forbindelse med, at stemmesedlen blev taget ud af stemmekassen eller senere, er der ikke tale om særpræg, og stemmesedlen er derfor ikke ugyldig. På samme måde er afmærkning af stemmesedlen med et andet skriveredskab end det, der er lagt frem eller hængt op i stemmerummet, normalt heller ikke et særpræg, medmindre skriftfarven eller skrifttykkelsen er helt usædvanlig sammenlignet med almindelige skriveredskaber. Se bekendtgørelsens § 17, 2. og 3. pkt. Stemmesedler, der er ugyldige, fordi de er afmærket med forskellige skriftfarver, eller fordi de er revet itu m.v., skal ikke registreres særskilt, men sammen med de stemmesedler, der er ugyldige på grund af andet særpræg.

En stemmeseddel, der er blank, er også ugyldig, se lovens § 69, stk. 1, nr. 1, og bekendtgørelsens § 3.

Der henvises i øvrigt til bekendtgørelsens kapitel 2 om bedømmelse af stemmesedler afgivet på afstemningsstedet.

9.3.2. Bedømmelse af brevstemmesedler

Ifølge lovens § 61, stk. 2, brevstemmer vælgeren ved at skrive navnet eller bogstavbetegnelsen på brevstemmesedlen for et parti, der har opstillet kandidater til valget i den storkreds, hvor vælgeren er optaget på valglisten. Ønsker vælgeren at stemme på en bestemt kandidat, der er opstillet til valget i den

storkreds, hvor vælgeren er optaget på valglisten, skrives navnet på kandidaten, eventuelt med tilføjelse af partinavnet eller bogstavbetegnelsen for det parti, kandidaten opstiller for.

Det er derfor nok, at vælgeren på brevstemmesedlen enten har skrevet navnet eller bogstavbetegnelsen for et parti, der har opstillet kandidater i storkredsen, eller navnet på en kandidat, der er opstillet i storkredsen. Har vælgeren alene skrevet navnet eller bogstavbetegnelsen for et parti, der ikke har opstillet kandidater i storkredsen, er stemmesedlen ugyldig. Har vælgeren alene skrevet navnet på en person, der ikke opstiller som kandidat i storkredsen, er stemmesedlen også ugyldig. Se bekendtgørelsens § 19, stk. 1.

Der er ikke noget i vejen for, at vælgeren både angiver navn og bogstavbetegnelse for det parti, vælgeren ønsker at stemme på, og eventuelt også navnet på den kandidat, vælgeren ønsker at stemme på, når blot de angivne oplysninger ikke strider mod hinanden indbyrdes, og brevstemmesedlen ikke er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen, se nærmere nedenfor.

Der stilles ikke krav om, at vælgeren skal benytte et bestemt skriveredskab eller et skriveredskab af en bestemt farve.

Udtrykket »bogstavbetegnelse« eller »officiel bogstavbetegnelse« forstås i bekendtgørelsens § 2, 1. pkt., som en af de bogstavbetegnelser, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har tildelt de opstillingsberettigede partier efter folketingsvalglovens § 14 forud for det pågældende valg. En »uofficiel bogstavbetegnelse« er enhver anden betegnelse bestående af et eller flere bogstaver, herunder de betegnelser, som Folketinget anvender til at angive de enkelte folketingsmedlemmers tilhørsforhold til en bestemt folketingsgruppe, se bekendtgørelsens § 2, 2. pkt.

En brevstemmeseddel, der alene er påført den officielle bogstavbetegnelse for et parti, der har opstillet kandidater til valget, er en gyldig stemme for det pågældende parti, medmindre brevstemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. Er brevstemmesedlen alene påført en uofficiel bogstavbetegnelse for et parti, der har opstillet kandidater til valget, vil brevstemmesedlen som hovedregel være ugyldig, jf. dog nedenfor om sikre uofficielle bogstavbetegnelser på flere bogstaver.

Det følger af bekendtgørelsens § 20, at en brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den alene er påført en uofficiel bogstavbetegnelse på ét bogstav.

Det tidligere Ny Alliance, der ændrede navn til Liberal Alliance i august 2008, har ved navneændringen fået tildelt bogstavbetegnelsen I. En brevstemmeseddel, der alene er påført I, er en gyldig stemme for Liberal Alliance. Partiets tidligere bogstavbetegnelse Y kan derimod ikke længere anvendes. En brevstemmeseddel, der alene er påført Y, er derfor *ikke* en gyldig stemme for Liberal Alliance. Se bekendtgørelsens § 20.

Partierne Nye Borgerlige og Kristendemokraterne er blevet opstillingsberettiget til folketingsvalg efter det seneste valg den 18. juni 2015. Nye Borgerlige har fået tildelt bogstavbetegnelsen D, og Kristendemokraterne har (igen) fået tildelt bogstavbetegnelsen K.

9.3.2.1. Påføring af uofficielle bogstavbetegnelser

Reglerne i bekendtgørelsens §§ 19-22 handler om bedømmelsen af brevstemmesedler, der hverken er påført partinavn eller officiel bogstavbetegnelse for et parti, der har opstillet kandidater i storkredsen, eller navnet på en kandidat, der er opstillet i storkredsen. Disse brevstemmesedler er som hovedregel ugyldige.

Det gælder dog ikke de brevstemmesedler, der alene er påført en af de sikre uofficielle bogstavbetegnelser på flere bogstaver, der er omfattet af bekendtgørelsens § 21, stk. 2, og eventuelt også er påført navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet til valget, se bekendtgørelsens § 19, stk. 3. Hvis der ikke

er begrundet tvivl om, hvilket parti en uofficiel bogstavbetegnelse, der består af flere bogstaver, skal angive, er brevstemmesedlen en gyldig stemme for det pågældende parti, medmindre stemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. Er det f.eks. almindelig kendt, at den person, hvis navn er anført på brevstemmesedlen, tilhører et andet parti end det parti, hvis sikre uofficielle bogstavbetegnelse er angivet på brevstemmesedlen, f.eks. er en kendt politiker for et andet parti, vil brevstemmesedlen kunne være ugyldig som følge af modstridende angivelser, se nedenfor.

Den nævnte undtagelse i bekendtgørelsens § 21, stk. 2, vedrører kun de brevstemmesedler, der er påført en uofficiel bogstavbetegnelse på flere bogstaver. Brevstemmesedler, der alene er påført en uofficiel bogstavbetegnelse på ét bogstav, er altid ugyldige, se bekendtgørelsens § 20. Det gælder uanset, om en bogstavbetegnelse på ét bogstav kan henføres til et parti, der er opstillet i storkredsen. Brevstemmesedler, der alene er påført bogstavbetegnelsen »S«, er ugyldige, medmindre Slesvigsk Parti er opstillet til det pågældende folketingsvalg i den pågældende storkreds, da bogstavbetegnelsen »S« i dette tilfælde vil være en gyldig stemme for Slesvigsk Parti. Bogstavbetegnelsen »S« er reserveret som en officiel bogstavbetegnelse for Slesvigsk Parti, uanset om partiet opstiller til det pågældende folketingsvalg. I det tilfælde, hvor Slesvigsk Parti alene er opstillet i en enkelt eller nogle storkredse til det pågældende folketingsvalg, vil en brevstemmeseddel, der alene er påført bogstavbetegnelsen »S« i andre storkredse end der, hvor Slesvigsk Parti er opstillet, i alle tilfælde være ugyldig – det vil således hverken være en gyldig stemme på Slesvigsk Parti (da partiet ikke er opstillet) eller en gyldig stemme for Socialdemokratiet (som en uofficiel bogstavbetegnelse for Socialdemokratiet). En brevstemmeseddel, der alene er påført bogstavbetegnelsen »S« (som en uofficiel bogstavbetegnelse for Socialdemokratiet) vil aldrig være en gyldig stemme for Socialdemokratiet.

Som eksempler på sikre *uofficielle bogstavbetegnelser* (der som nævnt altid består af flere bogstaver) kan nævnes følgende:

- 1) Ligesom ved folketingsvalget i 2015 anses KF som en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Det Konservative Folkeparti, se bekendtgørelsens § 21, stk. 2. En brevstemmeseddel, der alene er påført KF, anses derfor for en gyldig stemme for Det Konservative Folkeparti.
- 2) Andre eksempler på sikre uofficielle bogstavbetegnelser, der ligeledes er nævnt i bekendtgørelsens § 21, stk. 2, er RV for Radikale Venstre, SF for SF - Socialistisk Folkeparti, KD for Kristendemokraterne, DF for Dansk Folkeparti og EL for Enhedslisten – De Rød-Grønne.
- 3) Herudover anses LA – selv om LA ikke er nævnt som eksempel i bekendtgørelsens § 21, stk. 2, – som sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Liberal Alliance. Som følge af Ny Alliances navneændring til Liberal Alliance vil NA eller NY *ikke* kunne anses som sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Liberal Alliance. En brevstemmeseddel, der alene er påført NA eller NY, og eventuelt også navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet til valget, er derfor *ugyldig*.
- 4) Endvidere anses ALT som en sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Alternativet, selv om ALT ikke er nævnt som eksempel i bekendtgørelsens § 21, stk. 2.

9.3.2.2. Påføring af modstridende angivelser

Reglerne i bekendtgørelsens § 23 handler om bedømmelsen af brevstemmesedler, der er påført *modstridende angivelser* vedrørende bogstavbetegnelse, partinavn eller kandidatnavn (personnavn). Disse brevstemmesedler er ugyldige. Som *eksempel* kan nævnes, at en brevstemmeseddel er ugyldig, hvis den er påført bogstavet C og partinavnet Venstre. Brevstemmesedlen er også ugyldig, selv om den herudover er påført navnet på en kandidat, der er opstillet for partiet Venstre.

En brevstemmeseddel, der ud over bogstavet C og/eller partinavnet Det Konservative Folkeparti er påført navnet på en person, der ikke er opstillet til valget i vedkommende storkreds, vil derimod kun være

ugyldig efter bekendtgørelsens § 23, hvis det er almindeligt kendt, at den pågældende person ikke tilhører Det Konservative Folkeparti, men f.eks. er en kendt politiker for et andet parti.

Bekendtgørelsens § 24 regulerer, hvordan en uofficiel bogstavbetegnelse på en brevstemmeseddel skal bedømmes, når der er påført modstridende angivelser på brevstemmesedlen.

Som *eksempler* på anvendelse af reglerne i bekendtgørelsens § 24 kan anføres følgende:

- 1) En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse »S« samt navnet på en kandidat, der er opstillet for et andet parti end Socialdemokratiet, anses for *ugyldig*. Det skyldes, at bogstavbetegnelsen »S« – i det tilfælde, hvor Slesvigsk Parti ikke er opstillet i den pågældende storkreds – sidestilles med Socialdemokratiets officielle bogstavbetegnelse (A), når der skal ske bedømmelse af en brevstemmeseddel med modstridende angivelser. Se bekendtgørelsens § 24, nr. 1. Hvis Slesvigsk Parti er opstillet i den pågældende storkreds, vil bogstavbetegnelsen »S« derimod i dette tilfælde være en gyldig stemme for Slesvigsk Parti (se ovenfor afsnit 9.3.2.1.).
- 2) En brevstemmeseddel, der er påført en sikker uofficiel bogstavbetegnelse (f.eks. KF) samt navnet på en kandidat, der er opstillet for det pågældende parti (Det Konservative Folkeparti), er *gyldig*, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. En brevstemmeseddel, der er påført en sikker uofficiel bogstavbetegnelse (f.eks. KF) samt navnet på en kandidat, der er opstillet for et andet parti (f.eks. Venstre), er derimod *ugyldig*. Som eksempler på sikre uofficielle bogstavbetegnelser nævnes i bekendtgørelsens § 24, nr. 2, i øvrigt RV for Radikale Venstre, SF for SF - Socialistisk Folkeparti, KD for Kristendemokraterne, DF for Dansk Folkeparti og EL for Enhedslisten – De Rød-Grønne. Eksemplerne er ikke udtømmende, f.eks. anses LA som sikker uofficiel bogstavbetegnelse for Liberal Alliance og ALT for Alternativet. Se bekendtgørelsens § 24, nr. 2, sammenholdt med § 23.
- 3) En brevstemmeseddel, der er påført en uofficiel bogstavbetegnelse, der ved det umiddelbart forudgående folketingsvalg var en officiel bogstavbetegnelse for et af de opstillingsberettigede partier til det aktuelle valg, skal bedømmes efter samme regler som det pågældende partis nuværende officielle bogstavbetegnelse. Se bekendtgørelsens § 24, nr. 3. Denne bestemmelse har ikke praktisk betydning ved det aktuelle valg.
- 4) En brevstemmeseddel, der er påført en uofficiel bogstavbetegnelse, der ved det umiddelbart forudgående folketingsvalg var en officiel bogstavbetegnelse for et parti, der ikke er opstillingsberettiget til det aktuelle valg, anses som en modstridende angivelse til enhver bogstavbetegnelse, ethvert partinavn og ethvert kandidatnavn (personnavn). Se bekendtgørelsens § 24, nr. 4. Denne bestemmelse har ikke praktisk betydning ved det aktuelle valg.
- 5) En brevstemmeseddel, der er påført den uofficielle bogstavbetegnelse NA eller NY samt navnet på en kandidat, der er opstillet for Liberal Alliance eller et *andet parti* end Liberal Alliance, er en *gyldig* stemme for den pågældende kandidat, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen. Det skyldes, at NA og NY som følge af Liberal Alliances navneskift fra Ny Alliance forud for folketingsvalget i 2011 ikke længere anses som sikre uofficielle bogstavbetegnelser. Se bekendtgørelsens § 24, nr. 5, sammenholdt med nr. 3 og 4 modsætningsvis. Tilsvarende gælder, hvis brevstemmesedlen er påført bogstavbetegnelsen Y, der var den officielle bogstavbetegnelse for Ny Alliance (den officielle bogstavbetegnelse for Liberal Alliance er »I«). Man ser med andre ord bort fra, at vælgeren ud over kandidatnavnet har påført brevstemmesedlen »NA«, »NY« eller »Y«.
- 6) En brevstemmeseddel, der er påført en uofficiel bogstavbetegnelse, der ikke er omfattet af bekendtgørelsens § 24, nr. 1-4, anses ikke som en modstridende angivelse til nogen bogstavbetegnelse, noget partinavn eller noget kandidatnavn (personnavn). Se bekendtgørelsens § 24, nr. 5.

9.3.2.3. Andre usikkerhedsmomenter

Bekendtgørelsens § 25 handler om brevstemmesedler, hvor det af andre grunde ikke kan afgøres med sikkerhed, hvilket af partierne eller hvilken af kandidaterne uden for partierne vælgeren har villet give sin stemme. Den omstændighed, at der på brevstemmesedlen er anført »Ny Alliance« i stedet for »Liberal Alliance«, er ikke i sig selv til hinder for, at der kan foreligge den fornødne sikkerhed for, at der er tale om en stemme for Liberal Alliance.

En brevstemmeseddel, hvorpå der er anført »Ny Alliance«, er derfor som udgangspunkt en gyldig stemme for Liberal Alliance, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

På samme måde er den omstændighed, at der på brevstemmesedlen er anført »Kristeligt Folkeparti« i stedet for »Kristendemokraterne«, ikke i sig selv til hinder for, at man kan være tilstrækkelig sikker på, at der er tale om en stemme for Kristendemokraterne. En brevstemmeseddel, hvorpå der er anført »Kristeligt Folkeparti«, er derfor som udgangspunkt en gyldig stemme for Kristendemokraterne, medmindre den er ugyldig efter en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

Anvendelse af forkortelser eller forkert stavemåde af et partinavn eller et kandidatnavn eller udfyldning af en brevstemmeseddel på forsiden uden for de rubrikker, der er bestemt til udfyldning, er ikke i sig selv til hinder for, at der kan foreligge den fornødne sikkerhed, se bekendtgørelsens § 25, 2. pkt.

Har vælgeren på brevstemmesedlen alene skrevet et fornavn eller et efternavn, der svarer til fornavnet eller efternavnet på kun én af kandidaterne, der er opstillet i storkredsen, må det bero på en konkret bedømmelse, om brevstemmesedlen med tilstrækkelig sikkerhed angiver, hvilket parti eller hvilken kandidat uden for partierne vælgeren ønsker at stemme på. Se folketingsvalglovens § 69, stk. 2, nr. 3, modsætningsvis.

9.3.2.4. Øvrige ugyldighedsgrunde

Ifølge bekendtgørelsens § 26 er en brevstemmeseddel ugyldig, hvis den konvolut, hvori den er indlagt, indeholder andet eller mere end én stemmeseddel.

Ifølge bekendtgørelsens § 27 er en brevstemmeseddel ugyldig, hvis der er grund til at tro, at den ikke er tilvejebragt af økonomi- og indenrigsministeren.

De brevstemmesedler, som Økonomi- og Indenrigsministeriet har fået fremstillet til brug ved brevstemmeafgivning til folketingsvalg, er grå, påtrykt ordene »Stemmeseddel til folketingsvalg« og forsynet med tre rubrikker til angivelse af henholdsvis partibogstav, partinavn og kandidatnavn, se afsnit 8.1.1. ovenfor. Det gælder også de brevstemmesedler, der er fremstillet til brug ved tidligere folketingsvalg, samt de brevstemmesedler, der indgår i det særlige brevstemmemateriale, der benyttes på Færøerne til folketingsvalg, se ovenfor i afsnit 8.6.4.

Brevstemmer, der er afgivet på brevstemmesedler beregnet til Europa-Parlamentsvalg, kommunale og regionale valg eller folkeafstemninger, er ugyldige i medfør af bekendtgørelsens § 27.

I øvrigt kan der om ugyldige stemmesedler bemærkes følgende:

- 1) En brevstemmeseddel, der er blank, er ugyldig, se bekendtgørelsens § 18.
- 2) En brevstemmeseddel, der er givet et særpræg, er ugyldig, se lovens § 69, stk. 2, nr. 6. Særpræg kan f.eks. bestå i, at den konvolut, hvori brevstemmesedlen er indlagt, er forsynet med påskrift eller påklæbning. Påklæbning med klar tape for at lukke konvolutten medfører dog ikke ugyldighed. Se bekendtgørelsens § 28. En brevstemmeseddel, hvorpå der er tegnet, eller som ud over officiel eller uofficiel bogstavbetegnelse, partinavn eller kandidatnavn (personnavn) er påført påskrift eller påklæbning af nogen art, er ugyldig, da brevstemmesedlen således er givet et særpræg. Rettelse eller

overstregning af en påført officiel eller uofficiel bogstavbetegnelse, et partinavn eller kandidatnavn (personnavn) betragtes ikke som påskrift. Se bekendtgørelsens § 29.

- 3) En brevstemmeseddel er ugyldig, hvis den på anden måde end nævnt i bekendtgørelsens §§ 28 og 29 (se pkt. 2 ovenfor) er givet et særpræg, f.eks. hvis stemmesedlen er udfyldt på bagsiden i stedet for eller ud over på forsiden, eller hvis stemmesedlen er revet itu eller har fået revet et eller flere stykker af, inden stemmesedlen blev taget ud af stemmekassen eller konvolutten. Se nærmere bekendtgørelsens § 30.
- 4) Udfyldning af en brevstemmeseddel på forsiden uden for de rubrikker, der er bestemt til udfyldning, gør ikke i sig selv, at brevstemmesedlen bliver ugyldig. Se bekendtgørelsens § 25, 2. pkt., og § 30, 2. pkt.
- 5) Er en stemmeseddel revet itu eller har fået revet et eller flere stykker af i forbindelse med, at stemmesedlen blev taget ud af stemmekassen eller af konvolutten eller senere, er der ikke tale om særpræg, og stemmesedlen er derfor ikke ugyldig. Se bekendtgørelsens § 30, 3. pkt.
- 6) På samme måde er anvendelse af skrift, som er særlig karakteristisk, eller som er gået ud af almindelig brug, eller som indebærer en særlig udformning af bogstaverne, ikke særpræg. Se bekendtgørelsens § 30, 4. pkt.

Brevstemmesedler, der er ugyldige, fordi de er udfyldt på bagsiden, eller fordi de er revet itu m.v., skal ikke registreres særskilt, men sammen med de brevstemmesedler, der er ugyldige på grund af andet særpræg.

9.3.3. Registrering af ugyldige stemmesedler, herunder brevstemmesedler

Antallet af ugyldige stemmesedler og oplysning om, hvordan disse fordeles sig på de enkelte ugyldighedsgrunde, anføres i de skemaer, der er beregnet til det i afstemningsbogen (valgstyrene) og valgbogen (valgbestyrelsen). Paragrafhenvisningen i disse skemaer vedrører de paragraffer i bekendtgørelsen, hvor de pågældende ugyldighedsgrunde er beskrevet. Se bekendtgørelsens § 31, stk. 1.

En stemmeseddel, herunder en brevstemmeseddel, der er anset for ugyldig i medfør af to eller flere bestemmelser i bekendtgørelsen, registreres under den ugyldighedsgrund, der står først i bekendtgørelsen. Stemmesedler, der er ugyldige i medfør af §§ 13, 26, 27 eller 28, skal dog altid registreres under den pågældende ugyldighedsgrund. Se bekendtgørelsens § 31, stk. 2.

9.4. Valgstyrenes afstemningsbog

For hvert afstemningsområde fører valgstyrene en afstemningsbog, hvor de skal skrive alle væsentlige oplysninger om afstemningen i afstemningsområdet samt afstemningens resultat, se lovens § 29, stk. 5. Afstemningsbogen underskrives af valgstyrene, se lovens § 70, 1. pkt. Alle valgstyrene skal derfor være til stede ved underskrivningen af afstemningsbogen, se lovens § 29, stk. 6, sidste pkt.

De kommunalbestyrelser, der bruger KMD A/S' valgopgørelsessystem, kan benytte de afstemningsbøger, der kan udskrives fra dette system. De kommuner, der ikke bruger KMD A/S' valgopgørelsessystem, kan købe afstemningsbøger hos KMD A/S, som kan udfyldes i hånden.

9.5. Indberetning til Danmarks Statistik på valgaftenen

Danmarks Statistik varetager udførelsen af valgopgørelsen samt udarbejdelse af valgstatistik vedrørende folketingsvalg, valg til Europa-Parlamentet og folkeafstemninger. Det lovmæssige ansvar over for Folketinget for valgopgørelsen påhviler dog økonomi- og indenrigsministeren efter valglovgivningen. Det er således alene udførelsen af valgopgørelsesopgaven, der er overladt til Danmarks Statistik, som derfor ved varetagelsen af valgopgaven er undergivet Økonomi- og Indenrigsministeriets generelle og konkrete

instruktioner i opgavens tilrettelæggelse på de områder, der relateres til administrationen af valglovgivningen.

Når formanden for valgbestyrelsen har modtaget indberetninger fra samtlige afstemningssteder i opstillingskredsen, tælles de indberettede stemmetal sammen og indberettes straks til Danmarks Statistik, se lovens § 71.

Inden valgdagen vil Økonomi- og Indenrigsministeriet sende en meddelelse til valgbestyrelserne om den nærmere fremgangsmåde, der skal følges ved indberetningen af resultaterne på valgaftenen til Danmarks Statistik, herunder relevante kontaktoplysninger. Valgbestyrelserne skal indberette resultaterne både elektronisk og telefonisk til Danmarks Statistik.

Tilsvarende vil valgbestyrelserne blive bedt om at indberette navn og mobilnr. på en eller flere kontaktpersoner, som kan kontaktes af Økonomi- og Indenrigsministeriet og Danmarks Statistik inden for et nærmere angivet tidsrum på valgdagen, fintællingsdagen og i dagene herefter, indtil Danmarks Statistiks revision af valgboøgerne er færdig. Ministeriet skal understrege, at det er meget vigtigt, at ministeriet og Danmarks Statistik kan kontakte valgbestyrelserne telefonisk i hele perioden, ikke mindst på valgaftenen, på de telefonnumre, som valgbestyrelsen indberetter til ministeriet, og at den eller de pågældende kontaktpersoner har umiddelbar adgang til det udstyr, der er nødvendigt for at kunne foretage rettelser i kommunens valgsystem på fintællingsdagene, indtil vagtordningen afmeldes af Danmarks Statistik.

9.6. Fintælling i opstillingskredsen

9.6.1. Rammerne for fintællingen

Senest dagen efter, at afstemningen har fundet sted, foretager valgbestyrelsen den endelige opgørelse af resultatet af stemmeafgivningen i opstillingskredsen (fintælling). I opstillingskredse, der består af flere kommuner, foregår fintællingen i kredskommunen. Se lovens § 72, stk. 1. Om kredskommuner, se afsnit 5.1., 3. afsnit.

Valgbestyrelsen kan beslutte, at tilforordnede vælgere og kommunalt ansat personale også skal medvirke ved fintællingen. Også kommunalt ansatte, der ikke bor i opstillingskredsen, kan deltage. Fintællingen skal dog ske under valgbestyrelsens ansvar, kontrol og instruktion. Fintællingen kan ikke overlades til andre.

Fintællingen er offentlig, se lovens § 72, stk. 1, 3. pkt. Af sikkerhedsmæssige grunde skal den del af lokalet/lokalerne, hvor fintællingen foregår, afskærmes på en sådan måde, at uvedkommende ikke kan komme til stemmesedlerne, men offentligheden stadig kan overvære optællingen.

Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at afstemningsbøgerne, stemmesedlerne, brevstemmematerialet samt de benyttede valglistor og valgkort er til stede ved fintællingen, se lovens § 72, stk. 2.

Efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse er det forudsat i folketingsvalgloven, at fintællingen, der efter udtrykkelig bestemmelse herom i loven skal foretages af valgbestyrelsen, skal foretages på ét sted for hver opstillingskreds og ikke på de enkelte afstemningssteder. Formålet hermed er at sikre en ensartet bedømmelse af stemmesedlerne, herunder af spørgsmålet, om en stemmeseddel er en personlig stemme eller en partistemme.

Ministeriet skal derfor indskærpe, at det *ikke* er i overensstemmelse med loven at foretage den endelige fintælling på afstemningsstederne i fortsættelse af den foreløbige optælling på valgaftenen. Efter folketingsvalgloven er der dog ikke noget i vejen for, at der på afstemningsstederne på valgaftenen, ud over den foreskrevne optælling af stemmerne fordelt på hvert af partierne og hver kandidat uden for partierne,

også foretages en *foreløbig* fintælling af de personlige stemmer for hver kandidat og antallet af partistemmer for hvert parti. En sådan foreløbig fintælling kan imidlertid ikke træde i stedet for den fintælling, som valgbestyrelsen skal foretage senest dagen efter, at afstemningen har fundet sted. En foreløbig fintælling skal under alle omstændigheder ske efter samme regler som den fintælling, valgbestyrelsen skal foretage.

Fintællingen skal ske *senest* dagen efter, at afstemningen har fundet sted. Der er ikke noget i vejen for, at den egentlige fintælling påbegyndes og evt. afsluttes på selve valgaftenen, når blot fintællingen foretages af valgbestyrelsen på ét sted for hver opstillingskreds.

Det er i loven forudsat, at fintællingen sker på et sted, som ligger i opstillingskredsen eller, hvis opstillingskredsen består af flere kommuner, i kredskommunen.

9.6.2. Fremgangsmåden ved fintællingen

Fintællingen foretages efter reglerne i lovens § 73.

Valgbestyrelsen foretager en ny optælling og bedømmelse af de afgivne stemmesedler for hvert afstemningsområde for sig efter reglerne i lovens §§ 68, 69 og 74 a, se lovens § 73, stk. 1, 1. pkt. Det vil sige, at valgbestyrelsen foretager en ny optælling af, hvor mange stemmer der er afgivet for hvert af partierne og for hver kandidat uden for partierne. Desuden foretager valgbestyrelsen en ny optælling af antallet af blanke og ugyldige stemmesedler. I forbindelse hermed foretager valgbestyrelsen den endelige bedømmelse af stemmesedlernes gyldighed. Se afsnit 9.2. om stemmeoptælling på afstemningsstedet og afsnit 9.3. om bedømmelse af stemmesedler.

Derefter opgør valgbestyrelsen det samlede resultat for hele opstillingskredsen af den fornyede optælling og bedømmelse af de afgivne stemmesedler, der er sket for hvert af afstemningsområderne. Se lovens § 73, stk. 1, 3. pkt.

Samtidig med optællingen af, hvor mange stemmer der er afgivet for hvert af partierne og for hver kandidat uden for partierne, foretager valgbestyrelsen en opgørelse af de personlige stemmer for hver kandidat samt antallet af partistemmer for hvert parti. Opgørelsen af de personlige stemmer for hver kandidat samt antallet af partistemmer for hvert parti skal ske for hvert afstemningsområde for sig og derefter for hele opstillingskredsen. Se lovens § 73, stk. 2, 1. pkt.

Reglerne for, hvordan det afgøres, om en stemme er en personlig stemme eller en partistemme, findes i lovens § 73, stk. 3 og 4, og er som følger:

»*Stk. 3.* Har vælgeren sat kryds ud for navnet på en kandidat eller såvel ud for navnet på en kandidat som ud for navnet på det parti, kandidaten er opstillet for, anses stemmesedlen som afgivet for kandidaten (personlig stemme). Tilsvarende gælder, hvis vælgeren på brevstemmesedlen har anført navnet på en kandidat eller såvel navnet på en kandidat som navnet eller bogstavbetegnelsen for det parti, kandidaten er opstillet for.

Stk. 4. Har vælgeren sat kryds ud for navnet på et parti eller inden for partifeltet på en sådan måde, at det ikke med sikkerhed fremgår, hvilken af partiets kandidater vælgeren har villet give sin stemme, anses stemmesedlen som afgivet for partiet (partistemme). Tilsvarende gælder, hvis vælgeren på brevstemmesedlen har anført navnet eller bogstavbetegnelsen for et parti eller navnene på flere kandidater, der er opstillet for samme parti i storkredsen.«

Om begrebet partifelt, se afsnit 9.3.1.

Når de personlige stemmer og partistemmerne er talt op og opgjort for opstillingskredsen som helhed, fordeler valgbestyrelsen partistemmerne på de enkelte kandidater og foretager en opgørelse for hele

opstillingskredsen af, hvordan de afgivne stemmer (personlige stemmer + partistemmer) skal fordeles på hver enkelt kandidat, se lovens § 73, stk. 2, 2. pkt.

Reglerne for, hvordan partistemmerne fordeles på de enkelte kandidater, findes i lovens § 73, stk. 5, og er som følger:

- Ved *kredsvis opstilling* (højst én kandidat er opstillet i opstillingskredsen) får partiets kandidat i opstillingskredsen partistemmerne.
- Ved *sideordnet opstilling* (flere kandidater er opstillet i opstillingskredsen) fordeles partistemmerne mellem partiets kandidater i opstillingskredsen i forhold til deres personlige stemmetal.
- Ved *sideordnet opstilling* kombineret med anmeldelse af *valg på personlige stemmer* (for alle opstillingskredse i storkredsen) tilfalder partistemmerne ikke nogen kandidat for partiet i storkredsen.

Hvis to eller flere kandidater er lige berettiget til en partistemme, trækker Danmarks Statistik lod under opgørelsen af valget, se lovens § 73, stk. 5, 4. pkt. Valgbestyrelsen kan i mellemtiden enten lade være med at fordele den pågældende partistemme eller lave en teknisk ikke-bindende lodtrækning. I begge tilfælde skal der skrives en bemærkning om det i valgbogen.

Hvis der i opstillingskredsen ikke er opstillet nogen kandidat for partiet, er der ingen kandidat, der får partistemmerne. Partistemmerne opføres i stedet i valgbogen som »Andre partistemmer«. Har der været anmeldt partiliste, tillægges disse stemmer dog den kandidat, der er anmeldt som partilistens første kandidat i storkredsen. Se lovens § 73, stk. 5, 5. og 6. pkt.

Hvis et parti, hvis kandidater er sideordnet opstillet, i en storkreds har anmeldt, at partistemmene i den pågældende storkreds ikke tilfalder nogen kandidat for partiet i storkredsen (valg på personlige stemmer), skal partistemmerne i valgbogen anføres særskilt som »Andre partistemmer«, se lovens § 73, stk. 5, 2. pkt.

For hvert afstemningsområde skal valgbestyrelsen endvidere foretage en fornyet gennemgang af de brevstemmer (yderkuverter med følgebrev og uåbnede konvolutter), som efter valgstyernes undersøgelse ikke kunne komme i betragtning, med henblik på at træffe endelig afgørelse om, hvilke brevstemmer der ikke kan komme i betragtning. Resultatet af denne gennemgang indføres i valgbogen sammen med en opgørelse for opstillingskredsen under ét af antallet af brevstemmer, der ikke kan komme i betragtning fordelt på årsagerne hertil, se ovenfor i afsnit 8.7.3.

9.6.3. Afslutningen på fintællingen

Når fintællingen er afsluttet, indføres resultatet af valgbestyrelsens fintælling i valgbogen og meddeles de tilstedeværende. Resultatet af opgørelsen af personlige stemmer og partistemmer for hvert afstemningsområde vedlægges valgbogen som bilag. Se lovens § 73, stk. 6.

Der er ikke noget i vejen for at offentliggøre fintællingsresultatet, før valgbestyrelsen har underskrevet valgbogen, forudsat at der hersker den nødvendige sikkerhed om resultatet. Det er dog på den anden side ikke usagligt at vente på, at valgbestyrelsen har underskrevet valgbogen, før offentliggørelse sker. Offentliggørelse kan ikke begrænses til enkelte medier.

Stemmesedlerne og det øvrige stemmemateriale pakkes sammen som angivet i lovens § 74, stk. 1 og 2, og opbevares af kommunalbestyrelsen som angivet i lovens § 104 (gælder kun de kommuner, hvis borgmester er formand for valgbestyrelsen).

9.7. Valgbestyrelsens valgbog

For hver opstillingskreds fører valgbestyrelsen en valgbog, hvor valgbestyrelsen indfører alle væsentlige oplysninger om afstemningen i opstillingskredsen samt resultatet heraf, se lovens § 28, stk. 3. Valgbogen underskrives af hele valgbestyrelsen, se lovens § 74, stk. 1. Opgørelsen for hvert afstemningsområde af antallet af personlige stemmer for hver kandidat samt antallet af partistemmer for hvert parti, se afsnit 9.6.2., skal vedlægges valgbogen som et bilag, se lovens § 73, stk. 6, 2. pkt.

De valgbestyrelser, der benytter KMD A/S' valgopgørelsessystem, kan selv udskrive valgbøgerne fra dette system. De valgbestyrelser, der ikke benytter KMD A/S' valgopgørelsessystem, kan købe en valgbog hos KMD A/S, som kan udfyldes i hånden.

9.8. Indsendelse af attesteret valgbogskopi til Danmarks Statistik og Økonomi- og Indenrigsministeriet

Så snart fintællingen er afsluttet, skal formanden for valgbestyrelsen indsende en kopi af valgbogen med bilag til Danmarks Statistik og en kopi af valgbogen med bilag til Økonomi- og Indenrigsministeriet. De nævnte to kopier af den underskrevne valgbog skal attesteres af formanden. Som bilag til hver af kopierne af valgbogen skal vedlægges den ovennævnte opgørelse for hvert afstemningsområde af antallet af personlige stemmer for hver kandidat samt antallet af partistemmer for hvert parti, se lovens § 73, stk. 6, 2. pkt. Den attesterede kopi af valgbogen skal sendes til ministeriet og Danmarks Statistik som scannet pdf med sikker (krypteret) e-post til valg@oim.dk og valg@dst.dk. Det er ikke nødvendigt også at sende den med posten.

Samtidig skal der indsendes to annullerede stemmesedler til Økonomi- og Indenrigsministeriet. Bemærk, at ministeriet skal have tilsendt de originale stemmesedler i to eksemplarer med posten. Det er således ikke tilstrækkeligt at sende en scannet stemmeseddel pr. e-post eller lignende. Stemmesedlerne skal sendes som Quickbrev.

Kopierne af valgbøgerne med bilag (og for så vidt angår ministeriet tillige de to annullerede stemmesedler) skal så vidt muligt være modtaget i Danmarks Statistik og Økonomi- og Indenrigsministeriet dagen efter fintællingen, se lovens § 74, stk. 3.

Økonomi- og Indenrigsministeriet vil forud for valget give valgbestyrelsen meddelelse om den nærmere fremgangsmåde ved indsendelse af valgbogen, herunder fremgangsmåden for den elektroniske indsendelse af valgbogen til Danmarks Statistik m.v.

9.9. Rettelse af eventuelle fejl og mangler i valgbogen samt henvendelser om fornyet fintælling

Inden valgbestyrelsen sender valgbogen til Danmarks Statistik og til Økonomi- og Indenrigsministeriet, skal valgbestyrelsen sikre sig, at der ikke er fejl og mangler i valgbogen.

Bliver valgbestyrelsen efter afsendelsen af valgbogen til Danmarks Statistik og til Økonomi- og Indenrigsministeriet opmærksom på, at der er fejl eller mangler i valgbogen, skal valgbestyrelsen snarest muligt underrette Danmarks Statistik og Økonomi- og Indenrigsministeriet herom og indsende rettelsesblade til valgbogen til både Danmarks Statistik og Økonomi- og Indenrigsministeriet, hvis det er nødvendigt.

Modtager valgbestyrelsen henvendelser om foretagelse af fornyet fintælling, skal sådanne henvendelser betragtes som en klage over valget. Sådanne henvendelser skal derfor straks videresendes til Økonomi- og Indenrigsministeriet med henblik på, at de derefter kan blive behandlet af Folketinget, se lovens § 88.

Folketinget kan pålægge valgbestyrelsen at foretage en fornyet gennemgang og opgørelse af det materiale eller dele heraf, der har været benyttet ved folketingsvalget, se lovens § 87, stk. 3.

10. Opbevaring og kassation af valgmateriale

Valgmateriale opbevares af kommunalbestyrelsen i overensstemmelse med reglerne i lovens § 104. I opstillingskredse, der består af flere kommuner, opbevares valgmaterialet af kommunalbestyrelsen i *kredskommunen* (se afsnit 5.1. om dette begreb). Hver kommunalbestyrelse opbevarer dog en kopi af afstemningsbøgerne samt øvrigt valgmateriale, som kommunalbestyrelsen har modtaget.

Når klagefristen er udløbet, og Folketinget endeligt har afgjort eventuelle klager over valget, skal valglisterne, valgkortene, stemmesedlerne samt brevstemmematerialet tilintetgøres, se lovens § 104, stk. 3. Benyttes elektroniske valglister og/eller elektroniske brevstemmeprotokoller, skal disse også tilintetgøres efter reglerne i lovens § 104. Valgmaterialet (valglisterne, valgkortene, stemmesedlerne samt brevstemmematerialet) kan efter kommunalbestyrelsens bestemmelse anvendes til forskning og statistik i overensstemmelse med reglerne i lov om behandling af personoplysninger. Valgmateriale, der anvendes til forskning og statistik, skal tilintetgøres, når valgmaterialet ikke længere er nødvendigt til de nævnte formål. Dette fremgår nu udtrykkeligt af lovens § 104, stk. 4, som er indsat ved lov nr. 175 af 21. februar 2017.

Øvrigt valgmateriale, herunder valgbøgerne, afstemningsbøgerne og kopierne af afstemningsbøgerne, opbevares efter reglerne i arkivloven, se bekendtgørelse nr. 995 af 3. august 2010 om bevaring og kassation af arkivalier i kommunerne som ændret ved bekendtgørelse nr. 740 af 21. juni 2013 om anmeldelse af skanning og digitalisering af bevaringsværdige arkivalier i analog form i kommuner og regioner.

Tilintetgørelse af brevstemmer og opbevaring af brevstemmer, der modtages efter valgdagen, skal fortsat ske efter de principper, der var angivet i §§ 5 og 6 i tidligere cirkulære nr. 64 af 3. maj 1989 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning. Cirkulæret er nu erstattet af cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning, se *bilag 6*.

Det vil sige, at de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager efter valgdagen, men inden valget er endeligt godkendt, påtegnes om datoen for modtagelsen, registreres i brevstemmeprotokollen og opbevares, indtil valget er endeligt godkendt. De pågældende brevstemmer skal herefter tilintetgøres sammen med det øvrige valgmateriale, der skal tilintetgøres i henhold til reglerne i lovens § 104.

De brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager efter valgdagen, men inden Folketinget endeligt har afgjort eventuelle klager over valget, skal således som udgangspunkt tilintetgøres sammen med valglisterne, valgkortene og stemmesedlerne. Hvis det må antages, at der er tale om en brevstemme til det kommende folketingsvalg afgivet af en sømand eller dennes medsejlende ægtefælle efter reglen i lovens § 58, stk. 3, se afsnit 8.6.3., skal brevstemmen påtegnes om datoen for modtagelsen og opbevares til førstkommande folketingsvalg og registreres i brevstemmeprotokollen til førstkommande folketingsvalg, når denne er oprettet.

Når Folketinget endeligt har godkendt valget, og eventuelle klager over valget dermed anses for endeligt afgjort, sender Økonomi- og Indenrigsministeriet meddelelse herom til valgbestyrelserne og kommunalbestyrelserne med oplysning om, at valgmateriale kan tilintetgøres (medmindre dette anvendes til forskning og statistik).

11. Afholdelse af udgifterne ved valget

Reglerne om afholdelse af udgifterne ved folketingsvalg står i lovens § 105.

Udgifterne til folketingsvalg afholdes af kommunerne, se lovens § 105, stk. 1, 1. pkt. Udgifter, der forskudsvis er afholdt af kredskommunen, fordeles af valgbestyrelsens formand på opstillingskredsens kommuner i forhold til det senest offentliggjorte folketal i kommunen henholdsvis vedkommende del i kommunen, se lovens § 105, stk. 1, 2. pkt.

I henhold til en ændring af valglovgivningen i december 2012 (se § 3 i lov nr. 1252 af 18. december 2012) skal kommunen fremover refundere staten udgifterne til det brevstemmemateriale, kommunen rekvirerer til brug for brevstemmeafgivningen i kommunen, se lovens § 105, stk. 2, 2. pkt. Kommunerne vil derfor blive faktureret af Rosendahls for det materiale, der bestilles.

Udgifterne til brevstemmemateriale til brug for brevstemmeafgivning på sygehuse, kriminalforsorgens anstalter og arresthuse, på skibe og havanlæg samt i udlandet afholdes fortsat af Økonomi- og Indenrigsministeriet.

Portoudgifter til forsendelse af brevstemmer afholdes af den myndighed, institution, skib eller havanlæg, som stemmemodtageren repræsenterer, se lovens § 105, stk. 3.

12. Formularer m.v. til brug ved valget

Brevstemmemateriale og brevstemmeprotokoller kan købes hos Rosendahls, Vandtårnsvej 83A, 2860 Søborg, tlf.nr. 43 22 73 00, e-mail: distribution@rosendahls.dk.

Der kan hentes et skema til at ansøge om at brevstemme i hjemmet på Økonomi- og Indenrigsministeriets hjemmeside på adressen <http://valg.oim.dk/valgmyndigheder.aspx> under fanen til venstre om det pågældende folketingsvalg. Ansøgningsskemaet findes i to udgaver – én med fortrykt frist for indlevering af ansøgningsskemaet (til kommuner, der ikke ændrer ansøgningsfristen i forhold til loven) og én, hvor kommunen selv skal anføre fristen (til kommuner, der ønsker at forlænge ansøgningsfristen i forhold til loven). Samme sted kan hentes et skema til at ansøge om at skifte afstemningssted for personer med handicap eller nedsat førlighed m.v.

Formularer til kandidatanmeldelser kan bestilles hos Økonomi- og Indenrigsministeriet. Formularen til anmeldelse af en kandidat, der stiller op for et parti, kan ligeledes hentes på Økonomi- og Indenrigsministeriets hjemmeside på adressen <http://valg.oim.dk/partier-og-kandidater/opstilling-af-kandidater/opstilling-som-kandidat-til-folketingsvalg/>.

13. Bortfald af tidligere udsendt vejledning om afholdelse af folketingsvalg

Vejledning nr. 9827 af 29. oktober 2014 om afholdelse af folketingsvalg er bortfaldet.

Økonomi- og Indenrigsministeriet, den 31. januar 2018

NIKOLAJ STENFALK

/ Christine Boeskov

- 1) Folketingsvalglovens § 60, stk. 2, 2. pkt.
- 2) Folketingsvalglovens § 57, stk. 3, og § 58, stk. 2.
- 3) Folketingsvalglovens § 58, stk. 3.
- 4) Folketingsvalglovens § 58, stk. 1 og 2, jf. stk. 3 modsætningsvis.
- 5) Folketingsvalglovens §§ 23, 29 og 30.
- 6) § 9, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 1066 af 12. september 2017 om hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen.
- 7) § 3 i bekendtgørelse nr. 1137 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen.
- 8) § 3 i bekendtgørelse nr. 1138 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem.
- 9) Folketingsvalglovens § 64, stk. 3.
- 10) Folketingsvalglovens § 54, stk. 4, og § 4, stk. 1, 4. pkt., i bekendtgørelse nr. 1138 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem.
- 11) Folketingsvalglovens § 47 a, stk. 2.
- 12) Folketingsvalglovens § 33, stk. 1, 2. pkt., § 37, stk. 1, 2. pkt., § 41, stk. 1, 2. pkt., § 41, stk. 2, jf. stk. 1, 2. pkt., og § 41 a, stk. 1, 2. pkt.
- 13) Cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning.
- 14) Vejlovens §§ 84 og 85 og privatvejslovens §§ 66 a og 66 b.
- 15) Folketingsvalglovens §§ 56 og 58, stk. 4.
- 16) Folketingsvalglovens § 18, stk. 2, 2. pkt., og stk. 5.
- 17) Folketingsvalglovens § 12, stk. 1.
- 18) Folketingsvalglovens § 18, stk. 2, 1. pkt., og stk. 4.
- 19) Folketingsvalglovens § 18, stk. 7.
- 20) Folketingsvalglovens § 18, stk. 3 og 4.
- 21) Folketingsvalglovens § 18, stk. 7.
- 22) Bemærk, at proceduren for indberetning af afstemningsområder (valgdistrikter) kan ændres, hvis CPR på tidspunktet for afholdelse af folketingsvalget er overgået til at anvende Danmarks Adresseregister som kilde til adresser, jf. adresseloven (lov nr. 136 af 1. februar 2017).
- 23) Bemærk, at proceduren for indberetning af afstemningssteder kan ændres, hvis Danmarks Administrative Geografiske Inddeling (DAGI) er taget i brug.
- 24) Folketingsvalglovens § 46, stk. 2.
- 25) Folketingsvalglovens § 14, stk. 2.
- 26) Folketingsvalglovens § 54, stk. 4, 2. og 4. og 5. pkt.
- 27) Folketingsvalglovens § 54, stk. 4, 3. pkt.
- 28) Folketingsvalglovens § 33.
- 29) Folketingsvalglovens § 34.
- 30) Folketingsvalglovens §§ 37, 41 og 41 a.
- 31) Folketingsvalglovens § 42, stk. 1, 1. pkt.
- 32) Folketingsvalglovens § 42, stk. 1, 2. pkt.
- 33) Folketingsvalglovens § 21.
- 34) Folketingsvalglovens § 47 a, stk. 2.
- 35) Folketingsvalglovens § 18, stk. 6, 1. pkt.
- 36) Folketingsvalglovens § 18, stk. 7, modsætningsvis.
- 37) Folketingsvalglovens § 18, stk. 6, 2. pkt.
- 38) Folketingsvalglovens § 18, stk. 7, modsætningsvis.
- 39) Folketingsvalglovens § 22, stk. 1.
- 40) Folketingsvalglovens § 22, stk. 2.
- 41) Folketingsvalglovens § 56, stk. 1, og § 58, stk. 4.
- 42) Folketingsvalglovens § 56, stk. 2.
- 43) Folketingsvalglovens § 65.
- 44) Folketingsvalglovens § 66, stk. 3.
- 45) Folketingsvalglovens § 44.
- 46) Folketingsvalglovens § 46, stk. 1, 1. pkt.
- 47) Folketingsvalglovens § 46, stk. 2.
- 48) Folketingsvalglovens § 46, stk. 1, 2. pkt.
- 49) Folketingsvalglovens §§ 68, 70 og 71.
- 50) Folketingsvalglovens § 72, stk. 2.
- 51) Folketingsvalglovens §§ 72, stk. 1, 73 og 74.
- 52) Folketingsvalglovens § 88.
- 53) Vejlovens § 84, stk. 1, og privatvejslovens § 66 a, stk. 1.
- 54) Grundlovens § 35, stk. 1.
- 55) Folketingsvalglovens § 104, stk. 3.
- 56) Bemærk, at proceduren for indberetning af afstemningsområder (valgdistrikter) kan ændres, hvis CPR på tidspunktet for afholdelse af folketingsvalget er overgået til at anvende Danmarks Adresseregister som kilde til adresser, jf. adresseloven (lov nr. 136 af 1. februar 2017).
- 57) Bemærk, at proceduren for indberetning af afstemningssteder kan ændres, hvis Danmarks Administrative Geografiske Inddeling (DAGI) er taget i brug.
- 58) Selv om tilflytning til en kommune skal ske senest 15 dage før valgdagen for at få indvirkning for optagelse på valglisten, er det kun nødvendigt med en manuel optagelse på valglisten, når afgørelsen først ændres efter 7.-dagen før valgdagen, idet optagelse på valglisten som følge af ændringer foretaget mellem 15. - og 7.-dagen før valgdagen vil fremgå af udlandstilflyttervalglisten.

Oversigt over bekendtgørelser, cirkulærer, vejledninger og skrivelser om folketingsvalg

Oversigten vedrører bekendtgørelser, cirkulærer, vejledninger og skrivelser udstedt i medfør af lov om valg til Folketinget, se lovbekendtgørelse nr. 1426 af 8. december 2017.

Bekendtgørelser m.v. vedrørende folketingsvalglovens afsnit II om vederlag og pension m.v. er ikke medtaget.

Bekendtgørelser

- Bekendtgørelse nr. 645 af 12. oktober 1989 om valgagitation, som ændret ved bekendtgørelse nr. 828 af 25. november 1998 (supplerer reglerne om plakatopsætning i §§ 84 og 85 i lov om offentlige veje m.v. (vejloven), jf. lov nr. 1520 af 27. december 2014 med senere ændringer, og §§ 66 a og 66 b i lov om private fællesveje (privatvejsloven), jf. lovbekendtgørelse nr. 1234 af 4. november 2015 med senere ændringer).
- Bekendtgørelse nr. 605 af 21. juni 2004 om optagelse på folketingsvalglisten af personer, der har valget uanset ophold i udlandet
- Bekendtgørelse nr. 852 af 22. august 2008 om forretningsorden for Valgnævnet
- Bekendtgørelse nr. 996 af 12. august 2013 om bedømmelse af stemmesedler afgivet til folketingsvalg
- Bekendtgørelse nr. 160 af 18. februar 2015 om fordeling af kreds- og tillægsmandater ved folketingsvalg
- Bekendtgørelse nr. 13 af 7. januar 2016 om anvendelse af en digital løsning til brug for anmeldelse af nye partier og indsamling af vælgererklæringer
- Bekendtgørelse nr. 1066 af 12. september 2017 om hjælpemidler, der skal stilles rådighed ved stemmeafgivning
- Bekendtgørelse nr. 1136 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse
- Bekendtgørelse nr. 1137 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen
- Bekendtgørelse nr. 1138 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem
- Bekendtgørelse nr. 1139 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning på sygehuse
- Bekendtgørelse nr. 1519 af 14. december 2017 om stemmesedler til brug ved folketingsvalg

Cirkulærer

- Cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning

Vejledninger og meddelelser

- Vejledning nr. 65 af 27. juni 2004 om behandling af ansøgninger om optagelse på folketingsvalglisten af personer, der har valget uanset ophold i udlandet

Skrivelser

– Skrivelse nr. 9706 af 27. oktober 2008 om Danmarks Statistiks overtagelse af valgopgørelsen (Til alle kommunalbestyrelser, valgbestyrelser, statsforvaltninger og formanden for Bornholms valgbestyrelse)

Oversigt over ændringer af reglerne om folketingsvalg siden folketingsvalget 18. juni 2015

Siden folketingsvalget den 18. juni 2015 er folketingsvalgloven, se dagældende lovbekendtgørelse nr. 369 af 10. april 2014, ændret ved § 1 i lov nr. 312 af 29. marts 2014, § 1 i lov nr. 1742 af 22. december 2015, § 1 i lov nr. 175 af 21. februar 2017, lov nr. 708 af 8. juni 2017 og lov nr. 714 af 8. juni 2017. Efter disse ændringer er der udsendt en ny lovbekendtgørelse af folketingsvalgloven, se lovbekendtgørelse nr. 1426 af 8. december 2017.

Lovændringer, der vedrører folketingsvalglovens afsnit II om vederlag og pension m.v., er ikke medtaget i ovenstående opregning af ændringslove til folketingsvalgloven og omtales derfor heller ikke nærmere i det følgende.

Ændringer i folketingsvalgloven, der ikke har betydning for afholdelsen af folketingsvalg, er ikke medtaget i nedenstående oversigt.

Oversigt over lovændringerne

Ved § 1 i lov nr. 312 af 29. marts 2014 om ændring af lov om valg til Folketinget og lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet (Bemyndigelse til digitalisering af proceduren for indsamling af vælgererklæringer m.v.) blev der indført mulighed for digitalisering af proceduren for indsamling af vælgererklæringer. Loven trådte i kraft den 7. januar 2016, jf. § 1 i bekendtgørelse nr. 7 af 7. januar 2016 om ikrafttræden af lov om ændring af lov om valg til Folketinget og lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet (Bemyndigelse til digitalisering af proceduren for indsamling af vælgererklæringer m.v.).

Ved § 1 i lov nr. 1742 af 22. december 2015 om ændring af lov om valg til Folketinget, lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet, lov om kommunale og regionale valg og lov om økonomisk støtte til politiske partier m.v. (Anmeldelse af kandidatlistor, afskaffelse af pligt til opstilling til kommunale og regionale valg, åbningstid på valgdagen, frister for brevstemmeafgivning m.v.) indførtes en række ændringer af folketingsvalgloven af betydning for folketingsvalg. Loven trådte i kraft den 1. april 2016.

Der er med folketingsvalglovens § 29, stk. 6, blevet indført en lettere adgang for valgstyrelser til at organisere sig i skiftehold på selve valgdagen. Valgstyrelserne kan efter valgstyrelserformandens beslutning tillades at forlade afstemningsstedet for en kortere periode i løbet af valgdagen og kan herunder indgå i skiftehold eller lignende. Derved kan det sikres, at valgstyrelserne får de fornødne pauser, så de kan varetage deres opgaver under afstemningen og ved den efterfølgende stemmeoptælling på forsvarlig vis. Det er dog samtidig fastslået, at der altid skal være et flertal af de udpegede valgstyrelser til stede på afstemningsstedet under valghandlingen og den efterfølgende stemmeoptælling, at valgstyrelserne skal rette sig efter valgstyrelserformandens anvisninger, og at alle valgstyrelserne skal være til stede ved underskrivningen af afstemningsbogen.

Det fastsættes i folketingsvalglovens § 31, stk. 1 og 3, at kommunalbestyrelsen får mulighed for at indkalde valgstyrelser og tilfornordnede vælgere til møde på et tidspunkt før valgdagen med henblik på at give disse den fornødne instruktion samt at yde valgstyrelser og tilfornordnede vælgere diæter herfor. Der er mødepligt for valgstyrelserne og de tilfornordnede vælgere til et møde før valgdagen.

Særreglen i folketingsvalglovens § 33 a, stk. 4, 3. pkt., om, at oplysning om navne og bopæl for stillere for kandidater uden for partierne er offentligt tilgængelige, er ophævet. Spørgsmål om offentlighedens adgang til oplysninger i stillerlister skal herefter afgøres efter offentlighedslovens almindelige regler. En

oplysning om, at en enkeltperson er stiller for en kandidat, vil efter Økonomi- og Indenrigsministeriets opfattelse være en oplysning, der vedrører denne persons politiske overbevisning. Oplysningen om en stillers navn og adresse vil derfor efter ministeriets opfattelse som udgangspunkt være at anse som en oplysning om private forhold og således ikke omfattet af retten til aktindsigt, jf. offentlighedslovens § 30, stk. 1, nr. 1. I det omfang oplysningerne om en stillers politiske tilhørsforhold imidlertid allerede på anden vis er offentligt tilgængelige, og således allerede er kommet til offentlighedens kendskab, kan oplysningerne almindeligvis ikke anses for omfattet af offentlighedslovens § 30, stk. 1, nr. 1, og vil dermed ikke være undtaget fra aktindsigt.

Der er ikke længere offentlig adgang (herunder i form af aktindsigt) til oplysninger om kandidatanmeldelserne, partiernes meddelelse om godkendelse af kandidater og partiernes anmeldelse af opstillingsform, før anmeldelsesmyndigheden har udsendt fortegnelserne over de opstillede kandidater i vedkommende storkreds, jf. folketingsvalglovens § 42, stk. 4.

Det fastsættes derudover i folketingsvalglovens § 46, stk. 1, 1. pkt., at åbningstiden for afstemningsstederne på valgdagen fremrykkes til kl. 8, når valget afholdes på en arbejdsdag, dvs. mandag til fredag. Kommunalbestyrelsen kan dog på et møde beslutte at afstemningsstederne på visse småøer fortsat først åbner kl. 9, jf. folketingsvalglovens § 46, stk. 2. Hvis valget afholdes på en lørdag, søndag eller anden helligdag, er åbningstiden for afstemningsstederne fortsat kl. 9, jf. folketingsvalglovens § 46, stk. 1, 2. pkt.

Endvidere er sidste frist for brevstemmeafgivning her i landet blevet fremrykket med én dag til tredjesidste søgnedag før valgdagen, jf. folketingsvalglovens § 56, stk. 1, og § 58, stk. 4. I forlængelse heraf er der i folketingsvalglovens § 56, stk. 2, indsat en fast mindsteåbningstid på den sidste dag for brevstemmeafgivning her i landet, således at der på mindst ét af de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme, holdes åbent for brevstemmeafgivning som minimum i tidsrummet kl. 9-16 på den sidste dag, hvor der kan brevstemmes.

Perioden for gennemgangen af brevstemmerne kan om nødvendigt ændres fra dagen før valgdagen til en eller to dage før valgdagen. Herved gives valgstyrrerne en ekstra dag til at gennemgå brevstemmerne, inden afstemningen går i gang på valgdagen. Det er samtidig præciseret i loven, at gennemgangen af brevstemmerne skal være afsluttet, inden valghandlingen går i gang på valgdagen, jf. folketingsvalglovens § 65, stk. 1, 1. pkt.

Ved § 1 i lov nr. 175 af 21. februar 2017 om ændring af lov om valg til Folketinget, lov om valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet, lov om kommunale og regionale valg, lov om offentlige veje m.v. og lov om private fællesveje (Hjælp til stemmeafgivning, valget til Europa-Parlamentsvalg m.v. for personer med midlertidigt ophold i andre dele af riget, folkeafstemninger i henhold til særlig lov, ophængningstidspunkt for valgplakater m.v.) er der indført en række ændringer af folketingsvalgloven, vejloven og privatvejsloven af betydning for folketingsvalg med virkning fra 1. juli 2017. Lovændringen er bl.a. en udmøntning af beslutningsforslag nr. B 32 (2015-16) om ændring af valglovene, så personer med behov for hjælp til stemmeafgivning får mulighed for at stemme med den hjælp, de selv ønsker. Loven trådte i kraft den 1. juli 2017.

Efter lovændringen kan hjælp til stemmeafgivningen og brevstemmeafgivningen ydes ved personlig bistand og ved brug af hjælpemidler, der stilles til rådighed ved stemmeafgivningen, jf. folketingsvalglovens § 49, stk. 1, 2. pkt., og § 61, stk. 4, 2. pkt.

Vælgere med behov for hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen og brevstemmeafgivningen har med lovændringen i visse tilfælde mulighed for at få personlig bistand *alene* af én person som vælgeren selv har udpeget, dvs. uden at der tillige medvirker en myndighedsperson. To betingelser skal være opfyldt, for at den personlige bistand kan ydes alene af en person, som vælgeren selv har udpeget. Vælgeren skal

således 1) *udtrykkeligt og utvetydigt tilkendegive et ønske herom*, og 2) ønsket skal være *begrundet i en umiddelbart konstaterbar eller dokumenterbar fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse*, jf. lovens § 49, stk. 2, 3. pkt., og § 61, stk. 4, 4. pkt.

Som noget nyt kan vælgere med behov herfor få hjælp til stemmeafgivningen på valgdagen og ved brevstemmeafgivningen ved brug af eventuelle hjælpemidler, der stilles til rådighed. Der er i folketingsvalgloven indsat en bemyndigelsesbestemmelse, hvorefter økonomi- og indenrigsministerieren kan fastsætte regler om hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen og brevstemmeafgivningen, jf. lovens § 49, stk. 5, og § 63, 2. pkt. Se mere nedenfor under *"Nye eller ændrede bekendtgørelser af betydning for folketingsvalg"*.

Derudover er det i folketingsvalglovens § 104, stk. 4, udtrykkeligt lovfæstet, at valgmateriale efter kommunalbestyrelsens bestemmelse kan anvendes til forskning og statistik i overensstemmelse med persondataloven. Valgmaterialet skal tilintetgøres, når materialet ikke længere er nødvendigt til dette formål. Dette gælder dog ikke valgbogen og afstemningsbogen, som fortsat skal opbevares efter reglerne i arkivlovgivningen.

Endvidere er begyndelsestidspunktet for ophængning af valgplakater ved folketingsvalg blevet ændret, således at disse tidligst må hænges op, når valget er udskrevet (dog tidligst kl. 12.00 den 4. lørdag før valgdagen), jf. vejlovens § 84, stk. 1, og privatvejslovens § 66 a, stk. 1. Dette vil i praksis sige fra statsministerens offentliggørelse af, at der udskrives valg til Folketinget. Samtidig er det indført, at valgplakater foruden oplysninger om navn, adresse og telefonnummer ligeledes skal forsynes med en e-mailadresse på den person eller det parti, der har iværksat ophængningen samt ved partier en e-mailadresse på en kontaktperson, jf. lov om offentlige veje m.v. § 85, stk. 1, og lov om private fællesveje § 66 b, stk. 1.

Ved lov nr. 708 af 8. juni 2017 om ændring af lov om valg til Folketinget (*Valg på personlige stemmer*) blev der indført mulighed for, at et parti med fuldstændig sideordnet opstilling kan anmelde, at partistemmerne i en storkreds ikke tilfalder nogen kandidat for partiet i den pågældende storkreds. Kandidaterne vil således alene blive valgt på personlige stemmer. Loven trådte i kraft den 1. november 2017.

Ved lov nr. 714 af 8. juni 2017 om ændring af lov om valg til Folketinget (*Indførelse af prioriteret sideordnet opstilling*) blev der indført mulighed for, at et parti, der har sideordnet opstilling, kan anmelde, at partiets kandidater i en storkreds skal anføres i en af partiet prioriteret rækkefølge på stemmesedlen i de enkelte opstillingskredse i den pågældende storkreds. Muligheden for at nominere en kandidat er som følge heraf blevet afskaffet. Partierne har dog i praksis fortsat mulighed for at realisere denne opstillingsform (nominering) inden for rammerne af de nye regler, se afsnit 6.7. og 6.9. Loven trådte i kraft den 1. november 2017.

Nye eller ændrede bekendtgørelser af betydning for folketingsvalg

Bekendtgørelse nr. 13 af 7. januar 2016 om anvendelse af en digital løsning til brug for anmeldelse af nye partier og indsamling af vælgererklæringer regulerer anvendelsen af den digitale løsning til brug for indsamling af digitale vælgererklæringer og papirbaserede vælgererklæringer samt til brug for anmeldelse af nye partier.

Bekendtgørelse nr. 1066 af 12. september 2017 om hjælpemidler, der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen regulerer, hvilke hjælpemidler der skal stilles til rådighed ved stemmeafgivningen på valgdagen og ved brevstemmeafgivningen på de steder i kommunen, hvor enhver vælger kan brevstemme.

Bekendtgørelse nr. 1136 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse indeholder ændringer som følge af de ændrede regler om hjælp til stemmeafgivningen.

Bekendtgørelse nr. 1137 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i visse boformer og boliger efter lov om social service og boliglovgivningen indeholder ændringer som følge af de ændrede regler om hjælp til stemmeafgivningen.

Bekendtgørelse nr. 1138 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning i vælgerens hjem indeholder ændringer som følge af de ændrede regler om hjælp til stemmeafgivningen.

Bekendtgørelse nr. 1139 af 18. oktober 2017 om brevstemmeafgivning på sygehuse indeholder ændringer som følge af de ændrede regler om hjælp til stemmeafgivningen.

Bekendtgørelse nr. 1519 af 14. december 2017 om stemmesedler til brug ved folketingsvalg indeholder ændringer som følge af de ændrede regler om opstillingsformer til folketingsvalg.

Bekendtgørelse om stemmesedler til brug ved folketingsvalg

Bekendtgørelse nr. 1519 af 14. december 2017 om stemmesedler til brug ved folketingsvalg

(uden bilag)

I medfør af § 43, stk. 4, i lov om valg til Folketinget, jf. lovbekendtgørelse nr. 1426 af 8. december 2017, fastsættes:

Stemmesedlernes farve og materiale

§ 1. Stemmesedlerne skal være af hvidt karton eller svært papir med en gramvægt på mindst 120 g/m². De skal ved mindst to anbragte knæk være til at sammenfolde således, at de kan nedlægges af vælgerne i stemmekassen, uden at nogen kan se, hvorledes der er stemt.

Stk. 2. Såfremt folketingsvalg afholdes samme dag som kommunale og regionale valg eller valg af danske medlemmer til Europa-Parlamentet, skal det i stk. 1, 1. pkt., nævnte karton eller svære papir være lyst blå.

Overskrifter og vejledningstekst

§ 2. Øverst til højre på stemmesedlerne anføres med små almindelige typer en betegnelse for den opstillingskreds, til hvilken de er bestemt.

Stk. 2. Umiddelbart under den i stk. 1 anførte betegnelse anføres med meget store, fede typer ordet »Folketingsvalget« med tilføjelse af årstallet for valget.

Stk. 3. Umiddelbart under ordet »Folketingsvalget« med tilhørende årstal og umiddelbart over den fede, vandrette streg, der er nævnt i § 3, stk. 2, 3. pkt., anføres følgende vejledningstekst med fede typer: »Sæt X i rubrikken til venstre for et partinavn eller et kandidatnavn.«.

Stk. 4. Umiddelbart til venstre for den i stk. 3 nævnte tekst indsættes en illustration af en stor hånd, der holder en blyant med blyantspidsen pegende på en afkrydset rubrik. Umiddelbart under den foregående tekst og illustration af en hånd, der holder en blyant med blyantspidsen pegende på en afkrydset rubrik, anføres med almindelige typer: »Sæt kun ét X på stemmesedlen. Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig. Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.«.

Stk. 5. De i stk. 3 og 4 nævnte vejledningstekster skal være af en sådan størrelse, at de fremtræder synlige og nemme at læse.

Partifelter og partinavne

§ 3. Stemmesedlerne skal indeholde et særskilt felt for hvert parti, der har kandidater opstillet i storkredsen. Felterne for de enkelte partier anbringes under hinanden i alfabetisk rækkefølge efter partiernes bogstavbetegnelse.

Stk. 2. Felterne skal adskilles fra hinanden ved en fed, vandret streg. Også det øverste og nederste felt skal henholdsvis begyndes og afsluttes med en fed, vandret streg. Den fede, vandrette streg, hvormed det øverste felt begyndes, skal være dobbelt så fed som de øvrige fede, vandrette streger.

§ 4. Øverst i hvert felt anføres med fede typer partiets bogstavbetegnelse efterfulgt af et punktum. Bogstavbetegnelsen skal anbringes umiddelbart til højre for afkrydsningsrubrikken, jf. stk. 2. Til højre for bogstavbetegnelsen anføres partiets navn ligeledes med fede typer.

Stk. 2. Yderst til venstre for partiets bogstavbetegnelse anbringes med halvfede streger en afkrydsningsrubrik. Afkrydsningsrubrikken skal være adskilt fra stemmesedlens venstre kant. Afkrydsningsrubrikken skal have en sådan størrelse, at der er rigelig plads til at sætte et kryds, dog mindst 5x5 mm.

Kandidaters navne og rækkefølge

§ 5. Under bogstavbetegnelsen og partinavnet, jf. § 4, anføres adskilt ved en halvfed, vandret streg navnene på de kandidater, som er opstillet for partiet i storkredsen. Navnene adskilles fra hinanden med tynde, vandrette streger.

Stk. 2. Navnet på den eller de kandidater, der er opstillet i vedkommende opstillingskreds, anføres med halvfede typer øverst og i alfabetisk rækkefølge efter efternavn eller mellemnavn, såfremt dette skal anføres i stedet for efternavn, jf. § 7, stk. 2. Har partiet anmeldt prioriteret sideordnet opstilling, skal de i 1. pkt. nævnte kandidater dog anføres i den af partiet prioriterede rækkefølge.

Stk. 3. Under de i stk. 2 nævnte kandidater anføres med almindelige typer og i alfabetisk rækkefølge navnene på de øvrige kandidater, der er opstillet for partiet i storkredsen. Har partiet anmeldt prioriteret sideordnet opstilling, skal de i 1. pkt. nævnte kandidater dog anføres i den af partiet prioriterede rækkefølge. Har partiet anmeldt partiliste, skal de i 1. pkt. nævnte kandidater dog anføres i partilistens rækkefølge.

Stk. 4. Er der i en opstillingskreds ikke opstillet nogen kandidat for partiet, anføres med almindelige typer og i alfabetisk rækkefølge navnene på de kandidater, der er opstillet for partiet i de øvrige opstillingskredse i storkredsen. Har partiet anmeldt prioriteret sideordnet opstilling, skal de i 1. pkt. nævnte kandidater dog anføres i den af partiet prioriterede rækkefølge. Har partiet anmeldt partiliste, skal de i 1. pkt. nævnte kandidater dog anføres i partilistens rækkefølge.

§ 6. Såfremt der i storkredsen er opstillet kandidater uden for partierne, anføres disse nederst på stemmesedlen i et særskilt felt, i hvilket der med fede typer anføres ordene »Uden for partierne« som overskrift. Under overskriften anføres adskilt med en halvfed, vandret streg navnene på de pågældende kandidater. Navnene adskilles fra hinanden med tynde, vandrette streger.

Stk. 2. De kandidater, der er opstillet i vedkommende opstillingskreds, anføres øverst i alfabetisk rækkefølge med halvfede typer, og derefter anføres med almindelige typer i alfabetisk rækkefølge de øvrige kandidater uden for partierne, der er opstillet i storkredsen.

§ 7. Kandidaternes navne anføres med fornavne eller forbogstaver først.

Stk. 2. Kandidaterne skal anføres på stemmesedlerne med deres fulde navn, medmindre de på kandidatmeldelsen har angivet, hvordan navnet ønskes anført. Kandidatens efternavn eller mellemnavn samt mindst ét fornavn eller forbogstav skal dog altid anføres. Kun mellem- og efternavne, som kandidaten er berettiget til at føre efter navneloven, eller mellemnavne, som er registreret i Det Centrale Personregister (CPR), kan anføres på stemmesedlen. I stedet for fornavnet kan anføres et kaldenavn, der er afledt af fornavnet.

Stk. 3. Hver enkelt kandidats navn skal anføres umiddelbart til højre for afkrydsningsrubrikken, jf. § 9.

§ 8. I tilfælde, hvor valgbestyrelsen skønner, at der kan ske forveksling af kandidaternes navne, skal der i forlængelse af navnene anføres en kortfattet betegnelse på enten stilling eller bopæl for de pågældende kandidater. I andre tilfælde må kandidaternes stilling eller bopæl ikke anføres.

§ 9. Yderst til venstre for hver enkelt kandidats navn anbringes med halvfede streger en afkrydsningsrubrik. Afkrydsningsrubrikken skal være adskilt fra stemmesedlens venstre kant. Afkrydsningsrubrikken skal have en sådan størrelse, at der er rigelig plads til at sætte et kryds, dog mindst 4x4 mm.

Stemmesedler med flere kolonner

§ 10. Såfremt der til valget er opstillet et så stort antal kandidater, at stemmesedlen efter foranstående regler vil blive uforholdsmæssig lang, kan valgbestyrelsen beslutte, at kandidaternes navne inden for hvert partifelt skal opføres i to eller flere lodrette kolonner.

Stk. 2. Hvis det besluttes at opføre kandidaternes navne i to eller flere kolonner, skal navnene på samtlige kandidater fordeles ligeligt mellem kolonnerne, der skal adskilles fra hinanden med fede, lodrette

streger af samme tykkelse som de fede streger, der adskiller hvert partifelt, jf. § 3, stk. 2, 1. pkt. Hver enkelt kandidats navn skal anføres umiddelbart til højre for afkrydsningsrubrikken, jf. stk. 3.

Stk. 3. Yderst til venstre for hver enkelt kandidats navn anbringes inden for hver kolonne med halvfede streger en afkrydsningsrubrik. Afkrydsningsrubrikken skal være adskilt fra kolonnens venstre kant. Afkrydsningsrubrikken skal have en sådan størrelse, at der er rigelig plads til at sætte et kryds, dog mindst 4x4 mm. Kolonnerne til kandidaternes navne skal have en sådan bredde, at der til venstre for hver enkelt kandidats navn er rigelig plads til at indsætte en afkrydsningsrubrik.

Afkrydsningsrubrikkernes placering og størrelse i forhold til hinanden

§ 11. Samtlige afkrydsningsrubrikker på stemmesedlen til partier skal have samme størrelse. Samtlige afkrydsningsrubrikker på stemmesedlen til kandidater skal have samme størrelse. Afkrydsningsrubrikkerne på stemmesedlen til partier må ikke være mindre end afkrydsningsrubrikkerne på stemmesedlen til kandidater.

Stk. 2. Afkrydsningsrubrikkerne for henholdsvis partinavne og kandidatnavne skal inden for samme kolonne flugte med hinanden.

Forskellige bestemmelser

§ 12. Alle de vandrette streger, der er nævnt i bekendtgørelsen, skal gå tværs over stemmesedlen fra kant til kant.

§ 13. Ud over det, der er nævnt i de foregående paragraffer, må intet ord eller bogstav og intet navn, tal eller tegn være påført nogen stemmeseddel ved tryk eller ved skrift eller på anden måde.

§ 14. Bilag 1 til denne bekendtgørelse indeholder en vejledende illustration af ovenstående bestemmelser om udformning af stemmesedler til brug ved folketingsvalg i henholdsvis én og to kolonner.

Stk. 2. Økonomi- og indenrigsministeren stiller endvidere, når der er udskrevet folketingsvalg, et grafisk forlæg for en stemmeseddel i henholdsvis en og to kolonner til rådighed for valgbestyrelserne på sin hjemmeside: valg.oim.dk. Anvendelsen af dette stemmeseddelforlæg er valgfri.

§ 15. Bekendtgørelsen træder i kraft den 20. december 2017.

Stk. 2. Bekendtgørelse nr. 1121 af 15. oktober 2014 om stemmesedler til brug ved folketingsvalg ophæves.

Økonomi- og Indenrigsministeriet, den 14. december 2017

Simon Emil Ammitzbøll-Bille

/ Christine Boeskov

Udsnit af fiktive stemmesedler

Til illustration af ovenstående bestemmelser om udformning af stemmesedler til brug ved folketingsvalg er nedenfor gengivet to udsnit af fiktive stemmesedler med hhv. en og to kolonner, der er udformet i henhold til ovenstående regler.

Folketingsvalget 20XX

Sæt X i rubrikken til venstre for et partinavn eller et kandidatnavn.

Sæt kun ét X på stemmesedlen.

Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig.

Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.

☐ **G. Nordlisten**

- ☐ Mette Madsen
- ☐ Henrik Hansen
- ☐ Bettina Bendtsen
- ☐ Frederik Frandsen

☐ **H. Sydlisten**

- ☐ Ole Olsen
- ☐ Sidsel Svendsen
- ☐ Jens Jørgensen
- ☐ Frederik Frandsen

☐ **R. Østpartiet**

- ☐ Anette Andersen
- ☐ Tina Troelsen
- ☐ Jette Jørgensen
- ☐ Peter Pedersen

☐ **T. Vestpartiet**

- ☐ Jenny Jensen
- ☐ Carsten Carlsen
- ☐ Mogens Mortensen
- ☐ Sanne Sørensen

Uden for partierne

- ☐ Camilla Christensen
- ☐ Søren Simonsen
- ☐ Andreas Andersen
- ☐ Palle Petersen

Folketingsvalget 20XX

Sæt X i rubrikken til venstre for et partinavn eller et kandidatnavn.

Sæt kun ét X på stemmesedlen.

Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig.

Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.

☐ **G. Nordlisten**

☐ Mette Madsen

☐ Bettina Bendtsen

☐ Henrik Hansen

☐ Frederik Frandsen

☐ **H. Sydlisten**

☐ Ole Olsen

☐ Jens Jørgensen

☐ Sidsel Svendsen

☐ Frederik Frandsen

☐ **R. Østpartiet**

☐ Anette Andersen

☐ Jette Jørgensen

☐ Tina Troelsen

☐ Peter Pedersen

☐ **T. Vestpartiet**

☐ Jenny Jensen

☐ Mogens Mortensen

☐ Carsten Carlsen

☐ Sanne Sørensen

Uden for partierne

☐ Camilla Christensen

☐ Andreas Andersen

☐ Søren Simonsen

☐ Palle Petersen

Forklarende tekst til udsnit af fiktive stemmesedler i bilag 4

Som eksempler er vist et udsnit af fiktive stemmesedler i henholdsvis en og to kolonner, der er baseret på fiktive partier og kandidater. Eksemplerne er illustrative i forhold til de forskellige opstillingsformer, der kan anvendes ved folketingsvalg. De fiktive stemmesedler er udformet i henhold til bekendtgørelse nr. 1519 af 14. december 2017 om stemmesedler til brug ved folketingsvalg.

Øverst til højre på stemmesedlen anføres betegnelsen for opstillingskredsen. Som betegnelse for opstillingskredsen kan anføres navnet på kredsen, f.eks. ”Rødovrekredsen”, eller nummer på opstillingskredsen sammen med betegnelse for storkredsen, f.eks. ”4. kreds, Københavns Omegns Storkreds”. Det er ikke tilstrækkeligt alene at anføre et nummer for opstillingskredsen.

Umiddelbart herunder anføres overskriften »Folketingsvalget« samt det tilhørende årstal, og herunder anføres nedenstående vejledningstekst:

»Sæt X i rubrikken til venstre for et partinavn eller et kandidatnavn.

Sæt kun ét X på stemmesedlen.

Du må ikke udfylde rubrikken med andet end et X, da din stemmeseddel så bliver ugyldig.

Du kan få byttet din stemmeseddel, hvis du skriver forkert.«

Til venstre for vejledningsteksten er anført en illustration af en stor hånd, der holder en blyant med blyantspidsen pegende på en afkrydset rubrik. Se § 2 i bekendtgørelsen.

Den fede, vandrette streg, der adskiller vejledningsteksten fra det øverste partifelt på stemmesedlerne – dvs. den fede vandrette streg, hvormed det øverste felt (feltet for G. Nordlisten) begyndes – skal gøres dobbelt så fed som de fede, vandrette streger, der i øvrigt afgrænser de forskellige partiers. Se § 3, stk. 2, i bekendtgørelsen. Det første partinavnefelt (G. Nordlisten) skal forekomme umiddelbart efter den dobbelte fede streg, der adskiller vejledningsteksten fra partinavnefeltet.

Der er ikke i bekendtgørelsen fastsat regler for afstanden mellem de forskellige streger, der adskiller kandidaterne indbyrdes samt størrelsen af partinavnefelterne m.v. Afstanden mellem de streger, der adskiller de enkelte kandidaters navne, bør dog ikke være mindre end ca. 6 mm eller tilstrækkeligt stor til, at der kan blive plads til en afkrydsningsrubrik på mindst 4x4 mm til venstre ud for hvert kandidatnavn. Endvidere bør afstanden mellem stregerne, der er anbragt over og under partiets bogstavbetegnelse og navn, ikke være mindre end 1 cm eller tilstrækkeligt stor til, at der kan blive plads til en afkrydsningsrubrik på mindst 5x5 mm til venstre ud for hvert partinavn.

Der er kun medtaget det antal fiktive partier og kandidater, som er nødvendigt for at illustrere de forskellige opstillingsformer. Der kan konstrueres flere eksempler ved at kombinere nogle af de angivne eksempler.

Kredsvis opstilling med partiliste (G. Nordlisten)

Opstillingskredsens kandidat (Mette Madsen) – dvs. den eneste kandidat, der er opstillet for partiet i opstillingskredsen – er anført øverst med halvfede typer. Dernæst er de øvrige kandidater i storkredsen anført med almindelige typer i partilistens rækkefølge.

Prioriteret sideordnet opstilling (H. Sydlisten)

Alle kandidater er anført med halvfede typer, idet alle partiets kandidater i storkredsen er opstillet i den pågældende opstillingskreds. Ved prioriteret sideordnet opstilling kan partiet selv bestemme rækkefølgen af kandidaterne på stemmesedlen i de enkelte opstillingskredse. Kandidaterne er således ikke anført i alfabetisk rækkefølge, men anført i den af partiet prioriterede rækkefølge.

Sideordnet opstilling, hvor halvdelen af kandidaterne er opstillet i opstillingskredsen (R. Østpartiet)

De to kandidater, der er anført først (Anette Andersen og Tina Troelsen), er anført med halvfede typer, idet de er opstillet i den pågældende opstillingskreds. De to kandidater, der er anført sidst (Jette Jørgensen og Peter Pedersen), er ikke opstillet i opstillingskredsen (men er opstillet i én eller flere af de øvrige opstillingskredse i storkredsen) og er derfor anført med almindelige typer. Da kandidaterne er sideordnet opstillet, er de to kandidater, der er opstillet i den pågældende opstillingskreds, anført i alfabetisk rækkefølge efter efternavn. Derefter er de to kandidater, der ikke er opstillet i den pågældende opstillingskreds, men i én eller flere af de øvrige opstillingskredse i storkredsen, ligeledes anført i alfabetisk rækkefølge.

Prioriteret sideordnet opstilling, hvor partiet har valgt at realisere (den afskaffede) sideordnet opstilling med nominering (T. Vestpartiet)

Hidtil har de fleste partier ved folketingsvalg benyttet sideordnet opstilling med nominering (der nu er ophævet i loven) i den form, at alle partiets kandidater i storkredsen har været opstillet i alle opstillingskredse i storkredsen, men nomineret i hver sin opstillingskreds. Partierne har i praksis fortsat mulighed for at realisere denne opstillingsform, selv om man i loven har ophævet begrebet ”nominering”. I det viste eksempel er denne opstillingsform realiseret ved, at partiet har anført, hvem der skal stå øverst på stemmesedlen (Jenny Jensen), og derefter anført de øvrige kandidater i alfabetisk rækkefølge.

Uden for partierne

De to kandidater uden for partierne, der er anført først (Camilla Christensen og Søren Simonsen), er opstillet i opstillingskredsen og er derfor anført i alfabetisk rækkefølge med halvfede typer. De to kandidater uden for partierne, der er anført sidst (Andreas Andersen og Palle Petersen), er ikke opstillet i opstillingskredsen (men er opstillet i én eller flere af de øvrige opstillingskredse i storkredsen) og er derfor anført i alfabetisk rækkefølge med almindelige typer efter de to opstillede kandidater.

Kredsvis opstilling (uden partiliste)

Denne opstillingsform er ikke illustreret i eksemplerne, da den i praksis ikke rigtig anvendes mere. Opstiller et parti imidlertid sine kandidater kredsvis uden partiliste, f.eks. hvis partiet i en opstillingskreds kun har én kandidat, skal opstillingskredsens kandidat anføres øverst med halvfede typer, hvorefter de øvrige kandidater i storkredsen skal anføres med almindelige typer i alfabetisk rækkefølge.

Som hovedregel kun en kolonne

Kandidaternes navne inden for hvert partifelt må kun opføres i to eller flere lodrette kolonner, hvis der er nødvendigt for at undgå, at stemmesedlen bliver uforholdsmæssig lang. Kandidaterne skal anføres fortløbende i samme kolonne med lige mange kandidater i hver kolonne. Se eksemplet med udsnittet af den fiktive stemmeseddel i to kolonner. Se afsnit 6.11.1.7. og bekendtgørelsens § 10.

Cirkulære om brevstemmeprotokollers indhold og udformning

Cirkulære nr. 54 af 8. maj 2001 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning

(Til alle kommunalbestyrelser)

I medfør af § 64, stk. 1, og § 100 i lov om valg til Folketinget, se lovbekendtgørelse nr. 261 af 18. april 2001, § 26, stk. 5, i lov om valg af danske repræsentanter til Europa-Parlamentet, se lovbekendtgørelse nr. 264 af 18. april 2001, og § 70, stk. 1, i lov om kommunale valg, se lovbekendtgørelse nr. 263 af 18. april 2001, fastsættes:

§ 1. Forud for hvert valg skal kommunalbestyrelsen oprette en protokol over de brevstemmer, som kommunalbestyrelsen modtager til det pågældende valg (brevstemmeprotokol).

§ 2. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om antallet af brevstemmer modtaget på en bestemt dato til og med dagen før valgdagen. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om, hvorledes de modtagne brevstemmer på en bestemt dato til og med dagen før valgdagen fordeler sig på brevstemmer modtaget fra kommunens folkeregister, fra stemmemodtagere på plejehjem m.v. og i ældreboliger og i vælgerens hjem, samt fra postvæsenet (dvs. brevstemmer, der er afgivet på andre kommuners folkeregistre, på sygehuse, i kriminalforsorgens anstalter og arresthuse, på danske repræsentationer i udlandet m.v.).

Stk. 2. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om antallet af brevstemmer modtaget på en bestemt dato til og med dagen før valgdagen, der er videresendt til andre kommuner, samt datoen for videresendelsen.

Stk. 3. Brevstemmeprotokollen skal indeholde tilsvarende oplysninger som nævnt i stk. 1 og 2 både for så vidt angår brevstemmer, der modtages på valgdagen og afleveres til afstemningsstederne inden kl. 9, og for så vidt angår brevstemmer, der modtages på valgdagen og afleveres til afstemningsstederne efter kl. 9.

Stk. 4. Brevstemmeprotokollen skal indeholde tilsvarende oplysninger som nævnt i stk. 1 for så vidt angår brevstemmer, der modtages fra og med dagen efter valgdagen og til og med den dag, hvor eventuelle klager over valget er endeligt afgjort.

Stk. 5. De i stk. 1-4 nævnte oplysninger skal indføres i brevstemmeprotokollen af kommunalbestyrelsen på de dage, hvor kommunalbestyrelsen modtager de pågældende brevstemmer.

§ 3. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om, hvorledes det samlede antal brevstemmer, der er modtaget til og med dagen før valgdagen, og som ikke er videresendt til andre kommuner, efter afsenderens bopælsangivelse på yderkuverterne fordeler sig på de enkelte afstemningsområder i kommunen. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om antallet af brevstemmer, der er modtaget til og med dagen før valgdagen, som ikke er videresendt til andre kommuner, og som på grundlag af oplysningerne om afsenderen på yderkuverten ikke kan henføres til et bestemt afstemningsområde.

Stk. 2. Brevstemmeprotokollen skal indeholde tilsvarende oplysninger som nævnt i stk. 1 både for så vidt angår brevstemmer, der modtages på valgdagen og afleveres til afstemningsstederne inden kl. 9, og for så vidt angår brevstemmer, der modtages på valgdagen og afleveres til afstemningsstederne efter kl. 9.

Stk. 3. De i stk. 1 henholdsvis stk. 2 nævnte oplysninger skal indføres i brevstemmeprotokollen af kommunalbestyrelsen dagen før valgdagen henholdsvis på valgdagen.

§ 4. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om, til hvilket afstemningsområde brevstemmer fra afstemningsområder, hvor der er modtaget færre end 5 brevstemmer, er overført, og fra hvilke afstemningsområder de pågældende brevstemmer er overført, se folketingsvalglovens § 64, stk. 5, og den kommunale valglovs § 70, stk. 4.

Stk. 2. De i stk. 1 nævnte oplysninger skal indføres i brevstemmeprotokollen af kommunalbestyrelsen senest på valgdagen.

§ 5. Brevstemmeprotokollen skal indeholde oplysning om, til hvilket afstemningsområde brevstemmer, som ikke er videresendt til andre kommuner, og som på grundlag af oplysningerne om afsenderen på yderkuverten ikke kan henføres til et bestemt afstemningsområde, er henregnet i henseende til valgstyrenes kontrol af, om brevstemmerne kan komme i betragtning, se folketingsvalglovens § 64, stk. 6, og den kommunale valglovs § 70, stk. 5.

§ 6. Brevstemmeprotokollen skal være udformet i overensstemmelse med de fortrykte brevstemmeprotokoller, Indenrigsministeriet har ladet fremstille.

§ 7. §§ 1-6 finder tilsvarende anvendelse ved folkeafstemninger.

§ 8 Cirkulæret træder i kraft den 15. maj 2001.

Stk. 2. Samtidig ophæves cirkulære nr. 64 af 3. maj 1989 om brevstemmeprotokollers indhold og udformning.

Indenrigsministeriet, den 8. maj 2001

Karen Jespersen

/ Anne Birte Pade

Bekendtgørelse om bedømmelse af stemmesedler afgivet til folketingsvalg

Bekendtgørelse nr. 996 af 12. august 2013 om bedømmelse af stemmesedler afgivet til folketingsvalg
I medfør af § 69, stk. 4, i lov om valg til Folketinget, jf. lovekendtgørelse nr. 128 af 11. februar 2013, og efter forelæggelse for Folketingets Udvalg til Valgs Prøvelse, fastsættes:

Kapitel 1*Definitioner*

§ 1. Ved kryds forstås i bekendtgørelsen et tegn svarende til bogstavet X eller til tegnet for plus (+).

Stk. 2. Tegn, der må anses for at være afledt af et kryds, eller som må anses for at være resultatet af, at vælgeren ved gentagen afmærkning har villet tydeliggøre et kryds, bedømmes efter samme regler som kryds.

§ 2. Ved »bogstavbetegnelse« eller »officiel bogstavbetegnelse« forstås i bekendtgørelsen en af de bogstavbetegnelser, der i medfør af lovens § 14 forud for det pågældende valg er tildelt de opstillingsberettigede partier. Ved »uofficiel bogstavbetegnelse« forstås i bekendtgørelsen enhver anden betegnelse bestående af et eller flere bogstaver, herunder en af de betegnelser, som Folketinget anvender til at angive de enkelte folketingsmedlemmers tilhørsforhold til en bestemt folketingsgruppe.

Kapitel 2*Bedømmelse af stemmesedler afgivet på afstemningsstedet**Blanke stemmesedler*

§ 3. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er blank, jf. lovens § 69, stk. 1, nr. 1.

Stemmesedler, hvor vælgerens stemme på stemmesedlen ikke er afmærket med kryds, m.v.

§ 4. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt vælgerens stemme på stemmesedlen ikke er afmærket med kryds, jf. lovens § 69, stk. 1, nr. 2. En stemmeseddel betragtes ved anvendelse af reglen i 1. pkt. som ugyldig, såfremt stemmesedlen i stedet for med kryds er afmærket med bogstav, cirkel eller andet mærke, der ikke har karakter af et kryds, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Hvis stemmesedlen i stedet for med kryds er afmærket med overstreget, udvisket eller halvt kryds (dvs. en lodret, vandret eller skrå streg), bedømmes stemmesedlen efter reglen i § 9, stk. 1.

Stk. 3. Afmærkning af stemmesedlen uden for afkrydsningsrubrikkerne medfører ikke ugyldighed, hvis afmærkningen i øvrigt er gyldig efter bestemmelserne i denne bekendtgørelse.

Stemmesedler, der giver anledning til tvivl om vælgerens stemmeafgivning

§ 5. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er helt eller delvis overstreget.

§ 6. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er afmærket med kryds i flere partifelter, herunder feltet for kandidater uden for partierne.

§ 7. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er afmærket med kryds, der rækker ind i flere partifelter, herunder feltet for kandidater uden for partierne, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Hvis den væsentligste del af krydset, herunder krydsets skæringspunkt, er placeret i ét partifelt, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for det pågældende parti, medmindre stemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

Stk. 3. Hvis den væsentligste del af krydset, herunder krydsets skæringspunkt, er placeret i feltet for kandidater uden for partierne, bedømmes stemmesedlen efter reglerne i § 8.

§ 8. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er afmærket med kryds ud for ordene »Uden for partierne« i feltet for kandidater uden for partierne, jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Hvis der kun er opstillet én kandidat uden for partierne, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for denne, medmindre stemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

Stk. 3. Hvis der både er sat kryds ud for ordene »Uden for partierne« og ud for en kandidat opstillet uden for partierne, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for denne, medmindre stemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

§ 9. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er afmærket med overstreget, udvisket eller halvt kryds (dvs. en lodret, vandret eller skrå streg), jf. dog stk. 2 og 3.

Stk. 2. Hvis stemmesedlen er afmærket med kryds inden for samme partifelt som det overstregede, udviskede eller halve kryds, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for det pågældende parti, medmindre stemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

Stk. 3. Hvis stemmesedlen i feltet for kandidater uden for partierne foruden et overstreget, udvisket eller halvt kryds er afmærket med kryds, bedømmes stemmesedlen efter reglerne i § 8, idet det overstregede, udviskede eller halve kryds betragtes som et kryds.

§ 10. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den er afmærket med kryds uden for partifelterne, herunder feltet for kandidater uden for partierne.

§ 11. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt det af andre grunde end dem, der er nævnt i §§ 5-10, ikke med sikkerhed kan afgøres, hvilket parti eller hvilken kandidat uden for partierne vælgeren har villet give sin stemme.

§ 12. Det afgøres efter reglerne i lovens § 73, stk. 3 og 4, hvorvidt en gyldig stemmeseddel, der er omfattet af reglerne i § 7, stk. 2, eller § 9, stk. 2, er en personlig stemme eller en partistemme.

Stemmesedler, der ikke er udleveret på afstemningsstedet

§ 13. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt det må antages, at den ikke er udleveret på afstemningsstedet, jf. lovens § 69, stk. 1, nr. 4.

Stemmesedler med særpræg

§ 14. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den foruden med kryds er afmærket med bogstav, cirkel eller andet mærke, der ikke har karakter af et kryds, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Stemmesedler, der er omfattet af § 9, stk. 2 eller 3, er ikke på grund af de i disse bestemmelser nævnte angivelser ugyldige i medfør af stk. 1.

§ 15. En stemmeseddel, der er afmærket med flere end 3 kryds, er ugyldig. Et overstreget, udvisket eller halvt kryds (lodret, vandret eller skrå streg), jf. § 9, betragtes som ét kryds ved anvendelse af reglen i 1. pkt.

§ 16. En stemmeseddel, hvorpå der er tegnet, eller som er påført påskrift af nogen art, herunder et kandidatnavn eller andet navn, eller som er påført påklæbning af nogen art, er ugyldig. Afsmitning eller lignende fra skriftfarven i det benyttede skriveredskab betragtes ikke som påskrift.

§ 17. En stemmeseddel er ugyldig, såfremt den på anden måde end nævnt i §§ 14-16 er givet et særpræg, herunder ved afmærkning med forskellige skriftfarver, ved iturivning eller ved afrivning af et eller flere stykker. Iturivning eller afrivning betragtes ikke som særpræg, hvis dette er sket ved stemmesedlens udtagning af stemmekassen eller senere. Afmærkning af stemmesedlen med et andet skriveredskab end det, der er fremlagt eller ophængt i stemmerummet, betragtes ikke som særpræg, medmindre skriftfarven eller skrifttykkelsen er helt usædvanlig sammenlignet med almindelige skriveredskaber.

Kapitel 3

Bedømmelse af brevstemmesedler

Blanke brevstemmesedler

§ 18. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den er blank, jf. lovens § 69, stk. 2, nr. 1.

Brevstemmesedler, der giver anledning til tvivl om vælgerens stemmeafgivning

§ 19. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt der på stemmesedlen alene er anført navnet på en eller flere personer, som ikke er opstillet i den storkreds, hvor vælgeren er optaget på valglisten, eller alene navnet eller bogstavbetegnelsen for et parti, der ikke har opstillet kandidater i den pågældende storkreds.

Stk. 2. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den ud over navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet i den pågældende storkreds, alene er påført en uofficiel bogstavbetegnelse, jf. dog stk. 3.

Stk. 3. En brevstemmeseddel, der ud over navnet på en eller flere personer, der ikke er opstillet i den pågældende storkreds, alene er påført en af de uofficielle bogstavbetegnelser, der er omfattet af § 21, stk. 2, anses som en gyldig stemme for det pågældende parti, medmindre brevstemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

§ 20. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den alene er påført en uofficiel bogstavbetegnelse på ét bogstav.

§ 21. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den alene er påført en uofficiel bogstavbetegnelse bestående af flere bogstaver, jf. dog stk. 2.

Stk. 2. Hvis der ikke hersker begrundet tvivl om, hvilket parti en uofficiel bogstavbetegnelse bestående af flere bogstaver skal angive, anses stemmesedlen som en gyldig stemme for det pågældende parti, som f.eks. RV for Det Radikale Venstre, KF for Det Konservative Folkeparti, SF for SF-Socialistisk Folkeparti, KD for Kristendemokraterne, DF for Dansk Folkeparti, og EL for Enhedslisten - De Rød-Grønne, medmindre brevstemmesedlen er ugyldig i medfør af en af de øvrige bestemmelser i bekendtgørelsen.

§ 22. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den alene er påført kryds.

§ 23. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den er påført modstridende angivelser vedrørende bogstavbetegnelse, partinavn eller kandidatnavn (personnavn).

§ 24. Ved anvendelse af reglen i § 23 om modstridende angivelser bedømmes en uofficiel bogstavbetegnelse, der er påført en brevstemmeseddel sammen med en bogstavbetegnelse, et partinavn eller et kandidatnavn (personnavn), således:

- 1) Bogstavet »S«, bedømmes som Socialdemokratiets officielle bogstavbetegnelse (A).
- 2) De uofficielle bogstavbetegnelser, der er nævnt i § 21, stk. 2, (f.eks. RV, KF, SF, KD, DF og EL), bedømmes som de pågældende partiers officielle bogstavbetegnelse (f.eks. henholdsvis B, C, F, K, O og Ø).
- 3) En uofficiel bogstavbetegnelse, der ved det umiddelbart forudgående folketingsvalg var officiel bogstavbetegnelse for et af de opstillingsberettigede partier til det netop afholdte valg, bedømmes efter samme regler som det pågældende partis nuværende officielle bogstavbetegnelse.
- 4) En uofficiel bogstavbetegnelse, der ved det umiddelbart forudgående folketingsvalg var officiel bogstavbetegnelse for et parti, der ikke var opstillingsberettiget ved det netop afholdte valg, anses som en modstridende angivelse til enhver bogstavbetegnelse, partinavn eller kandidatnavn (personnavn).
- 5) En uofficiel bogstavbetegnelse, der ikke er omfattet af nr. 1-4, anses ikke som en modstridende angivelse til nogen bogstavbetegnelse, partinavn eller kandidatnavn (personnavn).

§ 25. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt det af andre grunde end dem, der er nævnt i §§ 19-24, ikke med sikkerhed kan afgøres, hvilket af partierne eller hvilken af kandidaterne uden for partierne

vælgeren har villet give sin stemme. Anvendelse af forkortelser eller forkert stavemåde af et partinavn eller et kandidatnavn eller udfyldning af en brevstemmeseddel på forsiden uden for de rubrikker, der er bestemt til udfyldning, er ikke i sig selv til hinder for, at der kan foreligge den fornødne sikkerhed.

Konvoluttens indhold

§ 26. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den konvolut, hvori den er indlagt, indeholder andet eller mere end én stemmeseddel, jf. lovens § 69, stk. 2, nr. 4.

Brevstemmesedler, der ikke er tilvejebragt af økonomi- og indenrigsministeren

§ 27. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt det må antages, at den ikke er tilvejebragt af økonomi- og indenrigsministeren, jf. lovens § 69, stk. 2, nr. 5.

Brevstemmesedler med særpræg

§ 28. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den konvolut, hvori den er indlagt, er forsynet med påskrift eller påklæbning. Påklæbning med klar tape for at lukke konvolutten medfører dog ikke ugyldighed.

§ 29. En brevstemmeseddel, hvorpå der er tegnet, eller som ud over officiel eller uofficiel bogstavbetegnelse, partinavn eller kandidatnavn (personnavn) er påført påskrift eller påklæbning af nogen art, er ugyldig. Rettelse eller overstregning af en påført officiel eller uofficiel bogstavbetegnelse, et partinavn eller kandidatnavn (personnavn) betragtes ikke som påskrift.

§ 30. En brevstemmeseddel er ugyldig, såfremt den på anden måde end nævnt i §§ 28 og 29 er givet et særpræg, herunder ved udfyldning på bagsiden i stedet for eller foruden på forsiden, ved iturivning eller ved afrivning af et eller flere stykker. Udfyldning af en brevstemmeseddel på forsiden uden for de rubrikker, der er bestemt til udfyldning, betragtes ikke som særpræg. Iturivning eller afrivning betragtes ikke som særpræg, hvis dette er sket i forbindelse med udtagning af stemmekassen eller af konvolutten eller senere. Anvendelse af skrift, som er særlig karakteristisk eller som er gået ud af almindelig brug, og som indebærer en særlig udformning af bogstaverne, betragtes ikke som særpræg.

Kapitel 4

Registrering af ugyldige stemmesedler, herunder brevstemmesedler

§ 31. I afstemningsbogen henholdsvis valgbogen anføres, hvor mange stemmesedler valgstyrelsen henholdsvis valgbestyrelsen har anset for ugyldige, og grundene hertil.

Stk. 2. En stemmeseddel, herunder en brevstemmeseddel, der er anset for ugyldig i medfør af to eller flere af bestemmelserne i bekendtgørelsen, registreres under den ugyldighedsgrund, der er anført først i bekendtgørelsen. Stemmesedler, der er ugyldige i medfør af bestemmelserne i §§ 13, 26, 27 eller 28, registreres dog altid under den pågældende ugyldighedsgrund.

Kapitel 5

Ikrafttræden

§ 32. Bekendtgørelsen træder i kraft den 15. august 2013.

Stk. 2. Samtidig ophæves bekendtgørelse nr. 650 af 19. juni 2007 om bedømmelse af stemmesedler afgivet til folketingsvalg.

Økonomi- og Indenrigsministeriet, den 12. august 2013

P. M.V.

E. B.

Hans B. Thomsen

/ Nicoline Nyholm Miller